

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

АНТОНЮК КАТЕРИНА ГЕННАДІЇВНА

УДК 330.322:338.48(477)(043.3/.5)

ДИСЕРТАЦІЯ
ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ
051– Економіка

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Антонюк К. Г.

Науковий керівник: Мазаракі Анатолій Антонович, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

Київ 2023

АНОТАЦІЯ

Антонюк К. Г. Інвестиційна привабливість туризму в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка. Державний торговельно-економічний університет, Київ, 2023.

Дисертація є комплексним дослідженням теоретичних, методичних та практичних аспектів інвестиційної привабливості туризму в Україні.

Актуальність теми зумовлена відсутністю групування інвестиційно привабливих для розвитку туризму областей, їх характеристик, визначення ключових факторів за допомогою математичного моделювання, що впливають на даний показник, та рекомендацій щодо посилення інвестиційної привабливості конкретних регіонів, а також єдиного підходу до формулювання поняття «інвестиційна привабливість туризму», його класифікації, змісту, розширеного трактування сутності, факторів, які визначають інвестиційну привабливість.

Метою дисертаційного дослідження є розроблення теоретичних та методичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо розвитку інвестиційної привабливості туризму в Україні.

У роботі розглянуто та систематизовано підходи науковців до трактування поняття «інвестиційна привабливість». Запропоновано авторське визначення поняття «інвестиційна привабливість туризму», яке тлумачиться як сукупність економічних та туристичних характеристик, що є привабливими для інвесторів та формують інвестиційний імідж регіону, області тощо, забезпечуючи їх прибуткове функціонування, з метою подальшого посилення економічного та соціального ефекту. Авторське визначення поняття інвестиційної привабливості туризму дозволило сформулювати понятійно-категоріальний апарат, який містить додаткові визначення: інвестиційна політика в туризмі, інвестиційне забезпечення, на основі яких визначено систематику метрик ефективності інвестування туристичної галузі та сформовано семантичну конструкцію інвестування.

Запропоновано розширити підходи до інвестування туристичної галузі на макро- та мікрорівнях, визначаючи їх як процес, метод, рішення. Встановлено взаємозалежність інвестиційної привабливості та інвестиційного забезпечення.

Розроблено методологію управління інвестиційною привабливістю регіону та механізм формування інвестиційної привабливості туризму шляхом обґрунтування восьми етапів оцінки інвестиційної привабливості туризму в регіонах України; доповнено систему показників, необхідних для оцінки інвестиційного потенціалу та забезпечення регіону, а саме: економічні та туристичні, а також систему детермінант інвестиційної привабливості.

Здійснено компаративний аналіз світового досвіду формування інвестиційної привабливості туризму, який дав змогу визначити проблемні питання інвестування даної галузі, формування міжнародного іміджу інвестиційно привабливої країни, брендуння на міжнародному ринку та створення національного туристичного продукту, його популяризації, фінансування та просування, а також відмічено те, що для формування даного продукту необхідним є розроблення стратегій та програм формування інвестиційної привабливості туризму.

Визначено механізм формування інвестиційної привабливості туризму, охарактеризовано його, запропоновано систему показників для оцінки інвестиційного потенціалу та забезпечення регіонів України, що дає змогу здійснити аналіз територій (регіонів) щодо рівня забезпеченості областей туристичними та фінансовими ресурсами, які є необхідними для формування інтеграційного показника інвестиційної привабливості туризму.

Для прогнозування інвестиційної привабливості регіону та її оцінки запропоновано етапізацію проведення ранжування регіонів та схему оцінки інвестиційної привабливості за різноплановими показниками, що забезпечують ефективне функціонування та розвиток областей. Розроблена методологія управління інвестиційною привабливістю дає змогу наочно відобразити сутність аналізу інвестиційної привабливості туризму регіонів України.

Запропоновано детермінанти інвестиційної привабливості, а саме: індекс економічної свободи, індекс сприяння корупції, індекс легкості ведення бізнесу, обсяг прямих іноземних інвестицій, індекс глобальної конкурентоспроможності, індекс інвестиційної привабливості, які дозволили визначити позиції України, її перспективи щодо формування інвестиційної привабливості туризму. Показники розвитку сфери туризму, капіталовкладення в дану галузь є важливими при визначенні її місця в господарстві країни, визнання її такою, що потребує інвестування та є перспективною для вкладання коштів у її розвиток.

Запропоновано вдосконалений підхід до класифікації факторів, які формують інвестиційну привабливість туризму областей України, розроблено механізм їх аналізу та систематизації й у такий спосіб сформовано групи регіонів: перша група (високий інтегральний індекс інвестиційного потенціалу, високий рівень інвестиційної привабливості) – Дніпропетровська, Харківська, Одеська, Львівська, Київська, Запорізька області; друга група (середній інтегральний індекс інвестиційного потенціалу, помірний рівень інвестиційної привабливості) – Полтавська, Вінницька, Черкаська, Івано-Франківська, Миколаївська, Хмельницька, Херсонська, Чернігівська, Рівненська, Закарпатська області; третя група (низький інтегральний індекс інвестиційного потенціалу, низький рівень інвестиційної привабливості) – Сумська, Житомирська, Волинська, Кіровоградська, Тернопільська, Чернівецька області. Таке групування дає змогу корегувати вплив тих чи інших факторів на інвестиційну привабливість шляхом нівелювання дії негативних та підсилення дії позитивних факторів. Результатом поділу регіонів та їх аналізу приналежності до того чи іншого кластера є сформований інтегральний показник інвестиційної привабливості туризму областей України за запропонованою формулою, яка теж зумовила необхідність ранжування регіонів, формування трьох кластерів інвестиційно привабливих областей, визначивши їх сильні та слабкі сторони. За допомогою такої методики сформовано авторські карти, що відображають рейтингове положення областей за трьома критеріями: за інвестиційним потенціалом (економічні показники); за

інвестиційним потенціалом (туристичні показники); за інвестиційним потенціалом сфери туризму (інтегральний показник).

Визначено та обгрунтовано методологічні основи форсайту інвестиційної привабливості, шляхом аналізу праць науковців, на основі яких сформовано поняття «форсайт інвестиційної привабливості туризму». На основі запропонованої Пітером Бішопом методики форсайту інтерпретовано етапи визначення форсайту інвестиційної привабливості туризму, визначено мету, об'єкт, предмет та принципи дослідження, що покладено в основу розроблення сценаріїв планування інвестиційної привабливості туризму та вибору найбільш оптимального з них. Виділено горизонти форсайту інвестиційної привабливості туризму України, фундамент яких становлять методи прогнозування, які формують інформаційне середовище щодо прогнозного моделювання та дають можливість визначити сценарії інвестиційної привабливості туризму з метою планування та реалізації превентивних заходів інвестування галузі.

Розроблено багатофакторну модель, яка підтверджує правильність обраних факторів для проведеного рейтингування областей, внаслідок чого сформовано три кластери регіонів за індексом інвестиційної привабливості. За допомогою даної моделі можна не тільки відстежувати зміни інвестиційної привабливості туризму під дією спектра туристичних та економічних факторів, оцінюючи їх вплив на галузь, але й прогнозувати зміни інвестиційної привабливості туризму в досліджуваних кластерах.

Досліджено імплементацію форсайту інвестиційної привабливості розвитку туризму в Україні шляхом формування сукупності можливостей та загроз, сильних та слабких сторін сформованих кластерів, використовуючи методику SWOT-аналізу. За методом Делфі визначено вагомість кожного показника, здійснено їх оцінку. За допомогою методу «Двох осей» відображено в координатній площині положення кожного кластера у середньо- та довгостроковій перспективі. Кожен кластер, який має своє положення в системі координат, підпадає під дію певного сценарію форсайту інвестиційної привабливості туризму України.

За результатами розміщення туристичних кластерів сформовано вісім сценаріїв інвестиційної привабливості туризму (4 сценарії у середньостроковому періоді до 2027 року та 4 сценарії у довгостроковому періоді до 2030 року). Здійснено характеристику кожного сценарію, прагнучи його позитивні та негативні сторони. Встановлено, що найоптимальнішим варіантом, який буде мати прогресивні наслідки з підвищенням інвестиційної привабливості туризму кластерів у середньостроковій перспективі (до 2027 року), вважаємо реалізацію сценаріїв «Оптимістичний» та «Локальна криза», а в довгостроковій перспективі (до 2030 року) – «Прогресивна привабливість» та «Пристосування–адаптація».

Ключові слова: інвестиції, туризм, інвестиційна привабливість, інтегральні індекси інвестиційної привабливості, рейтингування регіонів, туристичні ресурси, фінансові ресурси, механізм інвестиційної привабливості, форсайт туризму, стратегії розвитку туризму, модель інвестиційної привабливості, форсайт інвестиційної привабливості туризму

ANNOTATION

Antonyuk K. G. Investment attractiveness of tourism in Ukraine. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the degree of Doctor of Philosophy in specialty 051 - Economics. State University of Trade and Economics, Kyiv, 2023.

The dissertation is a comprehensive study of theoretical, methodological and practical aspects of the investment attractiveness of tourism in Ukraine.

The topicality of the topic is due to the lack of grouping of investment-attractive regions for the development of tourism, their characteristics, determination of key factors with the help of mathematical modeling that affect this indicator, and recommendations for strengthening the investment attractiveness of specific regions, as well as a unified approach to the formulation of the concept of "investment attractiveness of tourism" , its classification, content, extended interpretation of the essence, factors that determine investment attractiveness.

The purpose of the dissertation research is to develop theoretical and methodological provisions and substantiate practical recommendations regarding the development of the investment attractiveness of tourism in Ukraine.

The paper examines and systematizes the approaches of scientists to the interpretation of the concept of "investment attractiveness". The author's definition of the concept of "investment attractiveness of tourism" is proposed, which is interpreted as a set of economic and tourist characteristics that are attractive to investors and form the investment image of the region, region, etc., ensuring their profitable functioning, with the aim of further strengthening the economic and social effect. The author's definition of the concept of investment attractiveness of tourism made it possible to form a conceptual and categorical apparatus, which contains additional definitions: investment policy in tourism, investment support, on the basis of which the system of metrics of investment effectiveness of the tourism industry was determined and the semantic structure of investment was formed.

It is proposed to expand approaches to investing in the tourism industry at the macro and micro levels, defining them as a process, method, and solution. The interdependence of investment attractiveness and investment security has been established.

The methodology of managing the investment attractiveness of the region and the mechanism of forming the investment attractiveness of tourism by substantiating the eight stages of assessing the investment attractiveness of tourism in the regions of Ukraine have been developed; the system of indicators necessary for the assessment of investment potential and provision of the region, namely: economic and tourist, as well as the system of determinants of investment attractiveness, was supplemented.

A comparative analysis of the world experience in the formation of the investment attractiveness of tourism was carried out, which made it possible to determine the problematic issues of investment in this industry, the formation of the international image of an investment-attractive country, branding on the international market and the creation of a national tourist product, its popularization, financing and promotion, and it was also noted that for the formation of this product, it is necessary to

develop strategies and programs for the formation of the investment attractiveness of tourism.

The mechanism of formation of the investment attractiveness of tourism is defined, it is characterized, a system of indicators is proposed for assessing the investment potential and provision of regions of Ukraine, which makes it possible to carry out an analysis of territories (regions) regarding the level of provision of regions with tourist and financial resources, which are necessary for the formation of an integration indicator of the investment attractiveness of tourism .

In order to forecast the investment attractiveness of the region and its assessment, a phasing of the ranking of the regions and a scheme for assessing the investment attractiveness according to various indicators that ensure the effective functioning and development of the regions are proposed. The developed investment attractiveness management methodology makes it possible to visually reflect the essence of the analysis of the investment attractiveness of tourism in the regions of Ukraine.

Determinants of investment attractiveness are proposed, namely: economic freedom index, corruption promotion index, ease of doing business index, amount of foreign direct investment, global competitiveness index, investment attractiveness index, which made it possible to determine the position of Ukraine and its prospects for the formation of tourism investment attractiveness. Indicators of tourism development, capital investment in this industry are important in determining its place in the country's economy, recognizing it as requiring investment and promising for investing in its development.

An improved approach to the classification of factors that shape the investment attractiveness of tourism in the regions of Ukraine was proposed, a mechanism for their analysis and systematization was developed, and groups of regions were formed in this way: the first group (high integral index of investment potential, high level of investment attractiveness) - Dnipropetrovsk, Kharkiv, Odesa, Lviv, Kyiv, Zaporizhzhia regions; the second group (average integral index of investment potential, moderate level of investment attractiveness) - Poltava, Vinnytsia, Cherkasy, Ivano-Frankivsk, Mykolaiv, Khmelnytsky, Kherson, Chernihiv, Rivne, Zakarpattia regions; the third

group (low integral index of investment potential, low level of investment attractiveness) - Sumy, Zhytomyr, Volyn, Kirovohrad, Ternopil, Chernivtsi regions. Such grouping makes it possible to adjust the influence of certain factors on investment attractiveness by leveling the effect of negative factors and strengthening the effect of positive factors. The result of the division of regions and their analysis of belonging to one or another cluster is the formed integral indicator of the investment attractiveness of tourism of the regions of Ukraine according to the proposed formula, which also necessitated the ranking of regions, the formation of three clusters of investment-attractive regions, identifying their strengths and weaknesses. With the help of this technique, author maps were created that reflect the rating position of regions according to three criteria: according to investment potential (economic indicators); by investment potential (tourist indicators); by the investment potential of the tourism sector (integral indicator).

The methodological foundations of the foresight of investment attractiveness were defined and substantiated by analyzing the works of scientists, on the basis of which the concept of "foresight of investment attractiveness of tourism" was formed. On the basis of the foresight methodology proposed by Peter Bishop, the stages of determining the foresight of investment attractiveness of tourism are interpreted, the purpose, object, subject and principles of research are defined, which are the basis for the development of scenarios for planning the investment attractiveness of tourism and the selection of the most optimal of them. The horizons of the foresight of the investment attractiveness of tourism of Ukraine are highlighted, the foundation of which is forecasting methods that form an information environment for predictive modeling and make it possible to determine scenarios of the investment attractiveness of tourism for the purpose of planning and implementing preventive investment measures in the industry.

A multi-factor model was developed, which confirms the correctness of the selected factors for the ranking of regions, as a result of which three clusters of regions were formed according to the index of investment attractiveness. With the help of this model, it is possible not only to monitor changes in the investment attractiveness of

tourism under the influence of a spectrum of tourist and economic factors, assessing their impact on the industry, but also to forecast changes in the investment attractiveness of tourism in the studied clusters.

The implementation of the foresight of the investment attractiveness of tourism development in Ukraine by forming a set of opportunities and threats, strengths and weaknesses of the formed clusters, using the SWOT analysis method, was studied. According to the Delphi method, the importance of each indicator was determined, and their evaluation was carried out. With the help of the "Two axes" method, the position of each cluster in the medium and long term is displayed in the coordinate plane. Each cluster, which has its own position in the coordinate system, is subject to a certain scenario of the foresight of the investment attractiveness of Ukraine's tourism.

According to the results of the placement of tourist clusters, eight scenarios of investment attractiveness of tourism were formed (4 scenarios in the medium-term period until 2027 and 4 scenarios in the long-term period until 2030). Each scenario was characterized, hiding its positive and negative sides. It has been established that the most optimal option, which will have progressive consequences with an increase in the investment attractiveness of cluster tourism in the medium-term perspective (until 2027), is the implementation of the "Optimistic" and "Local crisis" scenarios, and in the long-term perspective (until 2030) - "Progressive attractiveness" and "Adjustment-adaptation".

Keywords: investment, tourism, investment attractiveness, integral indices of investment attractiveness, ranking of regions, tourist resources, financial resources, investment attractiveness mechanism, tourism foresight, tourism development strategies, investment attractiveness model, tourism investment attractiveness foresight

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до

Організації економічного співробітництва та розвитку та

Європейського Союзу

1. Anatolii Mazaraki, Marharyta Boiko, Myroslava Bosovska, Alla Okhrimenko and Kateryna Antoniuk (2022). The rating of Ukraine's regional tourist

systems according to their investment potential. *Problems and Perspectives in Management*, 20(3), 43–61. doi:10.21511/ppm.20(3).2022.04.

URL: https://www.businessperspectives.org/images/pdf/applications/publishing/templates/article/assets/16765/PPM_2022_03_Mazaraki.pdf (особ. внесок – 0,22 друк. арк.)

Монографії, розділи монографій за кордоном

2. Ukraine and the World: the Tourism System: Collective monograph / In edition A. Mazaraki. Prague, Czech Republic, 2019. (Maliuta K. Theoretical bases of Value based management implementation in tourism enterprises Investment attractiveness of tourism in Ukraine. Prague. P. 29–41). URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=25659.pdf> (0,67 друк. арк.)

Публікації у наукових фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

3. Мазаракі А. А., Антонюк К. Г. Характеристика публічно-приватного партнерства як ефективної форми інвестиційного забезпечення сфери туризму в Україні. *Бізнес Інформ*. № 10. 2021. С. 50–56. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-10_0-pages-50_56.pdf (особ. внесок – 0,3 друк. арк.)

4. Мазаракі А. А., Антонюк К. Г. Особливості формування показників інвестиційної привабливості туризму як сфери економіки. «*Інтелект XXI*». № 4. 2021. С.45–49. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27576.pdf> (особ. внесок – 0,2 друк. арк.)

5. Малюта К. Г. Фактори інвестиційної привабливості туристичної сфери України. *Modern Economics*. 2019. № 13. С. 168–173. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/factors-of-investment-attractiveness-of/> (0,65 друк. арк.)

6. Антонюк К. Г. Дослідження основних показників економічного розвитку України на ринку інвестицій. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 1 (91). С. 9–14 URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/200755> (0,67 друк. арк.)

7. Антонюк К. Г. Характеристика джерел інвестиційного забезпечення туризму в Україні. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. С. 100–107. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27291.pdf> (0,47 друк. арк.)

8. Антонюк К. Аналіз дефініції «форсайт інвестиційної привабливості туризму»: сутність та характеристика. *Механізм регулювання економіки*. 2022. № 1–2 (95–96). С.14–18. URL: <http://mer-journal.sumy.ua/index.php/journal/article/view/72> (0,54 друк. арк.)

Статті у збірниках наукових праць

9. Малюта К. Г. Сутність інвестиційного забезпечення. Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: зб. наук. пр. VII Міжнар. наук.-практ. конф. 05–07 черв. 2019 р. Ч. II. Вінниця. 2019. С. 203–210. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=26061.pdf> (0,36 друк. арк.)

10. Малюта К. Г. Визначення сутності поняття «інвестування» та його класифікація. *Advances of Science: Proceedings of articles the international scientific conference*. Czech Republic, Karlovy Vary. 5 April 2019. С. 443–451. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=25658.pdf> (0,4 друк. арк.)

11. Антонюк К. Г. Характеристика суб'єктів інвестиційної діяльності сфери туризму. *Modern engineering and innovative technologies*. № 11(3). Germany. 2020. С. 100–104. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=25657.pdf> (0,26 друк. арк.)

12. Antoniuk K., Chorna N. Theoretical aspects of travel industry investment support in Ukraine. *Tourism of the XXI century: Global challenges and civilization values: II International scientific and practical conference* (Kyiv, June 01, 2020). Kyiv: KNUTE. 2020. P. 68–71. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=25660.pdf> (особ. внесок – 0,12 друк. арк.)

13. Кізюн А. Г., Антонюк К. Г. Характеристика методів розрахунку ефективності інвестиційних проєктів у туризмі. IX Міжнар. наук.-практ. конф. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції*

України. 2021. С. 187–195. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27277.pdf> (особ. внесок – 0,18 друк. арк.)

14. Антонюк К. Г. Перспективи використання смарт-спеціалізації у формуванні програми розвитку туризму Вінницької області. *Modern engineering and innovative technologies*. № 20 (2). Germany. 2022. С. 96–100. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27590.pdf> (0,27 друк. арк.)

Тези доповідей у матеріалах конференцій

15. Малюта К. Г. Особливості інвестування в туристичну галузь. Туризм XXI століття: глобальні виклики та цивілізаційні цінності: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Пряшів, 10–11 квіт. 2019 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. С. 32–33. URL: <https://sel.vtei.edu.ua/repository/g.php?fname=51063.pdf&x=1> (0,1 друк. арк.)

16. Антонюк К. Г. Державне стимулювання інвестиційного забезпечення туризму в Україні. Міжнар. наук.-практ. конф. «Економіка, фінанси, облік та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку»: зб. тез доп. Ч. 4. м. Полтава, 5 берез. 2020 р. С. 41–43. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=26040.pdf> (0,12 друк. арк.)

17. Антонюк К. Г. Джерела інвестиційного забезпечення розвитку туризму в Україні. Міжнар. наук.-практ. конф. «Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності у конкурентному середовищі». 17 квіт. 2020 р. ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, м. Харків. 2020. С. 45–46. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=26047.pdf> (0,1 друк. арк.)

18. Антонюк К. Г. Характеристика особливостей стимулювання інвестиційного забезпечення туризму в Україні. Міжнар. наук.-практ. конф. «Стан фінансово-економічної безпеки в умовах ринкових змін». м. Одеса. 19 берез. 2021 р. С. 9–11. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27289.pdf> (0,12 друк. арк.)

19. Антонюк К. Г. Зміст та особливості публічно-приватного партнерства. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. «Сучасний стан та перспективи розвитку

ринку послуг України». м. Черкаси. 22 квіт. 2021 р. 2021. С. 52–54. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27290.pdf> (0,12 друк. арк.)

20. Антонюк К. Г. Генезис поняття «інвестиційне забезпечення розвитку туризму» Interaction of society and science: problems and prospects. III International Science Conference, October 05–08, 2021, London, England. P. 74–78. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27294.pdf> (0,27 друк. арк.)

21. Антонюк К. Г. Теоретичні основи формування інвестиційної привабливості туризму в Україні. Міжвуз. наук.-практ. конф. «Розвиток внутрішнього туризму в Україні: проблеми та перспективи». 2021. С. 6–8. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27575.pdf> (0,12 друк. арк.)

22. Антонюк К. Г. Характеристика способів впливу країн на інвестиційну привабливість туризму. III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ., асп. та наук. «Економіко-правові дискусії». м. Кропивницький. 30 квіт. 2022 р. С. 21–23. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27591.pdf> (0,12 друк. арк.)

23. Антонюк К. Г. Зміст та характеристика підходів до визначення інвестиційної привабливості туризму. IX Міжнар. наук.-практ. конф. «Гостинність, сервіс, туризм: досвід, проблеми, інновації». м. Київ. 14–15 квіт. 2022 р. С. 78–80. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27715.pdf> (0,1 друк. арк.)

24. Антонюк К. Г. Особливості формування механізму інвестиційної привабливості туризму регіонів України. IV Міжнар. наук.-практ. конф. «Економіко-соціальні відносини в галузі фізичної культури та сфері обслуговування», м. Львів, 21 верес. 2022 р. С. 119–121. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=28103.pdf> (0,12 друк. арк.)

25. Антонюк К. Г. Інвестиційна привабливість туризму України як інструмент відновлення сфери послуг у повоєнний період. II Міжнар. конф. «Розвиток туристичної галузі та індустрії гостинності: проблеми, перспективи, конкурентоздатність». Дніпро: УАН, 2022. С. 173–175. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=28104.pdf> (0,12 друк. арк.)

ЗМІСТ

ВСТУП	16
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТУРИЗМУ.....	32
1.1 Теоретичний базис інвестиційної привабливості туризму.....	32
1.2 Особливості формування інвестиційної привабливості у туризмі	47
1.3 Методичні підходи до формування інвестиційної привабливості туризму в Україні	67
Висновки до розділу 1.....	78
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	81
2.1. Структурно-динамічні аспекти розвитку інвестування туризму в Україні	81
2.2 Оцінювання забезпеченості регіонів України туристичними та фінансовими ресурсами для формуванні інвестиційної привабливості.....	99
Висновки до розділу 2	135
РОЗДІЛ 3. ФОРСАЙТ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ	138
3.1. Методологічні основи форсайту інвестиційної привабливості туризму.....	138
3.2. Факторна модель інвестиційної привабливості туризму	149
3.3. Імплементация форсайту інвестиційної привабливості розвитку туризму в Україні	167
Висновки до розділу 3	189
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	192
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	195
ДОДАТКИ	220

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Чинником відновлення та активізації розвитку економіки є інвестиції. Це стосується, зокрема, і туристичного бізнесу. Інвестиції в туризмі є пріоритетом державної інвестиційної політики, оскільки вони характеризуються досить низьким рівнем вкладень за швидкої інвестовіддачі. Починаючи з 2012 р., в Україні туризм також визначено як один із пріоритетних видів діяльності [56; 67].

Здійснення інвестиційної діяльності в туристичній сфері передбачає реалізацію системи цілей і засобів їх досягнення, підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку туристичних послуг та забезпечення надходження додаткових коштів до бюджету. Експертами World Travel and Tourism Council (WTTC) спрогнозовано, що інвестиції, пов'язані з туризмом, зростатимуть на 4,3% щорічно до 2050 року і їх обсяг сягне 1254 млрд дол. США до 2026 року, що становитиме 4,7% від загального обсягу інвестицій [269]. Крім того, важливість інвестування у розвиток туристичної системи можна усвідомити, зважаючи на той факт, що надходження від нього дорівнюють або навіть перевищують обсяг бізнесу продажів автомобілів, продуктів харчування та експорту нафти. У допандемічний період надходження від туризму становили 9% світового ВВП, 1 із 11 прямих, непрямих та індукованих вакансій щодо зайнятості, 6% світового експорту, тобто 1,4 трлн дол. США експорту, 30 % експорту послуг [254].

Зростання розвитку туризму на 1% зумовлює підвищення капітальних вкладень на 2,64%, а зі зростанням на 1% капітальні вкладення сприяють розвитку туризму на 0,25%. У короткостроковій перспективі зростання розвитку туризму на 1% та капітальні вкладення компенсують один одного відповідно на 1,48% та 0,15% [267]. Такі дані свідчать про постійну актуальність інвестування даної сфери, що робить дану галузь привабливою для інвестування [263].

Економіка України на нинішньому етапі зазнає впливу глобальних викликів, що спричинені війною, зокрема йдеться про негативний вплив на галузь

туризму та її інвестиційну привабливість: зменшення туристичних потоків, нищення туристичної інфраструктури (закладів розміщення та харчування, дозвілля тощо), пошкодження транспортних сполучень, закриття повітряного простору, зменшення кількості пасажирських перевезень, руйнування туристичних атракцій, зменшення туристично-рекреаційного потенціалу областей України. Зокрема, Міністерство культури та інформаційної політики України у травні 2022 року задокументувало 300 воєнних злочинів росії проти культурної спадщини України [151]. Найбільше було зруйновано релігійних споруд (106 од., з-поміж них 40 визнано пам'ятками історії, архітектури та містобудування) [211].

Станом на 5 вересня через бойові дії пошкоджено або зруйновано 1153 культурні, спортивні та туристичні об'єкти на 2 млрд дол. США збитків. За кількістю зруйнованих та пошкоджених закладів культури, спорту та туризму найбільше постраждали Київська, Донецька, Луганська, Харківська, Миколаївська та Запорізька області [53].

Широкомасштабна збройна агресія росії проти України супроводжується знищенням та руйнуванням української культурної спадщини, що буде негативно впливати на відновлення культурно-пізнавального туризму. Український інститут національної пам'яті документує вчинені воєнні злочини проти пам'яток культури. Усі ці руйнування матимуть наслідки, які потребуватимуть довгострокового усунення, коригування, відновлення, стабілізації, відбудови у післявоєнний період.

Що стосується податкової частини туризму, то з початку 2022 року представники туристичної галузі України сплатили на 25,7% менше податків, ніж за аналогічний період 2021 року. Так, загальна кількість платників податків, які займаються туристичною діяльністю, за перше півріччя війни в середньому скоротилася на 17%. При цьому зафіксовано, що кількість юридичних осіб зменшилася на 24,5%, а фізичних – на 13,5%.

Найбільші за обсягом надходження до держбюджету за перші шість місяців поточного року отримано від готелів та санаторіїв – майже 461 млн грн. Але це на

30% все ж менше порівняно з першим півріччям 2021 року. Зафіксовано приріст сплаченого податку на 39% від діяльності пансіонатів та гуртожитків, що використовувалися як тимчасовий прихисток для людей, які вимушені були залишити свої домівки через війну. А от частка сплаченого податку від діяльності туристичних баз, кемпінгів, дитячих таборів відпочинку зменшилася на 59% – сплачено 73 млн грн податку проти 178 млн грн за аналогічний період 2021 року. Водночас зафіксовано спад на 21% від діяльності туристичних операторів, які сплатили до держбюджету за перше півріччя 2022 року лише 83 млн грн податків, тоді як за аналогічний період у 2021 році ними було сплачено 106 млн грн [203].

Попри збитки, яких зазнала туристична галузь України через війну, за перші шість місяців 2022 року сума туристичного збору становила 89 млн 420 тис. грн, що майже на 28,8% більше порівняно з аналогічним періодом 2021 року – тоді до бюджету надійшло 69 млн 453 тис. грн [203]. Такі дані свідчать про позитивну динаміку розвитку туристичної галузі щодо посилення інвестиційної привабливості туризму.

У науковому полі інвестиційна привабливість туризму України є перспективним напрямом наукового дослідження, що допоможе відновити сферу послуг, адже, аналізуючи досвід країн, де відбувалися воєнні дії та які змогли активно розвивати туризм у післявоєнний період, варто вже розпочинати розроблення проєктів, форсайту та стратегії відновлення туризму і посилення інвестиційної привабливості даної галузі. Так, на даному етапі створюються інвестиційні фонди та проєкти, які будуть у подальшому займатися відбудовою країни, посиленням позицій сфери послуг, зокрема: Міністерство економіки України уклало договір про співпрацю з Багатостороннім агентством з гарантування інвестицій (MIGA) про запровадження механізму страхування інвестицій під час війни, що дозволить інвесторам мати підтримку з боку держави; Світовий банк фінансуватиме «проєкти виживання» інфраструктури України, що допоможуть задовольнити першочергові потреби у її реконструкції, в тому числі відновленні важливих об'єктів інфраструктури туризму; 6 вересня 2022 року створено інвестиційну платформу Advantage Ukraine, що містить

проекти у 10 галузях економіки із загальним потенціалом на суму понад \$400 млрд із США, Великої Британії, Польщі, Німеччини та Туреччини. Здебільшого інвесторів цікавлять галузі інновацій та технологій, сільського господарства, оборонної промисловості та сфери інфраструктури та послуг, логістики й енергетики [63]. З метою залучення фінансової допомоги від іноземних урядів, агентств, міжнародних організацій та інвесторів було ухвалено рішення про створення Фонду відновлення України. Цей фінансовий інститут має стати інструментом прозорого отримання та ефективного використання міжнародної допомоги для відновлення інфраструктури в Україні, а розподіл коштів з даного Фонду має передбачати й статтю витрат на фінансування туристичної галузі [207].

Вивчення досвіду відновлення у післявоєнний період інвестиційної привабливості туризму таких країн, як Ізраїль, Хорватія, Кіпр, Грузія є цікавим для формування траєкторії відновлення даної галузі в Україні. Під час війни хорватський туризм майже не розвивався в 1990-х роках. Відтак розпочалася масштабна піар-кампанія країни та її раніше невідомих туристичних «родзинок». Зростання туризму мало великий вплив на хорватську економіку. Майже 10 мільйонів гостей щорічно приносять значний дохід і створюють близько 15% ВВП Хорватії [204].

Кіпр став одним із найпопулярніших туристичних напрямків після етнічного конфлікту між грецькою та турецькою громадами. Шлях просування туризму на Кіпрі подібний до хорватського: визначає головну перевагу туризму масштабна реклама в інших країнах [204].

Прикладом швидкого відновлення туризму є Ізраїль, який зберіг свій туристичний статус у довготривалій війні з Палестиною. Ізраїльська індустрія туризму повністю адаптувалася до багаторічного збройного конфлікту. Кожна швидкоплинна війна, як, наприклад, нетривалий воєнний конфлікт у Газі в травні 2021 року, позбавляє Ізраїль майже 0,5 відсотка його річного економічного зростання. Усі галузі були позбавлені доходу, а найбільше це стосувалося туризму. Під час тієї 50-денної війни в Газі – найтривалішої серед трьох воєн з 2009 року – чисельність туристів, які відвідали Ізраїль, зменшилася на чверть і

країна зазнала збитків понад 1 млрд дол. США. Туризм є важливою галуззю економіки, на яку припадає 5% усього експорту та 6% робочих місць. Однак на економіку країни це майже не вплинуло, тому що ВВП Ізраїлю коригується так, що доходи в одному секторі економіки можуть компенсувати втрати в іншому [204].

Показовим щодо відновлення і посилення інвестиційної привабливості туризму є досвід Грузії. Адже основний висновок Міністерства туризму і курортів Грузії за наслідками війни з росією у 2008 році полягав у тому, що конфлікт зробив цю країну більш відомою іноземним туристам, про неї заговорили в усьому світі. До конфлікту лише 2–3% населення планети чули про Грузію. Проте вже після війни відбувся сплеск туризму та світового визнання [204].

Усі зазначені вище негативні тенденції на ринку іноземного туризму, який потерпав від свавілля збройної агресії росії, не спричинили настільки критичну ситуацію, ніж ті, що спостерігаються на українському туристичному ринку. Зі зрозумілих причин туризм був повністю знищений. Більшість готелів або закриті, або переобладнані для задоволення потреб внутрішньо переміщених осіб. Що стосується туристичних компаній у сфері міжнародного туризму, то в Україні галузь також опинилася на межі існування [204].

Національна рада з відновлення України від наслідків війни розробила проєкт Плану відновлення України, в якому передбачено відновлення об'єктів інфраструктури, в тому числі туристичних об'єктів, інвестування та підтримку даної галузі, наприклад, у проєкті визначено ключові можливості щодо відновлення туризму в Україні: використання інформаційного поля міжнародного рівня, яке нині переповнене новинами про Україну, для висвітлення поточної ситуації, а також туристичного потенціалу країни у післявоєнний період; розроблення комунікаційної стратегії, орієнтованої на міжнародний ринок; створення нового позитивного іміджу країни, механізмів та умов для залучення інвестицій; залучення стейкхолдерів до розроблення цифрових інструментів у сфері, зокрема для оперативного збору даних; розроблення та реалізація проєкту «Маршрутами війни», що на початкових етапах передбачає консервацію

визначних об'єктів, що постраждали від бойових дій, або ж певним чином відіграли важливу роль у війні; орієнтованість на умовно безпечні області, де не відбуваються активні бойові дії; створення Фонду підтримки галузі туризму (зокрема, в Україні); можливість підвищення рівня комфорту, управління якістю та впровадження системи класифікації за категоріями готелів та інших закладів розміщення в умовах війни [157].

Для України насамперед постає ключове питання щодо подальших заходів з відновлення, управління та інвестування туристичної галузі. Інвестиційна привабливість туризму як інструмент відбудови галузі є тим важливим елементом, який потребує дослідження, прогнозування, посилення свого значення та є важливим при формуванні подальших перспектив сфери послуг, відновлення туризму та відбудови країни на міжнародному ринку.

Усі перераховані проекти з відновлення туристичної галузі України та зарубіжний досвід щодо відродження сфери послуг є важливими для відбудови та передбачають систему заходів і завдань, спрямованих на подолання післявоєнної кризи туристичного сектору, відновлення подорожей шляхом побудови стратегічної моделі розвитку та посилення інвестиційної привабливості туризму, формування конкурентоспроможного регіонального туристичного продукту, який потребує вкладання коштів, формування інвестиційної стратегії розвитку регіональних туристичних систем, курортів, туристичних зон. Викладене вище вимагає ґрунтовного аналізу і це зумовило актуальність дослідження зазначеної проблематики.

У дослідженнях інвестиційної привабливості туризму не існує єдиного методичного підходу до трактування даного поняття і системи показників, які формують інвестиційну привабливість та на їх основі можна здійснити оцінювання рівня інвестиційної привабливості туризму регіонів. Варто наголосити, що також немає наукових праць щодо форсайту інвестиційної привабливості туризму України, особливо зважаючи на фактор війни.

Недослідженість цих аспектів інвестування зумовила потребу в розробленні сценаріїв форсайту інвестиційної привабливості туризму в середньо-та

довгостроковій перспективах. Завдяки здійсненому аналітичному аналізу рівня забезпеченості регіонів України туристичними та фінансовими ресурсами для формування інвестиційної привабливості за допомогою детермінантів інвестиційної привабливості проведено аналіз областей України, результатом якого є сформований інтегральний показник їх інвестиційної привабливості туризму. За запропонованою формулою здійснено ранжування регіонів, на основі яких сформовано три кластери інвестиційно привабливих областей, визначено їх сильні та слабкі сторони.

Досліджено імплементацію форсайту інвестиційної привабливості розвитку туризму в Україні шляхом формування сукупності можливостей та загроз, сильних та слабких сторін сформованих кластерів. За методом Делфі визначено вагомість кожного показника, здійснено їх оцінку. За допомогою методу «Двох осей» відображено в координатній площині положення кожного кластера в середньо- та довгостроковій перспективі. Кожен кластер, який має своє положення в системі координат, підпадає під дію певного сценарію форсайту інвестиційної привабливості туризму України. За результатами розміщення туристичних кластерів сформовано вісім сценаріїв інвестиційної привабливості туризму (4 сценарії у середньостроковому періоді до 2027 року та 4 сценарії у довгостроковому періоді до 2030 року).

Встановлено, що найоптимальнішим варіантом, який буде мати прогресивні наслідки з підвищенням інвестиційної привабливості туризму кластерів у середньостроковій перспективі (до 2027 року), є реалізація сценаріїв «Оптимістичний» та «Локальна криза», а в довгостроковій перспективі (до 2030 року) – «Прогресивна привабливість» та «Пристосування–адаптація».

Дослідження інвестиційної привабливості туризму та інвестування даної сфери висвітлено у працях багатьох науковців. Зокрема, А. А. Агеєнко, І. О. Бланк, І. М. Боярко, С. О. Гуткевич, А. Г. Загородній, Т. І. Костюк, Г. П. Лайко, О. В. Носова, О. В. Пирог, Г. В. Строкович, О. П. Коюда, Н. С. Краснокутська характеризують інвестиційну привабливість як економічну категорію без

урахування специфіки туристичної галузі, яка має загальне спрямування, не розглядаючи особливості туристичної індустрії.

Такі вчені, як Мазаракі А. А., Бойко М. Г., Босовська М. В., Охріменко А. Г., Фесенко Г. О., Алещенко Л. О., Мальська М. П., Шуплат О. М., Кулик А. М., Корецька О. В., Дума О. І., Олійник Д. І. досліджували інвестування туризму, фактори, які супроводжують та зумовлюють даний процес, проте питання інвестиційної привабливості розвитку туризму залишилося нерозкритим, невизначеним, неконкретизованим та потребує уточнення, роз'яснення, аналізу та дослідження і прогнозування.

Потребують розв'язання та обґрунтування деякі наукові і практичні проблеми, зокрема: формування інвестиційної привабливості туристичної галузі, вивчення інвестиційної привабливості туризму регіонів України, створення набору характеристик для оцінки інвестиційної привабливості туристичної сфери регіонів, обґрунтування системи заходів з активізації інвестування в туризмі, питання взаємозв'язку посилення інвестиційної привабливості туризму та економічного розвитку країни загалом, розроблення інвестиційної стратегії розвитку туризму конкретних регіонів. Саме невирішеність цих питань зумовила вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Державного торговельно-економічного університету та Вінницького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету:

1) «Форсайт курортно-рекреаційної сфери» (номер державної реєстрації НДР 0118U000049) – обґрунтовано стратегії управління інвестиційною привабливістю регіонів України, здійснено оцінювання впливу факторів на інвестиційну привабливість суб'єктів туристичного бізнесу, визначено напрями підвищення рівня інвестування туристичної системи, розроблено сценарії впливу туристичної системи на розвиток національної економіки (довідка від 24.01.2022 № 185/24);

2) «Управління інвестиційними ризиками в готельному бізнесі» (номер державної реєстрації НДР 0120U104789) – поглиблено сутність дефініцій «інвестиційна привабливість» та «інвестиційний ризик», розвинено методологію управління інвестиційними ризиками, запропоновано систему показників для оцінки інвестиційної привабливості та інвестиційного ризику (довідка від 19.01.2022 № 136/24);

3) «Прогнозування впливу туристичної системи на економіку країни» (номер державної реєстрації НДР 0122U001559) – здійснено структурування та діагностику впливу факторів на інвестиційну привабливість регіонів України з використанням модифікованої методології SWOT-аналізу, визначено параметри туристичної привабливості туристичних систем регіонів України у структурі множини характеристик факторів впливу, обґрунтовано сценарії формування інвестиційної привабливості туризму за часовими горизонтами та напрями їх реалізації у контексті розвитку туристичної системи України та її регіонів (довідка від 25.11.2022 № 2046/20);

4) «Зелений туризм як фактор регіонального розвитку» (номер державної реєстрації НДР 0119U100082) – розширено систему показників оцінки туристичної привабливості регіонів України для їх ранжування, запропоновано заходи щодо посилення позицій регіонів з метою формування сприятливого інвестиційного клімату (довідка від 28.01.2022 № 01-59/97).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розроблення теоретичних та методичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо розвитку інвестиційної привабливості туризму в Україні.

Із урахуванням мети дослідження в роботі поставлено та виконано завдання:

- охарактеризувати сутність та закономірності інвестиційної привабливості туризму, поглибити зміст поняття «інвестиційна привабливість туризму»;
- дослідити теоретичні та методичні засади формування інвестиційної привабливості туризму;

- визначити методичні підходи до формування інвестиційної привабливості туризму в Україні;
- проаналізувати структурно-динамічні аспекти розвитку інвестування туризму в Україні;
- проаналізувати рівень забезпеченості регіонів України туристичними та фінансовими ресурсами для формування інвестиційної привабливості за допомогою детермінантів інвестиційної привабливості та сформувати інтегральний показник інвестиційної привабливості туризму;
- дослідити методологічні основи форсайту інвестиційної привабливості туризму;
- розробити факторну модель інвестиційної привабливості туризму;
- дослідити імплементацію форсайту інвестиційної привабливості розвитку туризму в Україні.

Об’єктом наукового дослідження є процеси підвищення інвестиційної привабливості туризму в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні основи та практичні рекомендації щодо посилення інвестиційної привабливості туризму за регіонами України.

Методи дослідження. Реалізація мети дисертаційного дослідження досягалася шляхом застосування спеціальних та загальнонаукових методів.

Для вдосконалення понятійного апарату, виявлення особливостей, розширення системи характеристик, класифікації факторів та підходів щодо інвестиційної привабливості туризму застосовувалися такі методи, як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація. При дослідженні показників розвитку туризму областей та забезпечення інвестиціями даної галузі з метою формування карти інвестиційно привабливих регіонів було застосовано методи ранжування, оцінки, математичний, коефіцієнтний, групування, графічний, картографічний. Для оцінки впливу факторів на інвестиційну привабливість туризму застосовано методи кореляційно-регресійного аналізу, математичний, графічний, моделювання. При розробленні сценаріїв форсайту інвестиційної

привабливості туризму України застосовано методи SWOT-аналізу, моделювання, прогнозування, абстрагування, експертних оцінок, графічний.

Інформаційною базою дослідження є: законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, матеріали і статистичні дані Міністерства регіонального розвитку, Державної служби статистики України, Головні управління статистики у регіонах, звіти Туристичного барометра України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, інтернет-ресурси.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у вирішенні актуальних наукових питань теоретичного обґрунтування та розроблення практичних рекомендацій щодо розвитку інвестиційної привабливості туризму в Україні, зокрема формування базису показників інвестиційної привабливості, що дозволяють здійснювати кластеризацію регіонів України за інвестиційною привабливістю туризму та в подальшому дали змогу розробити сценарії форсайту інвестиційної привабливості туризму даних кластерів, визначивши найбільш прийнятні зі сценаріїв посилення інвестиційної привабливості галузі у середньо- та довгостроковій перспективах, що було здійснено вперше в галузі туризму. Основні положення і результати дослідження, які виносяться на захист та характеризують наукову новизну й особистий внесок автора, полягають у такому:

вперше:

– введено в науковий обіг та розкрито зміст поняття «форсайт інвестиційної привабливості туризму», сутність якого визначено як процес континуального стратегічного прогнозування інвестиційної привабливості туризму, що дозволяє визначити ймовірність настання структурно-динамічних дисбалансів формування інвестиційної привабливості туризму і змодельовати базові сценарії інвестування;

удосконалено:

– науково-методичні засади оцінки інвестиційної привабливості туризму, які, на відміну від відомих, базуються на поєднанні факторного (для встановлення залежності багатомірних зв'язків показника «інвестиційна

привабливість туризму» від трудових, виробничих, фінансових, природно-ресурсних, туристичних, інфраструктурних показників потенціалу регіонів) та таксономічного (для рейтингування регіонів України за рівнем інвестиційного потенціалу туризму) методів, що дозволило сформувати функціональну систему мультиатрибутивних показників для розрахунку інтегрального показника інвестиційної привабливості туризму за регіонами та ідентифікувати туристичні кластери з метою ефективного оперативного та стратегічного управління ресурсним потенціалом;

– науковий підхід до позиціонування туристичних кластерів на основі множин інтегрованих факторів впливу, що надає можливість здійснити поділ кластерів за ступенем інвестиційної привабливості туризму та системно описати траєкторію їх змін під впливом критичних чинників, що закладає інформаційну основу прогнозування, стратегічного планування та моніторингу показників інвестиційної привабливості, враховує характеристики об'єктів інвестування, спрямовано на виявлення та подолання проблем у залученні інвестицій;

– аналітичне забезпечення прогнозування інвестиційної привабливості туристичних кластерів на основі багатофакторної кореляційно-регресійної моделі, що дало змогу здійснити моделювання песимістичного («Локальна криза», «Колапс»), реалістичного («Запобігання кризі») та оптимістичного («Оптимістичний», «Прогресивна привабливість») сценаріїв. Сформоване аналітичне забезпечення, на відміну від наявних, враховує результати рейтингового та матричного методів визначення чинників формування інвестиційної привабливості, що надає можливість підвищити ступінь аналітичності і керованості цього процесу;

набули подальшого розвитку:

– онтологізація дефініції «інвестиційна привабливість» на основі систематизації ключових понять «інвестиційний клімат», «інвестиційне забезпечення», «інвестиційна стратегія», що дозволяє розширити теоретичне

підгрунтя формування концепції інвестиційної політики в туризмі та відповідає засадам сталого розвитку галузі;

– система індикаторів інвестиційного потенціалу регіонів, що дає змогу сформуванню релевантне інформаційно-аналітичне та методичне забезпечення порівняльного аналізу інвестиційного потенціалу регіонів, що уможливить виявлення перспективних напрямів інвестування, прогнозування, планування та стимулювання розвитку регіонального туризму;

– систематизація принципів форсайту, яка на відміну від існуючих доповнена принципами хронологічності, динамічності, взаємоузгодженості, оптимістичності, залученості, планування та стратегічної спрямованості, що дозволяє сформуванню організаційне та методичне забезпечення форсайт-досліджень інвестиційної привабливості туризму для визначення ресурсних складових, як у поточному і кон'юнктурному, так і в середньостроковому та довгостроковому періодах.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення, висновки та рекомендації у дисертаційному дослідженні можуть застосовуватися у практичній діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та структури управління туризмом, у процесі навчання, зокрема, при підготовці здобувачів вищої освіти у сфері туризму, міжнародного туристичного бізнесу, інвестиційної політики, економіки туризму, управління туристичними процесами, інвестиціями в туризмі, у процесі розроблення превентивних заходів щодо посилення інвестиційної привабливості туризму шляхом упровадження сценаріїв форсайту інвестиційної привабливості туризму України, при формуванні програм та подальших сценаріїв інвестиційної привабливості туризму на регіональному рівні, зокрема органами місцевого самоврядування та органами влади різних рівнів.

Розробки та рекомендації автора мають практичне застосування у діяльності:

– Департаменту міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької обласної державної адміністрації – використано

рейтингування областей за економічним та туристичним потенціалами, з метою формування конкурентних позицій регіону, враховано рекомендації щодо посилення інвестиційної позиції Вінницької області в галузі туризму та підвищення її інвестиційної привабливості при формуванні регіональної стратегії розвитку області (довідка від 28.11.2022 № 363/2-2).

– ТОВ «Санаторно-туристичне підприємство "СВІЖИЙ ВІТЕР"» – використано авторську методику картографічного відображення районування областей України з урахуванням туристичних ресурсів при формуванні внутрішнього туристичного продукту, а також враховано рекомендації ефективного використання ресурсного потенціалу України при формуванні туристичного продукту з використанням стратегії смарт-спеціалізації територій (довідка від 28.11.2022 № 24-1);

– ТОВ «Туристичний оператор "БОМБА-ТУР"» – використано запропоновану авторську методику рейтингування, що дозволило здійснити районування Вінницької області, провести її аналіз, використовуючи систему переваг для формування інвестиційно привабливого туристичного продукту з метою посилення рейтингових позицій цієї області (довідка від 16.12.2022 № 51);

Окремі положення дисертаційного дослідження використано в освітньому процесі Вінницького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету при підготовці матеріалів з дисциплін «Організація туризму», «Економіка туризму», а також при підготовці методичних рекомендацій до самостійної роботи з дисципліни «Організація туризму» (довідка від 09.12.2022 № 01-59/868).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеною самостійною науковою працею. Усі сформульовані в ній положення та висновки ґрунтуються на особистих дослідженнях автора. Внесок автора в опубліковані у співавторстві праці конкретизовано у списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження та його основні положення, що містять наукову новизну, оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських та міжвузівських наукових і

науково-практичних конференціях, зокрема таких, як: VII Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України» (м. Вінниця, 2019), Міжнародна науково-практична конференція «XXI століття: глобальні виклики та цивілізаційні цінності» (м. Київ, 2019), Міжнародна науково-практична конференція «Advances of Science» (м. Карлові Вари, Чехія – м. Київ, Україна, 2019), VIII Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України» (м. Вінниця, 2020), Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності у конкурентному середовищі» (м. Харків, 2020), Міжнародна науково-практична конференція «Економіка, фінанси, облік та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку» (м. Полтава, 2020), II Міжнародна науково-практична конференція «Tourism of the XXI century: Global challenges and civilization values» (м. Київ, 2020), Міжвузівська науково-практична конференція «Розвиток внутрішнього туризму в Україні: проблеми та перспективи» (м. Вінниця, 2021), Міжнародна науково-практична конференція «Стан фінансово-економічної безпеки в умовах ринкових змін» (м. Одеса, 2021), IX Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України» (м. Вінниця, 2021), Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Сучасний стан та перспективи розвитку ринку послуг України» (м. Черкаси, 2021), III Міжнародна науково-практична конференція «Interaction of society and science: problems and prospects» (м. Лондон, Англія, 2021), Міжвузівська науково-практична конференція «Розвиток внутрішнього туризму в Україні: проблеми та перспективи» (м. Вінниця, 2021), III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція студентів, аспірантів та науковців «Економіко-правові дискусії» (м. Кропивницький, 2022), IX Міжнародна науково-практична конференція «Гостинність, сервіс, туризм: досвід, проблеми, інновації» (м. Київ, 2022), IV Міжнародна науково-практична конференція «Економіко-соціальні відносини в галузі фізичної культури та сфері обслуговування» (м. Львів, 2022), II

Міжнародна конференція «Розвиток туристичної галузі та індустрії гостинності: проблеми, перспективи, конкурентоздатність» (м. Дніпро, 2022).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 25 наукових праць, з них: 1 стаття у співавторстві – у періодичних наукових виданнях ЄС, 6 статей – у наукових фахових виданнях (2 – у співавторстві), 1 – у колективній закордонній монографії мовами ЄС (Чехія), 6 статей – у наукових виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз, та 11 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій – 6,72 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 219 сторінок, з них 180 сторінок – основний текст (6,6 друк. арк), 44 таблиці, 70 рисунків, 10 формул, 6 додатків, список використаних джерел із 269 найменувань, з них 37 – іноземною мовою.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТУРИЗМУ

1.1 Теоретичний базис інвестиційної привабливості туризму

Туризм як потужний чинник у національній економіці та міжнародній торгівлі зумовлює перспективи світового розвитку. Експертами World Travel and Tourism Council спрогнозовано, що інвестиції, пов'язані з туризмом, зростатимуть на 4,3% щорічно до 2050 року і їх обсяг становитиме 1254 млрд дол. США до 2026 року, тобто 4,7% від загального обсягу інвестицій [269]. Туризм – це сфера економічної діяльності зі значним потенціалом отримання прибутку та забезпечення зайнятості, а інвестиції державного та приватного сектору необхідні для підйому та розвитку цього сектору [250, с.582].

Структура бізнесу та ефективність господарської діяльності в країні загалом значною мірою залежать від способу, форми та обсягу інвестицій. Тому в процесі інвестування в різних країнах, зокрема в Україні, тлумачення таких понять, як «інвестиції», «інвестиційний процес», «інвестиційний механізм» та «інвестиційна привабливість» потребує формування чітких теоретичних засад.

У нинішніх умовах інвестиційна привабливість окремого суб'єкта управління або окремої галузі є важливим питанням для потенційних інвесторів щодо прийняття рішень про інвестування. Тому створення позитивного інвестиційного іміджу сприятиме активізації інвестиційної діяльності. Перед інвесторами завжди постають проблеми щодо вибору об'єктів інвестування, а саме стосовно їх надійності, інвестиційної привабливості як однієї з основних ключових характеристик, що визначають участь інвестицій у бізнесі.

В економічній літературі й досі немає єдиної думки щодо тлумачення сутності поняття «інвестиційна привабливість», а також не визначено конкретний зв'язок цього поняття із конкурентоспроможністю підприємства або галузі. Дане поняття по-різному трактують зарубіжні та вітчизняні вчені, тому доречною є

порівняльна характеристика підходів до з'ясування сутності інвестиційної привабливості (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Підходи до визначення сутності поняття «інвестиційна привабливість»

Джерело (автор)	Визначення
І. О. Бланк	Інвестиції – вкладення капіталу в грошовій, матеріальній і нематеріальній формах в об'єкти підприємницької діяльності з метою одержання поточного доходу або забезпечення зростання його вартості в майбутньому періоді [16]
І. М. Боярко	Інвестиційна привабливість підприємства розглядається як якісна характеристика можливості здійснення інвестиційного потенціалу певного підприємства [18, с. 92]
А. Г. Загородній	Інвестиційна привабливість – узагальнена характеристика переваг і недоліків інвестування окремих об'єктів чи напрямів із погляду інвестора [53, с. 392]
Т. І. Костюк	Інвестиційна привабливість – це складне економічне поняття, яке має системний характер, що виявляється в комплексі правил та умов вкладання інвестиційних ресурсів у той чи інший об'єкт у визначений час [81, с. 50]
Г. П. Лайко	Під інвестиційною привабливістю об'єктів господарювання слід розуміти сукупність виробничо-фінансових кількісних і якісних умов та критеріїв, які характеризують їхні потенційні можливості та економічні переваги порівняно з іншими об'єктами інвестування [92, с. 42]
О. В. Носова	Розглядає інвестиційну привабливість як комплексну характеристику підприємства та промислового потенціалу певного регіону, де це підприємство здійснює свою діяльність [115, с. 121]
О. В. Пирог	Під час визначення інвестиційної привабливості підприємства пропонує здійснювати порівняльний аналіз цього підприємства з іншими потенційними об'єктами інвестування [149, с. 8]
Г. В. Строкович	Тлумачить інвестиційну привабливість підприємства з позицій системного аналізу (сукупність чинників, що впливають на фінансово-господарський стан підприємства) та економіко-математичних методів (комплекс показників, що виражають ефективність роботи підприємства) [196, с. 4]
О. П. Коюда	Визначає інвестиційну привабливість на основі управлінської і фінансово-господарської діяльності підприємства, а також з позиції можливостей залучення ним інвестицій [82, с. 5]
Н.С. Краснокутська	Оцінює інвестиційну привабливість підприємства на основі комплексу економіко-психологічних характеристик цього підприємства [84, с. 7]
Руссо А., Сміт І., Аткінсон Р., Сервілло Л., Мадсен Б., Ван дер Борг Дж.	Інвестиційну привабливість ототожнюють зі специфічною особливістю регіонів або міст, яка виражається як здатність залучати нових жителів, мігрантів і туристів, а також нові бізнес-послуги та інвестиції. Інвестиційна привабливість також сприймається з точки зору потенціалу розвитку місцевої громади [254]

Джерело: сформовано автором

Концептуальний аналіз інвестиційної привабливості (табл. 1.1) визначає це поняття як суто економічну категорію з універсальними характеристиками, застосовною до всіх галузей. Однак туризм має багато інвестиційних характеристик, які відрізняють його від інших галузей: неможливість зберігання туристичних послуг, транспортні послуги, нематеріальні активи, складність, тісна залежність від інших суміжних галузей тощо.

З метою визначення сутності інвестиційної привабливості, необхідно систематизувати поняття інвестицій за різними класифікаційними ознаками (Рис.1.1) [100, с. 14].

Рис.1.1. Класифікація інвестицій

Джерело: сформовано автором

Формування інвестиційних ресурсів передбачає безупинне освоєння інвестицій, що вимагає законодавчо закріпленого оформлення ресурсів, які надходять і освоюються на підприємстві. Саме тому, серед найбільш важливих етапів формування системи інвестиційного забезпечення є: формування мети, вибір об'єктів інвестування, визначення критеріїв та обмежень, постановка завдань, визначення суб'єктів, формування інструментарію, здійснення заходів [36, с. 116].

Інструментом реалізації інвестиційного забезпечення є організаційно-економічний механізм як певна система управління, формування і використання ресурсного потенціалу як своєрідної форми інвестиційних ресурсів, проте така позиція є достатньо дискусійною, оскільки в такому ракурсі ігнорується інвестиційне забезпечення малих підприємств, які не володіють розгалуженими системами управління. Таким чином, розкрита багатоваріантність підходів до визначення процесів забезпечення та процесів забезпечення інвестування дозволила узагальнити існуючі підходи та сформувати власне бачення категорій. Висвітлення категорії «процеси забезпечення» полягає у її трактуванні як сукупності заходів, умов, засобів чи методів, що спрямовані на створення, вдосконалення або підтримання розвитку. Відповідно категорію «процеси забезпечення інвестування» вважаємо за доцільне розглядати як сукупність заходів, умов, засобів чи методів, що спрямовані на створення, вдосконалення або активізацію залучення інвестицій [188, с. 291].

Сукупність означених науковцями видів процесів забезпечення інвестування з різних точок зору характеризує інвестування, проте вичерпної характеристики інвестування з позицій усіх процесів, які йому характерні не запропоновано. Вважаємо, що інвестування має трактуватися з позицій його 51 організації, оскільки існування маркетингу, технологій, персоналу, способів використання ресурсів залежить саме від ефективності організації. Такий механізм функціонування дозволяє розділити процеси забезпечення на основні та допоміжні (Рис. 1.2), які виділено та сформовано Вітюк А.В. [33, с. 51].

Рис. 1.2. Класифікація процесів забезпечення інвестування [33, с. 51].

Проте запропонована класифікація передбачає співвідношення процесів забезпечення інвестування на основі взаємоузгодження, взаємодоповнення і підпорядкування, що є логічним для забезпечення комплексності інвестування, яке відповідно відображено у блоці, який є спільним як для основних, так і для допоміжних процесів забезпечення інвестування. З цього випливає, що крім сутності інвестиційного забезпечення потребує уточнення та дослідження інвестиційної привабливості, що є основоположним.

Поняття «інвестиційна привабливість» є складним і нечітким. Зокрема, економісти Г. В. Сидор та Г. І. Давидовська визначають інвестиційну привабливість регіону як якісні та кількісні характеристики об'єкта, який імовірно інвестуватиме в певний момент часу, за об'єктивними та суб'єктивними факторами, що впливають на рішення інвестора інвестувати в об'єкт [185, с. 187].

Фесенко Г. О. та Алещенко Л. О. розглядають інвестиції в туристичній галузі як використання фінансових ресурсів у вигляді поточних і довгострокових вкладень з метою отримання бажаного прибутку як всередині країни, так і за кордоном [213]. Дане визначення характеризується авторами узагальнено, не вирізняючи специфіку галузей застосування.

Інвестиційна привабливість як сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають економічному інвестиційному процесу на мікро-, мезо- та макрорівнях, визначених такими вченими, як Коренюк П. І. та Копил О. В., має певну загальну природу та дещо загальний характер, не враховуючи специфіку туристичної галузі [80, с. 58].

Так, Мальська М. П. у своїх працях зазначає, що інвестиції в туризмі – це розміщення капіталу інвесторів у туристичному бізнесі з метою одержання прибутку [98, с. 420]. Проте дане визначення поняття є вузьким та неконкретизованим відносно специфіки туристичної галузі та особливостей її фінансування.

Шуплат О. М. пропонує поняття туристичного інвестування у більш широкому значенні, характеризуючи інвестиційну діяльність туристичних підприємств як тісно пов'язані господарські види діяльності, ресурси та суб'єкти, які виробляють товари та послуги для ефективного функціонування туристичного бізнесу та активно взаємодіють з туристичними підприємствами. Промислова та соціальна сфери роблять туризм каталізатором соціально-економічних процесів на національному та регіональному рівнях [231, с. 31]. Але дане поняття відображає інвестиції в туризмі на рівні туристичних підприємств та їх діяльності, і тому є вузькоспеціалізованим.

Кулик А. М., Корецька О. В. визначають інвестиційну привабливість як багаторівневу інтегральну характеристику сукупності економічних, фінансових, виробничих та організаційних аспектів оцінки підприємства, які повинні відповідати вимогам потенційних інвесторів та забезпечувати позитивний ефект від вкладень, що встановлюється у відповідний час і в певному просторі [90, с. 8]. Проте у даному визначенні не враховано характеристик туризму як галузі та її особливості.

Дума О. І. розглядає інвестиційну привабливість в контексті сукупності кількісних та якісних характеристик підприємства, що відображають його цінність та перспективи розвитку, і в поєднанні з інтересами та цілями інвестора сприяють надходженню інвестицій на підприємство. Вибір характеристик, які впливають на інвестиційну привабливість, їх вимірювання та аналіз дають можливість оцінити рівень інвестиційної привабливості підприємства. Проте даний підхід стосується конкретних підприємств, нівелюючи інвестиційну привабливість галузі, регіону, країни і т.д. [49, с. 103].

Крамаренко К. М. стверджує, що поняття інвестиційної привабливості – це інтегральний показник, який характеризує доцільність інвестування визначеного об'єкта з позицій конкретного інвестора. Однак це визначення трактується не як економічна категорія та не враховує особливості туристичної сфери [83, с. 102].

Такої ж позиції дотримуються вчені Погуда Н. В. та Розметова О. Г., які вважають, що підтримка інвестицій – це постійний процес пошуку та залучення ресурсів, необхідних для інвестиційної діяльності [151, с. 11].

Н. М. Богдан та Ю. В. Краснокутська зазначили, що найважливішою та обов'язковою умовою інвестиційної діяльності на регіональному рівні є наукове та раціональне визначення потреби в інвестиційних ресурсах, необхідних для реалізації туристичного потенціалу, з урахуванням його специфічних обставин, відповідних умов, що стимулюють інвестиційну діяльність в об'єкти інфраструктури індустрії туризму [17, с. 9].

Концептуальний принцип активізації інноваційно-інвестиційної підтримки сталого розвитку промислових підприємств дослідники І. М. Крейдич та О. С. Наконечна розглядають як прописану систему, що визначає загальні механізми активізації інноваційно-інвестиційної підтримки на промислових підприємствах [85, с. 15].

Д. І. Олійник визначає інвестиційну підтримку як раціональну та ефективну спрямовану систему заходів впливу на процес відтворення, представляючи його як регламентовані методи, інструменти та важелі [120, с. 97].

Усіх згаданих вище авторів об'єднує спрямованість думки щодо інвестиційної привабливості туристичних підприємств, тобто з погляду мікрорівня, при цьому дане поняття визначено в контексті прогнозованих дій, що в подальшому підлягають реалізації.

Відтак постає потреба у дослідженні поняття інвестиційної привабливості туризму на макрорівні, і саме цим пояснюється актуальність даного дослідження.

Осмисливши та узагальнивши погляди цих науковців, інвестиційну привабливість туризму потрібно розглядати як комплексне явище, що поєднує в собі два аспекти: економічний та туристичний. Завдяки цим аспектам сформовано авторське бачення змісту поняття «інвестиційна привабливість туризму» (рис. 1.3) [99, с. 447].

Для подальших досліджень необхідним є також формулювання змісту таких понять, як «інвестиційне забезпечення», «інвестиційна стратегія», «інвестиційна політика», але в контексті галузі туризму. Для отримання максимальної користі від туризму кожна держава розробляє туристичну політику, яка є одним із напрямів соціально-економічної політики держави [58, с. 82].

Рис. 1.3. Схема формування авторського поняття «інвестиційна привабливість туризму»

Джерело: сформовано автором.

Зарічна О. В. акцентує увагу на тому, що капіталовкладення в туристичну сферу зростають лише за умови, що віддача на вкладені кошти перевищує обсяг інвестованого капіталу. Якщо віддача дорівнює обсягу інвестицій, то ефекту від інвестицій не варто очікувати. У цьому разі і капітал, і виробництво залишаються постійними. Якщо різниця між вкладеним і отриманим капіталом є від'ємною, туристична індустрія втрачає джерела поновлення капіталу, можливості виробництва обмежуються [58, с. 82]. Саме тому велику увагу слід приділяти визначенню інвестиційної політики, особливо стосовно туризму.

Різні тлумачення змісту поняття «інвестиційна політика» наведено, зокрема, у наукових працях Ланового В. С., Сокурєнко П. І., Музиченко А. С. [93; 191; 110]. Їх узагальнення показує, що загалом інвестиційна політика – це низка дій

економічних суб'єктів, що є необхідним для забезпечення умов простого та розширеного відтворення капітальних ресурсів у регіоні або по всій країні.

Суть інвестиційної політики полягає в забезпеченні відтворення основних засобів у виробничих і невиробничих галузях, їх розширенні та модернізації. Так, на думку П. І. Сокурєнко, національна інвестиційна політика – це комплекс заходів та перспектив розвитку інвестиційної діяльності щодо залучення потенціалу інвестицій у репродуктивний процес для створення оптимальних умов для відтворення інвестиції з метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни [191, с. 210].

Курило С. В. розглядає інвестиційну політику як комплекс господарських рішень, що визначають основні напрями капітальних вкладень, заходи щодо їх концентрації на пріоритетних напрямках структурної перебудови економіки [91, с. 109]. Дане визначення є доцільним та логічним, але визначення змісту цього поняття узагальнено як суто економічного явища, не враховано принципи та особливості туристичної галузі, що зумовлює необхідність авторського формулювання поняття «інвестиційна політика в туризмі».

Інвестиційна політика в туризмі – це комплекс цільових заходів щодо визначення, задоволення та модифікації інвестиційних потреб туризму на основі умов інвестування туристичної галузі з метою зростання економічного ефекту від даної галузі: підвищення внеску туризму у валовий національний продукт.

У подальшому також виникає необхідність дослідження сутності інвестиційного забезпечення туризму. Так, Мирончук О. Б. [106] визначає поняття інвестиційного забезпечення як систему заходів для концентрації та реалізації інвестицій і вибору раціональних методів управління у сфері інвестування.

Ю. О. Капітанець трактує інвестиційне забезпечення як сукупність умов, ресурсів і заходів, які необхідно створити для інвестиційного процесу [68, с. 141]. Однак дещо неточною є дана дефініція, оскільки вона дуже подібна на визначення поняття інвестиційного клімату.

М. П. Денисенко та А. П. Гречан пояснюють інвестиційне забезпечення як «систему економічних відносин, призначених для пошуку та управління

інвестиціями» [36, с. 42], ототожнюючи його з інвестиційною політикою або інвестиційною підтримкою. А. Пересада відрізняється від попередніх авторів тим, що трактує визначення на методологічному аспекті інвестування в інвестиційну систему, і визначає останню як «системний набір принципів і правил, які покладено в основу економічних відносин, що виникають у результаті інвестиційного процесу» [147, с. 38]. Інвестиції також мають певні ефекти, зокрема, економічний та соціальний (рис.1.4).

Рис. 1.4. Систематика метрик ефективності інвестування туристичної галузі

Джерело: удосконалено автором на основі [231, с. 249].

Проаналізувавши визначення інвестиційного забезпечення згаданих вище авторів, визначаємо необхідність трактування авторського поняття інвестиційного забезпечення туризму. *Інвестиційне забезпечення як наслідок інвестиційної привабливості туризму слід розуміти як комплекс заходів (матеріальних та нематеріальних), спрямованих на розвиток туристичної галузі шляхом її інвестування.*

Асіф Хан, Сугра Бібі, Ардіто Лоренцо, Цзяін Лю та Захір Удден Бабар розглядали туризм як складну систему, що поєднує в собі багато аспектів інвестиційного забезпечення, які мають конкретні особливості і передбачають довгий ланцюг створення вартості; тому для таких інвестицій слід звернути увагу на фактори інвестиційної привабливості, наприклад, містобудування, туристична освіта, політика праці, транспортна політика, туристичні ресурси, зв'язок та фінансування [235, с. 13].

Ендо [241, с. 603] та Сонг, Дуаєр, Лі та Цао [256, с. 1667] вважають, що основною проблемою низького рівня інвестування туризму є відсутність даних щодо інвестиційного забезпечення галузі, а також тим фактором, який пригнічує інвестування даної сфери. Ця думка є слушною, оскільки немає чіткого фіксованого переліку тих показників, які є важливими для інвесторів та відображають реальну дійсність функціонування туристичної галузі на регіональному та національному рівнях.

Сузана Кро та Антоніо Мігель Мартінск [257] розглядають такі фактори впливу на інвестування туристичної сфери, як: культурні та історичні зв'язки, що забезпечують стимулювання економічних обмінів; витрати на оплату праці та податки, що є важливими визначальними факторами діяльності інвестування сфери туризму; інфраструктура, яка є важливою для залучення іноземного капіталу та сприяння економічному зростанню.

Проблематику визначення факторів впливу на процес формування рейтингу інвестиційної привабливості туристичної галузі регіонів України досліджував Хопчан В. М. [227], який розглядав питання щодо ефективного оцінювання їх інвестиційної привабливості та тенденції, що визначають напрям і динаміку вкладання коштів, а також розробив критерії інвестиційної привабливості регіонів.

Інвестиційна привабливість туристичної галузі має також свої особливості з огляду на інвестиційний інструментарій та підходи до вкладання коштів у дану галузь (рис. 1.5).

Рис.1.5. Семантична конструкція інвестування туристичної галузі

Джерело: сформовано автором.

Аналізуючи рис. 1.3, можна зробити висновок, що інвестиційну привабливість туризму доцільно розглядати у двох аспектах: на мікро- та макrorівні. У подальшому дослідженні аналітичних показників доцільним є аналіз інвестування туризму саме на макrorівні, оскільки здійснюватиметься аналіз саме на регіональному (обласному) рівні та буде використано три підходи до інвестиційного забезпечення туризму: процес, метод, рішення [100, с. 33].

Зважаючи на особливості туризму, варто враховувати і специфічність інвестиційної діяльності в цій сфері, де можуть існувати форми і методи інвестування, які не піддаються приведенню до комерційних показників вигоди.

Розширення меж поняття інвестування в туризмі дозволить інакше оцінювати інвестиційні можливості, робити їх більш привабливими [230].

Формування інвестиційних ресурсів передбачає безупинне освоєння інвестицій, що вимагає законодавчо закріпленого оформлення ресурсів, які надходять і освоюються на підприємстві. Саме тому серед найбільш важливих етапів формування системи інвестиційного забезпечення є формування мети, вибір об'єктів інвестування, визначення критеріїв та обмежень, постановка завдань, визначення суб'єктів, формування інструментарію, здійснення заходів [36, с.116].

Нині існує значна кількість наукових досліджень з проблем інвестування сфери туризму, однак поки що залишаються невирішеними питання теоретичних і практичних аспектів активізації інвестиційної діяльності, особливо щодо формування ефективного механізму залучення інвестиційних ресурсів, особливостей інвестиційного процесу, розширення кола інструментів фінансового забезпечення інвестиційної діяльності в туризмі.

Інвестування сфери туризму є важливою умовою розвитку туристичних ринків, розширення їх можливостей і масштабів, поліпшенні якості послуг, що надаються. Інвестиції відіграють важливу роль в управлінні розвитком туризму як у країні загалом, так і в регіонах.

Можна виділити такі характерні риси інвестиційної діяльності в туризмі [145, с. 396]:

- складність чіткого кількісного визначення можливого ефекту від покращення привабливості туристичного об'єкта після вкладення в нього інвестицій;

- наявність «мультиплікаційного ефекту» від туристичної діяльності, що передбачає збільшення сумарного ефекту від вкладення інвестицій на регіональному (державному) рівні;

- залученість різноманітних підприємств і видів діяльності у сферу туризму, що передбачає необхідність диференційованого підходу розміщення, залучення та управління інвестиційною діяльністю;

– особливості туристичних об'єктів, які полягають в тому, що в переважній більшості вони створені природою чи попередніми поколіннями і потребують бережливого ставлення.

Необхідним є визначення взаємозалежності таких понять, як інвестиційна привабливість сфери туризму та інвестиційне забезпечення туризму, які існують нерозривно та мають прямопропорційну залежність, що відображена на рис. 1.6.

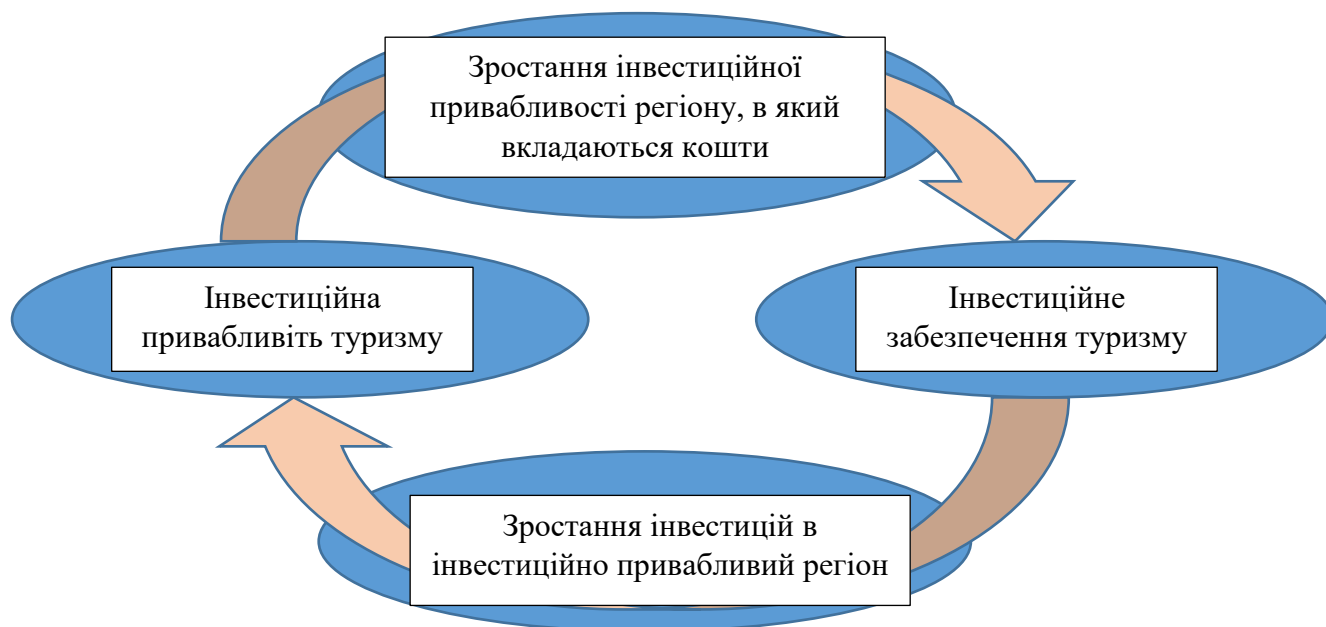

Рис. 1.6. Взаємозалежність інвестиційної привабливості туризму та інвестиційного забезпечення туризму

Джерело: сформовано автором.

Аналізуючи рис. 1.6, можна зробити висновок, що регіон, який є більш інвестиційно привабливим стосовно сфери туризму, здатен отримувати більші обсяги інвестиційного забезпечення цієї галузі, і навпаки, чим більше коштів вкладається в регіон, тим більше він є інвестиційно привабливим.

Будь-який вид інвестицій пов'язаний з інвестиційною діяльністю підприємства, що являє собою процес обґрунтування та реалізації ефективних форм вкладення капіталу, спрямованих на розширення економічного потенціалу підприємства, або інвестиційний процес обов'язково повинен мати законодавчу

основу, правове регулювання, відповідати законодавчим нормам та вимогам [101, 205].

Як наслідок цієї діяльності є розроблення інвестиційних стратегій розвитку туризму. *Інвестиційна стратегія в туризмі – це розроблення короткострокових та довгострокових планів інвестування туризму з метою кореляції дії тих чи інших факторів впливу на дану галузь, що дає змогу вчасно використовувати певні інвестиційні заходи для її успішного функціонування та розвитку.*

В основу виділення основних процесів інвестиційної привабливості має бути покладено нормативно-правову базу, що пояснюється існуванням значної кількості нормативно-правових актів, у тому числі це: закони України, укази Президента України, постанови Уряду, накази відповідних інституцій як інструменти організаційного управління інвестиційним процесом. Інвестиційне законодавство України упродовж років незалежності в Україні створило майже тисячу законодавчих актів, які регулюють ту чи іншу сферу інвестиційної активності. Водночас існують міжнародні, державні, галузеві стандарти діяльності, які необхідно виконувати, що додатково ускладнює роботу підприємств. Отже, нормативно-правова база є головним аксіоматичним чинником у інвестуванні, що дозволяє вважати процеси нормативно-правового забезпечення інвестування підприємств основними.

1.2 Особливості формування інвестиційної привабливості у туризмі

Досвід багатьох країн з розвиненою ринковою економікою (Велика Британія, Франція, Німеччина, Іспанія, Італія та Греція) переконливо свідчить про те, що сфера туризму та рекреації є однією з найбільш інноваційних, найефективніших, найперспективніших та найбільш інвестиційно привабливих сфер господарської діяльності (рис.1.7). Для України, яка перебуває у процесі розвитку ефективної соціально-економічної системи, туристично-рекреаційна сфера є важливим чинником як зовнішньоекономічної діяльності, так і внутрішньої соціально-економічної політики. Однак наша держава, володіючи

значним туристично-рекреаційним потенціалом, поки що не може вповні використати його.

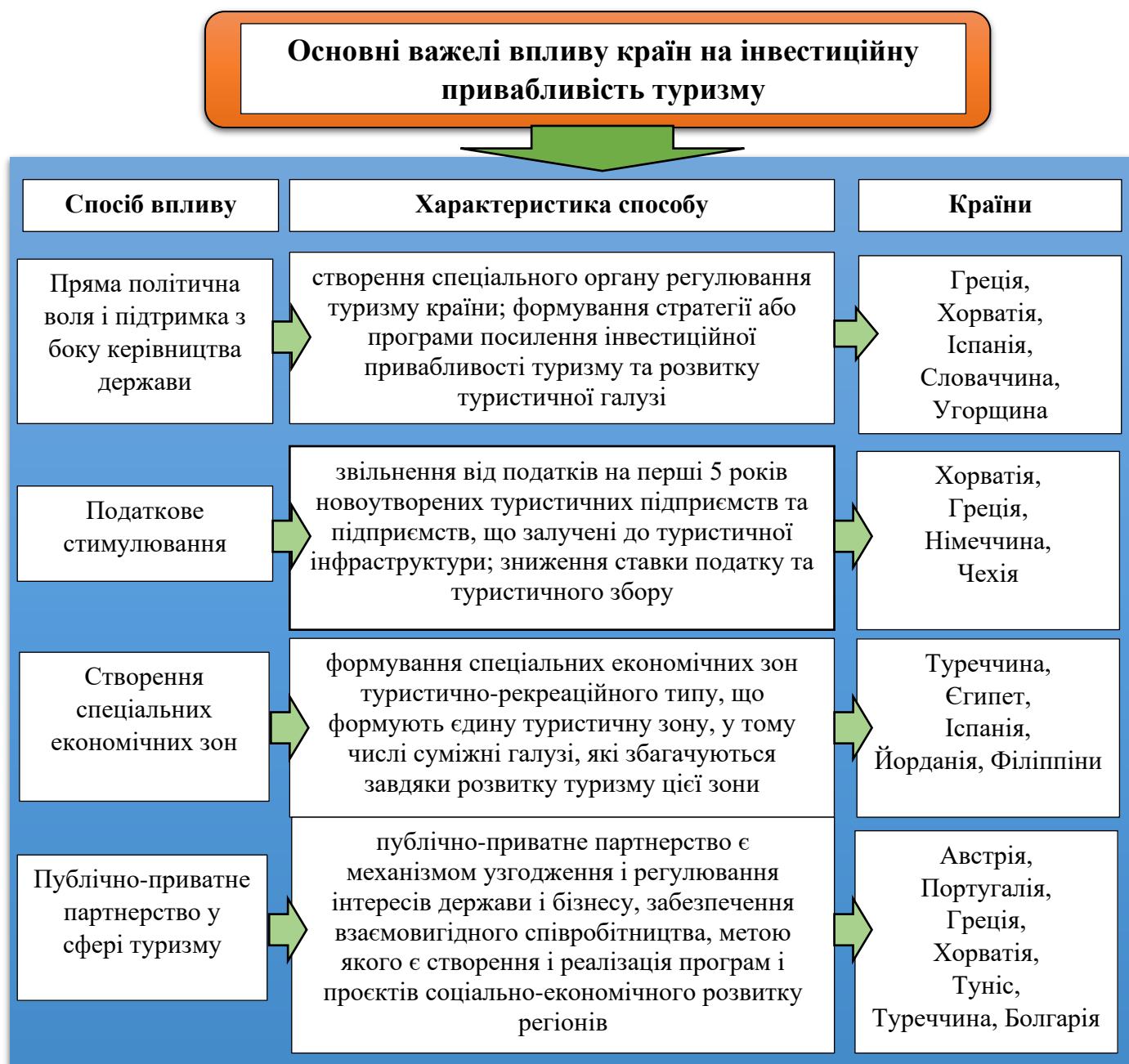

Рис. 1.7. Методи та інструментарій впливу країн на інвестиційну привабливість туризму

Джерело: сформовано автором

Крім того, варто порівняти спільні та відмітні риси функціонування туристичної сфери країн Європи та світу з особливостями туристичної сфери України (рис. 1.8).

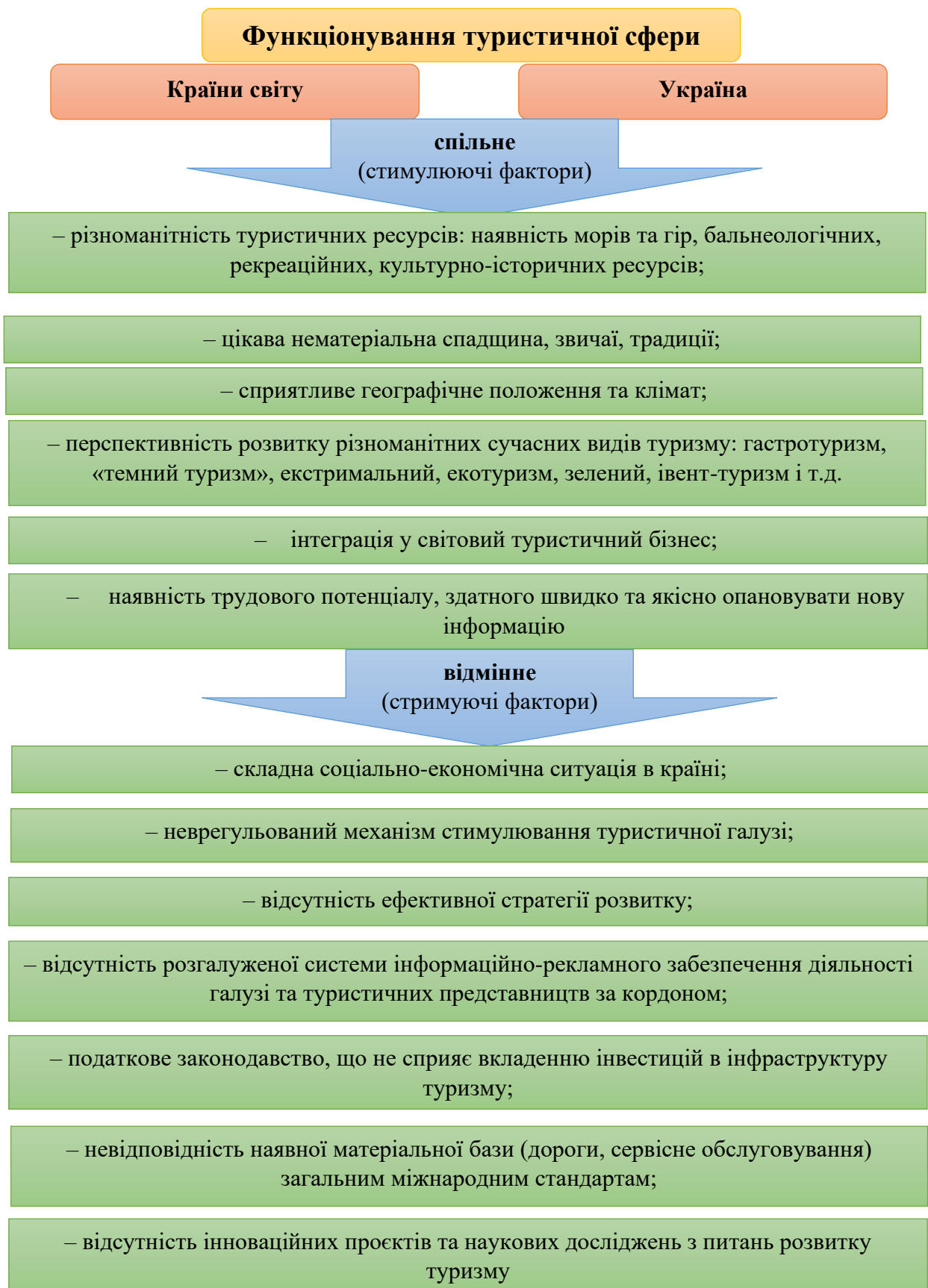

Рис.1.8. Параметри функціонування туристичної сфери країн світу та України
Джерело: сформовано автором.

Інвестиційна привабливість формується під дією факторів національного та регіонального рівнів. Фактори національного рівня характеризують інвестиційне середовище країни загалом, а регіональні фактори притаманні окремому місту чи області. У свою чергу, серед цих факторів виділяють позитивні та негативні. Географічне розташування, трудові ресурси, природні ресурси є позитивними регіональними факторами, які здійснюють вагомий вплив на інвестиційну привабливість регіону. Несприятливий клімат і корупція є негативними регіональними факторами, які завдають шкоди інвестиційному середовищу країни [187].

Двома позитивними загальнодержавними факторами, які сприяють підвищенню інвестиційної привабливості регіонів є спеціальні заходи із залучення інвесторів на державному рівні та Євроінтеграція. Погіршення інвестиційної привабливості міст та областей України здійснюється під дією факторів державного рівня: відсутності законодавчих актів, нестабільності законодавчої бази, дії посадових осіб, військового конфлікту. В Україні на сьогодні існує ціла низка проблем, що перешкоджають поліпшенню інвестиційної привабливості регіонів, а саме: інфляція, обмежена зацікавленість потенційних інвесторів, істотне податкове навантаження. Таким чином, на інвестиційне забезпечення туризму впливають такі системи факторів (рис. 1.9):

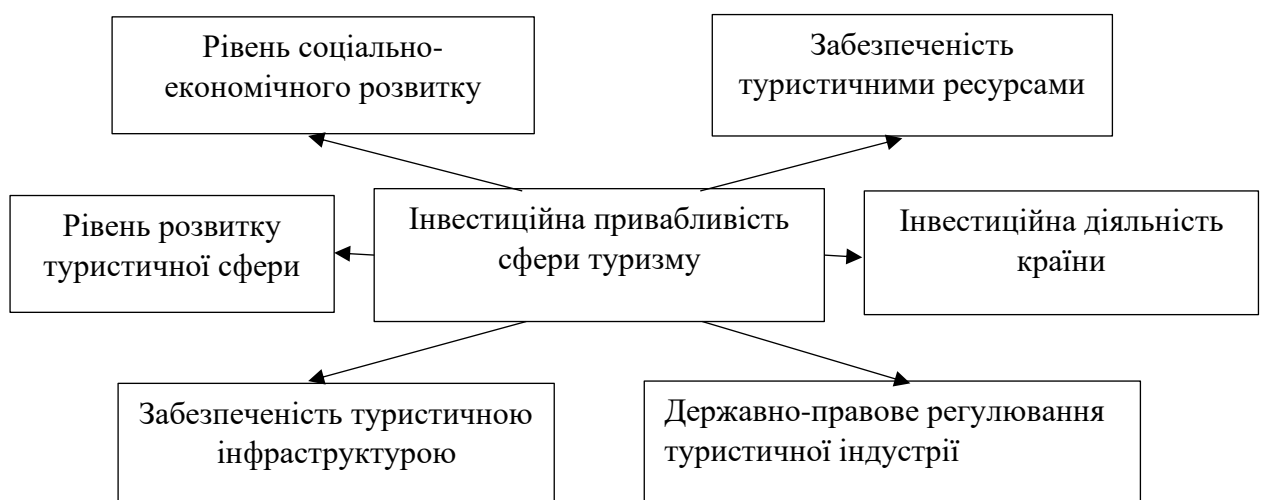

Рис. 1.9. Фактори впливу на інвестиційну привабливість туристичної сфери країни

Джерело: розроблено автором самостійно

На прискорення розвитку туризму в Україні впливає велика кількість негативних причин, значна частка яких має застарілий характер. Перш за все до них треба віднести недостатність методичної та організаційної підтримки підприємництва у сфері туризму з боку державних регуляторів, невідповідність рівня комфорту більшості готелів, пансіонатів та будинків відпочинку світовим стандартам якості, невеликі обсяги інвестицій у розвиток матеріальної бази туристичного комплексу.

На цей час в країні відсутні дієві програми розвитку малого підприємництва у сфері готельного та ресторанного обслуговування. Декларативність багатьох програмних документів на місцевому рівні призводить до того, що кошти на розвиток цих галузей туристичного комплексу відраховуються за остатнім принципом, а їх кількість залишається незначною. У незадовільному стані перебуває сервісна та інформаційна інфраструктура галузі. Сильно стримує розвиток туризму низька якість автомобільних доріг, особливо в місцях перспективного розвитку сільського та зеленого туризму [44].

Світовий туризм має стійку динаміку розвитку, з кожним роком подорожуючих стає все більше. До чинників, які спричинили динамічний розвиток світового туризму, а, відповідно, сприяли формуванню позитивного інвестиційного клімату, можна віднести [107, с. 36]:

- зростання доходів населення;
- розвиток інформаційних технологій та сучасних засобів комунікації;
- зменшення середньої тривалості робочого часу та збільшення вільного часу;
- розвиток транспорту, транспортних мереж та інфраструктури;
- вагомі зрушення у структурі матеріальних і духовних цінностей.

До чинників, які гальмують розвиток туристичної індустрії в Україні, а, відповідно, зменшують рівень інвестиційної привабливості, можна віднести наступні [116, с.119]:

- події в Україні 2013-2014 років, які суттєво змінили національну економічну ситуацію, військові дії, розпочаті у 2022 році. Проблеми в АР Крим та

на сході України (поруч зі всеохоплюючою економічною кризою) стали визначальним фактором дестабілізації всієї економічної системи України, трансформації її зовнішньоекономічної діяльності. Можна з упевненістю сказати, що ці події стали вагомим чинником значного посилення негативних тенденцій у динаміці в'їзного туризму; зниження рівня життя населення України також негативно вплинуло і на виїзні туристичні потоки і внутрішній туризм, а також значно зменшились інвестиційні надходження в туристичну сферу України;

– відсутність скоординованої висококваліфікованої та ефективної системи дій з виведенням національного туристичного продукту України на світовий ринок, а тому, відсутність інвестування туристичних проєктів та національних туристичних продуктів через їх безперспективність;

– відсутність сформованої політики сталого розвитку туризму в Україні. У зв'язку з цим існує необхідність розробки концепції сталого розвитку туризму в Україні, головною метою якої має стати забезпечення постійного розвитку туристичної діяльності з метою повного задоволення потреб туристів та підвищення ефективності соціально-економічного розвитку регіону на основі ефективного управління усіма елементами туристичної діяльності та її інфраструктури з метою залучення інвестицій;

– недостатній рівень розвинутої об'єктів туристичної інфраструктури, їх невідповідність світовим стандартам. Туристичний сервіс формувався ще за радянських часів, який був зорієнтований на невибагливого туриста. Саме через це серед об'єктів інфраструктури переважали досить великі туристичні комплекси зі значною кількістю місць, низьким рівнем комфорту та низькою якістю надання туристичних послуг. Також доцільно відзначити незадовільний стан доріг автомобільного сполучення;

– доволі низький рівень якості обслуговування клієнтів, що зумовлено загальною кваліфікацією обслуговуючого персоналу та низьким рівнем культури менеджменту туристичної галузі.

Варто зазначити, що обсяги інвестиційних вкладень у зміцнення матеріально-технічної бази туризму зростають недостатньо і, безумовно, не відповідають потребам галузі.

Крім того, стримують інвестиційну діяльність технічна та технологічна відсталість більшості готельних підприємств регіонів країни, що надають неконкурентні послуги, а також неефективна амортизаційна політика, що обмежує права підприємств щодо формування та використання власних амортизаційних коштів. Також можна виділити такі основні проблеми інвестиційної діяльності готельної галузі [3]:

- недостатність власного капіталу;
- непрозорі та тривалі в часі процедури землевідведення і узгоджень великої кількості документації;
- відсутність довіри зарубіжних інвесторів та недостатність досвіду вітчизняних управлінців у туристичних проектах;
- негативна роль світової кризи у скороченні темпів присутності світових готельних операторів в Україні.

Перелік негативних факторів та чинників потребує негайного вирішення, прийняття відповідних законопроектів, формування позитивного іміджу країни та сприятливого інвестиційного клімату.

Однак, незважаючи на негативні фактори, в Україні реалізується цілеспрямована політика щодо створення нових туристичних кластерів, продовжується робота над розвитком екстремального, культурно-пізнавального, мисливського, рибальського, підводного, релігійного та спортивно-оздоровчого туризму.

Серед актуальних завдань туристичної галузі слід відзначити роботу над створенням оптимальних нормативно-правових засад розвитку привабливого інвестиційного клімату, здатного значно збільшити обсяги капіталовкладень у туристичний та курортно-рекреаційний комплекс і його інфраструктуру, розробки стратегій посилення інвестиційної привабливості туризму.

У цілому, Україна має добрі перспективи розвитку туристичного ринку. За оцінками фахівців, найближчим часом обсяг туристичних потоків зросте на 10–15%, причому 45 % складатимуть туристи з країн Західної Європи.

Пізнаючи унікальну природу України, її багату історію та самобутню культуру, іноземці зовсім по-іншому сприйматимуть нашу країну. Це, у свою чергу, буде стимулювати зовнішню інвестиційну діяльність та створюватиме позитивний імідж нашої держави у світовому співтоваристві [45, с. 172].

Відмітні риси функціонування туристичної сфери країн світу та України підтверджують відсталість туристичної системи, недосконалість державного регулювання цієї сфери, приділення їй недостатньої уваги, а стереотип України як аграрної країни перешкоджає всім спробам та способам просування національного туристичного продукту на світовий ринок.

Варто також порівняти частку туризму у ВВП країн, у тому числі й України (рис. 1.10), адже саме завдяки цьому видно, наскільки сфера туризму країн є більш розвиненою в інших державах порівняно з Україною.

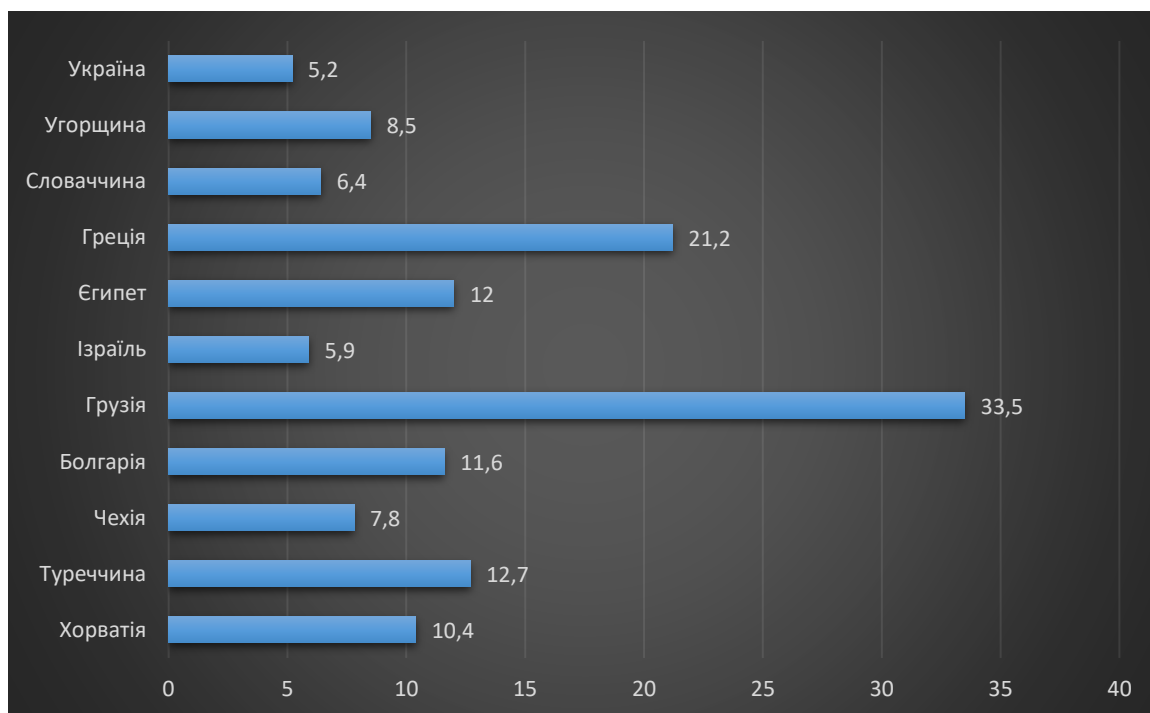

Рис. 1.10. Порівняння частки туризму у структурі ВВП країн світу у 2021 році

Джерело: сформовано автором за [205]

Аналізуючи рис.1.7, можна дійти висновку, що Україна серед порівнюваних країн займає останню позицію, хоча територіально займає більшу частину площі, ніж інші країни, а також має значні туристично-рекреаційні ресурси. Це свідчить про те, що в Україні уряд, держава, регіони мало приділяють увагу розвитку туризму, сфери послуг, не використовують та не монетизують наявні природні багатства, не оновлюють туристичну інфраструктуру та не займаються розробленням національного туристичного продукту, здатного конкурувати із провідними курортами світу.

Однією з форм ефективного інвестиційного забезпечення туризму у закордонному досвіді є публічно-приватне партнерство (ППП).

Публічно-приватне партнерство є сукупністю відносин права власності, фінансово-економічних, організаційно-управлінських і правових відносин, які складаються між державою і приватним партнером у межах моделей фінансування, відносин власності і управління з приводу участі в системі узгоджених видів діяльності зі створення цінності, що утворюють множину форм публічно-приватного партнерства і є основою для обрання конкретної схеми взаємовідносин між партнерами для реалізації окремого проекту [199, с. 99].

Партнерство вважається однією з форм угоди між організацією державного, приватного та публічного секторів економіки, вимагає якісно нових інвестиційних ресурсів від приватного партнера (кошти, технології, досвід, репутація тощо) та передає ключові ризики приватному партнеру (проектування, будівництво тощо) [57, с.27].

А. Ренда у своєму дослідженні «Публічно-приватне партнерство: національний досвід у Європейському Союзі» пропонують класифікацію, в межах якої усі країни, в залежності від інтенсивності впровадження механізмів PPP, розділяють на три групи (табл. 1.2) [252]. Даний вид співпраці слід розглядати як перспективний напрям взаємодії, що дає подвійний ефект щодо взаємодії приватного та публічного секторів, в тому числі, і у сфері туризму.

Типи груп країн, що запровадили ППП

Група	Характеристика
Перша	«економічно розвинуті країни», тобто країни, які є лідерами за кількістю підписаних контрактів. До цієї групи досліджень належать: Великобританія, Німеччина, Франція, Ірландія та Італія. Окрім європейських країн, до цієї групи можна віднести і неєвропейські, такі, як: США, Японію, Сінгапур,
Друга	«проміжні країни», тобто країни, де спостерігається значне поширення ППП, але не в усіх сферах. Обмеженість поширення ДПП в інших сферах пов'язана з недосконалістю чинного законодавства та частою зміною поглядів уряду на дію цього механізму. До цієї групи належать Іспанія та Португалія.
Третя	«група країн, що запізнилися» – це країни, в яких застосування ППП перебуває на початковій стадії: Люксембург, Греція, Норвегія, Бельгія, Швеція.
Окрема група «особлива»	країни, що мають різні політичні та економічні особливості: країни Центральної та Східної Європи. Ці країни належать до особливої групи, оскільки для впровадження ППП уряди стикаються зі значною кількістю проблем: <ul style="list-style-type: none"> - відсутність кваліфікованих спеціалістів, нерозвиненість ринку капіталу, недостатня аналітична підготовка; - організації проектів та інші. Більшість прикладів впровадження ППП у цих країнах не дали позитивного; - результату, однак деяким країнам завдяки дотриманню всіх вимог все ж таки вдалось реалізувати успішні проекти.

Джерело: сформовано автором за [232]

У переважній більшості зарубіжних країн, які мають позитивний досвід реалізації проектів на засадах ППП, однією з визначальних ознак такого партнерства є те, що зазначений механізм застосовується з метою впровадження масштабних, національних та міжнародних суспільно значущих проектів.

Не дивлячись на складнощі, які існують при даній формі співпраці, ППП є тією угодою, яка формує великий синергетичний ефект діяльності секторів економіки та є вигідною для обох сторін: державного та публічного секторів. Кожен учасник ППП має свої конкретні переваги в такому типі організації співпраці (рис.1.11).

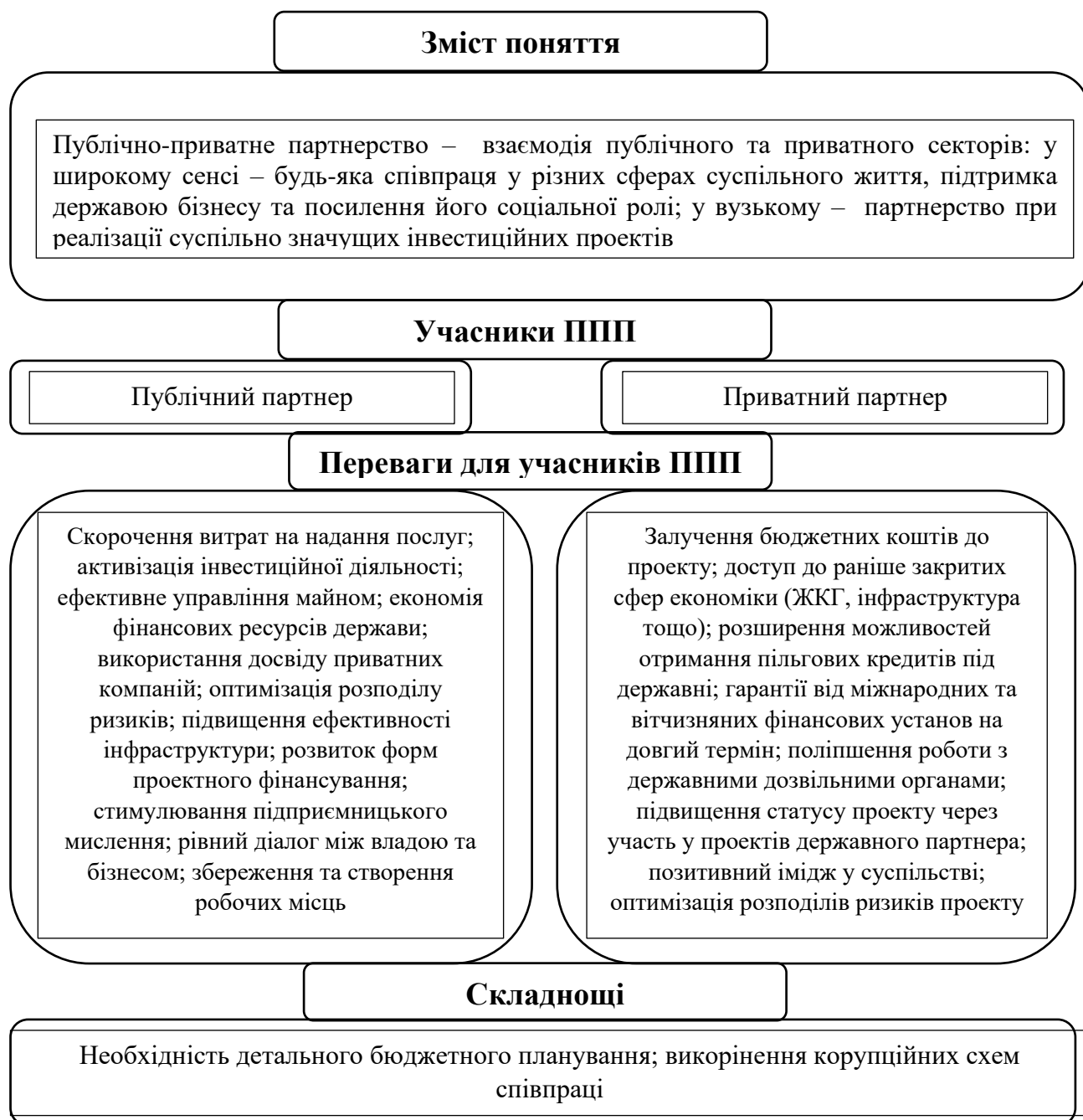

Рис.1.11. Основні елементи публічно-приватного партнерства

Джерело: сформовано автором

ППП є формою співпраці, яку найбільш доцільно розглядати для сфери туризму, яка залучає безліч суміжних галузей для її ефективного функціонування. Тому доцільним є розгляд саме такої форми співпраці, що передбачає інвестування туристичної сфери та має кілька напрямів публічно-приватного партнерства у сфері туризму (рис. 1.12).

Рис. 1.12. Основні напрями діяльності ППП в туризмі

Джерело: сформовано автором

Світовий досвід переконує, що взаємодія між державою та приватним бізнесом має найбільший ефект передусім в інфраструктурних галузях, де історично склалися передумови, потреба та можливості для такої співпраці при реалізації масштабних соціально-економічних завдань [57, с. 26].

Результати аналізу досвіду реалізації суспільно важливих проектів із залученням механізму державно-приватного партнерства в країнах Європейського Союзу (ЄС) та в Україні, здійсненого на підставі даних Всесвітнього банку,

Європейського інвестиційного банку та Європейського експертного центру державно-приватного партнерства, свідчать, що за період з 1992 року і до 1 півріччя 2021 року включно країнами ЄС було укладено 2241 угоду на загальну суму 1147,9 млрд. євро [243], згідно яких за досліджуваний період було реалізовано 1839 проектів із загальним обсягом капіталовкладень 381,6 млрд. євро [88, с. 164].

Яскравим прикладом ефективного застосування механізмів публічно-приватного партнерства в сфері туризму є Туреччина. Зараз країна є одним зі світових лідерів туристичного ринку в сегменті курортно-пляжного туризму. Активна державна туристична політика дозволила у досить короткий термін створити конкурентоспроможний національний туристичний продукт. Результатом ефективного державного втручання у сферу туризму в Туреччині є усунення законодавчих перешкод для активної участі підприємницького сектора.

У період реалізації державних програм розвитку туризму, турецьким урядом були прийняті законопроекти, що чітко визначили законодавчу базу для різних форм концесій у будівництві швидкісних трас, мостів, тунелів, аеропортів, об'єктів електроенергетики та ін. В якості економічних інструментів стимулювання активної участі підприємницьких структур в розвитку туризму, турецьким урядом були розроблені податкові та інші пільги для реалізації масштабних проектів [76, с. 80].

До основних видів економічних преференцій можна віднести [60, с. 55]:

- пільгові умови оренди землі на п'ятдесят років;
- пільгові тарифи на газ, воду, електроенергію;
- пільгові ставки по кредитах;
- скасування ПДВ на п'ять років;
- скасування митних зборів.

Для реалізації державної туристичної політики турецький уряд створив місцеві органи управління туризмом – регіональні туристичні адміністрації, які постійно взаємодіють із законодавчими та виконавчими органами влади, науково-дослідними установами, туристичними асоціаціями, спілками та іншими

громадськими об'єднаннями. Регіональні туристичні адміністрації співпрацюють не лише з місцевими органами влади, але й з приватним бізнесом, у результаті чого виникають змішані публічно-приватні інститути в сфері регулювання туризму, основною метою яких, є залучення коштів з приватного сектора до виконання державних завдань, пошук взаємовигідних форм співпраці між органами управління різних рівнів. Саме завдяки комплексній державній туристичній політиці, а також ефективному використанню інструментів публічно-приватного партнерства Туреччині вдалося в останні роки стати абсолютним лідером на туристичному ринку Середземномор'я [76, с. 79].

У Франції вдалим прикладом державно-приватного партнерства на загальнодержавному рівні є Агентство з туристичного розвитку Франції (Atout France) – об'єднання професіоналів у сфері туризму, представників економічних, державних і територіальних організацій, що займаються просуванням Франції на світовому туристичному ринку [76, с. 80].

Основні напрями діяльності агентства:

1. Маркетингові дослідження та просування Франції на світовому туристичному ринку. Щорічно в рамках діяльності агентства проводиться близько двох тисяч різних заходів з метою просування Франції як туристичного напрямку: рекламні акції для широкої публіки, прес-тури для представників ЗМІ та виставки для професіоналів туризму.

2. Планування та побудова стратегічної платформи туристичного сектора. Діяльність агентства спрямована на підвищення конкурентоспроможності сфери туризму та її модернізації відповідно до вимог міжнародного туристичного ринку. Atout France проводить дослідження у цій сфері всередині країни та за її межами, займається розробкою стратегічних основ діяльності в сфері туризму та плануванням інвестицій у даний сектор економіки. Крім цього, агентство сприяє просуванню інноваційних технологій та підвищенню рівня якості туристичного сервісу, здійснює аналіз попиту та пропозиції в туристичній сфері.

3. Якість сервісу. Агентство відповідає за забезпечення якості туристичних послуг, зокрема виконує нову класифікацію готелів. З 1 січня 2010 року Atout

France здійснює державний реєстр туроператорів та орендодавців автомобілів. Також у сферу діяльності агентства входить підготовка туристичних кадрів [236].

В Італії вже багато десятиліть функціонує Національне агентство з туризму (ENIT), основною метою якого є пропаганда туристичних можливостей країни. Агентство здійснює регулярні заходи з підтримки бренду країни, комерціалізації та вивчення туристичного ринку. Основними завданнями ENIT є [242]:

- збір, обробка та системний аналіз існуючих досліджень та статистичної інформації в сфері туризму;
- поширення науково достовірних даних про закономірності та тенденції в сфері туризмі;
- вироблення прогнозів для реалізації стратегії просування та маркетингу туристичної пропозиції [242].

Впродовж останнього десятиліття в Італії значно розширилися повноваження місцевих туристичних адміністрацій, що функціонують у складі виконавчої влади на всіх рівнях. Вони відповідають за всі питання ліцензування туристичної діяльності, включаючи класифікацію готелів, а також мають право просувати туристичні продукти своїх регіонів всередині країни та за кордоном. Італія, володіючи величезним туристичним потенціалом, високим рівнем розвитку сфери туризму, зараз здійснює пошук нових механізмів залучення туристів. Одним з них є розвиток у державі сільського зеленого туризму, який стає все більш популярним і приваблює своєю демократичною ціновою політикою. Завдяки зростаючій популярності Італії, швидкого розвитку набуває торгівля додатковими послугами і товарами, призначеними для задоволення потреб туристів, яка підвищує зайнятість населення та сприяє економічному зростанню країни [76, с. 81].

Розглядаючи німецький досвід державно-приватного партнерства в сфері туризму, слід відзначити ефективну роботу в цьому напрямку Національного комітету Німеччини з туризму (DZT), що діє за дорученням Федерального уряду ФРН та просуває туристичні можливості держави всередині країни та за її межами [76, с. 80].

Діяльність комітету фінансується з державного бюджету та через приватні внески.

Основними напрямками діяльності комітету є:

- посилення іміджу країни як туристичної дестинації;
- ефективного використання транспортної інфраструктури;
- впровадження сучасних інформаційних технологій;
- співпраця та підтримка інтернаціоналізації регіонів [240].

Комітет забезпечує участь представників туристичного бізнесу у найбільших міжнародних виставках, проводить семінари та воркшопи для представників туристичної індустрії, влаштовує інформаційно-ознайомчі поїздки для преси. DZT щорічно організовує для туристичних агентств і маркетингових організацій відому в Європі професійну виставку пов'язану з іноземним туризмом у Німеччину. Одним з нових проектів, реалізованих у останні роки, є інтернет-школа для представників туристичного бізнесу, що продають тури в Німеччину. По завершенні он-лайн навчання та здачі тесту на знання країни, її основних туристичних продуктів та інфраструктури, DZT видає туристичному підприємству сертифікат "Фахівець з Німеччини" [240].

Порівнюючи європейський та український досвід організації ППП в туризмі, можна зробити висновок, що в Україні ППП мало використовується для налагодження ефективного функціонування цієї сфери економіки.

Згідно з інформацією Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [193] станом на 1 січня 2021 р. в Україні на засадах державно-приватного партнерства укладено 189 угод.

Водночас серед них реалізувалось на цю дату лише 58, зокрема 1 договір був договором державно-приватного партнерства, 15 договорів передбачали ведення спільної діяльності, а решту (42) склали договори концесії. Таким чином, 131 договір державно-приватного партнерства в Україні станом на 1 січня 2021 р. не виконувався, зокрема 14 таких угод було розірвано, щодо 4 із них завершився термін дії, а 113 є такими, яким присвоєно статус «не виконано» [78, с. 45, 193].

Стан виконання угод ППП відображено в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Результати виконання угод ППП в Україні станом на 2021 р.

№	Область	Договори ППП, які діють				Закінчився термін договору	Розірвано	Не виконується
		Концесія	Спільна д-ть	Договір ППП	Разом			
1	Вінницька	0	0	0	0	0	0	0
2	Волинська	0	0	0	0	0	0	0
3	Дніпропетровська	0	0	0	0	0	0	0
4	Донецька	2	2	0	4	1	0	0
5	Житомирська	0	1	0	1	0	0	0
6	Закарпатська	4	5	0	9	0	0	0
7	Запорізька	4	0	0	4	0	0	3
8	Івано-Франківська	1	0	0	1	0	1	0
9	Київська	10	0	0	10	0	4	0
10	Кіровоградська	0	1	0	1	0	0	0
11	Луганська	1	0	0	1	0	0	0
12	Львівська	3	1	0	4	0	0	0
13	Миколаївська	14	1	0	15	0	0	0
14	Одеська	0	6	0	6	1	2	0
15	Полтавська	0	5	0	5			109
16	Рівненська	0	0	0	0	0	0	0
17	Сумська	0	0	0	0	0	0	0
18	Тернопільська	0	0	0	0	2	0	0
19	Харківська	1		0	1	0	0	0
20	Херсонська	1	1	0	2	0	0	0
21	Хмельницька	0	0	1	1	0	2	0
21	Хмельницька	0	0	1	1	0	2	0
22	Черкаська	0	0	0	0	0	0	0
23	Чернівецька	0	0	0	0	0	0	0
24	Чернігівська	0	1	0	1	0	0	0
	Разом	41	24	1	66	4	9	113

Джерело: узагальнено автором за [193]

Аналізуючи табл. 1.3 можна дійти до висновку, що не всі укладені договори ППП реалізуються, багато з них не виконуються, розриваються угоди, але є й такі договори, що діють та приносять ефективність економіці країни. Якщо аналізувати договори ППП в розрізі галузей, в яких вони реалізуються, то частка договорів ППП в туризмі дуже мізерна (рис. 1.13). Це свідчить про недостатню увагу до даного сектора економіки, порівнюючи із європейським досвідом, ці показники є найнижчими.

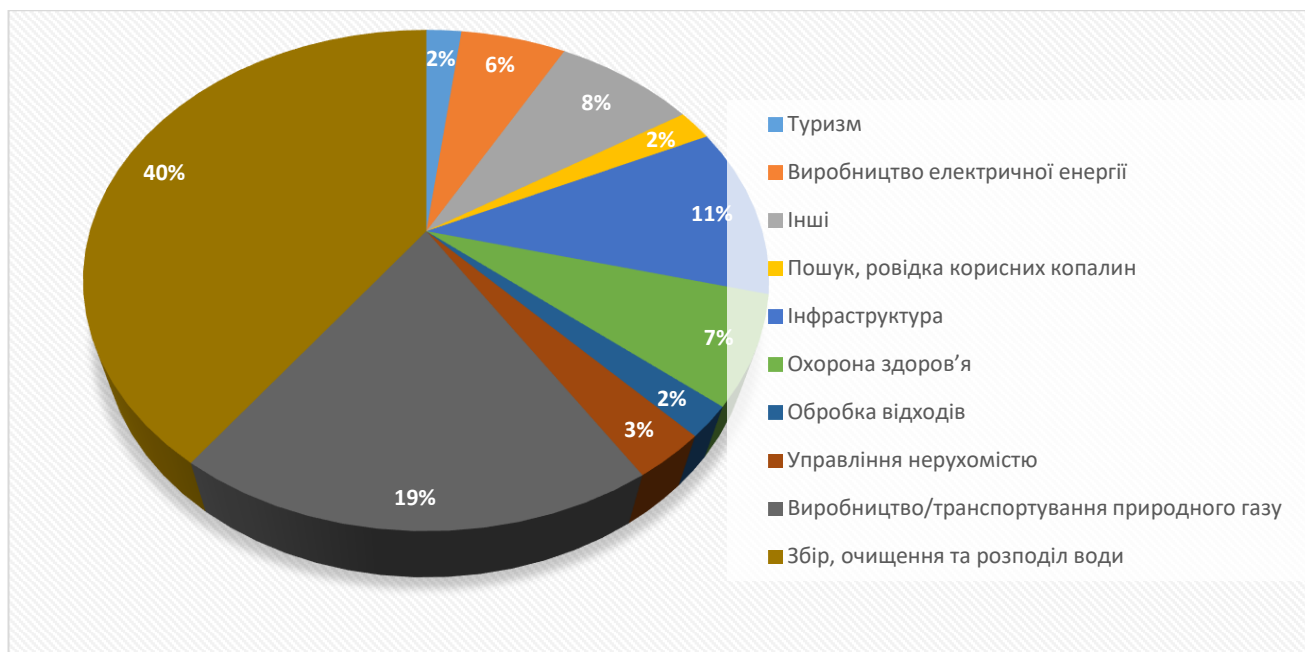

Рис. 1.13. Розподіл угод ППП за сферами економіки

Джерело: сформовано автором за [193]

У 2021 році нашою державою спільно із приватними партнерами було втілено в життя 62 проекти загальною вартістю 5,069 млрд. дол. США [251]. Найбільше коштів за цей час було освоєно у проектах, що здійснюються на засадах державно-приватного партнерства в сфері збору, очищення та розподілу води.

Доволі привабливими для приватного бізнесу є також проекти в сфері виробництва/транспортування природного газу, менш цікавими – в сфері управління нерухомістю, обробки відходів, туризму, пошуку та розвідки корисних копалин. Приділення малої уваги ППП такій галузі як туризм, має свої наслідки: низький рівень зацікавленості інвесторів у фінансування галузі, низький рівень інвестиційної привабливості туризму, а, відповідно, низький розвиток інфраструктури, сфери послуг та супутніх галузей економіки.

Загалом, враховуючи європейський досвід укладення угод ППП в сфері туризму, для України є перспективним створення СЕЗ ТРТ та туристичних кластерів, механізм формування яких відображено на рис. 1.14.

Механізм формування СЕЗ ТРТ або туристичного кластеру на умовах ППП дозволить залучити до інвестиційної підтримки галузі туризму державні органи, скооперувати роботу приватного та публічного сектора з метою збільшення синергії та ефективності інвестиційного забезпечення галузі туризму, зростання показників діяльності даної сфери.

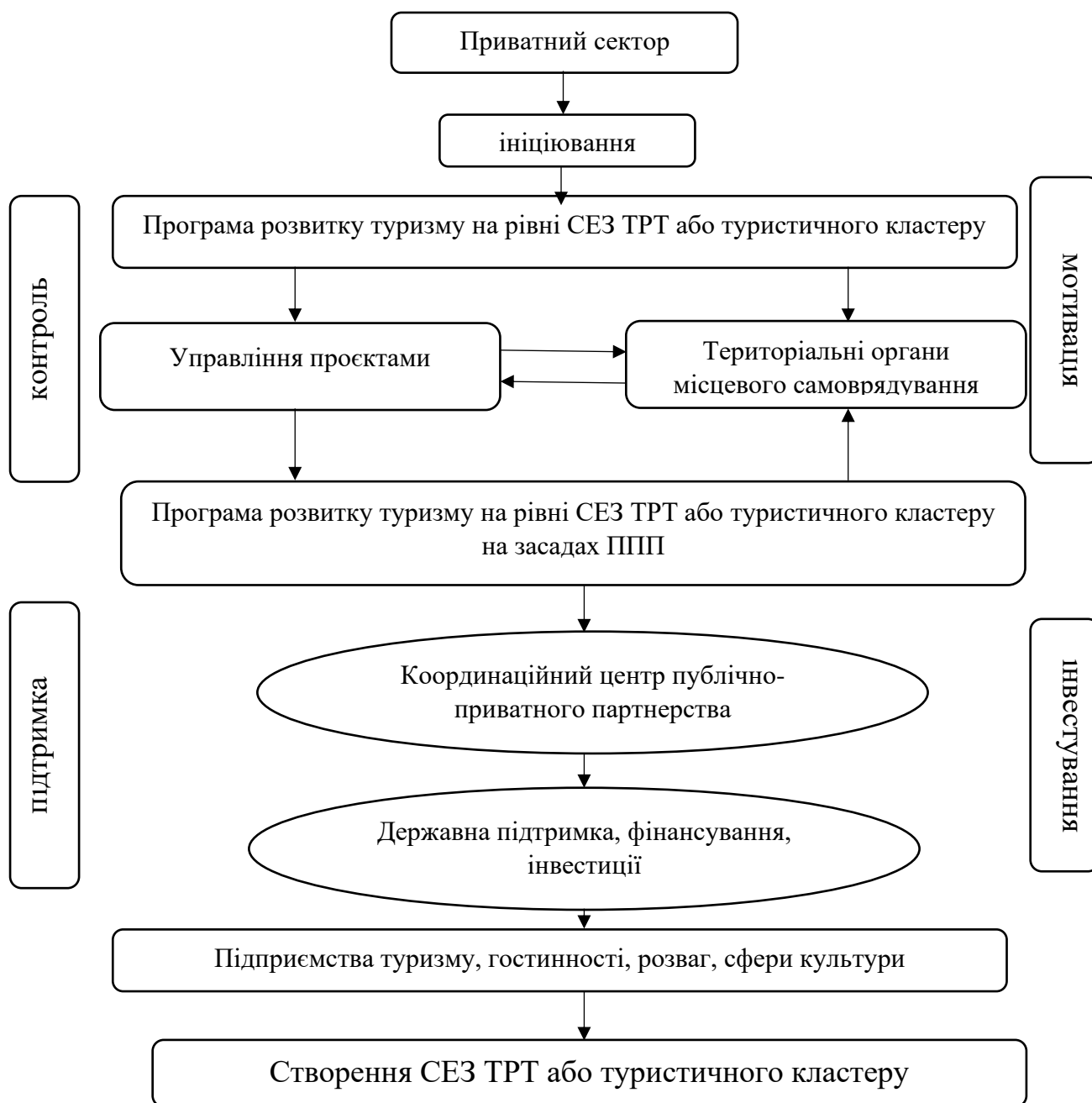

Рис. 1.14. Механізм формування СЕЗ ТРТ або туристичного кластеру на умовах ППП з метою інвестиційного забезпечення сфери туризму

Джерело: сформовано автором

Зарубіжний досвід доводить, що загалом існують ефективні інструменти сприяння припливу інвестицій, розвитку туризму та відпочинку. По-перше, потрібна політична воля та підтримка національних лідерів.

Зарубіжний досвід підтвердив, що успішний розвиток туризму невіддільний від активної участі держави в його функціонуванні. Яскравим прикладом щодо цього є Туреччина, яка після десятиліть цілеспрямованих зусиль влади зуміла стати однією із найбільш відвідуваних країн-лідерів у світі. Інші інструменти, зокрема податкові пільги, створення спеціальних економічних зон, публічно-приватне партнерство, також є дуже ефективними для їх належного використання з метою стимулювання розвитку туризму.

Особливістю національної політики розвинених країн щодо залучення інвестицій в туризм та відпочинок є надання широких повноважень відповідним органам управління від вищих до нижчих [252, с. 4].

В Україні туризм визначено як один із шести пріоритетних напрямів державних інвестицій. У той же час існують певні проблеми з реалізацією державної інвестиційної політики. Низький рівень інвестиційної привабливості, недосконала законодавча база та брак коштів у туристичній сфері гальмують розвиток туризму та відпочинку. У 2021 році Україна посідала 134-те місце з-поміж 177 країн у рейтингу економічної свободи та 117-те місце серед 180 країн у Індексі сприйняття корупції [63; 64].

Для залучення інвестицій у туристичну сферу насамперед необхідно розробити відповідну законодавчу базу для захисту інвесторів, змінити податкову політику туристичного бізнесу, посилити співпрацю між центральними та місцевими органами влади та вжити заходів для позиціонування туристичного потенціалу нашої держави у світі.

В Україні й досі залишається невизначеним центральний орган державної влади з питань курортів і розподіл функцій та повноважень щодо регулювання туристичною сферою на державному рівні, немає механізмів державного управління у регіонах. Органи місцевого самоврядування лише почали створювати відповідні самостійні підрозділи з питань туризму і курортів для

розвитку внутрішнього туризму. Відсутність системи контролю за діяльністю суб'єктів курортної сфери, повільні темпи зростання обсягів інвестицій у розвиток матеріальної бази туризму, невідповідність міжнародним стандартам якості надання послуг свідчать про недостатність державної підтримки та відсутність механізмів комплексного підходу до управління національним туристичним продуктом на внутрішньому і міжнародному ринку туристичних послуг.

1.3 Методичні підходи до формування інвестиційної привабливості туризму в Україні

В економічній літературі найповніше висвітлено сутність та аналітичні проблеми основних методів оцінки інвестиційної привабливості. Оцінюючи інвестиційну привабливість, необхідно відповісти на запитання щодо того, куди, коли і скільки ресурсів інвестор може вкласти в інвестиційний процес. Практикою фінансів і статистики розроблено велику кількість методичних підходів до оцінки інвестиційної привабливості, об'єднавши їх у три підходи: статистичний, експертний та рейтинговий [108, с.119].

Овчаренко Т. С. [118, с. 687] також виділяє три підходи до методики оцінки інвестиційної привабливості: статистичний, експертний та рейтинговий. Роганова Г. О. здійснила систематизацію методичних підходів до оцінки інвестиційної привабливості (рис. 1.15), виділяючи характерні риси цих підходів, їх переваги та недоліки [170, с. 31]. Проте розроблена методологія стосується тільки мікрорівня, рівня підприємств економіки, але не враховує специфіки конкретних галузей на макрорівні.

Статистичні методи базуються на аналізі фактичних статистичних даних про надходження інвестицій і припускають, що високі рівні специфічних показників свідчать про високу інвестиційну привабливість економіки. При цьому слід мати на увазі те, що метод є формалізованим і базується на конкретних соціально-економічних показниках. Крім того, статистичні методи дозволяють

враховувати лише факт надходження інвестицій, не беручи до уваги багато факторів, на які зважають інвестори [97, с. 53].

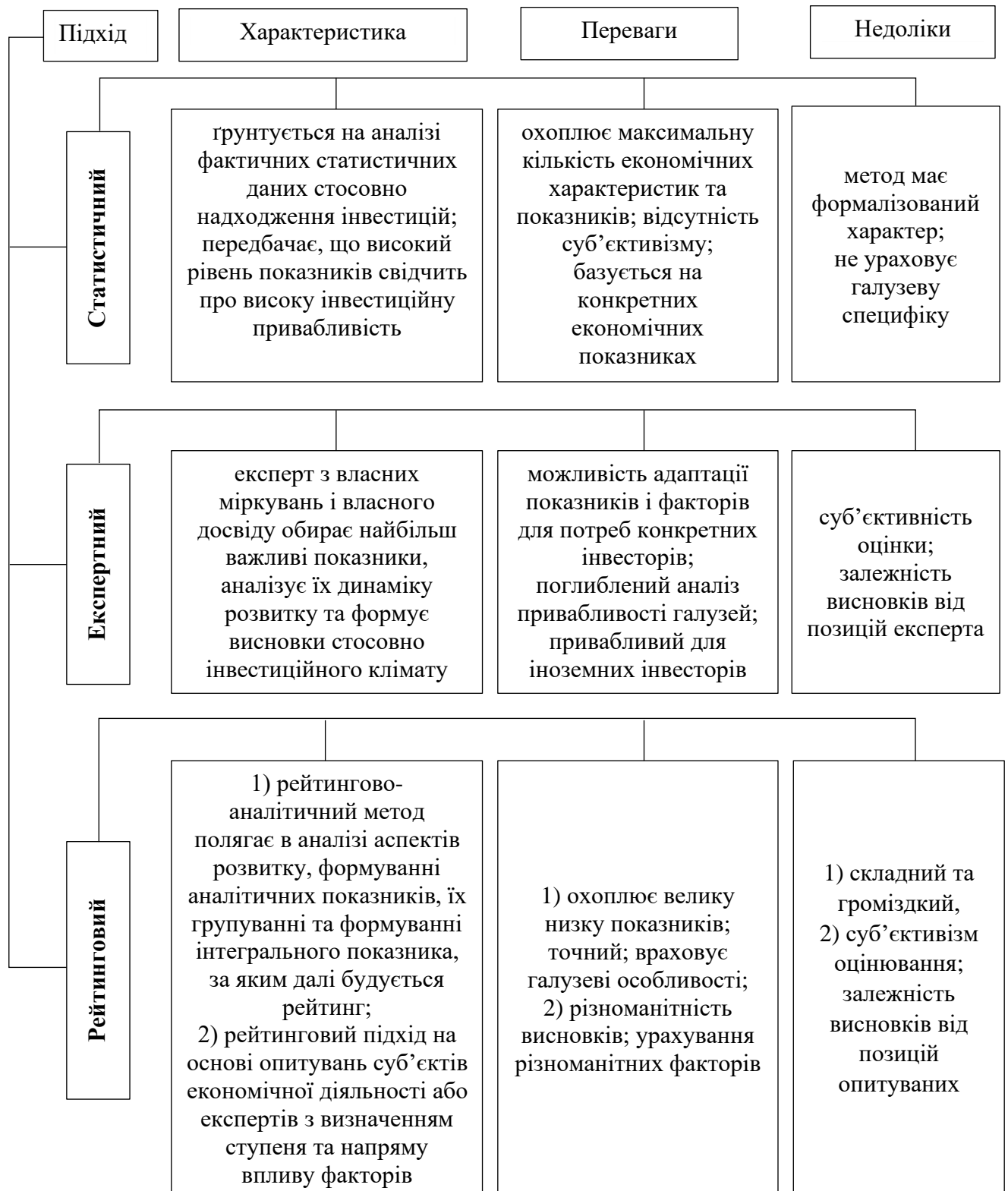

Рис. 1.15. Систематизація методичних підходів до оцінки інвестиційної привабливості

Джерело: [170]

Метод експертного оцінювання передбачає експертну оцінку різних показників розвитку: експерти на основі власних міркувань і досвіду відбирають найважливіші показники, аналізують динаміку їх розвитку та роблять висновки про інвестиційне середовище. Варто зазначити, що цей метод найчастіше застосовують іноземні інвестори [200].

Існує два типи методів рейтингування – методи рейтингового аналізу та методи рейтингування на основі опитувань. Метод рейтингового аналізу передбачає аналіз різних аспектів економічного розвитку, формування на цій основі аналітичних показників і подальше їх групування та об'єднання для формування загального показника, на основі якого формується національний рейтинг і визначається його місце в рейтингу. Цей метод є найбільш широко застосовуваним. Перевагами цього методу є простота використання та легкість інтерпретації результатів [200].

Петренко І.І. доповнив Роганову Г. О. щодо методики оцінки інвестиційної привабливості підприємства та систематизував етапи дослідження цього показника. Проте у згаданих вище авторів методичні підходи стосуються мікрорівня, а також узагальнюють діяльність усіх видів підприємств, не приділяючи увагу специфіці галузей, наприклад, таких як туризм.

Розроблення методики оцінки інвестиційної привабливості досить складний процес, оскільки сам показник є інтегральним та формується під впливом екзогенних та ендогенних чинників. Методику оцінки інвестиційної привабливості розглядав Петренко І.І., формуючи етапи оцінки даного показника (рис. 1.16) [148, с. 171].

Із урахуванням недоліків цих методик оцінки, зазначимо, що ефективним методом оцінки інвестиційної привабливості є поєднання методик, адже отримані результати дослідження будуть достовірнішими, матимуть меншу похибку, а, отже, результат прогнозування інвестиційної привабливості буде більш точним.

Рис.1.16. Методика оцінювання інвестиційної привабливості підприємства

Джерело: сформовано автором

Стосовно методики дослідження інвестиційної привабливості туризму в межах регіонів, зазначимо, що логічним є рейтингування привабливих для

інвестування в туристичну галузь областей, використовуючи адміністративно-територіальний принцип поділу території України з урахуванням принципу поділу території на туристичні регіони.

Щоб спрогнозувати інвестиційну привабливість регіону та оцінити її, необхідно враховувати різні фактори, особливості та показники, що забезпечують ефективне їх функціонування та розвиток. Аналізуючи методики рейтингування регіонів за різними економічними показниками, варто зосередитись на рейтинговій методиці Бланка І. О. [16, с. 324], за якою інвестиційна привабливість регіонів розраховується як інтегральний показник на базі визначених груп певних показників (рис. 1.17).

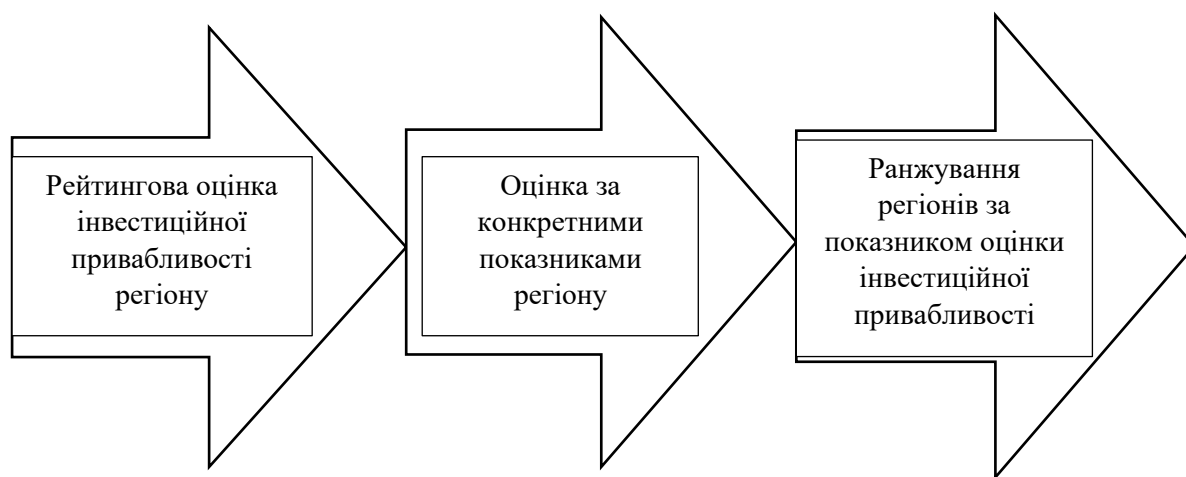

Рис. 1.17. Процесна модель ранжування регіонів за рівнем інвестиційної привабливості

Джерело: сформовано автором за [16, с. 324; 227].

Методики оцінки інвестиційної привабливості регіонів, що ґрунтуються на рейтинговому підході, дозволяють здійснити аналіз різних напрямів розвитку регіону, сформулювати певні показники з метою їх подальшого групування та характеристики, на базі яких формується інтегральний показник [34; 192; 211].

Щоб оцінити інвестиційну привабливість регіону, який є обов'язковим при формуванні рекомендацій щодо інвестиційного забезпечення певної галузі, необхідно розглянути аналогічні попередній методики (рис. 1.18).

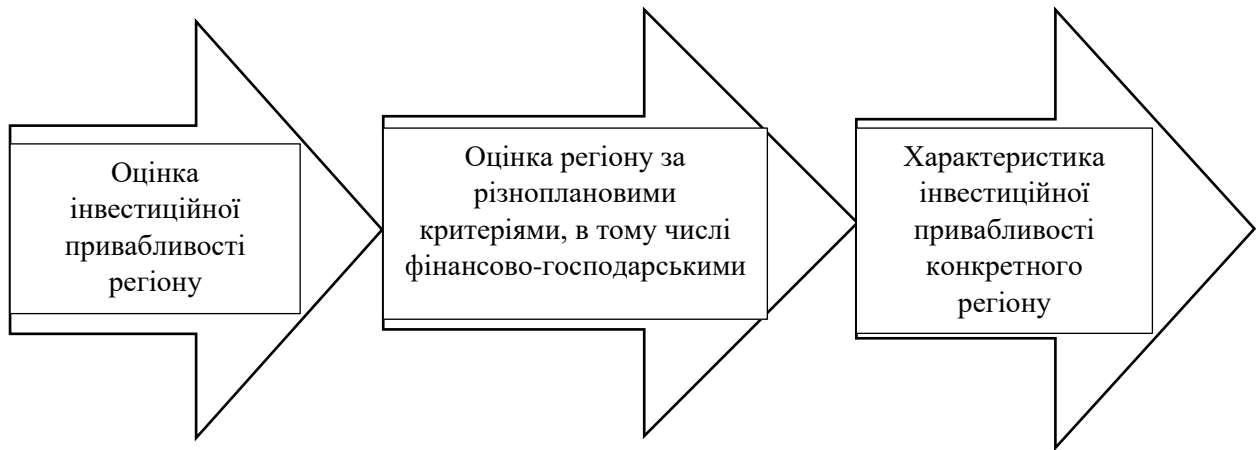

Рис.1.18. Процесна модель оцінки інвестиційної привабливості регіону за різноплановими показниками

Джерело: сформовано автором за [227].

Аналізуючи дослідження щодо теми інвестиційного забезпечення та інвестиційної привабливості, необхідно звернути увагу на такі елементи, на яких повинна базуватися інвестиційна привабливість конкретного регіону:

1. Обґрунтування вибору системи показників для рейтингової оцінки.
2. Встановлення періоду оцінки інвестиційного рейтингу (рік, пів року, квартал, місяць).
3. Вибір методики розрахунку рейтингу.
4. Вибір виду рейтингової оцінки (частковий, інтегральний, динамічний рейтинг) [227].

Загалом методологію управління інвестиційною привабливістю регіону відображено на рис.1.19. Дана методологія дає змогу наочно відобразити сутність аналізу інвестиційної привабливості туризму регіонів України. Для кожної методології є характерними конкретні процеси, що потребують дослідження, узагальнення, систематизації, знаходження взаємозв'язків причинно-наслідкового характеру, на основі чого формуються кінцеві результати, які дають можливість сформулювати рекомендації, плани, стратегії розвитку регіонів, їх кореляцію та контроль.

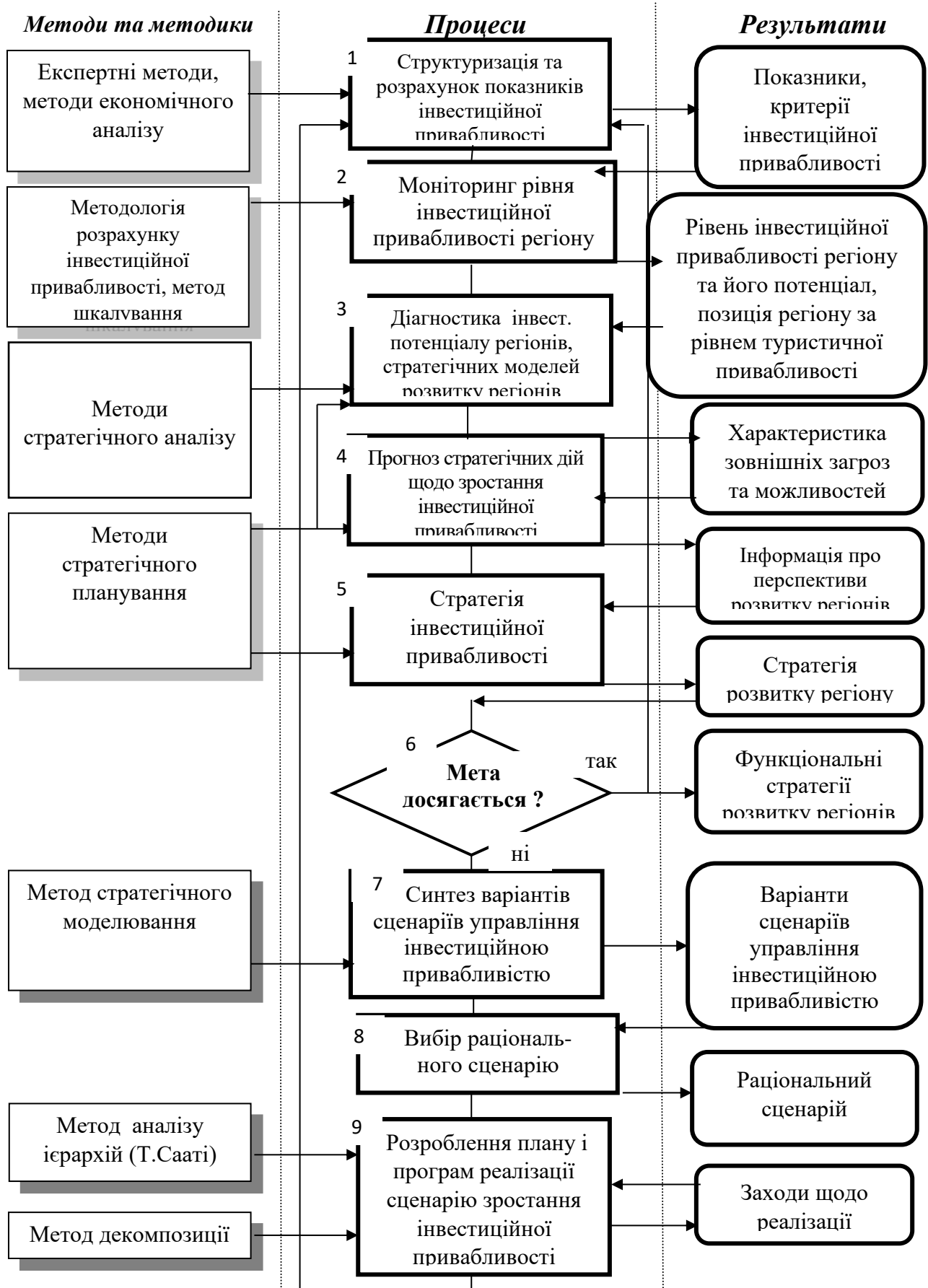

Рис. 1.19. Методологія управління інвестиційною привабливістю регіону

Джерело: сформовано автором

За оцінками інвесторів, і на нашу думку, найбільш важливими при прийнятті рішення про місце та обсяги інвестицій є такі укрупнені групи показників:

- 1) економічний розвиток регіону;
- 2) ринкова інфраструктура;
- 3) фінансовий сектор;
- 4) людські ресурси.

Дана система показників не є чітко фіксованою, оскільки досліджуватися можуть різні галузі регіону, які потребують аналізу додаткових показників, що мають свої певні специфічні особливості. Такою галуззю, наприклад, може бути туризм [6, с. 11].

Існує чотири рівні оцінки інвестиційної привабливості: державний – мегарівень; регіональний – макрорівень; галузевий – мезорівень; рівень підприємств – мікрорівень. Усі вони взаємопов'язані і доповнюють один одного. У своєму дослідженні ми будемо використовувати макрорівень, тобто регіональний, та мезорівень – галузевий.

Результатом такого дослідження є сформований рейтинг регіонів, прогнозування конкретних дій щодо інвестиційного забезпечення регіону чи досліджуваної галузі, а також їх ранжування за ступенем привабливості.

Рейтинг складається на основі кількісних оцінок зведених показників. Формування кожного зведеного показника для конкретної галузі та регіону базується на сукупності аналітичних показників, до складу яких він входить.

Для дослідження інвестиційної привабливості регіону в галузі туризму виникає необхідність розгляду його у двох аспектах: економічному та туристичному.

Завдяки методології, що відображена на рис.1.12, та визначенню конкретних досліджуваних груп показників, постає питання щодо формування алгоритму розрахунку інвестиційної привабливості туризму регіонів та послідовних етапів і процесів дослідження. Дані етапи становлять певний методологічний механізм дослідження, що відображено на рис.1.20.

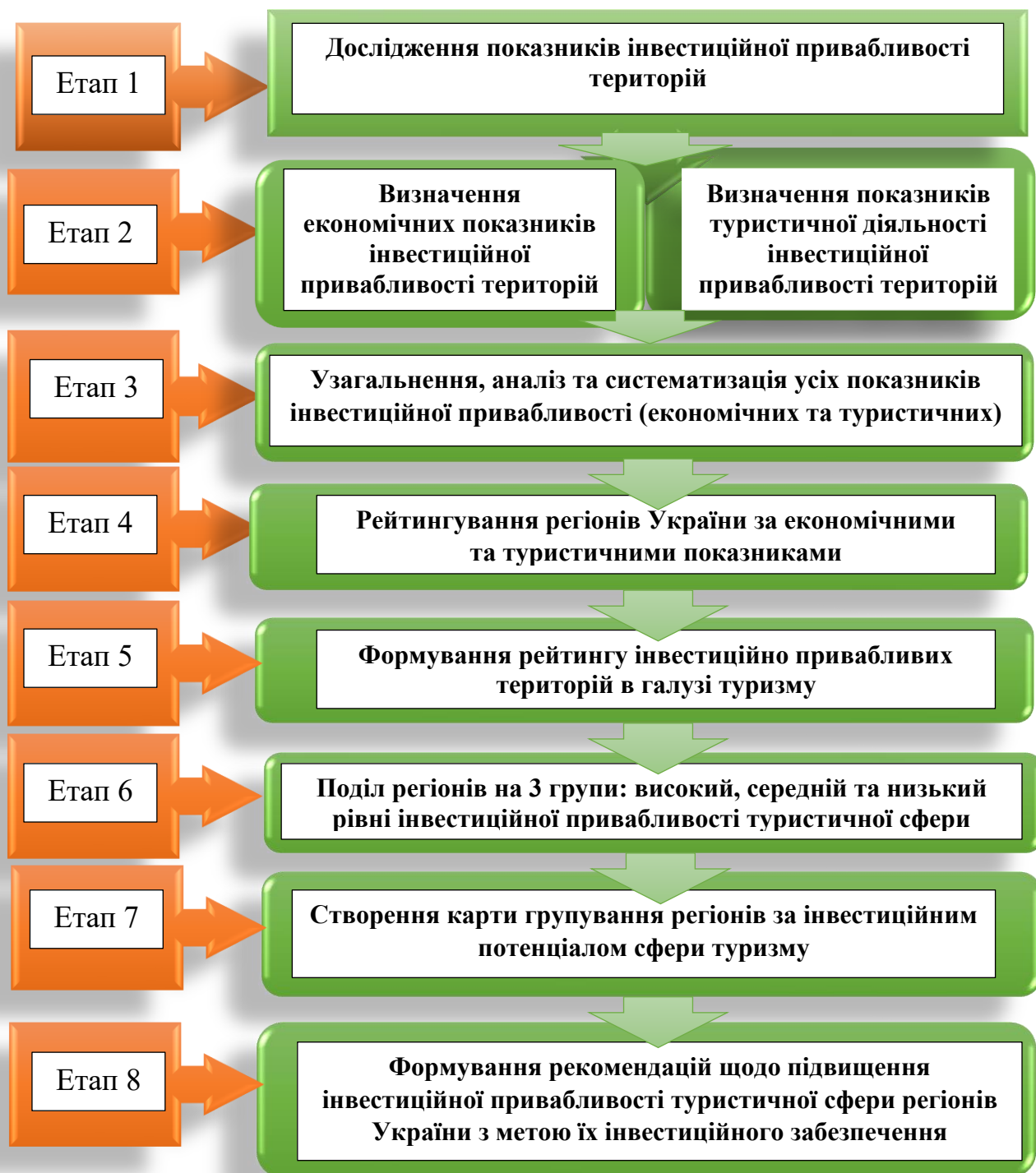

Рис.1.20. Поетапність дослідження інвестиційної привабливості туризму в регіонах України

Джерело: сформовано автором.

Туризм є складовою економіки країни, але як галузь має свої специфічні риси та відмінності, які потребують особливої уваги. Економічна характеристика передбачає аналіз економічних показників області загалом. Схему показників,

необхідних для економічного та туристичного аналізу, наведено на рис. 1.21 [102, с. 170].

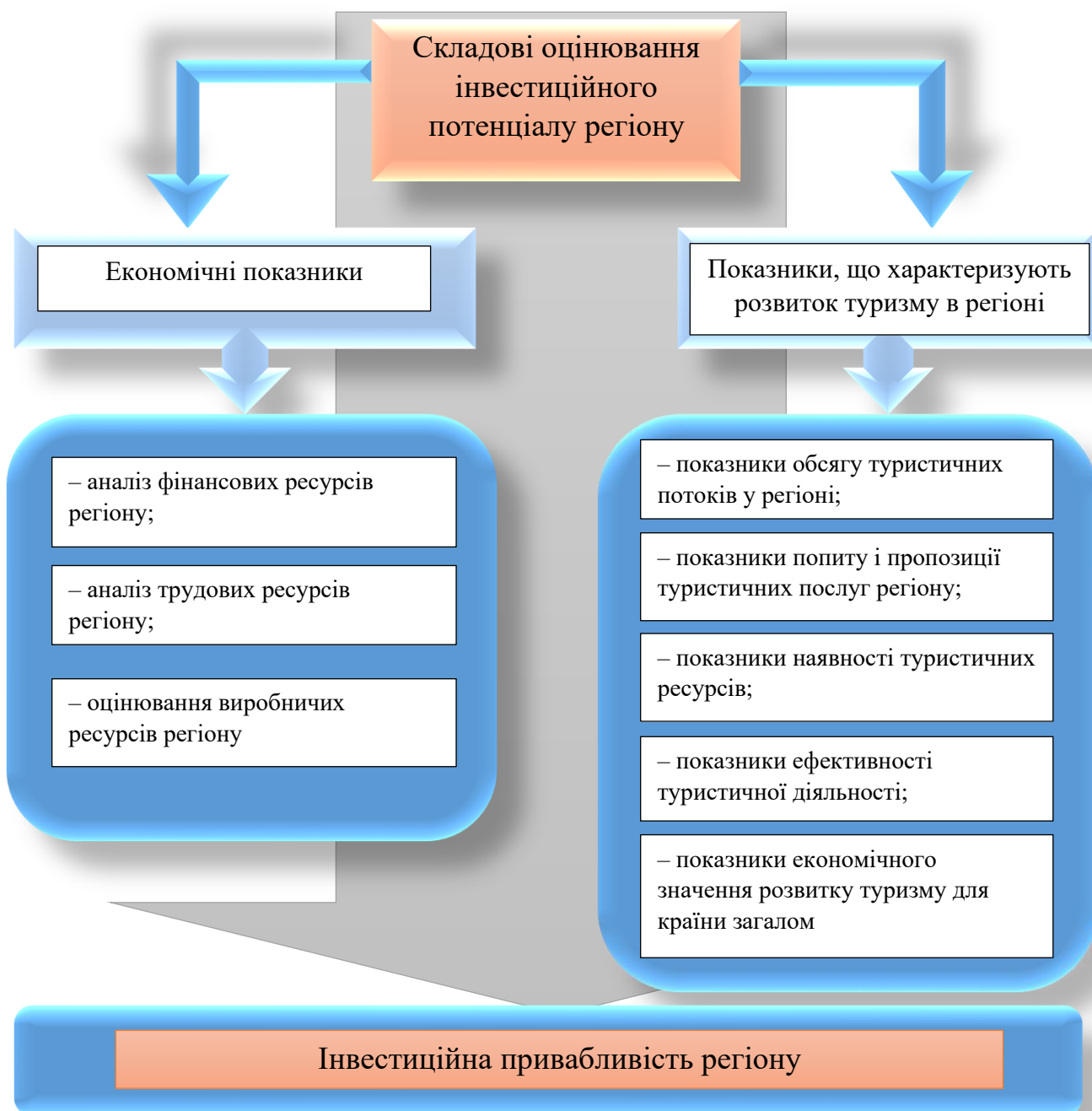

Рис. 1.21. Показники оцінювання інвестиційної привабливості регіону
Джерело: сформовано автором.

Для конкретизації показників, які є необхідними для аналізу інвестиційної привабливості регіону, деталізовано інформацію в табл. 1.4 та 1.5.

Таблиця 1.4

Економічні показники визначення інвестиційного потенціалу регіонів

№ п/п	Показники забезпеченості регіону фінансовими ресурсами	Показники забезпеченості регіону трудовими ресурсами	Показники забезпеченості регіону виробничими ресурсами
1	Обсяг прямих інвестицій, млн дол.	Середньооблікова чисельність штатних працівників, тис. осіб	Кількість промислових підприємств, од.
2	Фінансові результати до оподаткування підприємств, млн грн	Економічна активність, тис. осіб	Кількість діючих сільськогосподарських товариств, од.
3	Обсяги кредитів, наданих в економіку регіону, млн грн	Рівень зареєстрованого безробіття, %	Кількість малих промислових підприємств, од.
4	Наявний дохід у розрахунку на одного жителя, грн	Рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних, %	
5	Витрати у розрахунку на одну особу, грн		
6	Частка ВРП в загальному підсумку, %		
7	Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників, грн		

Джерело: сформована автором за [119, с. 87]

Таблиця 1.5

Показники, що характеризують розвиток туризму в регіоні

<i>I. Показники попиту і пропозиції туристичних послуг регіону</i>
1. Чисельність туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності (юридичними та фізичними особами).
2. Кількість ночівель туристів, що включені до туристичних пакетів.
3. Кількість суб'єктів туристичної діяльності
<i>II. Показники наявності туристичних ресурсів</i>
1. Кількість одиниць природно-заповідного фонду, од.
2. Загальна кількість музеїв, од.
3. Кількість об'єктів культурної спадщини.
4. Кількість театрів
<i>III. Показники ефективності туристичної діяльності</i>
1. Обсяг наданих туроператорами туристичних послуг.
2. Витрати, пов'язані з наданням туристичних послуг.
3. Дохід від надання туристичних послуг (без ПДВ, акцизів і аналогічних обов'язкових платежів)
<i>IV. Показники розміщення туристів</i>
1. Кількість колективних засобів розміщування.
2. Кількість місць (ліжок) у колективних засобах розміщування

Джерело: сформовано автором за [189; 192]

Даний перелік показників розвитку туристичної галузі та економічні показники розвитку регіону дозволять сформуванню єдиного інтегрального показника інвестиційної привабливості туризму конкретного регіону.

На основі фінансових, виробничих, трудових показників, а також показників попиту і пропозиції туристичних послуг, показників наявності туристичних ресурсів, ефективності туристичної діяльності та показників розміщення туристів можна сформуванню єдиного інтегрального показника, що дозволить здійснити оцінку інвестиційного забезпечення розвитку туризму в Україні.

Висновки до розділу 1

1. Дослідження інвестиційної привабливості туризму дозволило підкреслити важливість визначення даного поняття, розширення його сутності і змісту та доповнення певних характеристик, що, у свою чергу, сприяло формуванню авторського визначення поняття інвестиційної привабливості туризму як сукупності економічних та туристичних характеристик, які є привабливими для інвесторів та формують інвестиційний імідж регіону, області тощо, забезпечуючи їх прибуткове функціонування з метою подальшого посилення економічного та соціального ефекту.

Таке трактування є результатом аналізу праць багатьох науковців та підтвердженням відсутності єдиного підходу до трактування даного поняття. Авторське визначення є дещо своєрідним, оскільки поєднує економічну та туристичну специфіку, завдяки чому визначено також ефекти від інвестування туристичної галузі: економічний та соціальний [9, с. 45].

2. Авторське визначення поняття інвестиційної привабливості туризму дозволило сформуванню понятійно-категоріального апарату, який містить додаткові визначення: інвестиційна політика в туризмі, інвестиційне забезпечення, на основі яких визначено систематику метрик ефективності інвестування туристичної галузі та сформовано семантичну конструкцію інвестування.

3. Встановлення взаємозалежності таких понять, як «інвестиційна привабливість сфери туризму» та «інвестиційне забезпечення туризму», які існують нерозривно та мають прямопропорційну залежність, зумовило необхідність трактування авторського поняття інвестиційної стратегії в туризмі як розробку короткострокових та довгострокових планів інвестування туризму з метою кореляції дії тих чи інших факторів впливу на дану галузь, що дає змогу вчасно використовувати певні інвестиційні заходи для її успішного функціонування та розвитку. Авторське тлумачення даного поняття в подальшому дослідженні дозволить здійснити розроблення стратегій інвестиційної привабливості туризму та вибір найоптимальніших сценаріїв її посилення.

4. Компаративний аналіз світового досвіду інвестиційної привабливості туризму дозволив виділити основні важелі впливу країн на інвестиційну привабливість туризму, що полягають у характеристиці способів впливу на даний показник, а також параметри функціонування туристичної сфери країн світу та України, що дало змогу виділити спільні та відмітні риси впливу на туристичну галузь.

5. Аналіз світового досвіду інвестування туризму дав змогу визначити проблемні питання інвестування даної галузі, формування міжнародного іміджу інвестиційно привабливої країни, брендування на міжнародному ринку та створення національного туристичного продукту, його популяризації, фінансування та просування, а також відмічено те, що для формування даного продукту необхідним є розроблення стратегій та програм формування інвестиційної привабливості туризму.

6. Вивчаючи проблеми основних методів оцінки інвестиційної привабливості, проведено систематизацію методичних підходів до її оцінки, визначено методи, які найчастіше застосовують для дослідження даного поняття.

7. Для прогнозування інвестиційної привабливості регіону та її оцінки запропоновано етапізацію проведення ранжування регіонів та схему оцінки інвестиційної привабливості за різноплановими показниками, що забезпечують

ефективне функціонування та розвиток регіонів. Розроблена методологія управління інвестиційною привабливістю дає змогу наочно відобразити сутність аналізу інвестиційної привабливості туризму регіонів України та процеси, що потребують дослідження, узагальнення, систематизації, знаходження взаємозв'язків причинно-наслідкового характеру, на основі чого будуть сформовані кінцеві результати дослідження.

8. Запропонована методологія формування інвестиційної привабливості туризму в регіонах України відображає етапи її дослідження з урахуванням системи показників, специфічних особливостей регіонів, на основі яких у подальшому буде сформовано їх рейтинг.

Саме для цього запропонована у цьому дисертаційному дослідженні методика рейтингування зумовила потребу у формуванні тих показників, що є необхідними для економічного та туристичного аналізу областей, виділення складових оцінки інвестиційного потенціалу регіонів. Дані показники охарактеризовано та доповнено, що в подальшому дозволяє здійснити оцінку та провести рейтингування з метою подальшого формування інтегрального індексу інвестиційної привабливості туризму регіонів України.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1. Структурно-динамічні аспекти розвитку інвестування туризму в Україні

У сучасному глобалізованому світі туризм приносить все більший дохід. Економіка багатьох країн значною мірою залежить від туризму. Так, на туризм припадає 15% ВВП Мальти, 15% ВВП Хорватії, 9,3% ВВП Таїланду і навіть 8,2% ВВП Ісландії. Однак не всі країни однаково користуються цією тенденцією. Добре усвідомлюючи величезний потенціал нашої країни у сфері туризму, водночас слід констатувати, що цей потенціал є невикористаним, оскільки туризм в українській економіці відіграє незначну роль.

Інвестиційна привабливість країни – це низка політичних, соціальних, інституційних, екологічних, макро- та мікроекономічних умов національної економіки, що забезпечують стабільність інвестиційної діяльності вітчизняних та іноземних інвесторів [111].

Для оцінки інвестиційної привабливості країни необхідно скористатися показниками, які є важливими для потенційних інвесторів. Дані показники відображено на рис. 2.1. Проведемо дослідження кожного показника інвестиційної привабливості країни загалом.

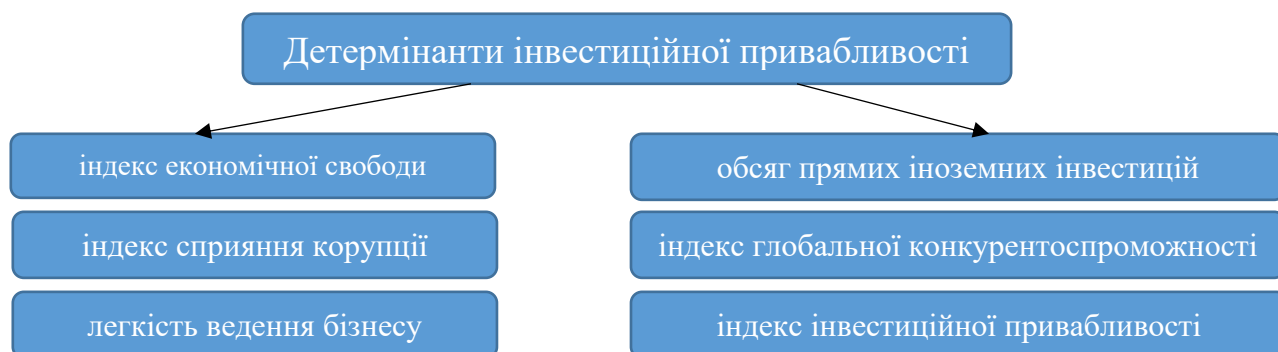

Рис. 2.1. Детермінанти інвестиційної привабливості

Джерело: сформовано автором.

Індекс економічної свободи базується на 10-ти індексах, які оцінюються за шкалою від 0 до 100, до того ж показник 100 відповідає максимальній свободі: свобода бізнесу, свобода торгівлі, податкова свобода, державні витрати, грошова свобода, свобода інвестицій, фінансова свобода, захист прав власності, свобода від корупції та свобода трудових відносин [209].

Порівняно з 2020 роком (134-те місце рейтингу) оцінка України підвищилася на 1,3 пункта і становить 56,2 бала зі 100 можливих (рис. 2.2).

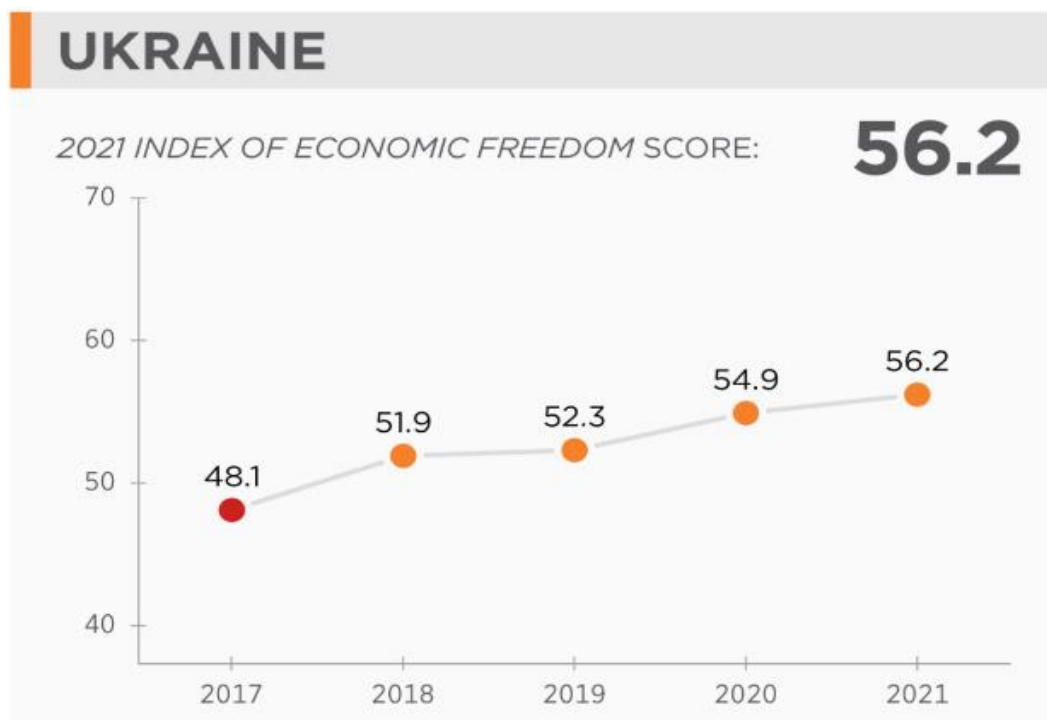

Рис. 2.2. Позиції країни в рейтингу індексу економічної свободи у 2017–2021 рр.

Джерело: сформовано автором за [111].

З рис. 2.2 видно, що Україна протягом останніх років покращила свою позицію у даному рейтингу. У рейтингуванні за показником індексу економічної свободи взяли участь 178 країни. За висновками експертів, для подальшого поліпшення позиції в рейтингу українському уряду потрібно буде підвищувати довіру інвесторів, зокрема проводячи глибокі та всебічні реформи для зміцнення верховенства права та поліпшення захисту прав власності, судової ефективності.

Україна в новому «Індексі сприйняття корупції» (також відомому за англійською аббревіатурою CPI) за 2021 рік, укладеному організацією Transparency

International, отримала 33 бали за 100-бальною шкалою. 100 балів – найкращий теоретично можливий результат, коли корупції в державному секторі, на думку експертів і представників бізнесу, немає. Найгірше можливе становище за індексом сприйняття тотальної корумпованості – це 0 балів. Нині «Transparency International Україна» пропонує свої рекомендації, які мають допомогти знизити рівень корупції в Україні:

- запровадити прозоре і підзвітне управління публічними активами і гарантувати подальший розвиток сфери закупівель;
- забезпечити незалежність і спроможність антикорупційної інфраструктури;
- сформувати професійну і незалежну судову владу [64].

Якщо ж аналізувати даний показник у динаміці, то можна зробити висновок, що тенденція показника є позитивною, що свідчить про незначне, але зменшення рівня корупції в країні (рис. 2.3).

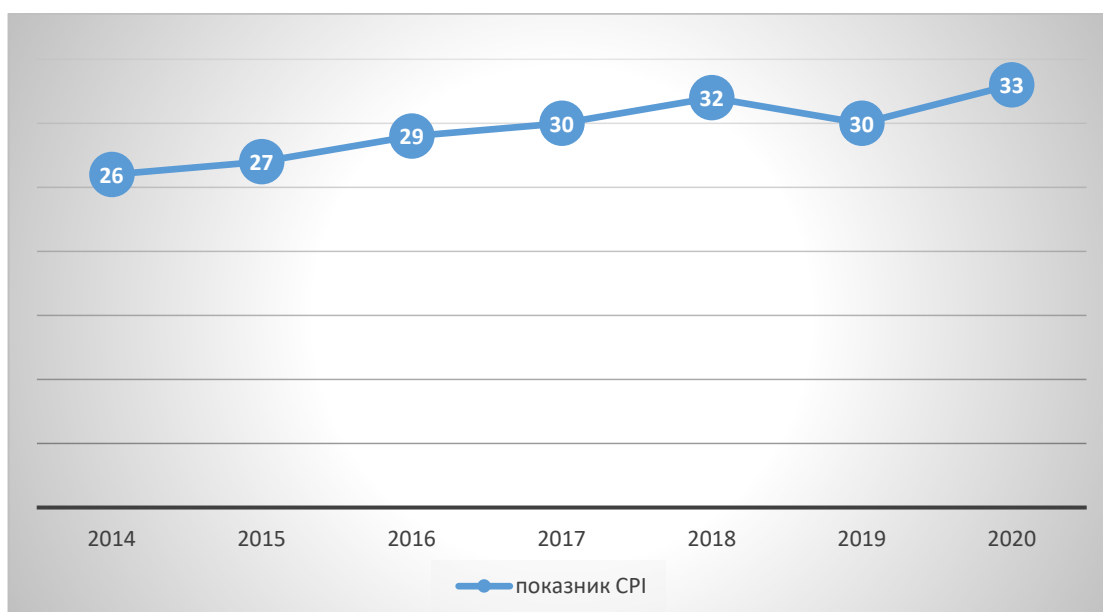

Рис. 2.3. Динаміка індексу сприйняття корупції (CPI)

Джерело: сформовано автором за [64].

Індекс інвестиційної привабливості ще один показник, який є одним із визначальних при виборі країни інвестування. Індекс інвестиційної привабливості вимірюється за 5-бальною шкалою Лайкерта, де: 1 – це вкрай негативно, 5 – дуже позитивно, 3 – нейтрально. Проте в Україні значення більше 3-х було лише кілька разів (рис. 2.4) [15].

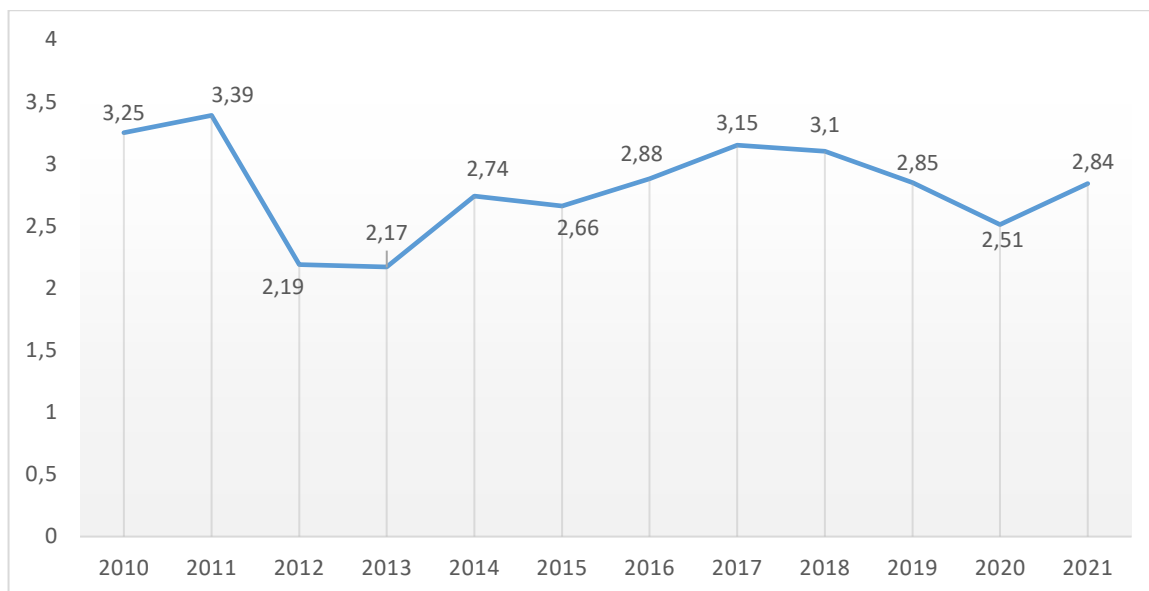

Рис. 2.4. Динаміка індексу інвестиційної привабливості у 2010–2021 рр.

Джерело: сформовано автором за [15]

Цей показник Індексу інвестиційної привабливості сформований на основі опитування бізнес-експертів, топменеджерів та інвесторів, які, крім формування індексу, мали можливість відповісти на запитання, пов'язані з інвестуванням в українську економіку.

Зокрема, 19% респондентів вважають, що нові компанії виграють від інвестування в Україну в найближчі пів року. Ще 35% респондентів не згодні, і майже половина (46%) вагаються, при цьому бізнес традиційно називає слабку судову систему (90% респондентів), високий рівень корупції (80%) і тіньову економіку як основні проблеми, з якими він стикається (65%).

Серед інших перепон розвитку інвестиційного клімату директори називають непередбачувані умови ведення бізнесу, гальмування необхідних для співпраці з МВФ реформ, високу кадрову ротацію в уряді, нестабільність у відносинах України із зарубіжними партнерами, податковий тиск.

Серед позитиву бізнес-лідери виділяють стабілізацію ситуації з коронавірусом, низьку облікову ставку, диджиталізацію державних послуг, запровадження ринку землі та початок зміни суспільного договору з олігархами, підтримку значних інвестиційних проєктів [15].

На думку топменеджерів, поліпшення інвестиційного клімату можна досягти через впровадження реальної судової реформи, боротьбу з корупцією та контрабандою, стабільне законодавство, передбачувані та прозорі умови для роботи бізнесу, пришвидшення вакцинації населення та постійний результативний діалог з бізнесом [15].

Проте, крім індексу інвестиційної привабливості, потенційним інвесторам слід звертати увагу на такий показник, як «ведення бізнесу».

Рейтинг «Doing Business» – це результат щорічного дослідження, що оцінює простоту ведення підприємницької діяльності за десятьма показниками у 190 країнах світу [239].

Компоненти рейтингу оцінюють нормативні акти, що регулюють діяльність малих і середніх підприємств протягом усього життєвого циклу, та їх фактичне використання на практиці [239].

Україна піднялася на сім пунктів у рейтингу легкості ведення бізнесу Doing business-2021 року, який щорічно публікує Всесвітній банк, і зайняла 64-у позицію з-поміж 190 країн (рис. 2.5) [214–224].

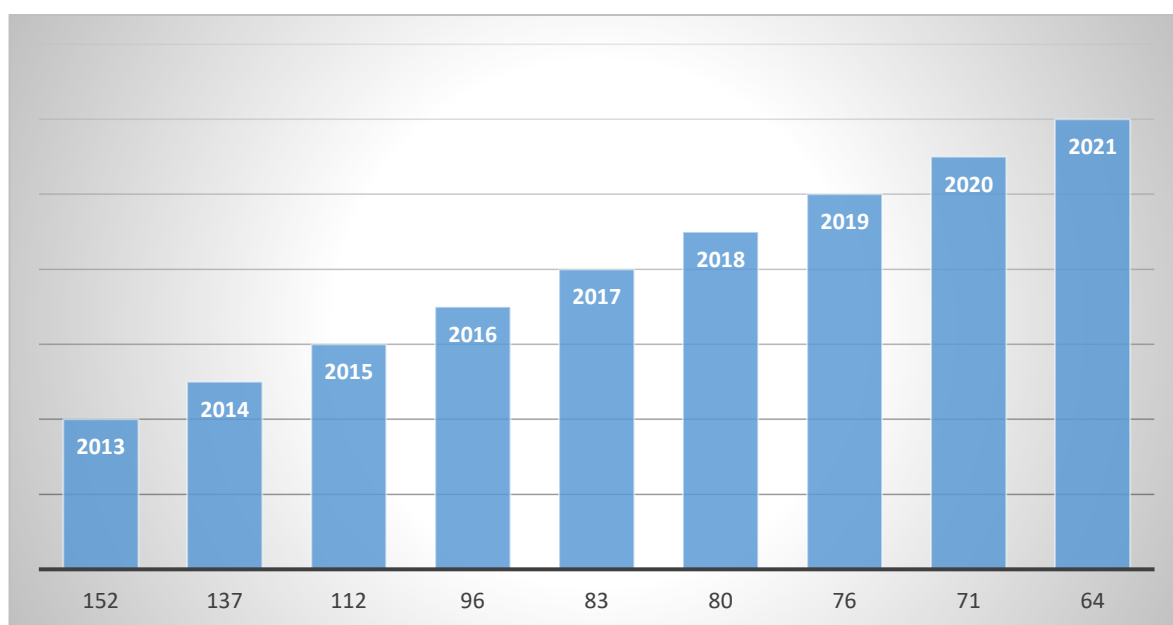

Рис. 2.5. Динаміка положення України в рейтингу легкості ведення бізнесу Doing business 2013–2021

Джерело: сформовано автором за [208].

Аналізуючи рис. 2.5, потрібно зазначити, що спостерігається позитивна тенденція положення України серед інших країн у даному рейтингу. Якщо порівнювати 2012 та 2020 роки, то можемо спостерігати явне поліпшення ситуації. Адже за цей період позиція України в рейтингу покращилася (152-ге і відповідно 64-те місце).

Згідно з даними звіту Світового банку, у 2020 році Україна поліпшила свої показники щодо 6 з 10 індикаторів, які враховуються фахівцями Світового банку при складанні рейтингу.

Як повідомляє прес-служба уряду, найбільший прогрес Україна продемонструвала за компонентом «Захист міноритарних акціонерів» (+27 пунктів) завдяки відкриттю інформації про кінцевих бенефіціарів і компонентом «Отримання дозволу на будівництво» (+10 пунктів) – шляхом усунення вимог до найму незалежного проєктанта і інженера технагляду і ввівши систему онлайн-повідомлень, а також зменшення вартості дозволів на будівництво в межах Києва. На підвищення позицій в рейтингу вплинули позитивні зміни з таких компонентів [208]:

«Підключення до електромереж»: спрощення підключення до електромереж і впорядкування технічних умов, а також впровадження географічної інформаційної системи. Також поліпшена надійність електропостачання завдяки механізму компенсації відключення;

«Міжнародна торгівля»: спрощення вимог до сертифікації окремих промислових товарів;

«Реєстрація майна»: підвищення прозорості системи управління земельними ресурсами та спрощення реєстрації майна;

«Доступ до кредитів»: спрощено доступ до кредитної інформації через створення нового Національного реєстру кредитів у Національному банку України.

Ці два показники є досить суперечливими між собою, оскільки індекс інвестиційної привабливості на досить низькому рівні, в той час, як за показником «легкість ведення бізнесу» Україна зміцнила позиції. Така різниця є результатом

формування негативного іміджу України як привабливої для інвестицій країни. Основними факторами, які впливають на інвестиційну привабливість, є: внутрішня політична стабільність країни, усталеність нормативно-правової бази щодо підприємницької та інвестиційної діяльності, що гарантує недоторканність приватної власності, характер та темпи зростання економіки, стан фондового ринку, фінансово-кредитної системи, місткість і платоспроможність внутрішнього ринку, природні ресурси, соціально-культурні фактори країни [10, с. 171].

До факторів, які формують негативну репутацію, належать:

- політична нестабільність;
- геополітична невизначеність України;
- високий рівень інфляції;
- вплив робочої сили за кордон;
- інвестування в «стандартні» галузі тощо.

До так званих «стандартних» галузей слід віднести аграрну, металургію та торгівлю. Проте найбільш динамічно зростаючими галузями в сучасному світі є сфера послуг, IT-технології. Сергій Савчук, директор P&S Asset Management, стверджує, що найбільш перспективні галузі інвестування – це напрями діяльності у сфері послуг [225].

Для розвитку цих сфер Україна має всі необхідні ресурси: кваліфіковані кадри, наявний багатий туристичний потенціал тощо. Однак низький індекс інвестиційної привабливості нівелює всі ці ресурси.

Показник «Doing business» нині є дієвим для внутрішнього підприємництва, оскільки індекс інвестиційної привабливості є негативним. Активний розвиток внутрішнього бізнесу в Україні сприятиме загальному економічному розвитку, що, в свою чергу, буде сприяти формуванню сприятливого інвестиційного клімату на міжнародній арені.

Прямі іноземні інвестиції (скор. ПІІ, англ. Foreign direct investment, FDI) – це довгострокові вкладення матеріальних засобів компаніями-нерезидентами в економіку країни (наприклад, з метою організації і будівництва підприємств). Розраховуються в млн дол. США. Прямі іноземні інвестиції – найбільш бажана

форма капіталовкладень для економік, що розвиваються, тому що вона дозволяє реалізовувати великі проєкти; крім того, в країну надходять нові технології, нові практики корпоративного управління тощо [157].

Динаміку прямих іноземних інвестицій в Україну відображено на рис. 2.6.

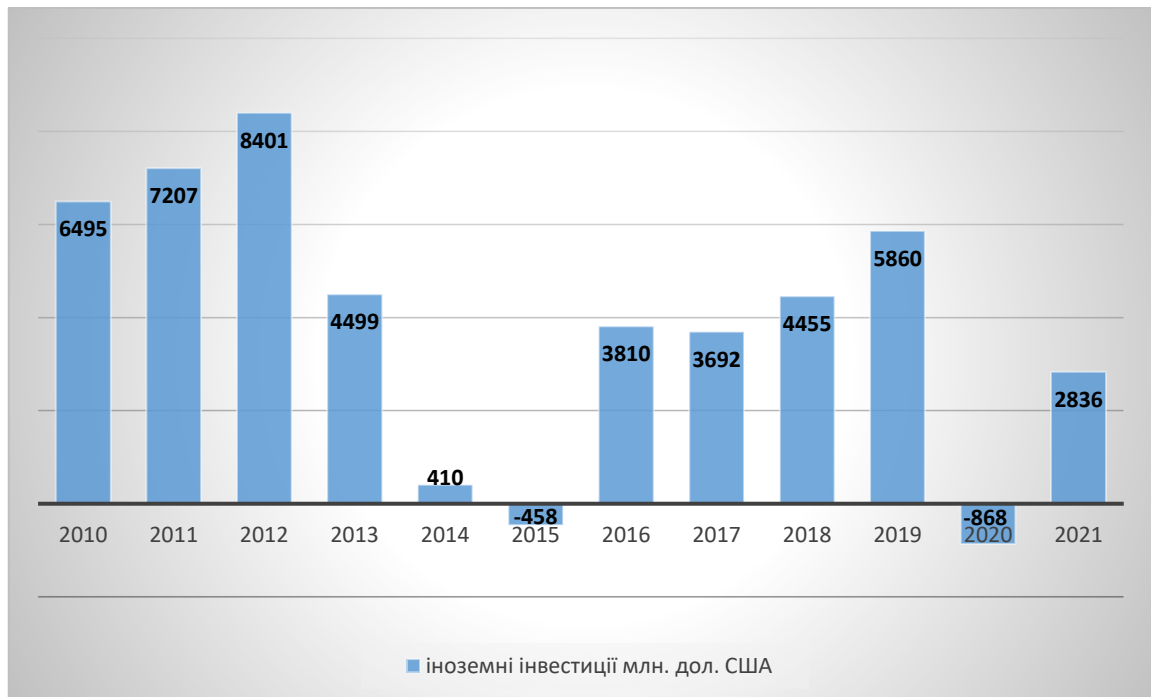

Рис. 2.6. Динаміка прямих іноземних інвестицій в економіку України

Джерело: сформовано автором за даними [157].

На рис. 2.6 відображено стрибкоподібний характер прямих іноземних інвестицій: інвестиції в економіку України не є стійкими. У 2013–2015 рр. спостерігався різкий спад інвестицій, виведення інвестиційних коштів з економіки країни, це пов'язано із вторгненням російських військ на територію України, анексією Криму та нестабільною ситуацією в країні. У 2016–2019 рр. – позитивна динаміка, проте у 2020 році знову різкий спад інвестицій в Україну, їх виведення, що насамперед пов'язано з наслідками виникнення коронавірусної кризи, закриттям багатьох ланок бізнесу, обмеженням режиму їх роботи, проте у 2021 році спостерігалася позитивна динаміка, що пов'язано з адаптивним карантинном та режимом роботи економічних об'єктів.

Не менш важливим для оцінювання міжнародної економічної позиції України є глобальний індекс глобальної конкурентоспроможності країн (Global

Competitiveness Index), що характеризує рейтинг, розрахований за методикою Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum). При складанні глобального рейтингу конкурентоспроможності оцінюються понад 100 її складових. Україна у 2021 році втратила дві позиції в Індексі глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) й посіла 85-те місце з-поміж 141 країни. Як повідомлялося, у 2013 році Україна в GCI була 73-ю серед 144 країн, у 2014 році зайняла 84-ту позицію серед 148 країн. Після Революції гідності піднялася одразу на 76-те місце серед 144 країн, проте потім зайняла 79-ту позицію з-поміж 140 країн, а в 2017 році – 85-ту позицію серед 138. У 2019 році країна посіла 81-ше місце в рейтингу зі 137 країн, у 2020 – 83-тє, 2021 – 85-те з-поміж 140 країн (табл. 2.1) [207].

Таблиця 2.1

Рейтинг країн за індексом конкурентоспроможності у 2020–2021 рр.

Країни	Позиція в рейтингу		Значення індексу	
	2020	2021	2020	2021
Сингапур	3	1	5,81	5,86
США	2	2	5,72	5,71
Нідерланди	4	4	5,70	5,75
Швейцарія	1	5	5,57	5,51
Японія	9	6	5,57	5,65
Німеччина	5	7	5,55	5,50
Україна	83	85	4,10	4,00

Джерело: сформовано автором за [260; 261]

Польща залишилися на колишній позиції – 37-ме місце, Румунія піднялася на 51-ше місце (+1), Угорщина – на 47-ме (+1), Молдова – на 86-те (+2), Словаччина посіла 42-ге місце (-1). Згідно зі щорічним звітом WEF, основний регрес зафіксовано у сфері фінансових систем, в якій рейтинг України знизився на 19 позицій – до 136-го місця, й у сфері охорони здоров'я – на 9 позицій, до 101-го місця [207].

Європейська бізнес-асоціація проводить дослідження «Індекс інвестиційної привабливості України» з 2008 року. За всю історію вимірювання Індекс жодного разу не сягнув позитивної зони – вище 4-х балів. Індекс інвестиційної привабливості є інтегральним та формується шляхом опитування респондентів. Динаміку індексу та ключові питання опитування 2021 року відображено на рис. 2.7 [14].

Рис. 2.7. Ключові питання опитування респондентів за 2021 рік

Джерело: [14]

Настрої генеральних директорів загалом дещо погіршилися. Відсоток CEO, які вважають поточний інвестиційний клімат несприятливим, залишається незмінним – 58%. Ще 35% респондентів оцінили інвестиційний клімат нейтрально. А кількість респондентів, які дали позитивну оцінку, зменшилася майже вдвічі – з 13% пів року тому до нинішніх 7%. Оцінка піврічної динаміки інвестиційного клімату також погіршилася. Наразі 29% опитаних спостерігають негативну динаміку (раніше таких було 15%), хоча більшість, а саме 57%

вважають, що суттєвих змін не відбулося. І тільки 14% вважають, що бізнес-клімат покращився, тоді як пів року тому про позитивну тенденцію стверджували 32% респондентів. Директори також погіршили традиційно найвищу оцінку серед складників індексу – прогнози розвитку інвестиційного клімату в найближчі пів року. Більшість, а саме 55% все ще вважають, що інвестиційний клімат залишиться незмінним у першому півріччі 2022 року. А от 32% очікують подальшого погіршення ситуації (раніше таких було 17%). І тільки 13% очікують поліпшення інвестиційного клімату в найближчі пів року (раніше – 25%). Три ключові бар'єри, що стримують розвиток бізнес-клімату, залишаються незмінними: слабка судова система (так стверджують 87% опитаних), високий рівень корупції (85%), а також тіньова економіка (76%). У 2022 році вперше до цього списку входить низький темп вакцинації населення – так вважають 50% директорів [14].

З метою подальшого поліпшення інвестиційного клімату в Україні актуальним є питання вдосконалення нормативно-правової та організаційної бази для підвищення ефективності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату та формування основи збереження й підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Приєднання України до Декларації Організації економічного співробітництва та розвитку про міжнародні інвестиції та багатонаціональні підприємства та її членство в Інвестиційному комітеті принесе країні значні переваги, а саме:

- засвідчить впровадження в Україні стандартів міжнародної інвестиційної діяльності;

- сприятиме прямим іноземним інвестиціям шляхом зняття обмежень у секторах, де іноземні інвестиції заборонені, та забезпечить створення національної системи для транснаціональних корпорацій відповідно до системи встановлення міжнародних стандартів, що регулюють відносини між транснаціональними корпораціями та країни перебування;

- сприятиме поліпшенню конкурентного середовища та впливатиме на впровадження та поширення інновацій;

- сприятиме впровадженню принципів і стандартів корпоративної соціальної відповідальності відповідно до Кодексу відповідальної ділової поведінки Організації економічного співробітництва та розвитку.

Виконання всіх цих умов є необхідним і невідкладним кроком для української економіки, який зміцнить позиції України за такими показниками, як індекс інвестиційної привабливості, легкість ведення бізнесу, посилить її конкурентні позиції на інвестиційному ринку.

Отже, аналізуючи рейтингове положення України в дослідженнях міжнародного економічного розвитку, можна дійти висновку, що позиція нашої держави в міжнародному економічному рейтингу вже давно є слабкою. Навіть серед східноєвропейських країн наша країна не в найкращому положенні. Водночас Україна має величезний інвестиційний та людський потенціал, і ефективне його використання може стати передумовою для поступового підвищення її міжнародної конкурентоспроможності у світових рейтингах.

Стратегічний розвиток України має і в подальшому бути зорієнтованим на продовження ефективних реформ для зміцнення вітчизняної економіки та підвищення її міжнародного іміджу. Зокрема, Україна має зосередитися на зміцненні фінансових ринків, удосконаленні судової системи, врегулюванні конфліктів із країнами-агресорами, подоланні корупції та бюрократії.

Якщо ж розглядати суто туристичну галузь, то її фінансування відбувається переважно через залучені і позичкові засоби (майже 2/3) і лише частково – за рахунок власних та інших джерел [89].

Серед залучених засобів основна частка (50% і більше) припадає на кредиторську заборгованість, що пов'язано з тим, що туристичні підприємства отримують гроші за продані тури раніше, ніж надають послуги туристу за договором. Туристичні фірми не користуються кредитуванням під оборотні засоби. Це пов'язано з тим, що джерелами фінансових ресурсів туристичного підприємства є власні та залучені засоби. Потреба у позикових засобах у

туристичного підприємства виникає лише при кредитуванні інвестицій, необхідних для будівництва готелів, придбання туристичних автобусів тощо [88].

В Україні державні капіталовкладення в туризм, порівняно з іншими країнами, зовсім не такі, як мають бути (рис. 2.8) [65].

Рис. 2.8. Країни та їх позиція в рейтингу капіталовкладень у сферу туризму в 2021 році

Джерело: сформовано автором за [65].

Оцінюючи рейтинг країн за їх капіталовкладеннями у сферу туризму, можна зробити висновок щодо позиції України, а саме 99-те місце у даному рейтингу серед 175 країн – це не найкраща позиція нашої держави. Варто звернути увагу на досвід інвестування туризму інших країн, приділити цій сфері гідну увагу, оскільки сфера туризму є швидкоокупною, прибутковою, кожне 3-тє робоче місце створено завдяки сфері послуг, у тому числі і сфері туризму.

Аналізуючи розподіл капітальних інвестицій за видами економічної діяльності у 2021 р. (рис.2.9), можна зробити такі висновки [43] :

- майже 40% інвестицій припадає на фінансування промисловості;
- 11, 3% та 11% коштів інвестується у сільське, лісове та рибне господарство та будівництво відповідно;

- 8,3% коштів вкладається у транспорт, складське приміщення, поштову та кур'єрську діяльність;
- тимчасове розміщування й організація харчування – 0,35%;
- 0,32% – освіта;
- 0,15% та 0,06% – надання інших видів послуг та мистецтво, спорт, розваги та відпочинок.

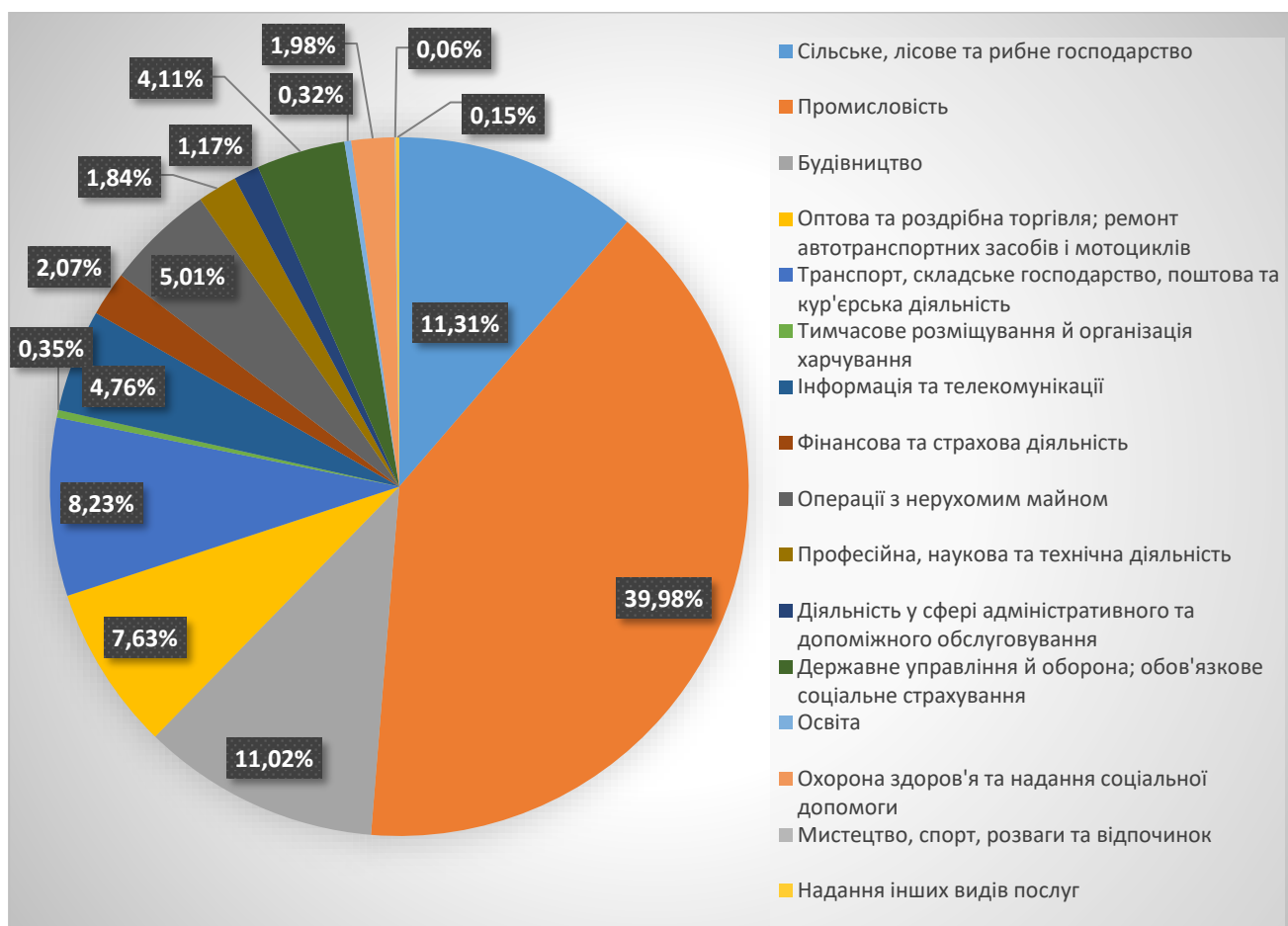

Рис. 2.9. Розподіл капітальних інвестицій за видами економічної діяльності за 2021 рік

Джерело: сформовано автором за [43]

Мізерні обсяги фінансування капітальних витрат характерні для підприємств сфери туризму, а саме компаній з тимчасового розміщення й організації харчування (0,35%) та мистецтва, спорту розваг і відпочинку (0,06%). Зауважимо, що в цей період темп приросту капітальних інвестицій сфери туризму значно перевищував зазначений показник загалом по країні.

Так, за підприємствами з тимчасового розміщення й організації харчування темп приросту капітальних вкладень у 2011–2012 рр. становив 52,22% та 44,0% відповідно; за підприємствами сфери мистецтва, розваг та відпочинку – 47,16% і 80,76% (по країні – 33,6% і 13,25% відповідно).

Водночас протягом 2013–2014 рр. характерним стало значне зниження рівня фінансування інвестиційної діяльності у сфері туризму (вищими темпами, ніж в інших секторах економіки), що можна пояснити загальним зниженням ділової активності в країні, зменшенням туристичних потоків у зв'язку з проведенням антитерористичної операції на Сході України і примусовим виведенням із господарського обороту великої кількості підприємств сфери туризму, що розташовані на території АР Крим, негативним інформаційним полем навколо держави тощо.

За оцінками Всесвітнього економічного форуму, в 2019 році Україна очолила рейтинг країн з найменшою часткою туристичної індустрії у ВВП – лише 5,2%. Останніми роками спостерігається негативна динаміка відвідуваності України іноземними туристами, що, ймовірно, обумовлено низьким рейтингом України за рівнем безпеки (127-ме місце серед 136-ти).

Однак нині поставлено завдання підвищити частку туризму в ВВП до 10%, що буде відповідати рівню розвинених країн. Цьому повинні сприяти як заходи з дерегуляції бізнесу, спрощення отримання туристичних віз для громадян різних країн, так і збільшення кількості маршрутів лоукостерів в Україні [205].

Показники розвитку сфери туризму в Україні за 2014–2021 рр. (табл. 2.2) відображають кількість іноземних громадян, які в'їхали в Україну, витрати держави на розвиток туристичної інфраструктури, капітальні інвестиції в туристичну сферу, кількість колективних засобів розміщення та темпи інфляції.

Показники розвитку сфери туризму в Україні у 2014–2021 рр.

Рік	Чисельність іноземних громадян, які в'їхали в Україну, осіб	Витрати держави на розвиток інфраструктури, млн грн	Капітальні інвестиції в туристичну сферу, млн грн	Кількість колективних засобів розміщення, од.	Інфляція, %
2014	21 203 327	7 987	2 000	4 673	109,1
2015	21 415 296	9 059	3 010	4 710	104,6
2016	23 012 823	7 926	4 863	4 747	99,8
2017	24 671 227	2 704	4 083	5 138	100,5
2018	12 711 507	3 298	2 022,4	4 572	124,9
2019	12 428 286	3 575	1 920,7	4 341	143,3
2020	13 333 096	608	2 100	4 256	112,4
2021	14 229 642	1 103	2 200	4 115	113,7

Джерело: сформовано автором [13; 77; 205]

Як видно з табл. 2.2, найбільша кількість іноземних туристів, які в'їхали в Україну, спостерігалася протягом 2013–2014 рр., у 2014 році різко знизився показник туристичних прибуттів. Насамперед це пов'язано з політичною ситуацією в країні, окупацією її території.

Зі зменшенням чисельності туристів відповідно зменшилися витрати держави на розвиток інфраструктури, а також капітальні інвестиції в туристичну сферу (рис. 2.10) і значно зріс рівень інфляції в країні.

Кількість колективних засобів розміщення різко не змінилася упродовж вказаного періоду, хоча має тенденцію до зменшення. Це є негативним явищем, адже не будуються нові комплекси, заклади розміщення.

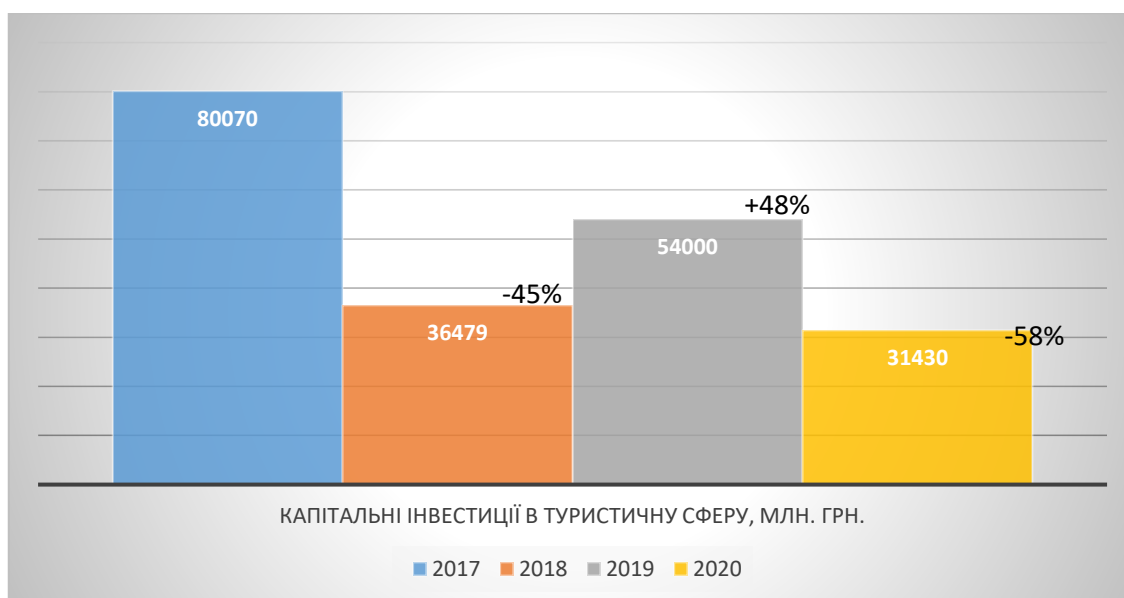

Рис. 2.10. Коливання капітальних інвестицій в туристичну діяльність в Україні (на прикладі діяльності туристичних агентств та туристичних операторів) у 2017–2020 рр., тис. грн

Джерело: сформовано автором за даними [13; 77; 205]

Як видно з рис. 2.10, з 2017 року по 2020 рік капітальні інвестиції в туризм поступово зменшувалися, хоча у 2019 році порівняно із 2018 роком кількість вкладу коштів зросла на 48%, у 2020 році зменшилася на 58% порівняно із 2019 роком. Отже, інвестиційна політика країни у сфері туризму має здійснюватися таким чином, щоб можна було зменшити негативну дію тих факторів, які знижують динаміку та економічні показники розвитку даної галузі, зокрема, врахувати зауваження респондентів, які взяли участь в опитуванні від Європейської бізнес-асоціації щодо чинників, які формують негативний інвестиційний імідж країни, реалізувавши заходи, що їх нівелюють, а саме:

- поліпшення інвестиційного клімату завдяки впровадженню судової реформи;
- проведення активної кампанії у боротьбі з корупцією, контрабандою, тіньовою економікою та тіньовою зайнятістю;
- усунення геополітичних загроз, досягнення консенсусу;
- запровадження прозорих умов для роботи бізнесу, прогнозування загроз для економіки та підтримка малого і середнього бізнесу;

- спрощення оподаткування та зменшення бюрократії;
- пришвидшення вакцинації.

Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму відображає табл. 2.3.

Таблиця 2.3

**Динаміка туристів, обслугованих туроператорами та турагентами,
за видами туризму**

Рік	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, усього (зміна у % порівняно з попереднім періодом)	У тому числі		
		в'їзні (іноземні) туристи, осіб	виїзні туристи, осіб	внутрішні туристи, осіб
2011	2280757	335835	1295623	649299
2012	2199977 (-3,5%)	234271	1250068	715638
2013	3000696 (+36,4%)	270064	1956662	773970
2014	3454316 (+15,1)	232311	2519390	702615
2015	2425089 (-29,8%)	17070	2085273	322746
2016	2019576 (-16,7%)	15159	1647390	357027
2017	2549606 (+26,2%)	35071	2060974	453561
2018	2806426 (+10,1%)	39605	2289854	476967
2019	4557447 (+62,4%)	75945	4024703	456799
2020	6132097 (+34,6%)	6132097	6132097	6132097

Джерело: сформовано автором за [74].

Проаналізувавши динаміку в табл. 2.3, варто зробити висновки, що з 2015 року стрімко зменшилася кількість туристів, обслуговуваних туроператорами та турагентами, порівняно з 2013–2014 рр., проте з 2017 року спостерігалася позитивна динаміка, про що свідчить найбільша кількість обслуговуваних туристів у 2020 році, що є найвищим показником з 2011 року. Національні зусилля також мають зосередитися на розв'язанні проблем у бізнес-секторі, створюючи тим самим сприятливе бізнес-середовище. У зв'язку з цим реформи мають бути спрямовані на створення максимальної прозорості у використанні інвестиційних ресурсів, вибір ефективних інструментів податкового навантаження для іноземних компаній, розвиток інвестиційно привабливих секторів (послуги та інформаційні технології).

2.2 Оцінювання забезпеченості регіонів України туристичними та фінансовими ресурсами для формування інвестиційної привабливості

Інвестиції в туризм є важливою умовою розвитку туристичного ринку, розширення потужностей і масштабів, підвищення якості обслуговування. Інвестиції відіграють важливу роль в управлінні розвитком туризму в країні та регіоні. Мають бути розроблені заходи щодо формування матеріально-технологічної бази туризму, планування вибору місця та розвитку туристичних об'єктів, податкового прогнозування, формування, стандартизації бази туристичних інвестиційних проєктів, туристичної сертифікації, обсягів інвестиційних продуктів, туризму, ліцензії, працевлаштування та планування доходів, розвитку інфраструктури. На макроекономічному рівні інвестиції є основою майбутнього зростання та економічного розвитку. На мікрорівні туристичні підприємства та інвестиції сприяють розширенню сфери туристичних послуг, запобіганню надмірного зносу основних засобів та матеріального зносу підприємств, підвищенню технічного рівня та якості туристичних послуг, забезпеченню конкурентоспроможності туристичних послуг. Туризм є каталізатором економічного розвитку країни через його стимулюючу дію на розвиток галузей економіки (транспорт, зв'язок, виробництво спожиткових товарів тощо). Важливо оцінювати економічну ефективність туризму щодо того, наскільки кожен компонент впливає на його загальний розвиток. Стан цих компонентів можна виразити, оцінюючи економічну ефективність туризму на основі наявних статистичних даних. Для оцінки наявності регіональних фінансово-туристичних ресурсів необхідно уточнити показники дослідження. А саме потрібно дослідити: показники забезпеченості регіону фінансовими ресурсами (табл. 2.4); показники забезпеченості регіону трудовими ресурсами (табл. 2.5); показники забезпеченості регіону виробничими ресурсами (табл. 2.6) [95, с. 48].

Показники забезпеченості регіону фінансовими ресурсами за 2020 рік

№ п/п	Регіон	Обсяг прямих інвестицій, млн дол. США	Фінансові результати до оподаткування підприємств за регіонами, млн грн	Обсяги кредитів, наданих в економіку регіону, млн грн	Наявний дохід у розрахунку на одну особу, грн	Витрати у розрахунку на одну особу, грн	Частка ВРП в загальному підсумку, %	Середньомісячна заробітна плата працівників, грн
1	АР Крим	-	-	-	-	-	-	-
2	Вінницька	305,6	11613,8	4373	70691	81 557	3,3	10297
3	Волинська	259,7	2589,9	3559	56603	71 651	1,9	9256
4	Дніпропетровська	4 745,9	68233,5	210345	92083	104 333	9,8	11681
5	Донецька	-	-	-	-	-	-	-
6	Житомирська	394,4	4869,8	3086	67187	80 236	2,1	9571
7	Закарпатська	290,5	1861,2	2478	51073	68 466	1,5	10193
8	Запорізька	1 632,8	6317,6	15909	81949	96 006	3,9	11556
9	Івано-Франківська	737,6	2121,2	3327	60276	71 584	2,2	9980
10	Київська	1 480,9	40416,7	394361	79263	129 478	5,5	11887
11	Кіровоградська	143,7	6057,2	3402	63472	78 445	1,8	9603
12	Луганська	-	-	-	-	-	-	-
13	Львівська	1 401,5	10871,8	18108	71150	90 406	5,4	10299
14	Миколаївська	284,5	10471,0	12202	68289	80 485	2,3	11414
15	Одеська	1 767,9	25502,3	22549	80164	102 923	5,0	10336
16	Полтавська	797,9	22064,6	5466	77547	91 751	4,7	10819
17	Рівненська	237,3	7288,7	2205	58814	69 213	1,7	10254
18	Сумська	323,5	7539,7	4920	71117	78 765	1,9	9785
19	Тернопільська	121,3	41851,2	3533	55570	66 015	1,4	9384
20	Харківська	908,8	13108,1	27708	73218	107 693	6,2	9968
21	Херсонська	268,3	6099,4	3470	63073	80 235	1,6	9354
22	Хмельницька	181,2	9717,0	4536	64824	81 865	2,1	9872
23	Черкаська	227,5	12123,3	6662	64254	85 695	2,6	9797
24	Чернівецька	49,1	287,6	955	53875	74 058	1,0	9166
25	Чернігівська	373,9	8386,1	2540	64933	79 518	2,0	9328

Джерело: сформовано автором за даними [19–29; 38–43; 117]

Показники забезпеченості регіону трудовими ресурсами у 2020 році

№ п/п	Регіон	Середньооблікова чисельність штатних працівників, тис. осіб	Економічна активність, тис. осіб	Рівень зареєстрованого безробіття, %	Рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних, %
1	АР Крим	-	-	-	-
2	Вінницька	242,8	730,8	11,0	35,9
3	Волинська	157,6	426,2	12,8	40,5
4	Дніпропетровська	720,8	1 538,3	8,8	49,3
5	Донецька	-	-	-	-
6	Житомирська	204,8	579,7	11,3	31,7
7	Закарпатська	151,2	560,5	11,0	34,3
8	Запорізька	331,6	822,7	11,1	37,9
9	Івано-Франківська	183,8	626,2	9,0	41,6
10	Київська	341,8	820,9	7,0	38,1
11	Кіровоградська	160,0	432,2	13,2	32,7
12	Луганська	-	-	-	-
13	Львівська	464,1	1 154,6	7,7	35,1
14	Миколаївська	176,8	551,3	11,0	31,7
15	Одеська	395,9	1 088,5	7,3	38,2
16	Полтавська	281,0	663,0	12,3	35,8
17	Рівненська	167,0	534,3	10,1	36,5
18	Сумська	187,3	533,0	9,9	32,7
19	Тернопільська	142,3	465,1	11,9	33,4
20	Харківська	534,9	1 333,2	6,4	43,8
21	Херсонська	144,3	504,6	11,5	36,3
22	Хмельницька	191,7	582,9	10,4	34,0
23	Черкаська	201,2	580,6	9,8	36,1
24	Чернівецька	108,0	436,0	10,1	33,7
25	Чернігівська	168,4	487,0	12,3	33,4

Джерело: сформовано автором за даними [51; 123–144; 169; 173;]

Показники забезпеченості регіону виробничими ресурсами

№ п/п	Регіон	Кількість промислових підприємств, од.	Кількість діючих сільськогосподарських товариств, од.	Кількість малих промислових підприємств, од.
1	АР Крим	-	-	-
2	Вінницька	9862	2593	9272
3	Волинська	6047	848	5673
4	Дніпропетровська	30827	3949	29329
5	Донецька	-	-	-
6	Житомирська	7060	1084	6604
7	Закарпатська	6655	1029	6360
8	Запорізька	15368	2700	14692
9	Івано-Франківська	8124	714	7754
10	Київська	20320	1966	19250
11	Кіровоградська	8553	3200	8146
12	Луганська	-	-	-
13	Львівська	20909	1186	19819
14	Миколаївська	11482	3970	11078
15	Одеська	25465	4813	24519
16	Полтавська	11103	2453	10445
17	Рівненська	6021	554	5652
18	Сумська	6096	1061	5676
19	Тернопільська	5135	1016	4822
20	Харківська	25144	1928	23868
21	Херсонська	8116	2560	7807
22	Хмельницька	7654	1570	7212
23	Черкаська	9286	1904	8763
24	Чернівецька	4205	777	3984
25	Чернігівська	6254	1101	5812

Джерело: сформовано автором за даними [72; 123–144]

Аналізуючи зазначені вище показники, можна провести рейтингування областей за найвищими та найнижчими показниками, використовуючи систему 22-х балів, а саме: область, що посідає перше місце за певним позитивним показником, отримує 22 бали (оскільки 22 регіони), яка посідає останнє місце, – 1 бал. Луганська, Донецька області, а також Автономна Республіка Крим не будуть досліджуватися у зв'язку з наявністю воєнного конфлікту та загрози життю і здоров'ю людей, що автоматично їх виключає, адже при подальшому дослідженні для розвитку туристичної галузі безпека туристів є основним

пріоритетом, що унеможливилює аналіз цих регіонів. Дане місце в рейтингу є своєрідним індексом за кожним показником фінансових, трудових та виробничих ресурсів. За даними цих індексів можна сформувавши рейтинг регіонів за економічними показниками визначення їх інвестиційного потенціалу. Даний розрахунок можна відобразити у вигляді формули 1.1.:

$$I_{eip} = \sum \frac{I_{\phi} + I_{\tau} + I_{\nu}}{K}, \quad (1.1)$$

де I_{eip} – індекс інвестиційного потенціалу за економічними показниками (табл. 2.7);

I_{ϕ} – індекс забезпеченості регіону фінансовими ресурсами;

I_{τ} – індекс забезпеченості регіону трудовими ресурсами;

I_{ν} – індекс забезпеченості регіону виробничими ресурсами;

K – кількість аналізованих індексів.

Для визначення індексу забезпеченості регіону фінансовими ресурсами скористаємося табл. 2.8 рейтингування областей за 22-баловою шкалою.

Таблиця 2.7

**Економічні показники визначення інвестиційного потенціалу регіонів
у індексному вигляді**

№ п/п	Показники забезпеченості регіону фінансовими ресурсами	Показники забезпеченості регіону трудовими ресурсами	Показники забезпеченості регіону виробничими ресурсами
1	I_1	I_1	I_1
2	I_2	I_2	I_2
3	I_3	I_3	I_3
4	I_4	I_4	
5	I_5	I_5	
6	I_6		
7	I_7		
8	$\sum I_{\phi}$	$\sum I_{\tau}$	$\sum I_{\nu}$

Джерело: сформовано автором.

Позиції областей у рейтингу показників забезпеченості регіону фінансовими ресурсами за 2020 рік

№ п/п	Регіон	I ₁	I ₂	I ₃	I ₄	I ₅	I ₆	I ₇	Σ балів
1	АР Крим	-	-	-	-	-	-	-	-
2	Вінницька	11	15	11	14	13	15	15	94
3	Волинська	7	4	10	4	5	8	2	40
4	Дніпропетровська	22	22	21	22	20	22	21	150
5	Донецька	-	-	-	-	-	-	-	-
6	Житомирська	14	5	5	12	11	11	6	64
7	Закарпатська	10	2	3	1	2	3	13	31
8	Запорізька	20	8	17	21	18	16	20	120
9	Івано-Франківська	15	5	6	6	4	12	12	60
10	Київська	19	20	22	19	22	20	22	144
11	Кіровоградська	3	6	7	8	7	6	7	44
12	Луганська	-	-	-	-	-	-	-	-
13	Львівська	18	14	18	16	16	19	16	117
14	Миколаївська	9	13	16	13	12	13	19	95
15	Одеська	21	19	19	20	19	18	17	133
16	Полтавська	16	18	14	18	17	17	18	118
17	Рівненська	6	9	2	5	3	5	14	44
18	Сумська	12	10	13	15	8	7	8	73
19	Тернопільська	2	21	9	2	1	2	5	42
20	Харківська	17	17	20	17	21	21	11	124
21	Херсонська	8	7	8	7	10	4	3	47
22	Хмельницька	4	12	12	10	14	10	10	72
23	Черкаська	5	16	15	9	15	14	9	83
24	Чернівецька	1	1	1	2	6	1	1	13
25	Чернігівська	13	11	3	11	9	9	4	60

Джерело: сформовано автором за даними табл. 2.4

Аналізуючи табл. 2.8, можна зробити такі висновки (рис. 2.11):

– найвищу кількість балів за показниками забезпеченості фінансовими ресурсами за 2020 рік мають Дніпропетровська, Київська, Одеська, Харківська області;

– найнижчу кількість балів мають Тернопільська та Закарпатська області, але найменшу кількість балів має Чернівецька область.

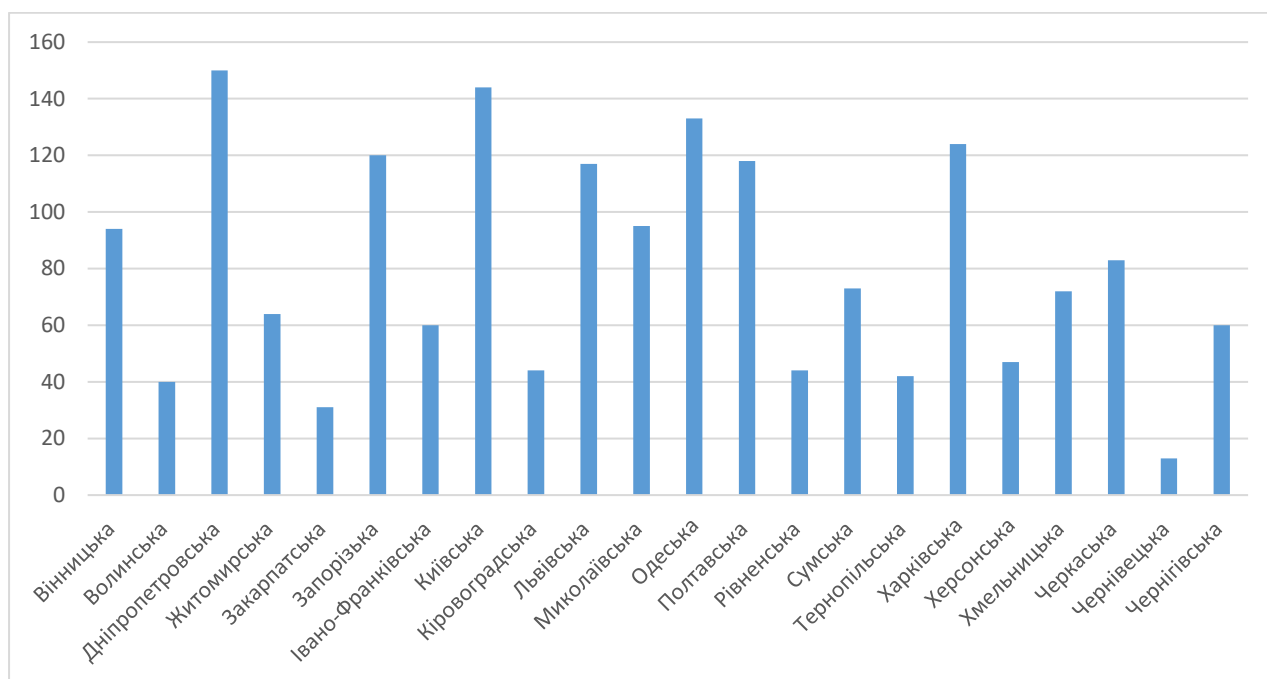

Рис. 2.11. Позиції областей у рейтингу показників забезпеченості регіону фінансовими ресурсами за 2020 рік (Іф)

Джерело: сформовано автором

Проведемо рейтингування областей за показником забезпеченості регіону трудовими ресурсами у 2020 році (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Позиції областей у рейтингу показників забезпеченості регіону трудовими ресурсами у 2020 році

№ п/п	Регіон	I ₁	I ₂	I ₃	I ₄	Σ балів
1	АР Крим	-	-	-	-	-
2	Вінницька	15	16	12	12	55
3	Волинська	5	1	2	19	27
4	Дніпропетровська	22	22	17	22	83
5	Донецька	-	-	-	-	-
6	Житомирська	14	11	7	1	33
7	Закарпатська	4	10	11	9	34
8	Запорізька	17	18	8	16	59
9	Івано-Франківська	10	14	10	20	54
10	Київська	18	17	21	17	73
11	Кіровоградська	6	2	1	3	12
12	Луганська	-	-	-	-	-
13	Львівська	20	20	19	10	69
14	Миколаївська	9	9	9	2	29
15	Одеська	19	19	20	18	76
16	Полтавська	16	15	3	11	45
17	Рівненська	7	8	15	15	45
18	Сумська	11	7	19	4	41
19	Тернопільська	2	4	5	7	18
20	Харківська	21	21	22	21	85
21	Херсонська	3	6	6	14	29
22	Хмельницька	12	13	13	5	43
23	Черкаська	13	12	18	13	56
24	Чернівецька	1	3	14	8	26
25	Чернігівська	8	5	4	6	23

Джерело: сформовано автором за даними табл. 2.5

За табл. 2.9 найвищі показники забезпеченості трудовими ресурсами у 2020 році мають такі регіони: Харківська, Дніпропетровська та Одеська області, а найнижча позиція у Кіровоградській області, що характеризує даний регіон як область з високим рівнем безробіття, низьким рівнем працевлаштування зареєстрованих безробітних та низькою економічною активністю населення. Графічне зображення рейтингу областей за забезпеченістю трудовими ресурсами відображено на рис. 2.12.

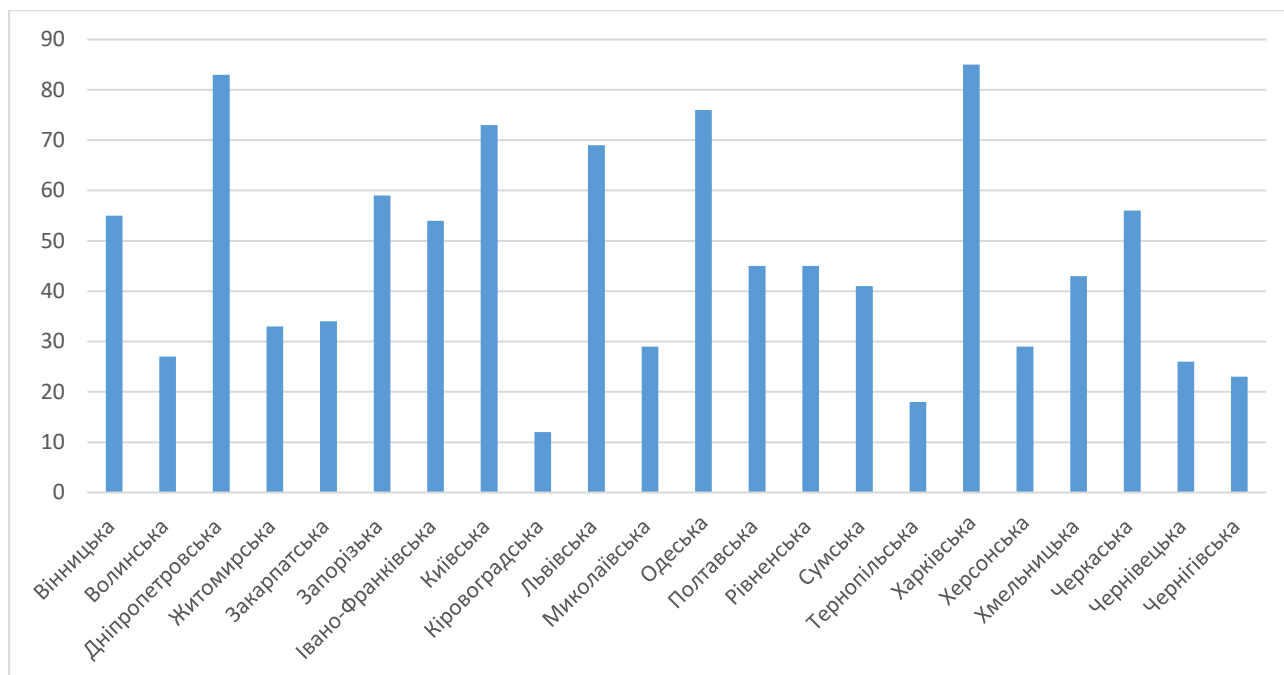

Рис. 2.12. Позиції областей у рейтингу показників забезпеченості регіону трудовими ресурсами за 2020 рік (Іт)

Джерело: сформовано автором

Проведемо рейтингування областей за показниками забезпеченості регіонів виробничими ресурсами (табл. 2.10).

**Позиції областей у рейтингу показників забезпеченості регіону
виробничими ресурсами**

№ п/п	Регіон	I ₁	I ₂	I ₃	Σ балів
1	АР Крим	-	-	-	-
2	Вінницька	14	16	14	44
3	Волинська	4	4	4	12
4	Дніпропетровська	22	20	22	64
5	Донецька	-	-	-	-
6	Житомирська	8	8	8	24
7	Закарпатська	7	6	7	20
8	Запорізька	17	18	17	52
9	Івано-Франківська	11	2	10	23
10	Київська	18	14	18	50
11	Кіровоградська	12	19	12	43
12	Луганська	-	-	-	-
13	Львівська	19	10	19	48
14	Миколаївська	16	21	16	53
15	Одеська	21	22	21	64
16	Полтавська	15	15	15	45
17	Рівненська	3	1	3	7
18	Сумська	5	7	5	17
19	Тернопільська	2	5	2	9
20	Харківська	20	13	20	53
21	Херсонська	10	17	11	38
22	Хмельницька	9	11	9	29
23	Черкаська	13	12	13	38
24	Чернівецька	1	3	1	5
25	Чернігівська	6	9	6	21

Джерело: сформовано автором за даними табл. 2,6

За проведеним ранжуванням областей за показниками забезпеченості регіону виробничими ресурсами виявлено таке: найвищий показник забезпеченості виробничими ресурсами мають такі області – Дніпропетровська, Одеська, Миколаївська та Харківська, найнижчий показник у Чернівецькій області, що пояснюється низькою концентрацією промислових, сільськогосподарських та малих підприємств. Графічно даний рейтинг зображено на рис. 2.13.

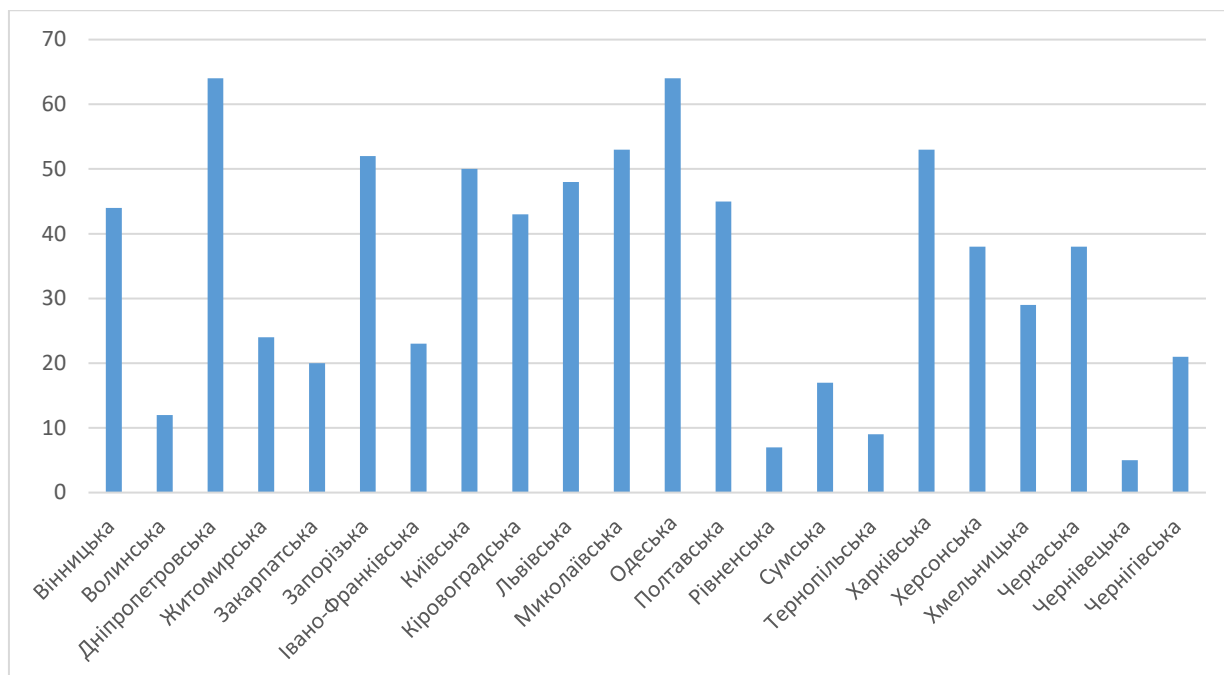

Рис. 2.13. Позиції областей у рейтингу показників забезпеченості регіону виробничими ресурсами за 2020 рік (Ів)

Джерело: сформовано автором

Скориставшись формулою $I_{eip} = \sum \frac{I_{\phi} + I_{\tau} + I_{в}}{k}$, запропонованою автором, визначимо позиції кожного регіону в загальному рейтингу економічних показників визначення інвестиційного потенціалу регіонів та відобразимо відповідні розрахунки в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Дослідження позиції регіонів за економічними показниками визначення інвестиційного потенціалу

№ п/п	Регіон	Σ балів (фінансові ресурси), I_{ϕ}	Σ балів (трудові ресурси), I_{τ}	Σ балів (виробничі ресурси), $I_{в}$	I_{eip}
1	АР Крим	-	-	-	-
2	Вінницька	94	55	44	64,3
3	Волинська	40	27	12	26,4
4	Дніпропетровська	150	83	64	99,0
5	Донецька	-	-	-	-
6	Житомирська	64	33	24	40,3
7	Закарпатська	31	34	20	28,3
8	Запорізька	120	59	52	77,0
9	Івано-Франківська	60	54	23	45,7
10	Київська	144	73	50	89,0

Продовження табл. 2.11

11	Кіровоградська	44	12	43	33,0
12	Луганська	-	-	-	-
13	Львівська	117	69	48	78,0
14	Миколаївська	95	29	53	59,0
15	Одеська	133	76	64	91,0
16	Полтавська	118	45	45	69,3
17	Рівненська	44	45	7	32,0
18	Сумська	73	41	17	43,7
19	Тернопільська	42	18	9	23,0
20	Харківська	124	85	53	87,3
21	Херсонська	47	29	38	38,0
22	Хмельницька	72	43	29	48,0
23	Черкаська	83	56	38	59,0
24	Чернівецька	13	26	5	14,7
25	Чернігівська	60	23	21	34,7

Джерело: сформовано автором

Перші позиції в рейтингу економічних показників визначення інвестиційного потенціалу регіонів займають Дніпропетровська, Одеська та Київська області, а найнижча позиція у Чернівецької області.

Для надання рекомендацій чи характеристики положення кожного регіону, доцільно провести їх кластеризацію. З цією метою варто здійснити їх графічне відображення для визначення кількості кластерів та встановлення тісноти зв'язку між значеннями (рис. 2.14).

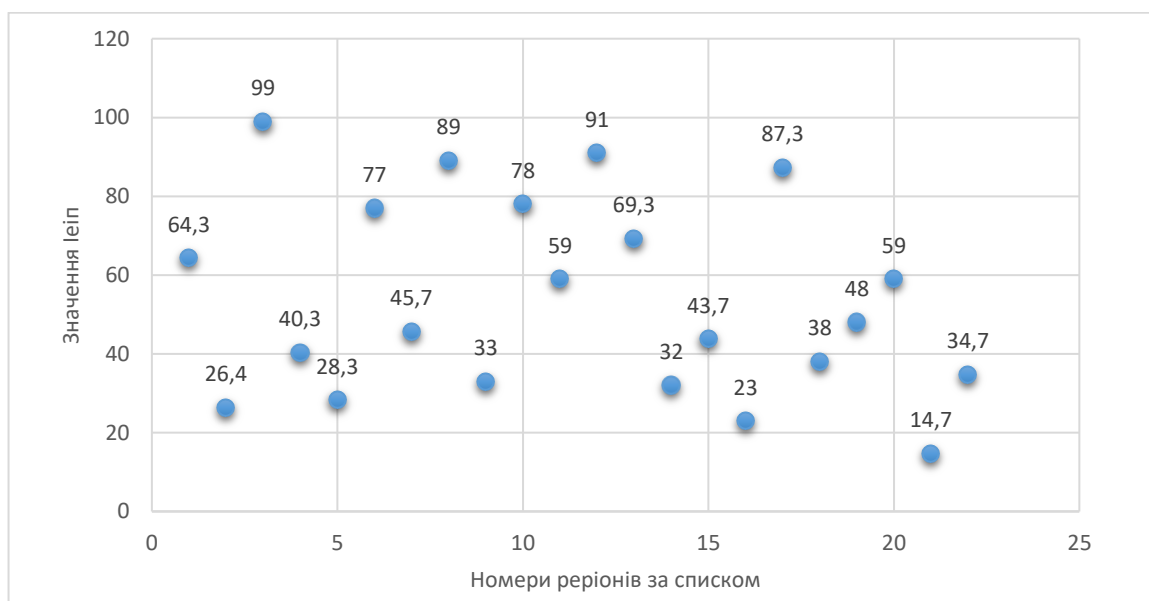

Рис. 2.14. Відображення значень регіонів з метою їх кластеризації

Джерело: сформовано автором

Як видно з рис. 2.14, найбільш тісні зв'язки мають 3 кластери (рис. 2.15), а саме:

1. значення від 87,3 до 99,0 балів;
2. значення від 40,3 до 78 балів;
3. значення від 14,7 до 38 балів.

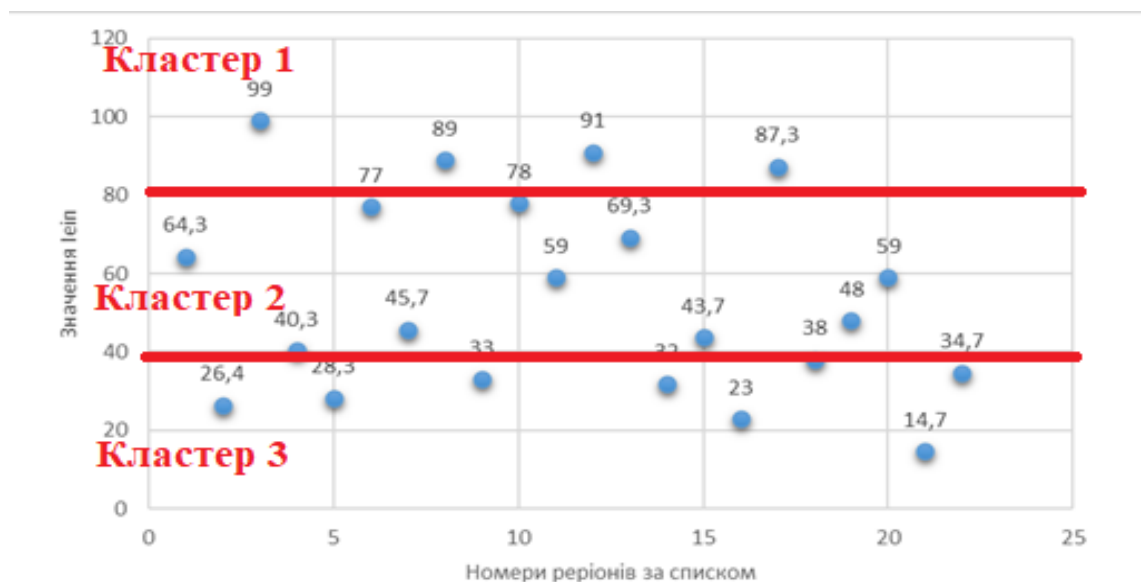

Рис. 2.15. Поділ регіонів на кластери за економічними показниками

Джерело: сформовано автором

У табл. 2.12 відображено типи кластерів, їх характеристики та регіони, які до них входять.

Таблиця 2.12

Характеристика кластерів регіонів за фінансовими показниками

Кластер	Області, що входять до складу кластеру	Характеристика
Перший (високий рівень економічних показників, високий рівень інвестиційної привабливості)	Дніпропетровська, Київська, Одеська, Харківська	Характеризуються високими економічними показниками, великою кількістю підприємств, значними інвестиціями в економіку регіонів, високим фінансовими результатами, високою економічною активністю, високим рівнем працевлаштування безробітних

Продовження табл. 2.12

Другий (середній рівень економічних показників, середній рівень інвестиційної привабливості)	Львівська, Запорізька, Вінницька, Полтавська, Черкаська, Миколаївська, Хмельницька, Івано-Франківська, Сумська, Житомирська	Характеризуються значними коливаннями між високими та низькими показниками, середніми фінансовими результатами до оподаткування, в деяких областях характерним є невеликий обсяг прямих інвестицій, а також достатньою кількістю підприємств та економічною активністю мешканців регіонів
Третій (низький рівень економічних показників, низький рівень інвестиційної привабливості)	Херсонська, Чернігівська, Кіровоградська, Рівненська, Закарпатська, Волинська, Тернопільська, Чернівецька	Характеризуються низькими показниками обсягів інвестицій, невеликою кількістю підприємств, низькими обсягами кредитів, що надані в економіку регіонів, низькими доходами з розрахунку на одного жителя, малою часткою ВРП, середньою чисельністю працівників, що може свідчити про відплив кадрів з регіону, а також характерним є високий рівень безробіття у даних регіонах, найнижчі показники у Чернівецької області, для якої є характерним найнижчі обсяги інвестицій, фінансових результатів підприємств, обсяги кредитів в економіку регіону, найнижча заробітна плата, мала кількість робітників, низька економічна активність населення, низькі доходи населення межують з великими витратами

Джерело: сформовано автором

На основі проведеного рейтингування та формування кластерів було сформовано економічну карту (рис. 2.16). Кластеризація регіонів допоможе в подальшому сформувати цілісну рекомендаційну стратегію для конкретних областей, створити сценарії їх подальшого розвитку, які при інвестуванні та реалізації допоможуть підкріпити слабкі сторони економічного та туристичного потенціалів областей і таким чином сформувати туристично привабливий простір для інвестування.

Рис. 2.16. Кластеризація регіонів* за інвестиційним потенціалом (економічні показники)

Джерело: сформовано автором на основі даних табл. 2.12

* без урахування областей з тимчасово окупованими територіями та Автономної Республіки Крим, що на карті відображені білим кольором (станом до 24.02.2022)

Існує сім етапів визначення туристичної привабливості на основі багатовимірного статистичного аналізу. Так, на першому етапі визначається об'єкт спостереження, в даному випадку, йдеться про регіон.

Другий етап методики передбачає визначення основних факторів, які впливають на туристичну привабливість даної області.

На третьому етапі безпосередньо здійснюється оцінювання за допомогою методів багатовимірного шкалювання та факторного аналізу.

Четвертий етап являє собою отримання показника туристичної привабливості за кожним із факторів, п'ятий етап – визначення сукупного показника або рейтингового місця, порівняння яких здійснюється на шостому етапі.

На сьомому етапі надаються рекомендації щодо доцільності фінансування та залучення інвестицій для розвитку пріоритетних об'єктів. Запропонований методичний інструментарій базується на поетапному використанні у процесі оцінювання туристичної привабливості регіонів факторного та кластерного аналізів.

Одержаний підсумковий інтегральний показник – індекс туристичної привабливості регіонів – визначається сумою запропонованих у табл. 2 компонентів [35, с. 101].

Оцінка туристичного потенціалу територій на основі багатофакторного аналізу дозволить сформувати єдиний інтегральний показник, що допоможе визначити місце конкретного регіону в загальному рейтингу областей.

За вищезгаданим алгоритмом, що здійснювався для рейтингування областей за економічними показниками, проведемо дослідження за показниками туристичної сфери, згрупувавши дані у вигляді табл. 2.13, 2.14, 2.15.

Показники попиту і пропозиції туристичних послуг регіону в 2020 році

№ п/п	Регіон	Чисельність туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності (юридичними та фізичними особами), осіб	Кількість ночівель туристів, що включені до туристичних пакетів, днів	Кількість суб'єктів туристичної діяльності	
				Кількість туроператорів та турагентів – юридичних осіб, одиниць	Кількість турагентів – фізичних осіб-підприємців, одиниць
1	АР Крим	-	-	-	-
2	Вінницька	26470	185496	19	60
3	Волинська	10047	73030	13	57
4	Дніпропетровська	78100	607251	109	322
5	Донецька	-	-	-	-
6	Житомирська	11203	72436	16	43
7	Закарпатська	14669	102470	22	50
8	Запорізька	33169	232812	57	90
9	Івано-Франківська	62479	176867	25	79
10	Київська	1739496	10710152	750	273
11	Кіровоградська	7774	37825	13	44
12	Луганська	-	-	-	-
13	Львівська	100824	751073	97	168
14	Миколаївська	11103	79807	20	69
15	Одеська	28182	197485	92	102
16	Полтавська	18993	145635	14	110
17	Рівненська	19269	290082	28	74
18	Сумська	12004	74253	17	68
19	Тернопільська	8199	57698	14	51
20	Харківська	43989	331087	84	150
21	Херсонська	13767	51488	8	46
22	Хмельницька	11073	57606	18	45
23	Черкаська	15761	93906	20	79
24	Чернівецька	7825	51333	28	27
25	Чернігівська	15849	113356	18	39

Джерело: сформовано автором за даними [74; 205]

Показники наявності туристичних ресурсів та ефективності туристичної діяльності у 2020 році

№ п/п	Регіон	Показники наявності туристичних ресурсів				Показники ефективності туристичної діяльності		
		Кількість одиниць природно-заповідного фонду, одиниць	Загальна кількість музеїв, одиниць	Кількість об'єктів культурної спадщини, одиниць	Кількість театрів, одиниць	Обсяг наданих туроператорами туристичних послуг, тис. грн	Витрати, пов'язані з наданням туристичних послуг, тис. грн	Дохід від надання туристичних послуг (без ПДВ, акцизів і аналогічних обов'язкових платежів), тис. грн
1	АР Крим	-	-	-	-	-	-	-
2	Вінницька	424	30	28	2	325206	3928,6	54610
3	Волинська	371	16	23	2	124925	2309,9	33201
4	Дніпропетровська	172	26	24	15	1128965	5519,0	119901
5	Донецька	-	-	-	-	-	-	-
6	Житомирська	211	23	16	4	137235	234,0	15282
7	Закарпатська	450	14	15	3	160271	5763,1	34890
8	Запорізька	311	23	12	5	421984	426,2	53490
9	Івано-Франківська	456	26	5	3	362022	235824,7	344953
10	Київська	193	24	29	1	671051	39514,9	126004
11	Кіровоградська	51	29	3	2	108228	-	16643
12	Луганська	-	-	-	-	-	-	-
13	Львівська	347	27	29	14	960213	149464,5	655639
14	Миколаївська	140	12	30	3	154469	128,9	19041
15	Одеська	125	14	24	6	394952	13624,9	220538
16	Полтавська	384	37	31	2	253364	-	28808
17	Рівненська	310	14	17	2	228278	6993,4	34237
18	Сумська	208	17	29	2	146452	-	18018
19	Тернопільська	607	30	5	11	101270	83,9	21756
20	Харківська	242	33	29	21	654928	14966,0	106260
21	Херсонська	79	9	34	2	111326	4630,6	58203
22	Хмельницька	472	28	19	3	123373	362,4	16520
23	Черкаська	50	29	38	2	187813	803,7	47410
24	Чернівецька	331	10	18	2	82374	10863,3	28893
25	Чернігівська	656	35	44	4	194176	-	13540

Джерело: сформовано автором за даними [66; 205]

Показники колективних засобів розміщування у 2020 році

№ п/п	Регіон	Кількість колективних засобів розміщування, одиниць	Кількість місць (ліжок) у колективних засобах розміщування, одиниць
1	АР Крим	-	-
2	Вінницька	21	1 869
3	Волинська	61	3 309
4	Дніпропетровська	106	13 070
5	Донецька	-	-
6	Житомирська	19	1 615
7	Закарпатська	59	4 672
8	Запорізька	133	17 938
9	Івано-Франківська	64	5 912
10	Київська	129	19 619
11	Кіровоградська	37	2 377
12	Луганська	-	-
13	Львівська	130	13 188
14	Миколаївська	103	12 081
15	Одеська	187	26 151
16	Полтавська	44	3 453
17	Рівненська	18	1 588
18	Сумська	21	1 424
19	Тернопільська	15	1 392
20	Харківська	73	7 824
21	Херсонська	88	16 594
22	Хмельницька	31	2 606
23	Черкаська	55	4 308
24	Чернівецька	13	2 108
25	Чернігівська	24	1 722

Джерело: сформовано автором за даними [205]

Проведемо рейтингування вже за існуючою системою 22-х балів, а саме: область, що посідає перше місце за певним позитивним показником, отримує 22 бали (оскільки 22 регіони), яка посідає останнє місце, – 1 бал. Також слід досліджувати характеристики показників відобразити в індексному вигляді (табл. 2.16).

Таблиця 2.16

**Економічні показники, що характеризують розвиток туризму в регіоні
у індексному вигляді**

№ п/п	Показники попиту і пропозиції туристичних послуг регіону	Показники наявності туристичних ресурсів та ефективності туристичної діяльності	Показники розміщення туристів у регіоні
1	IT_1	IT_1	IT_1
2	IT_2	IT_2	IT_2
3	IT_3	IT_3	
4	IT_4	IT_4	
5		IT_5	
6		IT_6	
7		IT_7	
8	$\sum IT_{розв.}$	$\sum IT_{рес. еф.}$	$\sum IT_{розм.}$

Джерело: сформовано автором.

Отже, позиції областей у рейтингу досліджених показників матимуть такий вигляд (табл. 2.17, 2.18, 2.19, рис. 2.17, 2.18, 2.19):

Таблиця 2.17

**Рейтингування областей за показниками попиту і пропозиції
туристичних послуг регіонів у 2020 році**

№ п/п	Регіон	IT_1	IT_2	IT_3	IT_4	$\sum IT_{розв.}$
1	АР Крим					
2	Вінницька	15	15	10	10	50
3	Волинська	3	7	2	9	21
4	Дніпропетровська	21	21	22	22	86
5	Донецька					
6	Житомирська	7	6	6	3	22
7	Закарпатська	10	11	13	7	41
8	Запорізька	17	17	18	16	68
9	Івано-Франківська	20	14	14	15	63
10	Київська	19	20	17	21	77
11	Кіровоградська	1	1	3	4	9
12	Луганська					
13	Львівська	22	22	21	20	85
14	Миколаївська	6	9	11	12	38
15	Одеська	16	16	20	17	69

Продовження табл. 2.17

16	Полтавська	13	13	5	18	49
17	Рівненська	14	18	15	13	60
18	Сумська	8	8	7	11	34
19	Тернопільська	4	5	4	8	21
20	Харківська	18	19	19	19	75
21	Херсонська	9	3	1	6	19
22	Хмельницька	5	4	8	5	22
23	Черкаська	11	10	12	14	47
24	Чернівецька	2	2	16	1	21
25	Чернігівська	12	12	9	2	35

Джерело: сформовано автором.

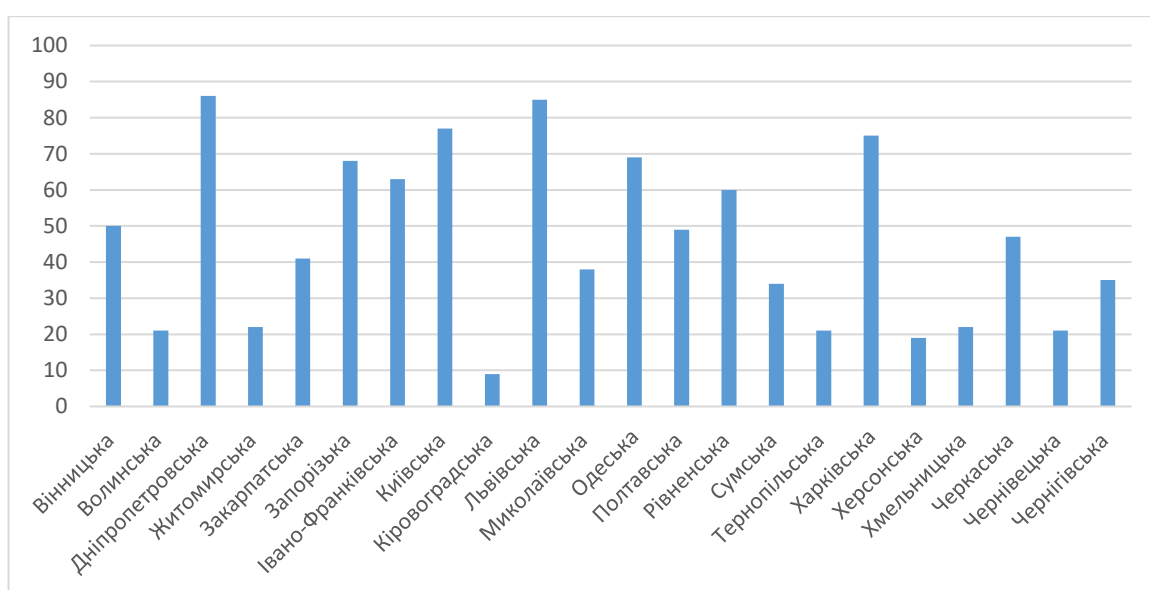

Рис. 2.17. Позиції регіонів у рейтингу областей за показниками попиту і пропозиції туристичних послуг регіонів у 2020 році

Джерело: сформовано автором

З табл. 2.17 та рис.2.17 видно, що лідируючі позиції займають регіони, які мають високі показники попиту і пропозиції туристичних послуг, а саме: Дніпропетровська, Київська, Львівська, Харківська області. Найнижчі показники мають регіони, які характеризуються низькою чисельністю обслуговуваних туристів, малою кількістю туристичних підприємств та незначною кількістю ночівель туристів, а саме: Волинська, Житомирська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька області, а найнижчий показник у Кіровоградській області.

Рейтингування регіонів за наявністю туристичних ресурсів та ефективністю туристичної діяльності у 2020 році

№	Регіон	IT ₁	IT ₂	IT ₃	IT ₄	IT ₅	IT ₆	IT ₇	\sum ITрес. еф.
1	АР Крим								
2	Вінницька	17	19	16	14	15	12	15	108
3	Волинська	15	11	14	14	6	11	10	81
4	Дніпропетровська	6	15	15	21	22	14	18	111
5	Донецька								
6	Житомирська	9	14	10	16	7	7	2	65
7	Закарпатська	18	10	9	15	10	15	12	89
8	Запорізька	11	14	8	17	18	9	14	91
9	Івано-Франківська	19	15	7	15	16	22	21	115
10	Київська	7	13	17	13	20	17	19	106
11	Кіровоградська	2	18	6	14	3	–	4	47
12	Луганська								
13	Львівська	14	16	17	20	21	21	22	131
14	Миколаївська	5	9	18	15	9	6	6	68
15	Одеська	4	10	15	18	17	19	20	103
16	Полтавська	16	22	19	14	14	–	8	93
17	Рівненська	12	10	11	14	13	16	11	87
18	Сумська	8	12	17	14	8	–	5	64
19	Тернопільська	21	19	7	19	2	5	7	80
20	Харківська	10	20	17	22	19	20	17	125
21	Херсонська	3	7	20	14	4	13	16	77
22	Хмельницька	20	17	13	15	5	8	3	81
23	Черкаська	1	18	21	14	11	10	13	88
24	Чернівецька	13	8	12	14	1	18	9	75
25	Чернігівська	22	21	22	16	12	–	1	94

Джерело: сформовано автором

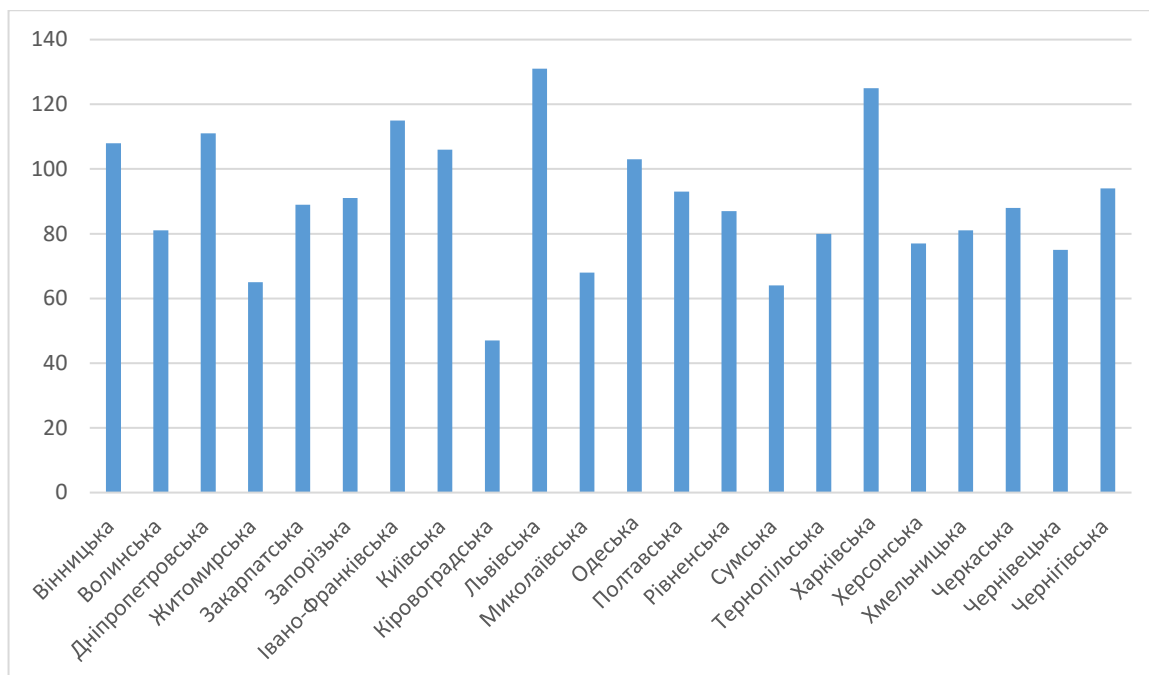

Рис. 2.18. Позиції регіонів у рейтингу наявності туристичних ресурсів та ефективності туристичної діяльності у 2020 році

Джерело: сформовано автором

Якщо проаналізувати табл. 2.18 та рис. 2.18 рейтингування областей за наявністю туристичних ресурсів та ефективністю туристичної діяльності, можна зробити такі висновки:

– найвищий рейтинг мають області: Львівська, Харківська, Івано-Франківська, Вінницька, Дніпропетровська, Київська, Одеська. Вони характеризуються значними показниками кількості об'єктів природно-заповідного фонду, культурної спадщини, музеїв, а також обсягами наданих туроператорами туристичних послуг й відповідно великими витратами, що пов'язані з наданням цих послуг. Ці регіони мають також значний дохід від надання туристичних послуг, особливо Дніпропетровська, Івано-Франківська, Київська, Львівська, Одеська, Харківська області;

– найнижчі показники у Житомирської, Кіровоградської, Миколаївської та Сумської областей, які мають незначні обсяги надання туристичних послуг та низький рівень доходу від надання цих послуг, проте Житомирська, Миколаївська, Сумська області мають значну кількість об'єктів природно-

заповідного фонду, музеїв, театрів та об'єктів культурної спадщини. Така відмінність пояснюється низьким рівнем використання туристичних ресурсів, неналежним їх зберіганням, незначним позиціонуванням на туристичних маршрутах та відсутністю популяризації туристичних об'єктів.

Таблиця 2.19

Рейтингування регіонів за показниками колективних засобів розміщування туристів у 2020 році

№ п/п	Регіон	IT ₁	IT ₂	\sum IT _{розм.}
1	АР Крим			
2	Вінницька	7	6	13
3	Волинська	14	10	24
4	Дніпропетровська	19	18	37
5	Донецька			
6	Житомирська	6	4	10
7	Закарпатська	13	13	26
8	Запорізька	21	21	42
9	Івано-Франківська	15	14	29
10	Київська	17	16	33
11	Кіровоградська	10	9	19
12	Луганська			
13	Львівська	20	19	39
14	Миколаївська	18	17	35
15	Одеська	22	22	44
16	Полтавська	11	11	22
17	Рівненська	5	3	8
18	Сумська	7	2	9
19	Тернопільська	4	1	5
20	Харківська	16	15	31
21	Херсонська	17	20	37
22	Хмельницька	9	7	16
23	Черкаська	13	12	25
24	Чернівецька	3	7	10
25	Чернігівська	8	5	13

Джерело: сформовано автором за даними табл. 2.15

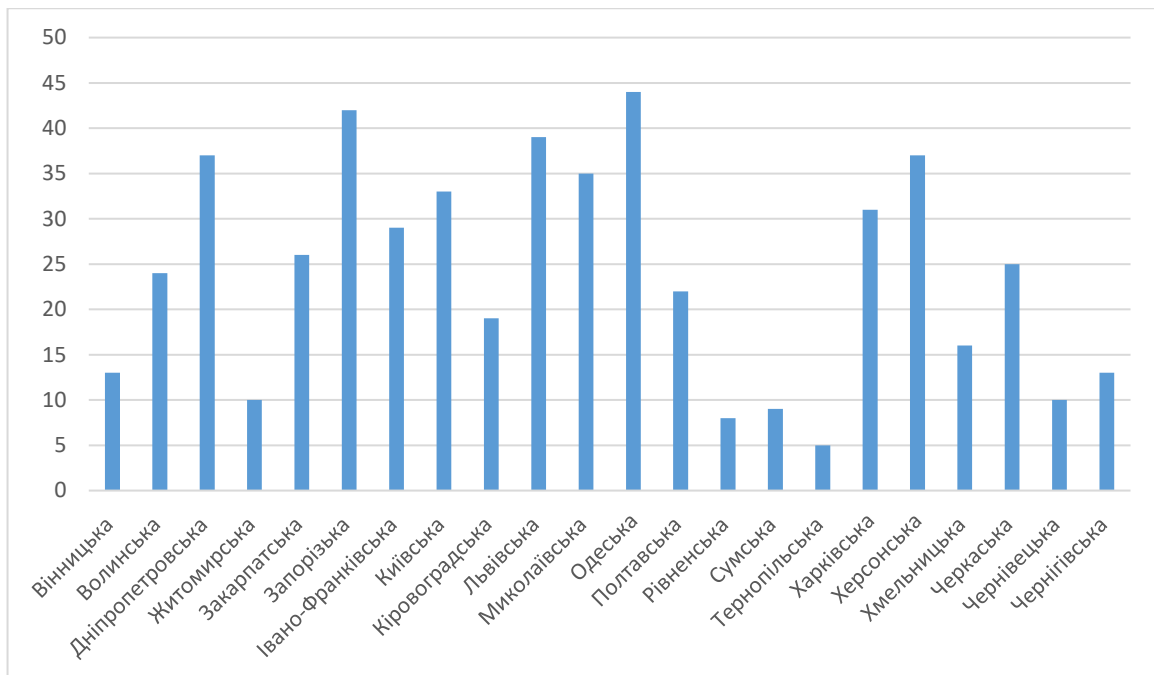

Рис. 2.19. Позиції регіонів у рейтингу областей за колективними засобами розміщування туристів у 2020 році

Джерело: сформовано автором за табл. 2.19

З табл. 2.19 та рис. 2.19 видно, що лідерами рейтингу за показниками розміщення туристів є Одеська, Запорізька, Дніпропетровська, Львівська та Херсонська області. Однак (табл. 2.11) Херсонська область має низькі рейтинги щодо кількості обслуговуваних туристів туроператорами, незначну кількість туроператорів та турагентів, а також невелику кількість об'єктів природно-заповідного фонду та музеїв, хоча дохід від надання туристичних послуг є незначним. У такому випадку йдеться про самодіяльний туризм та пляжний, морський туризм, який пояснює різницю між цими показниками. Найнижчу кількість балів у рейтингу мають Житомирська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Чернівецька, Чернігівська, Вінницька області, проте вони займають провідні позиції у рейтингу об'єктів природно-заповідного фонду та музеїв, а також мають значний дохід від надання туристичних послуг. Ця різниця свідчить про відвідуваність музеїв, існування одноденного екскурсійного, ділового туризму та існування проблеми «місто одного дня», тобто відсутності в таких містах «тривалого туризму».

Для визначення кінцевої позиції регіонів у рейтингу їх інвестиційної привабливості за показниками туристичної привабливості з урахуванням даних табл. 2.17, 2.18, 2.19, доцільним є використання формули 2.2:

$$I_{\text{тип}} = \frac{\sum I_{\text{Трозв.}} + \sum I_{\text{Трес.еф.}} + \sum I_{\text{Трозм.}}}{K}, \quad (2.2)$$

де $I_{\text{тип}}$ – індекс інвестиційного потенціалу за туристичними показниками;

$\sum I_{\text{Трозв.}}$ – рейтинг області за показниками попиту і пропозиції туристичних послуг регіонів;

$\sum I_{\text{Трес.еф.}}$ – рейтинг області за наявністю туристичних ресурсів та ефективністю туристичної діяльності;

$\sum I_{\text{Трозм.}}$ – рейтинг області за показниками розміщення туристів;

K – кількість рейтингових показників.

Дана формула враховує всі попередні рейтинги досліджуваних туристичних ресурсів та дозволяє сформувати інтегральний показник (табл. 2.20), за яким для подальших рекомендацій та досліджень необхідним є їх групування, а також за даним показником можна побудувати карту областей України, що відображає інвестиційний потенціал регіонів за туристичними показниками.

Таблиця 2.20

**Дослідження позиції регіонів за індексом інвестиційного потенціалу
(за туристичними показниками)**

№ п/п	Регіон	$\sum I_{\text{Трозв.}}$	$\sum I_{\text{Трес.еф.}}$	$\sum I_{\text{Трозм.}}$	$I_{\text{тип}}$
1	АР Крим				
2	Вінницька	50	108	13	57,0
3	Волинська	21	81	24	42,0
4	Дніпропетровська	86	111	37	78,0
5	Донецька				
6	Житомирська	22	65	10	32,3
7	Закарпатська	41	89	26	52,0
8	Запорізька	68	91	42	67,0
9	Івано-Франківська	63	115	29	69,0
10	Київська	77	106	33	72,0
11	Кіровоградська	9	47	19	25,0
12	Луганська				

Продовження табл. 2.20

13	Львівська	85	131	39	85,0
14	Миколаївська	38	68	35	47,0
15	Одеська	69	103	44	72,0
16	Полтавська	49	93	22	54,7
17	Рівненська	60	87	8	51,7
18	Сумська	34	64	9	35,7
19	Тернопільська	21	80	5	35,3
20	Харківська	75	125	31	77,0
21	Херсонська	19	77	37	44,3
22	Хмельницька	22	81	16	39,7
23	Черкаська	47	88	25	53,3
24	Чернівецька	21	75	10	35,3
25	Чернігівська	35	94	13	47,3

Джерело: сформовано автором

Графічне відображення значень регіонів з метою кластеризації на рис. 2.20 дозволяє наочно зобразити їх позиції за туристичними показниками, які впливають на формування іміджу інвестиційно привабливого туристичного регіону.

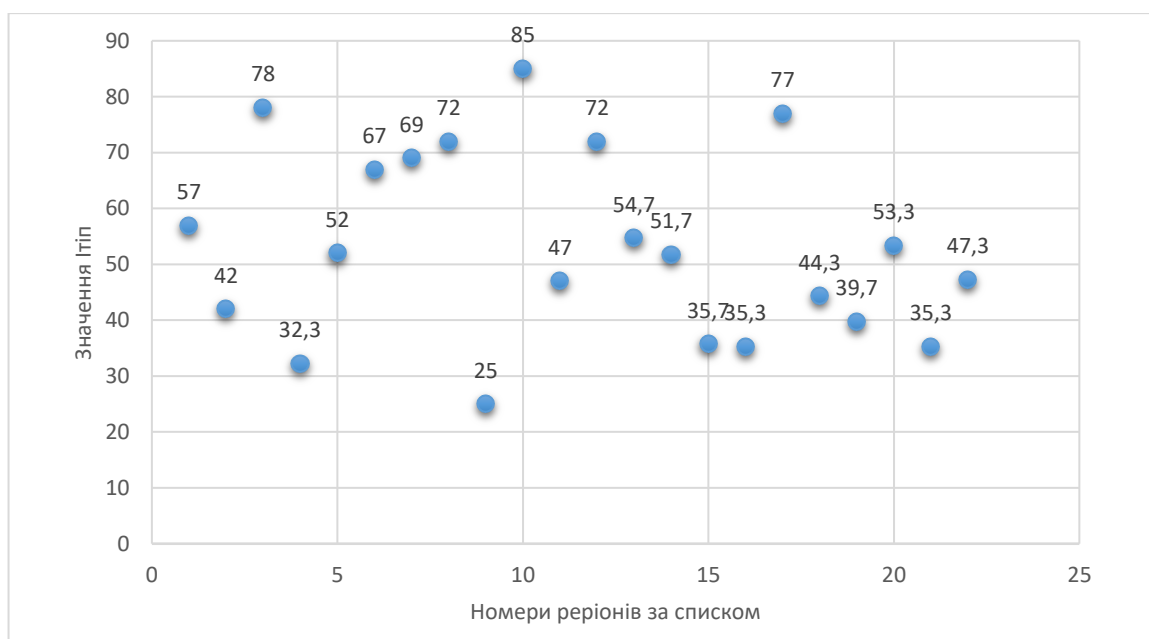

Рис.2.20. Рейтингування регіонів за індексом туристичної привабливості з метою їх кластеризації

Джерело: сформовано автором

З рис. 2.20 можна побачити, що найбільш тісні зв'язки мають три кластери (рис. 2.21), а саме:

1. значення від 72,0 до 85,0 балів;
2. значення від 42,0 до 69 балів;
3. значення від 25,0 до 39,7 бала.

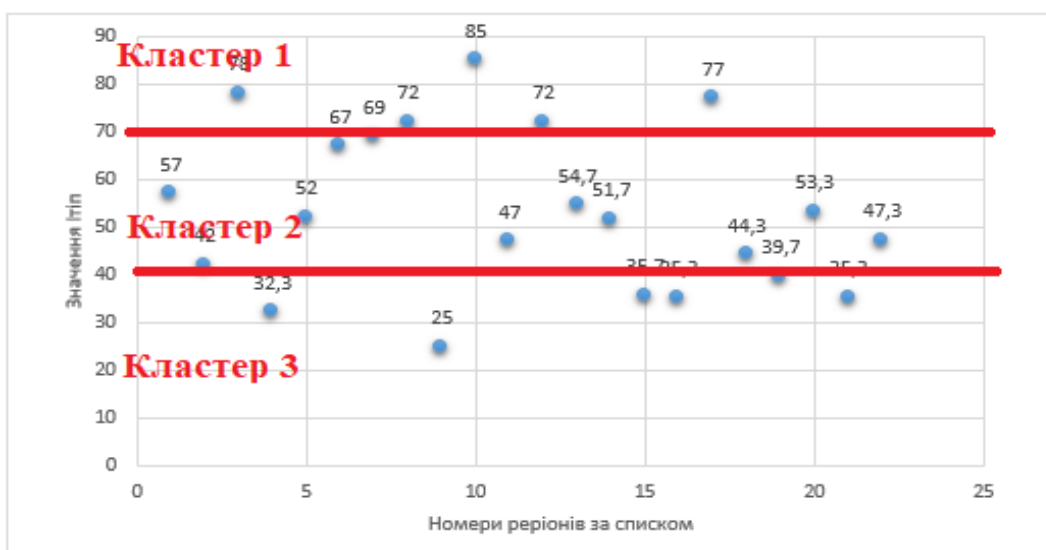

Рис. 2.21. Позичії регіонів за кластерами в контексті туристичних показників

Джерело: сформовано автором

У табл. 2.21 відображено типи кластерів, їх характеристики та регіони, які до них входять.

Таблиця 2.21

Характеристика кластерів регіонів за туристичними показниками

Кластер	Області, що входять до складу кластера	Характеристика
Перший (високі рівні туристичних показників, інвестиційної привабливості туризму)	Львівська (найвищий показник), Одеська, Київська, Харківська, Дніпропетровська	Характеризуються високими показниками чисельності туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності, кількістю ночівель туристів, що включені до туристичних пакетів, великою кількістю суб'єктів туристичної діяльності (туроператорів та турагентів), високими показниками забезпеченості туристичними ресурсами. Дані регіони мають високі показники ефективності туристичної діяльності, великі обсяги надання туристичних послуг, значні доходи від даної галузі, велику кількість колективних засобів розміщування

Продовження табл. 2.21

<p>Другий (середній рівень туристичних показників, помірний рівень інвестиційної привабливості туризму)</p>	<p>Івано-Франківська, Запорізька, Вінницька, Закарпатська, Миколаївська, Херсонська, Черкаська, Чернігівська, Рівненська, Полтавська, Волинська</p>	<p>Характеризуються великими коливаннями між високими та низькими показниками, середньою чисельністю туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності, значною кількістю туроператорів та турагентів, проте, аналізуючи рівень забезпеченості об'єктами природно-заповідного фонду, можна стверджувати про середній рівень, деякі області мають низький показник кількості музеїв, об'єктів культурної спадщини, обсяг наданих туроператорами туристичних послуг є невисоким, так само, як і дохід від надання туристичних послуг. Показник кількості колективних засобів розміщування також характеризується середнім рівнем забезпеченості</p>
<p>Третій (низькі рівні туристичних показників та інвестиційної привабливості туризму)</p>	<p>Хмельницька, Чернівецька, Тернопільська, Сумська, Житомирська, Кіровоградська</p>	<p>Характеризуються низькими показниками чисельності туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності, незначною кількістю туроператорів та турагентів; аналізуючи забезпеченість об'єктами природно-заповідного фонду, можна стверджувати про наявність великого коливання між середніми та низькими показниками: найнижчий рівень забезпеченості мають Кіровоградська, Херсонська та Черкаська області. Для регіонів цієї групи також є характерними низький рівень забезпеченості музеями та об'єктами культурної спадщини, а також низькі доходи від надання туристичних послуг</p>

Джерело: сформовано автором

За табл. 2.21 сформуємо карту регіонів, яка буде відображати ступінь забезпеченості територій необхідними туристичними ресурсами для вкладання коштів у їх розвиток (рис. 2.22).

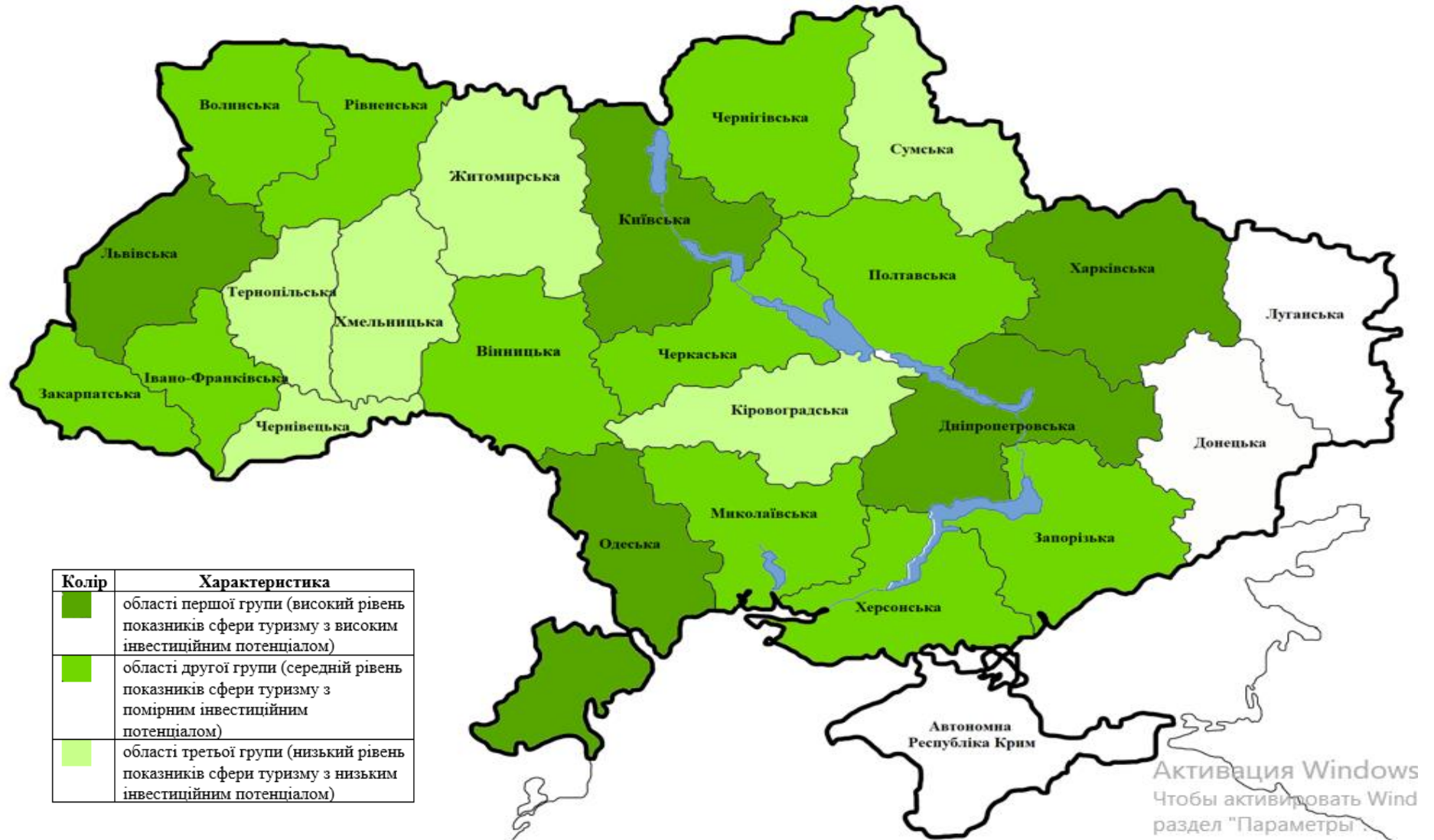

Рис. 2.22. Карта кластеризації регіонів* за інвестиційним потенціалом (туристичні показники)

Джерело: сформовано автором на основі даних табл. 2.21

* без урахування областей з тимчасово окупованими територіями та Автономної Республіки Крим, що на карті відображені білим кольором (станом до 24.02.2022)

Отже, охарактеризувавши регіони та визначивши їх кластери за економічними та туристичними показниками, може йтися про подальшу перспективу визначення регіонів з найбільш привабливими інвестиційними можливостями з погляду інвесторів для залучення інвестицій в туризм даних областей. Для цього необхідно провести обрахування за формулою 2.3, що буде враховувати два показники: індекс економічної інвестиційної привабливості та індекс туристичної інвестиційної привабливості:

$$I_{ip} = \frac{I_{eip} + I_{tip}}{K}, \quad (2.3)$$

де I_{ip} – інтегральний індекс інвестиційної привабливості регіонів для вкладання інвестицій в туризм;

I_{eip} – індекс інвестиційного потенціалу за економічними показниками;

I_{tip} – індекс інвестиційного потенціалу за туристичними показниками;

K – кількість аналізованих індексів.

Даний показник є інтегрованим, оскільки поєднує в собі різні складові: економічні (фінансові, трудові, виробничі) та туристичні (показники попиту та пропозиції, ресурсні, показники ефективності туристичної діяльності, показники розміщення). Формула 2.4 може мати такий вигляд:

$$I_{ip} = \sum \frac{I_{\phi} + I_{\tau} + I_{\nu} + I_{T_{розв.}} + I_{T_{рес.еф.}} + I_{T_{розм.}}}{K} \quad (2.4)$$

За даними формулами проведемо розрахунок інтегрального індексу інвестиційної привабливості регіонів для вкладання інвестицій в туризм (табл. 2.22).

Розрахунок інтегрального індексу інвестиційної привабливості

№ п/п	Регіон	I_{eip}	I_{tip}	I_{ip}
1	АР Крим	-	-	-
2	Вінницька	64,3	57,0	60,6
3	Волинська	26,4	42,0	34,2
4	Дніпропетровська	99,0	78,0	94,8
5	Донецька	-	-	-
6	Житомирська	40,3	32,3	36,3
7	Закарпатська	28,3	52,0	40,2
8	Запорізька	77,0	67,0	72,0
9	Івано-Франківська	45,7	69,0	57,4
10	Київська	89,0	72,0	80,5
11	Кіровоградська	33,0	25,0	29,0
12	Луганська	-	-	-
13	Львівська	78,0	85,0	81,5
14	Миколаївська	59,0	47,0	53,2
15	Одеська	91,0	72,0	81,5
16	Полтавська	69,3	54,7	62,0
17	Рівненська	32,0	51,7	41,8
18	Сумська	43,7	35,7	39,7
19	Тернопільська	23,0	35,3	29,2
20	Харківська	87,3	77,0	82,2
21	Херсонська	38,0	44,3	41,2
22	Хмельницька	48,0	39,7	43,2
23	Черкаська	59,0	53,3	56,2
24	Чернівецька	14,7	35,3	25,0
25	Чернігівська	34,7	47,3	41,0

Джерело: сформовано автором

Відобразимо дані інтегрального індексу інвестиційної привабливості регіонів для інвестицій в туризм за допомогою графіку з метою кластеризації областей (рис. 2.23).

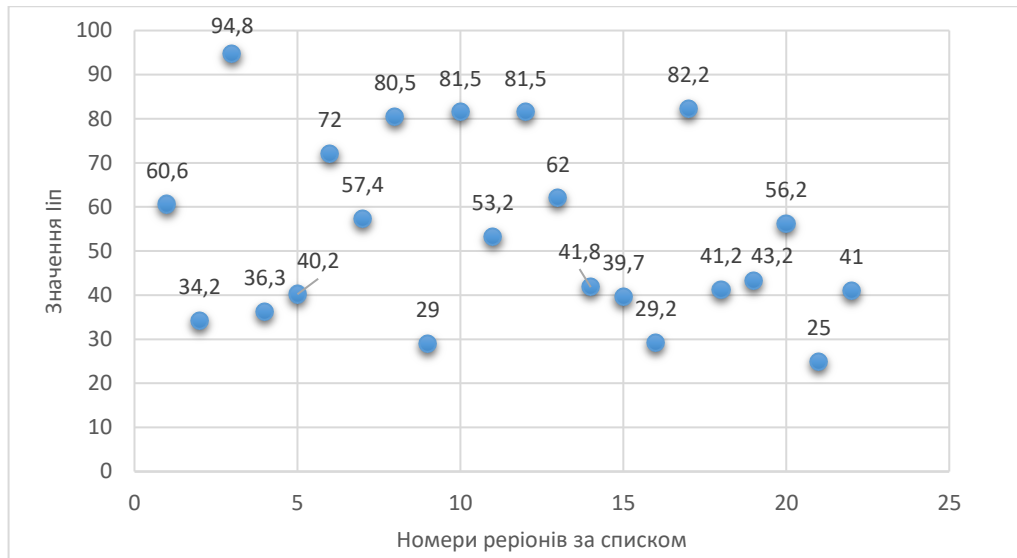

Рис. 2.23. Відображення позицій регіонів за інтегральним індексом інвестиційної привабливості

Джерело: сформовано автором

Проведемо кластеризацію областей. Доцільним є виділення трьох кластерів, оскільки в них є найбільш тісні зв'язки між даними регіонів (рис. 2.24), а саме 3 групи:

1. значення від 72,0 до 94,8;
2. значення від 40,2 до 62,0;
3. значення від 25,0 до 39,7.

Рис. 2.24. Кластеризація областей за інтегральним показником інвестиційної привабливості

Джерело: сформовано автором

Типи кластерів, їх характеристики та особливості відображено в табл. 2.23.

Таблиця 2.23

**Характеристика кластерів областей за інтегральним індексом
інвестиційної привабливості**

Кластер	Області, що входять до складу	Характеристика
Перший (високий інтегральний індекс інвестиційного потенціалу, високий рівень інвестиційної привабливості)	Дніпропетровська, Харківська, Одеська, Львівська, Київська, Запорізька	Області, що входять до даної групи, мають високі економічні показники, характеризуються великою кількістю підприємств, значними інвестиціями в економіку регіонів, високими фінансовими результатами, високою економічною активністю, високим рівнем працевлаштування безробітних, високими показниками чисельності туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності, кількістю ночівель туристів, що включені до туристичних пакетів, великою кількістю суб'єктів туристичної діяльності (туроператорів та турагентів), високими показниками забезпеченості туристичними ресурсами. Ці регіони мають високі показники ефективності туристичної діяльності, великі обсяги надання туристичних послуг, значні доходи від даної галузі, велику кількість колективних засобів розміщування
Другий (середній інтегральний індекс інвестиційного потенціалу, помірний рівень інвестиційної привабливості)	Полтавська, Вінницька, Черкаська, Івано-Франківська, Миколаївська, Хмельницька, Херсонська, Чернігівська, Рівненська, Закарпатська	Характеризуються значними коливаннями між високими та низькими показниками, середніми фінансовими результатами до оподаткування (у деяких областях характерним є невеликий обсяг прямих інвестицій), а також достатньою кількістю підприємств та економічною активністю мешканців регіонів. Області мають значні коливання між високими та низькими показниками, середньою чисельністю туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності, значною кількістю туроператорів та турагентів, проте, аналізуючи рівень забезпеченості об'єктами природно-заповідного фонду, можна стверджувати про середній рівень; деякі області мають низький показник кількості музеїв, об'єктів культурної спадщини, обсяг наданих туроператорами туристичних послуг є невисоким, так само, як і дохід від надання туристичних послуг. Показник кількості колективних засобів розміщування також характеризується середнім рівнем забезпеченості

Продовження табл. 2.23

Третій (низький інтегральний індекс інвестиційного потенціалу, низький рівень інвестиційної привабливості)	Сумська, Житомирська, Волинська, Кіровоградська, Тернопільська, Чернівецька	Характеризуються низькими показниками обсягів інвестицій, невеликою кількістю підприємств, невеликими обсягами кредитів, що надані в економіку регіонів, низькими доходами з розрахунку на одного жителя, малою часткою ВРП, невеликою чисельністю працівників, що може свідчити про відплив кадрів з регіону, а також характерним є високий рівень безробіття в цих регіонах. Найнижчі показники у Чернівецької області, для якої є характерними найнижчі обсяги інвестицій, фінансових результатів підприємств, обсяги кредитів в економіку регіону, найнижча заробітна плата, мала кількість робітників, низька економічна активність населення, невеликі доходи населення межують з великими витратами; характерними є також низькі показники чисельності туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності, незначна кількість туроператорів та турагентів. Аналізуючи забезпеченість об'єктами природно-заповідного фонду, можна стверджувати про наявність великого коливання між середніми та низькими показниками: найнижчий рівень забезпеченості мають Кіровоградська, Херсонська та Черкаська області. Для регіонів цієї групи також є характерними низький рівень забезпеченості музеями та об'єктами культурної спадщини, а також низькі доходи від надання туристичних послуг
--	---	---

Джерело: сформовано автором за даними табл.2.22, рис. 2.23, 2.24

На основі проведеної кластеризації створено карту, що відображає інвестиційний потенціал регіонів, що є оптимальними для інвестиційного забезпечення сфери туризму (рис. 2.25).

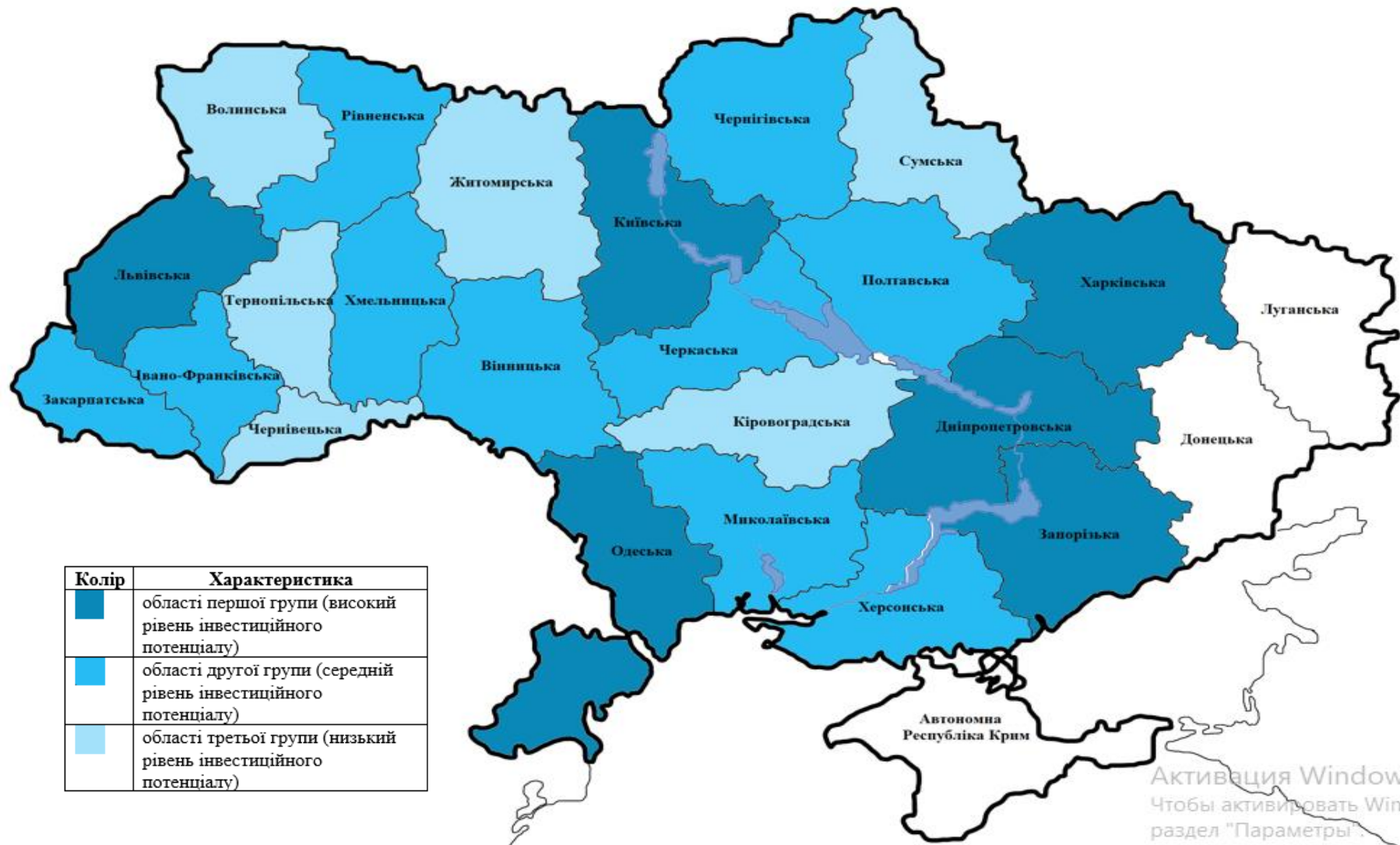

Рис. 2.25. Карта кластеризації регіонів* за інвестиційним потенціалом сфери туризму

Джерело: сформовано автором на основі даних табл. 2.23

* без урахування регіонів з тимчасово окупованими територіями та Автономної Республіки Крим, що на карті відображені білим кольором (станом до 24.02.2022)

Застосування об'єктивної методології оцінювання інвестиційної привабливості туристичних регіонів України (обґрунтування об'єкта спостереження (регіон, дестинація, кластер, національна туристична система), визначення основних факторів, які впливають на туристичну привабливість об'єкта, оцінювання одиничних показників інвестиційної привабливості за методом багатовимірною шкалювання та факторного аналізу за кожною групою показників, отримання групового показника туристичної привабливості за кожним із факторів, визначення сукупного показника або рейтингового місця, порівняння регіонів за мультипоказником (інтегрованим) привабливості об'єкта для інвестицій, ранжування об'єктів та об'єднання в уніфіковані кластери, розроблення стратегій та рекомендацій для підвищення рівня інвестиційної привабливості для кожного із кластерів) дозволяє ідентифікувати рівень інвестиційної привабливості регіонів та обґрунтувати потенціал для їх розвитку, спрогнозувати конкретні дії щодо інвестиційного забезпечення регіону чи досліджуваної галузі, а також здійснити їх ранжування за ступенем привабливості. Це забезпечить нівелювання асиметрії розвитку туристичних дестинацій завдяки визначенню рівня інвестиційної привабливості кожного регіону та в майбутньому формування стратегій та програм розвитку їх туристичного потенціалу.

Висновки до розділу 2

1. Оцінка інвестиційної привабливості країни загалом вимагає формування певних показників, за якими здійснюється аналіз. Запропоновані детермінанти інвестиційної привабливості, а саме: індекс економічної свободи, індекс сприяння корупції, індекс легкості ведення бізнесу, обсяг прямих іноземних інвестицій, індекс глобальної конкурентоспроможності, індекс інвестиційної привабливості, дозволили визначити позиції нашої країни, її перспективи щодо формування інвестиційної привабливості туризму з можливістю їх коригування для поліпшення. Показники розвитку сфери

туризму, капіталовкладення в дану галузь є важливими при визначенні її місця в господарстві країни, визнання її такою, що потребує інвестування та є перспективною для вкладання коштів у її розвиток.

2. Крім визначення позицій України в міжнародних рейтингах туристичного напрямку, окреслено проблемні питання, що потребують вирішення на шляху до посилення інвестиційної привабливості туристичної галузі. Визначення проблем даного характеру набуває особливої важливості в подальшому розробленні стратегій та сценаріїв посилення інвестиційної привабливості туризму.

3. Показники, визначені у розд. 1, що є необхідними для оцінки збезпеченості регіонів України туристичними та фінансовими ресурсами для формування інвестиційної привабливості, проаналізовано, здійснено рейтингування областей, на основі якого запропоновано поділ регіонів на три кластери за економічними та туристичними показниками.

4. Результатом поділу регіонів та їх аналізу приналежності до того чи іншого кластера є сформований інтегральний показник інвестиційної привабливості туризму областей України за запропонованою формулою, яка теж зумовила необхідність ранжування регіонів, формування трьох кластерів інвестиційно привабливих областей, визначивши їх сильні та слабкі сторони.

5. За результатами дослідження рейтингових позицій областей у контексті економічних та туристичних показників сформовані кластери відображено графічно та картографічно, зокрема запропоновано три карти для наочного відображення позицій регіонів: карта групування регіонів за інвестиційним потенціалом (економічні показники); карта групування регіонів за інвестиційним потенціалом (туристичні показники); карта групування регіонів за інвестиційним потенціалом сфери туризму.

6. Позиції регіонів на картах дозволять надалі сформувати шляхи розвитку регіонів, які мають низькі показники, з метою нівелювання асиметрії показників розвитку галузі туризму та її інвестиційної привабливості. Досліджені економічні показники є важливими також при подальшому

створенні моделі взаємозв'язку економічного розвитку регіону та туристичних показників.

7. Визначення сукупного показника або рейтингового місця, порівняння регіонів за мультипоказником (інтегрованим) привабливості об'єкта для інвестицій, ранжування об'єктів та об'єднання в уніфіковані кластери, розроблення стратегій та рекомендацій щодо підвищення рівня інвестиційної привабливості для кожного із кластерів дозволяє ідентифікувати рівень інвестиційної привабливості регіонів та обґрунтувати потенціал для їх розвитку, спрогнозувати конкретні дії щодо інвестиційного забезпечення регіону або досліджуваної галузі, а також здійснити їх ранжування за ступенем привабливості.

РОЗДІЛ 3

ФОРСАЙТ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

3.1 Методологічні основи форсайту інвестиційної привабливості туризму

Цивілізаційні виклики глобального масштабу, зростання невизначеності процесів циклічності економічного розвитку, виникнення нових, деякою мірою неоднозначних, але потужних чинників соціально-економічних трансформацій, спричинили сповільнення темпів позитивної динаміки національної туристичної системи [95].

В умовах глобальних кризових явищ, які нині характерні для економічного розвитку України, зокрема коронавірусна пандемія та війна, а також наслідки цих явищ, без превентивного реагування на зовнішні дисбаланси соціально-економічний розвиток є ускладненим.

У зв'язку зі зростанням динамічності та невизначеності зовнішнього середовища істотно підвищується прагнення до стабільного розвитку в довгостроковому аспекті, що актуалізує дослідження особливостей прогнозування інвестиційної привабливості туризму в певних часових горизонтах, що дозволить моделювати сценарії розвитку, які нині *de facto* є недостатньо прогнозованими.

Прогнозування є важливим та ефективним інструментом для впровадження превентивних заходів з метою уникнення довготривалої затяжної кризи, що стосується не тільки економіки загалом, але й окремих її галузей. Не винятком є туризм, адже повернення статусу країни, придатної для здійснення туристичних поїздок, інвестування, атрактивності України у світовому просторі туризму, є актуальним питанням.

З цих позицій погоджуємося з основними вимогами до прогнозування інвестиційної привабливості туризму, які висвітлено у праці [95], а саме вони:

– *по-перше*, мають враховувати нинішні негативні тенденції, що дозволить змодельовати середньо- та довгострокові горизонти інвестиційної привабливості туризму на різних рівнях, визначити її вплив на національну економіку в період розгортання глобальної пандемії та російсько-української війни;

– *по-друге*, успішно реалізовувати сценарії позитивного впливу інвестиційної привабливості туризму як економічної системи на національну економіку в період виникнення можливості реалізувати відкладений попит; *по-третє*, змодельовати інерційний, оптимістичний та песимістичний сценарії впливу інвестиційної привабливості туризму на національну економіку [95].

Ознайомившись з портфелем методичних рекомендацій щодо прогнозування інвестиційної привабливості соціально-економічних систем, констатуємо, що зазначеним вимогам відповідає технологія прогнозування – «форсайт», який дозволяє здійснити інформаційно-аналітичний, прогностичний аналіз чинників середовища для визначення розвитку за короткостроковими, середньостроковими та довгостроковими часовими горизонтами.

На підтвердження вищезазначених аргументів наведемо результати дослідження Осипова В. М., Парасюка І. Л., Ворожейкіна О. О. [121], які довели, що форсайт є системним та складним явищем, що передбачає певні підходи, які об'єднують три складові:

- ✓ бачення майбутнього (прогнозування, передбачення, дослідження перспектив);
- ✓ планування (стратегічний аналіз, визначення пріоритетів);
- ✓ комунікування (обговорення, експертна оцінка).

Науковець Квітка С. А. визначає форсайт як спеціальну технологію формування пріоритетів розвитку різних сфер життя суспільства з метою мобілізації максимально великої кількості учасників для досягнення якісно нових результатів у розвитку країни, регіону, громади [69, с. 16].

У контексті макроекономічних досліджень щодо застосування форсайту виділяємо роботи Горєлової Г. В., Панкратової Н. Д. [255, с. 146], в яких дане

поняття визначено в більш розширеному теоретичному діапазоні, а саме: використання методології когнітивного моделювання складних систем (соціальних, економічних, екологічних, політичних, соціально-технічних) як інструменту прогнозування.

Науковець Мельник О. Г. надає тлумачення форсайту як дослідженню методологічних підходів до розвитку інноваційної діяльності та прогнозування інноваційно-технологічного розвитку в економічних системах [240, с. 91]. Аналізуючи етимологію (табл. 3.1) та визначення вищезгаданих науковців, варто відмітити існуючу дискусійність щодо сутності «форсайту», адже дане поняття слід розуміти не лише як прогноз майбутнього, а як комплексну систему методів проектування, що побудована на аналізі факторів, експертних оцінках, складному механізмі моделювання та має на меті не тільки прогнозування сценаріїв, а й втілення їх у реальність з метою запобігання кризовим явищам у майбутньому.

Таблиця 3.1

Етимологічна сутність дефініції «форсайт»

Автор	Сутність поняття
Бен Мартін	Форсайт як систематичні спроби оцінити довгострокові перспективи науки, технологій, економіки і суспільства, щоб визначити стратегічні напрямки досліджень і нові технології, здатні принести найбільші соціально-економічні блага. Таким чином, форсайт – це дія з розробки майбутнього образу (потенціалу) виробничо-господарської діяльності підприємства [248].
Третьяк В. П.	Форсайт представляє собою творчу технологію впливу на майбутнє, що формується, за допомогою узгодження партикулярних інтересів різних верств громадянського суспільства і за допомогою стимулювання їх активності у сфері використання ключових технологій [201].
Європейський основоположний документ з регіонального форсайту	Форсайт – це процес активного пізнання майбутнього і створення бачення середньострокової і довгострокової перспективи, націленої на прийняття актуальних рішень і мобілізацію спільних зусиль. Він об'єднує ключових учасників змін і різні джерела знання для розробки стратегічного бачення і розвитку здібностей до прогнозування майбутнього [75, с. 32].

Продовження табл. 3.1

М. Конвей	Систематичний процес, який базується на узгодженні експертної оцінки стратегічних перспектив розвитку економіки і суспільства та слугує для визначення рівнів стратегії, формату сканування зовнішнього середовища для прийняття управлінських рішень у коротко- і довгостроковій перспективі [238, с. 27].
Кизим М. О., Матюшенко І. Ю., Шостак І. В., Данова М. О.	Процес систематичного визначення нових стратегічних наукових напрямів і технологічних досягнень, які в довгостроковій перспективі зможуть мати серйозний вплив на економічний і соціальний розвиток країни [70, с. 76]
Садовник О.	Складний процес стратегічного передбачення шляхом поділу його на систему послідовних взаємопов'язаних процедур і операцій, які мають на меті розробку окремого сегменту діяльності підприємства, галузі чи країни в цілому в середньостроковому або довгостроковому періоді» [171, с. 128]
Васильєва О. О.	Технологія довгострокового прогнозування, що є сукупністю методів експертної оцінки стратегічних напрямів соціально-економічного та інноваційного розвитку та має відмінні ознаки порівняно зі стандартним прогнозуванням, котрі пов'язані не з розробкою сценаріїв, а з вибором найоптимальнішої альтернативи та здійсненням заходів, спрямованих на реалізацію обраної стратегії розвитку [30, с. 75]
Проданова Л. В.	Сукупність знань, відомостей про черговість дій, пов'язаних із науковим передбаченням та обґрунтуванням вигляду майбутнього соціуму, його економіки, науки, способів виробництва, суспільної діяльності; сукупність прийомів оброблення інформації про фактори, ресурси, умови розвитку суспільства; сукупність способів і методів наукового аргументування можливих напрямів і варіантів розвитку суспільства майбутнього; застосування наукових знань, пов'язаних із вирішенням практичних завдань впливу на формування майбутнього з урахуванням можливих змін в усіх сферах суспільної діяльності [155, с. 97].

Джерело: сформовано автором

Варто відмітити досягнення колективу українських вчених Кизим М. О., Матюшенко І. Ю., Шостак І. В. та Данова М. О., які розробили методику проведення форсайту за трьома вимірами: економічним, екологічним і соціальним, що стало основою моделювання «Піраміди форсайту» для відображення поточного стану сталого розвитку України [70, с. 121]. Дану методику можна застосовувати у дослідженнях різних типів економічних

систем, що робить використання методики форсайту універсальним методом прогнозування майбутнього в будь-яких сферах економіки.

Узагальнене уявлення про сутність форсайту дозволяє зазначити, що методологічні основи форсайту формують методики, які *по-перше*, передбачають вибір цільової установки щодо технологічної або соціально-економічної спрямованості прогнозів розвитку економічних систем; *по-друге*, є основою у прогнозуванні майбутнього соціально-економічного розвитку з визначенням галузей, які зможуть сформувати основу стратегічного розвитку економіки; *по-третє*, містять прогнозування розвитку нових технологій та виходу на ринок принципово нових видів продуктів [245, с. 651].

Отже, *методологічний базис форсайту* формують методи аналізу, синтезу, прогнозування та моделювання, що є необхідним для передбачення та контролінгу майбутніх загроз, з метою розробки, застосування та координації превентивних заходів (рис. 3.1.) [245, с. 651].

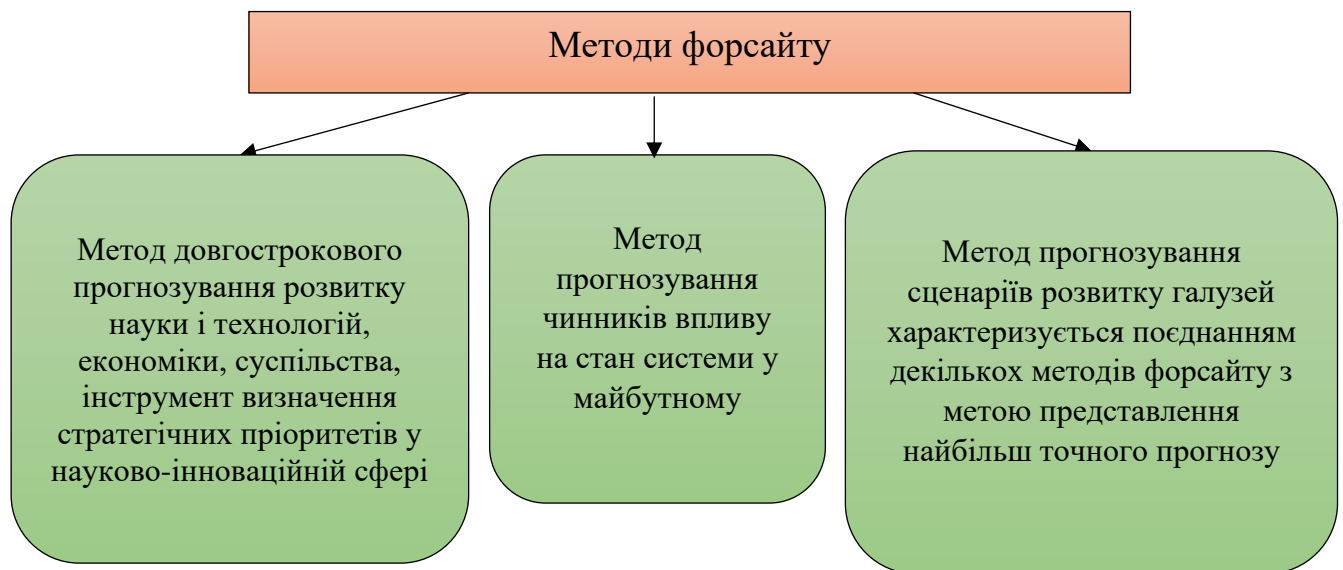

Рис. 3.1. Методологічний базис форсайту

Джерело: сформовано автором

Результати компаративного аналізу методологічних основ форсайту надають можливість стверджувати, що його сутністю є *конвергенція стратегічного аналізу і прогнозування економічних систем* для вирішення

завдань галузевого прогнозування у довгостроковому майбутньому науки, технології, економіки і суспільства з метою ідентифікації зон стратегічного дослідження і технологій, які спроможні привнести найбільші економічні та соціальні вигоди, а також прогнозування та планування розвитку, заснованих на поєднанні внутрішньосистемних і міжсистемних зіставлень прогнозних трендів економічних систем [4, с. 16].

Підсумовуючи різноманітність трактувань науковців, які наведено вище та систематизовано в дод. В, констатуємо, що завданнями форсайту є прогностична оцінка майбутніх викликів, проблем, можливостей, невизначеностей та формування на цій основі стратегічних пріоритетів щодо визначення заходів превентивного характеру та прийняття управлінських рішень у коротко- і довгостроковій перспективі.

Розкриття сутності форсайту дозволяє дослідити його методологічні особливості для туризму як відкритої соціально-економічної системи.

Так, у низці досліджень акцентовано увагу на важливості прогнозування майбутнього туризму, зокрема доцільно скористатися ідеями Айві І. щодо форсайту туризму [244].

Дослідник пропонує формувати систему стратегічного бачення розвитку туризму, спираючись на три рівні (горизонти): «Горизонт 1» – період 1 рік; «Горизонт 2» – період 2–5 років; «Горизонт 3» – період 10–20 років. На думку дослідника, в основі розробки довгострокових трендів (10–20-річних) розвитку туристичних систем має бути передбачення. Далі, спираючись на зворотний зв'язок «Горизонту 3» і «Горизонту 1», здійснити планування діяльності. Це дозволяє дійти висновку, що реалізація форсайту потребує системного підходу, використання спеціалізованого інструментарію та здійснення лише за наявності певних організаційних умов.

Визначаючи методологічний базис форсайту інвестиційної привабливості туризму, доцільною є адаптація методичних рекомендацій Industrial Development Organization United Nations щодо застосування форсайту для розроблення дорожніх карт підтримки та розвитку бізнесу, в яких наведено

структурні аспекти його реалізації: статичний (через сукупність методів та методологій прогнозування інвестиційної привабливості туризму) та динамічний (як процесу формування довгострокових прогнозів, планів та стратегій інвестиційної привабливості).

В Україні першим масштабним дослідженням, який формує в тому числі методологічний базис форсайту туризму, є «Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 рр.) і довгостроковий (2020–2030 рр.) часові горизонти», де визначено головні 10 кластерів, які можуть забезпечити успішну інтеграцію країни в міжнародну економіку. Серед цих 10 кластерів – туризм як кластероутворюючий чинник, основний період зростання якого передбачено на 2017 – 2025 роки. У даній роботі, зокрема, досліджено й туризм як галузь економіки України [226].

Щодо методологічного базису форсайту туризму, то цей аспект науково обґрунтований у праці [95], а саме застосування форсайту розвитку національної туристичної системи через визначення детермінант її трансформації у глобальному середовищі з метою інвестування галузі.

Розвиваючи зазначені вище дослідження у контексті формування методологічного базису форсайту інвестиційної привабливості туризму, узагальнено наукові підходи до сутності інвестиційної привабливості туризму (табл. 3.2), характеристики якої наведено в п. 1.1.

Таблиця 3.2

**Наукові підходи до управління інвестиційною привабливістю туризму
в контексті формування методологічного базису форсайту**

<p><i>Трактування сутності інвестиційної привабливості</i></p> <p><i>І.Бланк, І. Боярко, А. Загородній, Т. Костюк, Г. Лайко, О. Пирог, Г. Строчкович, О. Коюда, Н. Краснокутська</i></p>	<p>ТЕОРЕТИЧНЕ ТА МЕТОДОЛОГІЧНЕ</p>	<p><i>Фактори інвестиційної привабливості</i></p> <p><i>Г. Фесенко, Л. Алещенко, П. Коренюк, О. Копиль, М. Мальська, О. Пирог, Г. Строчкович, О. Мирончук</i></p>	<p>ІНФОРМАЦІЙНО- ФАКТОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ</p>
<p><i>Методологія інвестиційної привабливості</i></p> <p><i>О. Шуплат, О. Дума, Н. Погуда, О. Розметова</i></p>		<p><i>Ресурси, що формують інвестиційну привабливість</i></p> <p><i>Н. Богдан, Ю. Краснокутська, О. Зарічна, О. Копиль</i></p>	

Продовження табл. 3.2

<p>Особливості інвестиційної привабливості в туризмі <i>А. Кулик, О. Корецька, К. Крамаренко, Г. Лайко, П. Коренюк</i></p>	ТЕОРЕТИЧНЕ ТА МЕТОДОЛОГІЧНЕ	<p>Інноваційно-інвестиційна привабливість <i>І. Крейдич, О. Наконечна, Г. Фесенко, І. Бланк</i></p>	ІНФОРМАЦІЙНО-ФАКТОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
<p>Сутність інвестиційної підтримки <i>Д. Олійник, О. Зарічна, В. Лановий, П. Сокуренько</i></p>		<p>Політика інвестиційної привабливості <i>А. Музиченко, С. Курило, О. Мирончук, Ю. Капітанець</i></p>	
<p>Теорія інвестиційного забезпечення <i>М. Денисенко, А. Гречан, А. Пересада</i></p>		<p>Інновації в туризмі <i>Ендо, Сонг, Лі Цао, В.Хопчан, О. Дума</i></p>	

Джерело: сформовано автором

Отже, *форсайт інвестиційної привабливості туризму* – це процес, прогнозування перспектив інвестування з метою обґрунтування сценаріїв формування інвестиційних стратегій та формування інвестиційної привабливості туристичних кластерів як функціонально-просторових і галузево-регіональних складових розвитку територій у конкретних часових лагах.

Вважаємо за необхідне виділення таких ключових елементів форсайту інвестиційної привабливості, як об'єкт, предмет та принципи.

Метою є побудова моделей прогнозування інвестиційної привабливості туризму в умовах нестаціонарності соціально-економічного середовища.

Об'єкти форсайту – туристичні кластери за регіональною ознакою, *предмет* – інвестиційна привабливість туризму як відкритої соціально-економічної системи.

Принципи форсайту інвестиційної привабливості туризму наведено у табл.3.2.

Принципи форсайту інвестиційної привабливості туризму

<i>Принцип</i>	<i>Сутність</i>
хронології	концентрація на середньостроковій (до 2027 року) та довгостроковій (до 2030 року) перспективах
динамічності	урахування динаміки інвестиційної привабливості туризму з усіма її змінами, зважаючи на переломні моменти
системності	базується на структурованих роздумах експертів з найбільш повним використанням наявної інформації; оцінка змін інвестиційної привабливості туризму через економічні та соціальні зміни
оптимістичності	створення образу очікуваного майбутнього і прогнозування відповідно до цього посилення інвестиційної привабливості туризму
залученості	узгоджена робота бізнесу, наукової спільноти, органів влади та суспільства, які намагаються дійти консенсусу на основі розроблених сценаріїв
планування	розробка бізнес-планів, превентивних заходів з реалізації визначеної траєкторії
поточності	на державному та регіональному рівнях довгострокові інтереси країни враховуються у поточній політиці

Джерело: сформовано автором

Дотримуючись логіки дослідження, а саме, проведеного рейтингування областей та формування трьох кластерів регіонів за інвестиційною привабливістю, виділяємо горизонти форсайту інвестиційної привабливості туризму України (рис. 3.2).

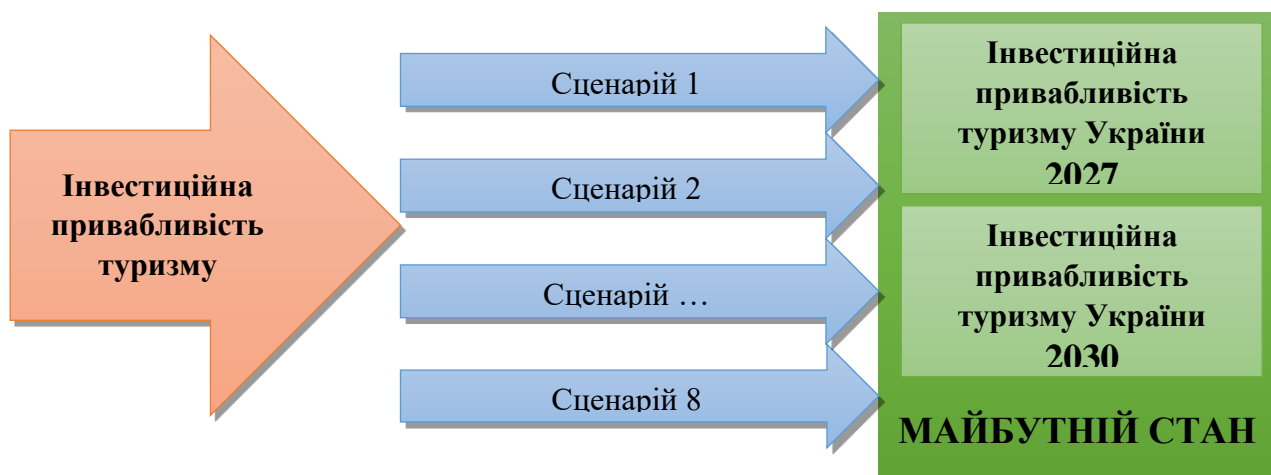

Рис. 3.2. Горизонти форсайту інвестиційної привабливості туризму України

Джерело: сформовано автором

Для визначення комплексу методик форсайту інвестиційної привабливості туризму адаптовано методики Бішопа П. [237] та форсайту економіки України [226] (рис. 3.3).

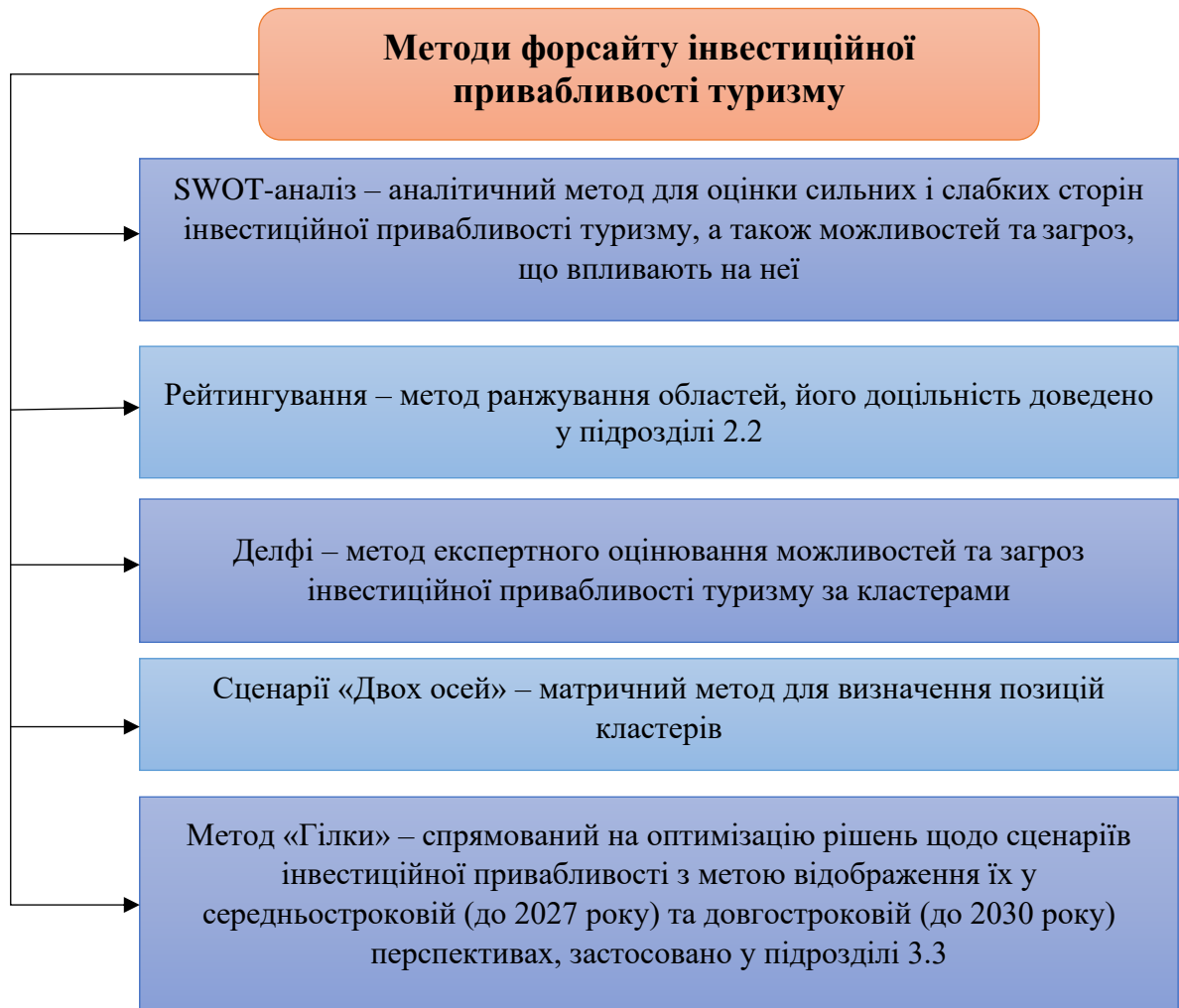

Рис. 3.3. Методологічні основи форсайту інвестиційної привабливості туризму

Джерело: сформовано автором

При цьому дані методи (рис. 3.3) будуть застосовані у різних часових проміжках: середньостроковий – до 2027 року, довгостроковий – до 2030 року

Для визначення методичної єдності стратегічного, системно-структурного, процесного, функціонального підходів до форсайту інвестиційної привабливості туризму доцільним є визначення структурно логічної послідовності цього процесу (рис. 3.4).

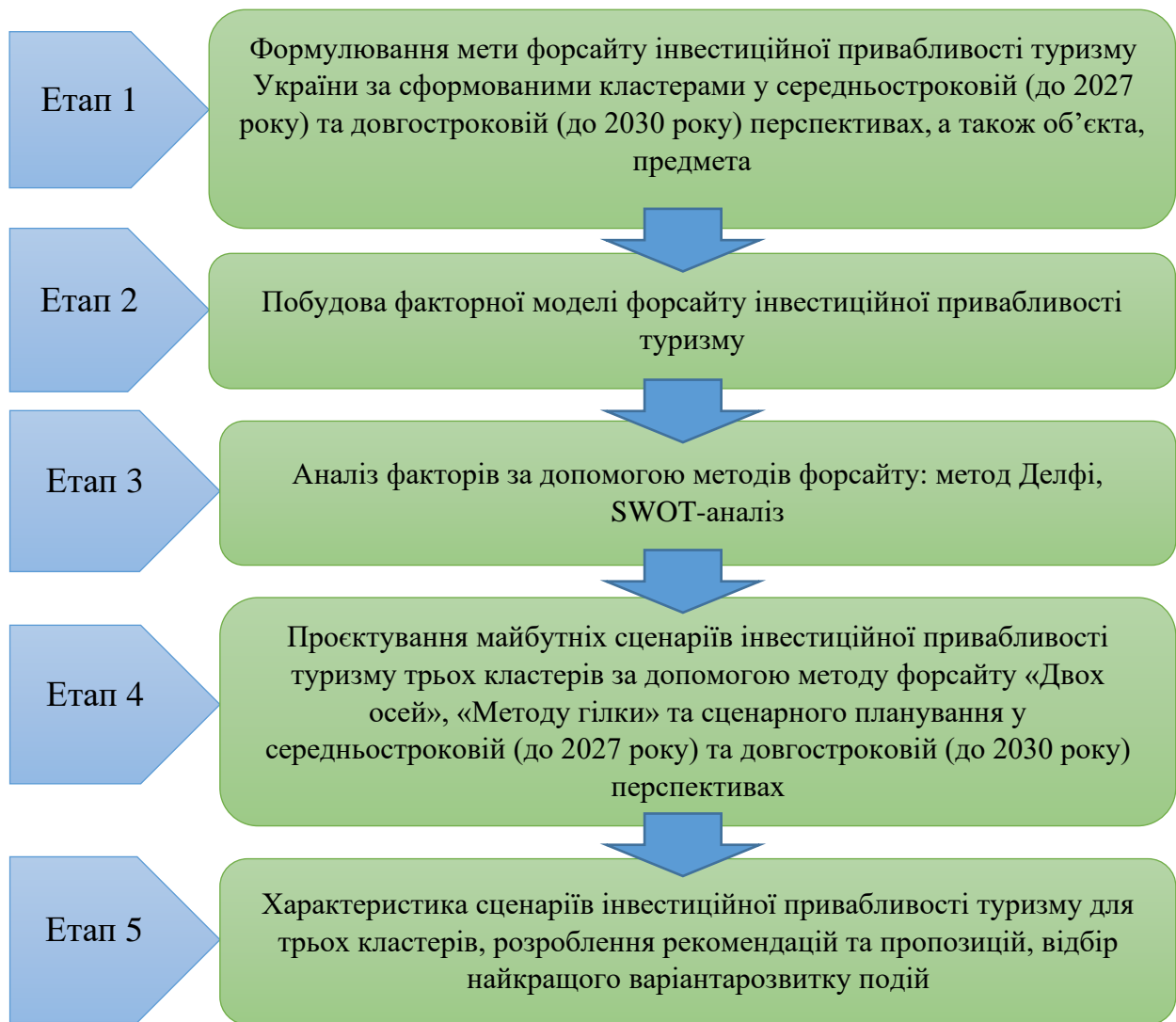

Рис. 3.4. Структурно-логічна послідовність форсайту інвестиційної привабливості туризму в Україні (адаптовано за методикою Пітера Бішопа)

Джерело: сформовано автором

Відтворення та розвиток туристичних кластерів буде покладено в основу післявоєнного економічного відновлення держави, що обумовлює застосування форсайту, результати якого є актуальним дослідницьким напрямом економічної політики щодо об'єднання зусиль учасників територіальних інтеграційних об'єднань (кластерів) та громад для визначення пріоритетів, розроблення й реалізації інвестиційних стратегій розвитку туризму. Саме тому дослідження методологічних основ форсайту інвестиційної привабливості туризму дозволяє дійти висновку, що їх фундамент становлять

методи прогнозування, які формують інформаційне середовище щодо прогнозного моделювання та дають можливість визначити сценарії інвестиційної привабливості туризму з метою планування та реалізації превентивних заходів інвестування галузі.

3.2. Факторна модель інвестиційної привабливості туризму

Відповідно до поетапності форсайту інвестиційної привабливості туризму, розробленої вище, зазначимо, що для обґрунтування прогнозів розвитку туризму та його інвестиційної привабливості доцільним є використання апарату економіко-математичного моделювання.

Для перевірки портфеля факторів, що формують інвестиційну привабливість туризму кластерів 1, 2 та 3 (підрозділ 2.2), необхідним є визначення сильних та слабких сторін, які надалі будуть використовуватися для SWOT-аналізу на третьому етапі. Ця перевірка потребує математичного аналізу, дослідження та побудови математичної моделі, а також конкретизації досліджуваної області.

Для цього проаналізуємо, наприклад, Вінницьку область, яка входить до кластера 2 та характеризується значними коливаннями між високими та низькими показниками економічної ефективності, туристичними ресурсами, а також має перехідний характер з кластера 2 до кластера 1, що є можливим за умови підвищення результатів туристичної діяльності цього регіону.

Використовуючи попередні розрахунки розд. 2, підрозділу 2.2, а також доповнені економічні показники (дод. А) та показники галузі туризму (дод. Б), побудуємо багатofакторну модель оцінювання інвестиційного потенціалу регіону за даними Вінницької області, зумовлюючи лінійний зв'язок між факторними та результуючою змінною: $Y = a_0 + a_1 X_1 + \dots + a_n X_n$. Позначимо через Y – частка ВРП в загальному підсумку, %, (табл. 3.4).

- x1 – обсяг прямих інвестицій, млн дол.;
- x2 – фінансові результати до оподаткування, млн грн;
- x3 – обсяги кредитів, наданих в економіку регіону, млн грн;
- x4 – наявний дохід у розрахунку на одного жителя, грн;
- x5 – витрати у розрахунку на одну особу, грн;
- x6 – середньомісячна номінальна заробітна плата працівників, грн;
- x7 – середньооблікова чисельність штатних працівників, тис. осіб;
- x8 – економічна активність, тис. осіб;
- x9 – рівень зареєстрованого безробіття, %;
- x10 – рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних, %;
- x11 – кількість промислових підприємств, од.;
- x12 – кількість малих промислових підприємств од.

Застосуємо вбудовану функцію ЛИНЕЙН (хід розрахунків на рис. 3.4, 3.5).

Таблиця 3.4

Вихідні дані для розрахунку лінійної багатofакторної моделі

Роки	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉	X ₁₀	X ₁₁	X ₁₂
2010	2,2	3545,0	989,8	5395,0	16018,0	16411,1	1942,0	300,0	774,6	10,7	39,4	7982,0	7350,0
2011	2,3	5081,0	2006,3	5945,0	19091,0	19967,0	2396,0	296,0	775,5	10,6	41,1	8075,0	7455,0
2012	2,3	5824,0	1486,9	7634,0	21735,0	22707,0	2694,0	290,0	763,2	9,7	40,6	17896,0	8147,0
2013	2,4	6110,0	638,1	9081,0	23001,0	25307,8	2956,0	284,0	758,9	9,3	39,2	18809,0	8770,0
2014	2,8	5675,0	1231,9	6336,0	23422,0	30262,0	2895,0	282,0	743,2	10,9	40,2	19135,0	8815,0
2015	3,0	7373,0	5228,7	5946,0	29637,0	37025,6	3716,0	282,0	742,7	10,6	36,4	19940,0	8968,0
2016	3,1	7781,0	9441,7	5323,0	34931,0	44831,8	4379,0	273,0	733,8	10,9	35,4	19719,0	8154,0
2017	3,1	11080,0	10004,2	6196,0	45436,0	54244,8	6433,0	269,0	724,3	11,2	33,1	20447,0	8706,0
2018	3,1	16525,0	10155,5	7464,0	55734,0	66758,0	8038,0	266,0	724,8	11,0	32,0	21248,0	9163,0
2019	3,3	15524,0	11661,5	8658,0	64729,0	81557,0	9243,0	257,0	726,8	10,3	32,0	22037,0	9674,0
2020	2,2	9991,0	4345,2	9193,0	70691,0	88968,0	10136,0	250,1	712,1	10,6	31,0	22261,0	9272,0

Джерело: сформовано автором

Formula bar: =ЛИНЕЙН(В3:В13;С3:Н13;1;1)

Y	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12
2,2	3545,0	989,8	5395,0	16018,0	16411,1	1942,0	300,0	774,6	10,7	39,4	7982,0	7350,0
2,3	5081,0	2006,3	5945,0	19091,0	19967,0	2396,0	296,0	775,5	10,6	41,1	8075,0	7455,0
2,3	5824,0	1486,9	7634,0	21735,0	22707,0	2694,0	290,0	763,2	9,7	40,6	17896,0	8147,0
2,4	6110,0	638,1	9081,0	23001,0	25307,8	2956,0	284,0	758,9	9,3	39,2	18809,0	8770,0
2,8	5675,0	1231,9	6336,0	23422,0	30262,0	2895,0	282,0	743,2	10,9	40,2	19135,0	8815,0
3,0	7373,0	5228,7	5946,0	29637,0	37025,6	3716,0	282,0	742,7	10,6	36,4	19940,0	8968,0
3,1	7781,0	9441,7	5323,0	34931,0	44831,8	4379,0	273,0	733,8	10,9	35,4	19719,0	8154,0
3,1	11080,0	10004,2										8706,0
3,1	16525,0	10155,5										9163,0
3,3	15524,0	11661,5										9674,0
2,2	9991,0	4345,2										9272,0

Dialog box 'Аргументы функции' (LINEAR):

- Известные_значения_y: В3:В13 = {2,2;2,3;2,3;2,4;2,8;3,1;3,1;3,3;3,3;3,3;3,3;3,3;3,3}
- Известные_значения_x: С3:Н13 = {3545;989,8;5395;16018;16411,1;1942}
- Конст: 1 = ИСТИНА
- Статистика: 1 = ИСТИНА

Возвращает параметры линейного приближения по методу наименьших квадратов.

Статистика: логическое значение, которое указывает, требуется ли вернуть дополнительную статистику по регрессии (ИСТИНА) или только коэффициенты m и константу b (ЛОЖЬ или отсутствие значения).

Значение: 0,000318183

Рис.3.4. Задання виду функції та введення вхідного масиву даних

Джерело: сформовано автором

0,000318	-0,000002	0,020374	0,000000	-0,002112	0,000000	0,000348	0,000053	-0,000139	-0,000036	0,000099	0,000021	1,408139
0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000	0,000000
1,000000	0,000000	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д
#ЧИСЛО!	0,000000	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д
1,849091	0,000000	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д

Рис.3.5. Результати розрахунку лінійної моделі.

Джерело: сформовано автором

При переведенні результатів у числовий формат отримуємо функцію

$$Y = 0,000021X_1 + 0,0001X_2 - 0,000036X_3 - 0,00014X_4 + 0,000053X_5 + 0,0004X_6 - 0,0021X_8 + 0,0204X_{10} - 0,00002X_{11} + 0,00032X_{12} + 1,408.$$

За розрахунками видно, що форму взаємозв'язку обрано неправильно. Зауважимо, що коефіцієнт детермінації становить 1, тобто є правильно обрані факторні ознаки, які впливають на результуючу.

Зважаючи на те, що досліджуються показники макроекономічного характеру, перевіримо, чи не підходить вид степеневі залежності для цього взаємозв'язку.

Побудуємо лінійно-логіфімічну функцію (рис. 3.6) визначення інвестиційного потенціалу регіону від зазначених факторів, яка має вигляд:

$$Y = a_0 X^{a_1} \cdot \dots \cdot X^{a_n},$$

де Y – залежна змінна, фінансові результати до оподаткування, млн грн;
 a_0, \dots, a_n – невідомі параметри моделі; X_1, \dots, X_n – незалежні змінні.

C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
1,00132421	0,9999875	1,0616149	1	1,08204898	0,82863004	0,99648543	1	0,99951099	1,00116613	0,9988603	1,000018047	0,00056
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	0	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д
#ЧИСЛО!	0	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д
11,4818746	0	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д

Рис. 3.6. Результати розрахунку багатфакторної лінійно-логіфімічної моделі степеневі залежності

Джерело: сформовано автором

При переведенні результатів у числовий формат отримуємо функцію:

$$Y = 4,089X_1 \cdot X_2 \cdot X_3 \cdot X_4 \cdot X_5 \cdot X_6 \cdot X_7^{0,83} \cdot X_8^{0,082} \cdot X_9^1 \cdot X_{10}^{1,06} \cdot X_{11} \cdot X_{12}.$$

Перевіримо наявність взаємозв'язку векторів незалежних змінних за кореляційною матрицею. Для цього виконаємо три кроки. Розрахунки проведемо в середовищі Excel.

Крок 1. Стандартизація (нормалізація змінних).

Позначимо вектори незалежних змінних економічної моделі через $X_1, X_2, X_3, \dots, X_n$. Елементи стандартизованих векторів розраховуються за формулою 3.5:

$$X_{ik}^* = \frac{X_{ik} - \overline{X}_k}{\sigma_{xk}^2} \quad \text{або} \quad X_{ik}^* = \frac{X_{ik} - \overline{X}_k}{\sqrt{\sigma_{xk}^2 \cdot n}}, \quad (3.5)$$

де n – число спостережень;

m – число незалежних змінних;

\overline{X}_k – середнє арифметичне k -тої незалежної змінної;

σ_{xk}^2 – дисперсія k -тої незалежної змінної.

Розрахуємо середні арифметичні та стандартні відхилення для кожної незалежної змінної (рис. 3.7).

	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉	X ₁₀	X ₁₁	X ₁₂
\bar{x}	8591,73	5199,07	7015,55	36765,91	44367,28	4984,36	277,19	743,63	10,53	36,40	17959,00	8588,55
σ_{xk}	4259,18	4317,19	1456,12	19386,42	25364,62	2962,34	15,76	21,67	0,57	3,88	5084,39	736,21

Рис. 3.7. Середні арифметичні з урахуванням відхилення

Джерело: сформовано автором

Матрицю стандартизованих змінних відображено на рис. 3.8.

D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
-1,1849	-0,9750	-1,1129	-1,0702	-1,1022	-1,0270	1,4477	1,4295	0,3034	0,7726	-1,9623	-1,6823
-0,8243	-0,7395	-0,7352	-0,9117	-0,9620	-0,8738	1,1938	1,4711	0,1277	1,2104	-1,9440	-1,5397
-0,6498	-0,8599	0,4247	-0,7753	-0,8540	-0,7732	0,8130	0,9034	-1,4530	1,0816	-0,0124	-0,5998
-0,5827	-1,0565	1,4185	-0,7100	-0,7514	-0,6847	0,4322	0,7049	-2,1555	0,7211	0,1672	0,2465
-0,6848	-0,9189	-0,4667	-0,6883	-0,5561	-0,7053	0,3052	-0,0197	0,6546	0,9786	0,2313	0,3076
-0,2861	0,0069	-0,7345	-0,3677	-0,2894	-0,4282	0,3052	-0,0428	0,1277	0,0000	0,3896	0,5154
-0,1903	0,9827	-1,1624	-0,0946	0,0183	-0,2044	-0,2660	-0,4536	0,6546	-0,2575	0,3462	-0,5902
0,5842	1,1130	-0,5628	0,4472	0,3894	0,4890	-0,5199	-0,8920	1,1815	-0,8498	0,4893	0,1595
1,8626	1,1481	0,3080	0,9784	0,8828	1,0308	-0,7103	-0,8690	0,8303	-1,1331	0,6469	0,7803
1,6276	1,4969	1,1280	1,4424	1,4662	1,4376	-1,2816	-0,7767	-0,3992	-1,1331	0,8021	1,4744
0,3285	-0,1978	1,4954	1,7499	1,7584	1,7390	-1,7195	-1,4551	0,1277	-1,3907	0,8461	0,9283

Рис. 3.8. Матриця нормалізованих змінних

Джерело: сформовано автором

Крок 2. Знаходження кореляційної матриці (рис. 3.9) (матриці моментів стандартизованої системи нормальних рівнянь), формула 3.6:

$$r = \frac{1}{n} \cdot X^{*T} \cdot X^* \quad r = X^{*T} \cdot X^* , \quad (3.6)$$

де X^* – матриця стандартизованих незалежних змінних;

X^{*T} – матриця, транспонована з матриці X^*

1,0000	0,8540	0,4145	0,8538	0,8388	0,8600	-0,8003	-0,7674	0,2755	-0,8566	0,6577	0,7514
0,8540	1,0000	0,0166	0,7106	0,7135	0,7016	-0,6962	-0,7296	0,4824	-0,8161	0,5636	0,5272
0,4145	0,0166	1,0000	0,5520	0,5292	0,5631	-0,5531	-0,3539	-0,5935	-0,3653	0,5142	0,6465
0,8538	0,7106	0,5520	1,0000	0,9970	0,9988	-0,9657	-0,8916	0,2645	-0,9487	0,6917	0,7735
0,8388	0,7135	0,5292	0,9970	1,0000	0,9926	-0,9758	-0,9089	0,2847	-0,9468	0,7108	0,7876
0,8600	0,7016	0,5631	0,9988	0,9926	1,0000	-0,9565	-0,8789	0,2608	-0,9450	0,6739	0,7667
-0,8003	-0,6962	-0,5531	-0,9657	-0,9758	-0,9565	1,0000	0,9545	-0,2369	0,9212	-0,8199	-0,8370
-0,7674	-0,7296	-0,3539	-0,8916	-0,9089	-0,8789	0,9545	1,0000	-0,4177	0,9114	-0,8589	-0,8115
0,2755	0,4824	-0,5935	0,2645	0,2847	0,2608	-0,2369	-0,4177	1,0000	-0,3935	0,0145	-0,0120
-0,8566	-0,8161	-0,3653	-0,9487	-0,9468	-0,9450	0,9212	0,9114	-0,3935	1,0000	-0,6859	-0,7163
0,6577	0,5636	0,5142	0,6917	0,7108	0,6739	-0,8199	-0,8589	0,0145	-0,6859	1,0000	0,8962
0,7514	0,5272	0,6465	0,7735	0,7876	0,7667	-0,8370	-0,8115	-0,0120	-0,7163	0,8962	1,0000

Рис. 3.9. Кореляційна матриця R.

Джерело: сформовано автором

Кожний елемент цієї матриці характеризує тісноту зв'язку однієї незалежної змінної з іншою. Оскільки діагональні елементи характеризують тісноту зв'язку однієї незалежної змінної з цією ж змінною, то вони дорівнюють 1 [90]. Інші елементи матриці є парними коефіцієнтами кореляції. Детермінант цієї матриці майже дорівнює нулю, отже в масиві незалежних змінних є лінійний взаємозв'язок між ними.

На підставі значень цих коефіцієнтів можна зробити висновок, що між змінними існує зв'язок. Зв'язок існує в таких парах змінних:

$X_1X_2, X_1X_4, X_1X_6, X_1X_{10}, X_4X_5, X_4X_6, X_4X_7, X_4X_{10}, X_5X_6, X_5X_7, X_5X_8, X_5X_{10}, X_6X_7, X_6X_8, X_6X_{10}, X_7X_8, X_7X_{10}, X_8X_{10}, X_8X_{11}, X_{10}X_{12}$.

Тепер вилучимо ті вектори, що зустрічаються в парах найчастіше, це $X_4, X_5, X_6, X_8, X_{10}$.

Зважаючи на специфіку дисертаційного дослідження, змінимо в моделі результуючу ознаку. Обираємо обсяг прямих інвестицій – Y , і побудуємо лінійну модель. Отриманий хід і результат відображено на рис. 3.10.

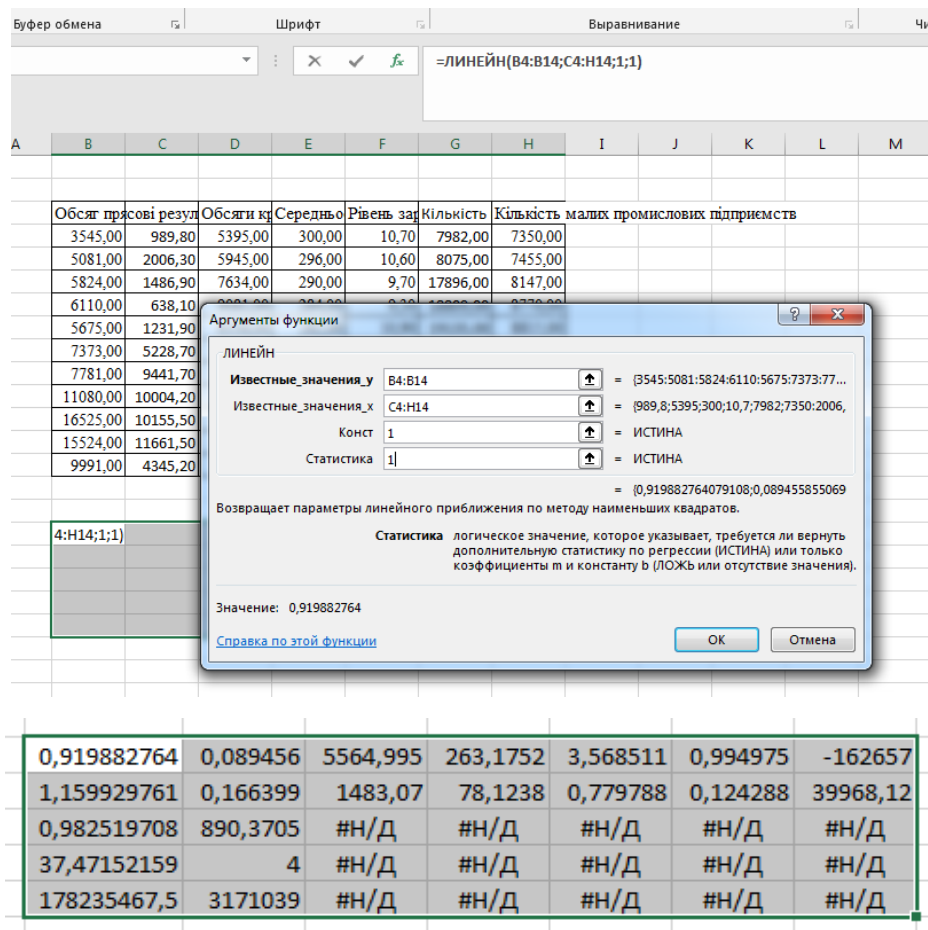

Рис. 3.10. Побудова шестифакторної моделі.

Джерело: сформовано автором

Отже, розглядається економетрична модель залежності обсягу прямих інвестицій від шести головних факторів, $t \in [2010, 2020]$.

Оцінене рівняння регресії має вигляд:

$$\hat{Y}(t) = X_1 + 3,57X_2 + 263,18X_3 + 5565X_4 + 0,09X_5 + 0,92X_6 - 162657$$

Коефіцієнт детермінації $R^2=0,983$ свідчить про тісний зв'язок між зазначеними факторами та обсягом прямих інвестицій. Перевірка моделі щодо достовірності за F-критерієм свідчить про те, що модель є достовірною ($F_{\text{розр}}=34,472 > F_{\text{табл}}=5,05$).

Перевіримо правильність побудованої моделі через розрахунок знаку і розміру відхилень значень залежної змінної, розрахованої за моделлю, і

фактичних значень. У табл. 3.5 і на рис. 3.11 відображено динаміку зміни залежної ознаки. Лінія тренда, рис. 3.12, підтверджує лінійність розглядуваної моделі.

Таблиця 3.5

Розрахунок правильності побудованої моделі

Роки	Фактичне значення	Розрахункове значення	Відхилення
	3545,00	3518,83	-26,17
2010	5081,00	4995,30	-85,70
2011	5824,00	5439,66	-384,34
2012	6110,00	6607,98	497,98
2013	5675,00	5850,87	175,87
2014	7373,00	6999,08	-373,92
2015	7781,00	7521,70	-259,30
2016	11080,00	12391,67	1311,67
2017	16525,00	15660,26	-864,74
2018	15524,00	15707,47	183,47
2019	9991,00	9806,24	-184,76
2020	3545,00	3518,83	-26,17

Джерело: сформовано автором

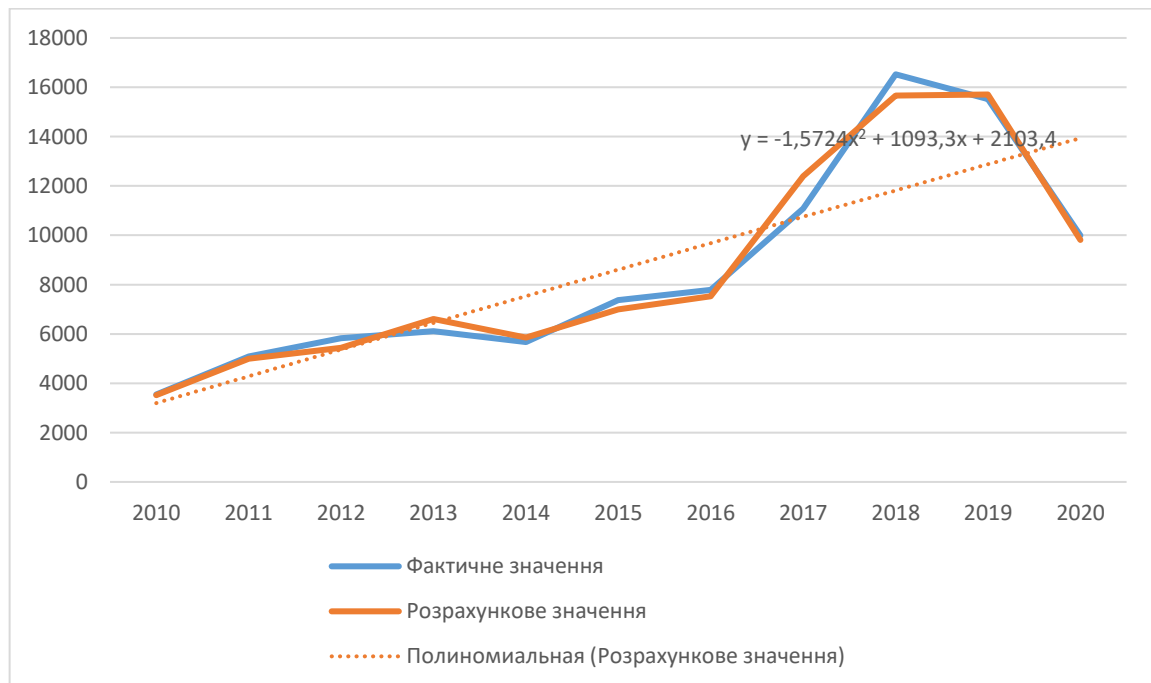

Рис. 3.11. Динаміка зміни залежної ознаки фактично і за моделлю

Джерело: сформовано автором

Для оцінки розвитку туризму у Вінницькій області побудуємо економетричну модель залежності доходів від надання туристичних послуг від показників, що наведені в табл. 2.2 другого розділу даної роботи, зумовлюючи лінійний зв'язок між факторними та результуючою змінною: $Y = a_0 + a_1X_1 + \dots + a_nX_n$.

Позначимо через Y – дохід від надання туристичних послуг (без ПДВ, акцизів і аналогічних обов'язкових платежів), тис. грн; (табл. 3.6),

X_1 – чисельність туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності (юридичними та фізичними особами);

X_2 – кількість ночівель туристів, що включені до туристичних пакетів;

X_3 – кількість туроператорів та турагентів – юридичних осіб;

X_4 – кількість турагентів – фізичних осіб-підприємців;

X_5 – кількість одиниць природно-заповідного фонду, од;

X_6 – загальна кількість музеїв, од;

X_7 – кількість театрів, од;

X_8 – витрати, пов'язані з наданням туристичних послуг, тис. грн;

X_9 – кількість колективних засобів розміщування;

X_{10} – кількість місць (ліжок) у колективних засобах розміщування.

Таблиця 3.6

Вихідні дані для розрахунку лінійної багатofакторної моделі

Роки	Y	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_8	X_9	X_{10}
2010	6008,8	28456	75608	33	44	400	13	3	2610,1	68	7593
2011	5411,5	26383	74881	34	44	400	15	2	2541,1	77	7609
2012	12188,9	14127	70318	41	46	403	19	2	3390,2	90	7567
2013	5461,6	5461,6	31767	32	44	406	22	2	3311	100	7649
2014	5933,6	10223	21614	29	40	140	25	2	2250,9	98	7276
2015	8798,7	22748	25131	28	35	140	28	2	3678,1	99	7440
2016	13938,4	27485	23263	30	38	140	28	2	10218,7	80	6653
2017	12762,3	38634	25401	27	40	140	30	2	9363,4	85	6217
2018	14899,4	13028	25345	25	60	140	30	2	11916,2	22	1895
2019	24710,6	20264	36357	24	65	146	30	2	7652,1	21	1869
2020	52536,8	7936	40853	19	60	146	30	2	3928,6	10	1017

Джерело: сформовано автором

Хід розрахунків відображено на рис. 3.12, 3.13, 3.14.

The screenshot shows an Excel spreadsheet with a data table and a 'Function Arguments' dialog box for the LINEAR function. The data table has columns labeled 'роки' (years) and 'X1' through 'X10'. The dialog box shows the following arguments:

- Известные_значения_y: D33:D43 = {6008,8;5411,5;12188,9;5461,6;5933,6;8798,7;13938,4;12762,3;14899,4;24710,6;52536,8}
- Известные_значения_x: E33:N43 = {28456;75608;33;44;400;13;2;2610,1;68;7593;2011;5411,5;26383;74881;34;44;400;15;2;2541,1;77;7609;2012;12188,9;14127;70318;41;46;403;19;2;3390,2;90;7567;2013;5461,6;5461,6;31767;32;44;406;22;2;3311;100;7649;2014;5933,6;10223;21614;29;40;140;25;2;2250,9;98;7276;2015;8798,7;22748;25131;28;35;140;28;2;3678,1;99;7440;2016;13938,4;27485;23263;30;38;140;28;2;10218,7;80;6653;2017;12762,3;38634;25401;2018;14899,4;13028;25345;2019;24710,6;20264;36357;2020;52536,8;7936;40853}
- Конст: 1 = ИСТИНА
- Статистика: 1 = ИСТИНА

The dialog box also displays the result: Значение: -20,92205524 and a link to the function's help page.

Рис. 3.12. Введення даних і задання форми функції

Джерело: сформовано автором.

The screenshot shows the result of a linear regression calculation. The formula bar contains the formula: {=ЛИНЕЙН(D33:D43;E33:N43;1;1)}. The result is displayed in a table with columns labeled 'C' through 'O' and rows labeled '1)'. The data is as follows:

роки	Y	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10
2010	6008,8	28456	75608	33	44	400	13	2	2610,1	68	7593
2011	5411,5	26383	74881	34	44	400	15	2	2541,1	77	7609
2012	12188,9	14127	70318	41	46	403	19	2	3390,2	90	7567
2013	5461,6	5461,6	31767	32	44	406	22	2	3311	100	7649
2014	5933,6	10223	21614	29	40	140	25	2	2250,9	98	7276
2015	8798,7	22748	25131	28	35	140	28	2	3678,1	99	7440
2016	13938,4	27485	23263	30	38	140	28	2	10218,7	80	6653
2017	12762,3	38634	25401	31	39	140	28	2	10218,7	80	6653
2018	14899,4	13028	25345	32	40	140	28	2	10218,7	80	6653
2019	24710,6	20264	36357	33	41	140	28	2	10218,7	80	6653
2020	52536,8	7936	40853	34	42	140	28	2	10218,7	80	6653

Рис. 3.13. Результат розрахунків за адитивною лінійною функцією

Джерело: сформовано автором.

The screenshot shows the result of a logarithmic regression calculation. The formula bar contains the formula: {=ЛГРФПРИБЛ(D33:D43;E33:N43;1;1)}. The result is displayed in a table with columns labeled 'C' through 'O' and rows labeled '1)'. The data is as follows:

роки	Y	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10
2010	6008,8	28456	75608	33	44	400	13	2	2610,1	68	7593
2011	5411,5	26383	74881	34	44	400	15	2	2541,1	77	7609
2012	12188,9	14127	70318	41	46	403	19	2	3390,2	90	7567
2013	5461,6	5461,6	31767	32	44	406	22	2	3311	100	7649
2014	5933,6	10223	21614	29	40	140	25	2	2250,9	98	7276
2015	8798,7	22748	25131	28	35	140	28	2	3678,1	99	7440
2016	13938,4	27485	23263	30	38	140	28	2	10218,7	80	6653
2017	12762,3	38634	25401	31	39	140	28	2	10218,7	80	6653
2018	14899,4	13028	25345	32	40	140	28	2	10218,7	80	6653
2019	24710,6	20264	36357	33	41	140	28	2	10218,7	80	6653
2020	52536,8	7936	40853	34	42	140	28	2	10218,7	80	6653

Рис. 3.14. Результат розрахунків за логарифмічною функцією

Джерело: сформовано автором.

Нульові похибки оцінок параметрів вказують на можливу наявність мультиколінеарних змінних.

Перевіримо наявність взаємозв'язку векторів незалежних змінних за кореляційною матрицею. Для цього виконаємо три кроки. Розрахунки проведемо в середовищі Excel.

Крок 1. Стандартизація (нормалізація змінних).

Розрахуємо середні арифметичні та стандартні відхилення (рис. 3.15) для кожної незалежної змінної:

	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10
\bar{x}	19522,33	40958,00	29,27	46,91	236,45	24,55	2,09	5532,76	68,18	5707,73
σ_{x_k}	10277,18	21777,60	5,83	10,06	131,48	6,36	0,30	3545,06	34,02	2688,56

Рис.3.15. Розрахунок середніх арифметичних для кожної змінної

Джерело: сформовано автором

Матрицю стандартизованих змінних відображено на рис. 3.16.

{=НОРМАЛИЗАЦИЯ(E33:N43;E44:N44;E45:N45)}

C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N
		0,87	1,59	0,64	-0,29	1,24	-1,81	3,02	-0,82	-0,01	0,70
		0,67	1,56	0,81	-0,29	1,24	-1,50	-0,30	-0,84	0,26	0,71
		-0,52	1,35	2,01	-0,09	1,27	-0,87	-0,30	-0,60	0,64	0,69
		-1,37	-0,42	0,47	-0,29	1,29	-0,40	-0,30	-0,63	0,94	0,72
		-0,90	-0,89	-0,05	-0,69	-0,73	0,07	-0,30	-0,93	0,88	0,58
		0,31	-0,73	-0,22	-1,18	-0,73	0,54	-0,30	-0,52	0,91	0,64
		0,77	-0,81	0,12	-0,89	-0,73	0,54	-0,30	1,32	0,35	0,35
		1,86	-0,71	-0,39	-0,69	-0,73	0,86	-0,30	1,08	0,49	0,19
		-0,63	-0,72	-0,73	1,30	-0,73	0,86	-0,30	1,80	-1,36	-1,42
		0,07	-0,21	-0,90	1,80	-0,69	0,86	-0,30	0,60	-1,39	-1,43
		-1,13	0,00	-1,76	1,30	-0,69	0,86	-0,30	-0,45	-1,71	-1,74

Рис. 3.16. Матриця нормалізованих змінних.

Джерело: сформовано автором.

Крок 2. Знаходження кореляційної матриці (рис. 3.17) (матриці моментів стандартизованої системи нормальних рівнянь)

1,00	0,14	0,11	-0,39	-0,08	-0,09	0,29	0,30	0,19	0,28
0,14	1,00	0,59	0,05	0,81	-0,85	0,53	-0,52	0,01	0,28
0,11	0,59	1,00	-0,52	0,77	-0,76	0,21	-0,39	0,68	0,80
-0,39	0,05	-0,52	1,00	-0,18	0,32	-0,10	0,29	-0,92	-0,90
-0,08	0,81	0,77	-0,18	1,00	-0,90	0,41	-0,58	0,35	0,55
-0,09	-0,85	-0,76	0,32	-0,90	1,00	-0,60	0,65	-0,40	-0,64
0,29	0,53	0,21	-0,10	0,41	-0,60	1,00	-0,27	0,00	0,23
0,30	-0,52	-0,39	0,29	-0,58	0,65	-0,27	1,00	-0,40	-0,49
0,19	0,01	0,68	-0,92	0,35	-0,40	0,00	-0,40	1,00	0,95
0,28	0,28	0,80	-0,90	0,55	-0,64	0,23	-0,49	0,95	1,00

Рис. 3.17. Кореляційна матриця R

Джерело: сформовано автором.

Кожний елемент цієї матриці характеризує тісноту зв'язку однієї незалежної змінної з іншою. Оскільки діагональні елементи характеризують тісноту зв'язку однієї незалежної змінної з цією ж змінною, то вони дорівнюють 1. Інші елементи матриці є парними коефіцієнтами кореляції. Детермінант цієї матриці майже дорівнює нулю, отже в масиві незалежних змінних є лінійний взаємозв'язок між ними.

На підставі значень цих коефіцієнтів можна зробити висновок, що між змінними існує зв'язок. Зв'язок існує в таких парах змінних:

$$X_2X_5, X_2X_6, X_4X_9, X_4X_{10}, X_5X_6, X_9X_{10}.$$

Тепер вилучимо ті вектори, що зустрічаються в парах найчастіше, це X_2 , X_4 , X_6 , X_{10} .

Застосуємо вбудовану функцію ЛИНЕЙН (хід розрахунку на рис. 3.18).

fx	{=ЛИНЕЙН(AD33:AD43;AE33:AJ43;1;1)}							
	AD	AE	AF	AG	AH	AI	AJ	AK
	-308,34579	-1,5072412	-11094,2	-13,1773	-439,816	0,071775	81935,44	
	177,848514	1,511864915	14886,81	58,09616	1407,195	0,438049	39387,15	
	0,74594728	10988,88945	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	
	1,95746063	4	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	
	1418247067	483022765,2	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	

Рис. 3.18. Результат розрахунку шестифакторної моделі

Оцінене рівняння регресії має вигляд:

$$\hat{Y}(t) = 0,072X_1 - 439,82X_3 - 13,17X_5 - 11094,2X_7 - 1,51X_8 - 308,35X_9 + 81935,44$$

Коефіцієнт детермінації $R^2=0,746$ свідчить про тісний зв'язок між зазначеними факторами та доходом від туристичної діяльності.

Перевіримо правильність побудованої моделі через розрахунок знаку і розміру відхилень значень залежної змінної, розрахованої за моделлю, і фактичних значень. У табл. 3.7 та на рис. 3.19. відобразимо динаміку зміни залежної ознаки.

Таблиця 3.7

Перевірка правильності моделі

Роки	Фактичне значення	Розрахункове значення	Відхилення
2010	6008,8	6065,4113	56,6113
2011	5411,5	13903,1383	8491,638
2012	12188,9	4624,5726	-7564,33
2013	5461,6	4951,4782	-510,122
2014	5933,6	12330,7497	6397,15
2015	8798,7	11212,7593	2414,059
2016	13938,4	6671,1391	-7267,26
2017	12762,3	8539,8042	-4222,5
2018	14899,4	23131,1026	8231,703
2019	24710,6	30746,0133	6035,413
2020	6008,8	41052,7118	-11484,1

Джерело: сформовано автором.

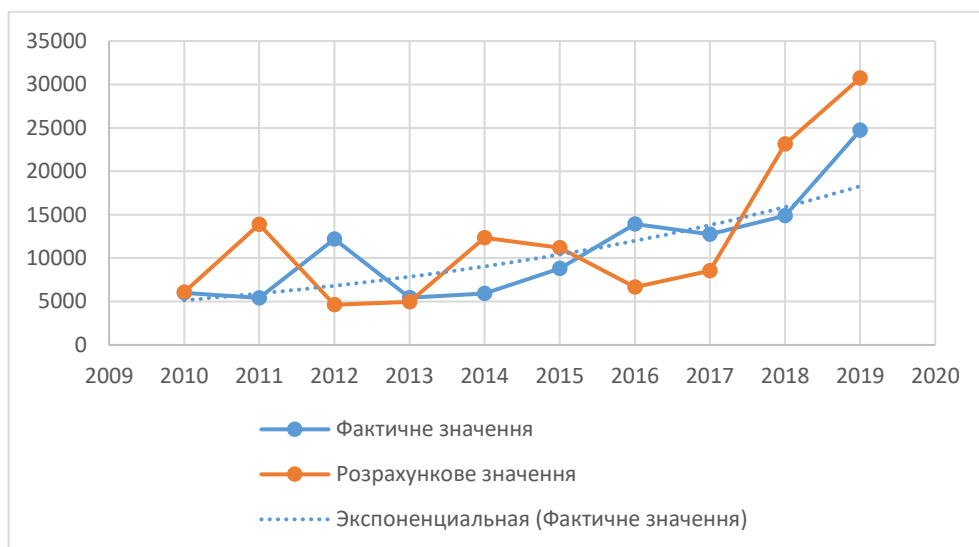

Рис. 3.19. Динаміка зміни залежної ознаки фактично і за моделлю

Джерело: сформовано автором

Лінія тренда підтверджує лінійність розглядуваної моделі.

Водночас на рис. 3.19 наведено графік коливань, тобто в цій моделі наявна циклічна складова. Але метою цього дослідження є саме визначення факторів впливу на дохід від туристичної діяльності.

Перевірка моделі на достовірність за F -критерієм свідчить про те, що модель є достовірною ($F_{\text{розрах}}=1,957 > F_{\text{табл}}=1,9$ при $\alpha=0,1$ рівні значущості).

Для перевірки значущості коефіцієнта кореляції R розрахуємо t -критерій Стьюдента [206]:

$$t_{\alpha} = \frac{R\sqrt{n-m}}{\sqrt{1-R^2}} = \frac{\sqrt{0,746(10-6)}}{\sqrt{1-0,746}} = 3,497$$

З використанням статистичних таблиць при рівні значущості $\alpha=0,10$ степенів вільності 9 вибираємо $t_{\text{табл}} = 1,383$. Оскільки $t > t_{\text{табл}}$, то приходимо висновку про значущість коефіцієнта кореляції.

Для оцінки значущості оцінок параметрів моделі множинної регресії обчислимо t -критерій. Щоб отримати розрахункові значення t , потрібно цифри першого рядка результатів поділити на відповідні значення другого й оцінити результати за модулем: $t_j = \frac{|\hat{a}_j|}{\sigma_{\hat{a}_j}}$.

Отже: $t_0=2,08$, $t_1=0,164$, $t_2=0,313$, $t_3=0,227$, $t_4=0,745$, $t_5=0,997$, $t_6=1,734$

Отже, що п'ять змінних не мають достатньої значущості, але це можна пояснити тим, що модель розраховується для макропоказників різної розмірності.

Визначимо параметри **інвестиційної привабливості** за відібраними факторами двох груп показників (табл. 2.1 і табл. 2.2, попередні розрахунки розділу 2).

Позначимо через Y – обсяг прямих інвестицій, млн дол;

x_1 – фінансові результати до оподаткування, млн. грн;

x_2 – обсяги кредитів, наданих в економіку регіону, млн грн;

x_3 – середньооблікова чисельність штатних працівників, тис. осіб;

x_4 – кількість промислових підприємств, од;

X_5 – чисельність туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності (юридичними та фізичними особами);

X_6 – кількість туроператорів та турагентів – юридичних осіб;

X_7 – кількість одиниць природно-заповідного фонду, од;

X_8 – витрати, пов'язані з наданням туристичних послуг, тис. грн;

X_9 – кількість колективних засобів розміщування.

Результати розрахунку лінійної залежності означених факторів наведено на рис. 3.20.

-50,00682258	0,823248032	-57,9431	204,4346	0,181271	-0,43837	397,0235	5,174723	0,029756	-127013
30,27449718	0,365405115	22,52694	222,5064	0,119054	0,434189	134,1142	1,662324	0,436085	42356,44
0,994240136	1022,192137	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д
19,17946856	1	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д
180361629,4	1044876,764	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д	#Н/Д

Рис. 3.20. Результати розрахунку лінійної залежності означених факторів
Джерело: сформовано автором.

При переведенні результатів у числовий формат отримуємо функцію:

$$Y = 0,0298X_1 + 5,175X_2 + 397,024X_3 - 0,439X_4 + 0,181X_5 + 204,435X_6 - 57,943X_7 + 0,823X_8 - 50,007X_9 - 127013.$$

Коефіцієнт детермінації $R^2=0,994$ свідчить про тісний зв'язок між зазначеними факторами та обсягом прямих інвестицій. Перевірка моделі на достовірність за F-критерієм свідчить про те, що модель є достовірною ($F_{розр}=19,18 > F_{табл}=4,84$).

Для перевірки значущості коефіцієнта кореляції R розрахуємо t -критерій Стьюдента:

$$t_{\alpha} = \frac{R\sqrt{n-m}}{\sqrt{1-R^2}} = \frac{\sqrt{0,994(11-9)}}{\sqrt{1-0,994}} = 18,203$$

З використанням статистичних таблиць при рівні значущості $\alpha=0,10$ степенів вільності 2 вибираємо $t_{\text{табл}} = 2,920$ при $\alpha=0,05$. Оскільки $t > t_{\text{табл}}$, то доходимо висновку про значущість коефіцієнта кореляції.

Для оцінки значущості оцінок параметрів моделі множинної регресії обчислимо t -критерій.

Отже: $t_0=2,999$, $t_1=0,068$, $t_2=3,113$, $t_3=2,96$, $t_4=1,01$, $t_5=1,523$, $t_6=0,919$, $t_7=2,572$, $t_8=2,253$, $t_9=1,652$. Змінні мають достатню значущість.

Найкраще інвестиційну привабливість відображає обсяг прямих інвестицій. Суттєво на цю ознаку впливають такі фактори:

- при збільшенні середньооблікової чисельності штатних працівників на одну особу обсяг прямих інвестицій збільшиться на 397 000 дол. США, за інших рівних умов;

- при збільшенні кількості туроператорів та турагентів – юридичних осіб на одну особу, обсяг прямих інвестицій збільшиться на 204 млн дол. США, за інших рівних умов;

- при збільшенні кількості одиниць природно-заповідного фонду на одиницю обсяг прямих інвестицій збільшиться на 57,9 млн дол. США, за інших рівних умов;

- негативно впливає збільшення кількості колективних засобів розміщування, при збільшенні цього показника на одиницю обсяг прямих інвестицій зменшиться на 50 млн дол. США, за інших рівних умов.

Інші факторні ознаки впливають менше:

- при збільшенні обсягів фінансових результатів до оподаткування на один млн грн обсяг прямих інвестицій збільшиться на 30 тис. дол. США, за інших рівних умов;

- при збільшенні обсягів кредитів, наданих в економіку регіону на один млн грн обсяг прямих інвестицій збільшиться на 5,2 млн дол. США, за інших рівних умов;

– збільшення кількості промислових підприємств на одиницю призводить до зменшення обсягу прямих інвестицій на 440 тис. дол. США, за інших рівних умов;

– збільшення чисельності туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності (юридичними та фізичними особами) на одну особу, зумовлює збільшення обсягу прямих інвестицій на 180 тис. дол. США, за інших рівних умов;

– збільшення витрат, пов'язаних з наданням туристичних послуг, на 1 тис. грн, зумовлює збільшення обсягу прямих інвестицій на 820 тис. дол. США, за інших рівних умов;

У результаті побудови математичної моделі інвестиційної привабливості Вінницької області доходимо висновку, що:

– всі фактори, обрані для аналізу в підрозділі 2.2, впливають на інвестиційну привабливість туризму регіону, проте деякі з них мають більший вплив, а інші – менший, що підтверджує правильність обраних факторів як сильних та слабких сторін для проведення подальшого SWOT-аналізу;

– завдяки розробленій математичній моделі можна визначати фактори, які прямим чи опосередкованим чином впливають на інвестиційну привабливість;

– дану модель, механізм та алгоритм розрахунку можна застосовувати і до інших областей та загалом до сформованих кластерів, що дозволяє формувати наступні дії: розроблення програм розвитку туризму регіонів та прогнозування прибутків, потоків туристів, стратегій розвитку регіонів, сценаріїв інвестиційної привабливості туризму кластерів.

Результати моделювання свідчать, що основною перевагою факторної моделі є те, що вона дозволяє не тільки спостерігати за змінами інвестиційної привабливості туризму під дією спектра туристичних та економічних факторів, оцінюючи їхній вплив на галузь, але й прогнозувати зміни інвестиційної привабливості туризму в досліджуваних кластерах.

3.3. Імплементация форсайту інвестиційної привабливості розвитку туризму в Україні

Продовжуючи структурно-логічну послідовність форсайту інвестиційної привабливості туризму в Україні, зазначимо про аналітичну оцінку сценаріїв привабливості туризму – середньостроковий горизонт (до 2027 року) та довгостроковий (до 2030 року). Досліджені фактори, що впливають на інвестиційну привабливість туризму, прорейтинговані у другому розділі і підрозділі 2.2, по своїй суті є сильними та слабкими сторонами. Отже, виникає необхідність дослідити можливості та загрози сформованих трьох кластерів (табл. 3.8, табл. 3.9, табл. 3.10).

Таблиця 3.8

SWOT-аналіз кластера 1

О (Можливості)	Т (Загрози)
Середньостроковий період (до 2027 року)	
<ul style="list-style-type: none"> – перемога України у російсько-українській війні (O1); – розвиток туризму областей, що входять до даного кластера (O2); – нарощення економічної потужності (O3); – відновлення функціонування інфраструктури, логістики в областях, що зазнали значного впливу від війни (O4); – відбудова інфраструктури (O5); – повернення жителів областей після закінчення війни та їх працевлаштування (O6); – інтеграція України в ЄС, запровадження правил ЄС на території країни (O7); – відновлення подорожей та відпочинку, швидке приведення у відповідний стан пляжів Одеської та Запорізької областей (O8); – зростання обсягу інвестицій у економіку даних регіонів (O9) 	<ul style="list-style-type: none"> – тривале розмінування областей, які входять до даної групи (T1); – тривалий час для відбудови інфраструктури (T2); – зменшення рівня життя населення регіонів (T3); – розформування кластера, оскільки спостерігатиметься зниження показників економічної та туристичної, а відповідно й інвестиційної привабливості Запорізької, Дніпропетровської, Харківської Одеської, Київської областей (T4); – системний негативний вплив гострої респіраторної хвороби COVID-19 (T5); – зростання рівня безробіття (T6); – зменшення інтересу до туризму, віддалення цієї галузі на «другий план» (T7); – руйнування історико-культурних пам'яток Запорізької, Дніпропетровської, Харківської Одеської, Київської областей (T8); – зменшення обсягу інвестицій в економіку даних регіонів (T9)

Довгостроковий період (до 2030 року)	
<ul style="list-style-type: none"> – відновлення туризму в областях (O1); – зростання рівня інвестиційної привабливості туризму областей (O2); – розвиток мілітарі-туризму у Запорізькій, Дніпропетровській, Харківській, Одеській, Київській областях (O3); – відбудовані міста в сучасному урбаністичному стилі, що зазнали руйнувань (O4); – розвиток зовнішньоекономічної діяльності (O5); – збільшення інвестування у зелену економіку і відповідно в зелений туризм та його підвиди (O6); – зростання рівня життя населення (O7) 	<ul style="list-style-type: none"> – подальше розбалансування структури економіки країни, а отже, вплив реструктуризації на галузь туризму (T1); – погіршення стану екосистем у результаті антропогенної діяльності та вплив її на природні туристичні ресурси, зменшення площі заповідних територій (T2); – подальше зниження економічних показників (трудова, ВВП) Харківської, Запорізької, Дніпропетровської, Одеської, Київської областей (T3); – зменшення інтересу інвесторів до туристичної галузі регіонів (T4)

Джерело: сформовано автором

Таблиця 3.9

SWOT-аналіз кластера 2

О (Можливості)	Т (Загрози)
Середньостроковий період (до 2027 року)	
<ul style="list-style-type: none"> – перемога України у російсько-українській війні (O1); – розвиток туризму областей, що входять до даного кластера (O2); – нарощення економічної потужності (O3); – відновлення функціонування інфраструктури, логістики в областях, що зазнали значного впливу від війни (O4); – відбудова інфраструктури (O5); – повернення жителів областей після закінчення війни та їх працевлаштування (O6); – інтеграція України в ЄС, запровадження правил ЄС на території країни (O7); – зростання рівня життя населення (O8); – відновлення подорожей та відпочинку, швидке приведення у відповідний стан пляжів Херсонської та Миколаївської областей (O9); – нарощування виробничих потужностей, оскільки під час війни спостерігається наплив біженців, перенесення підприємств з окупованих територій на безпечні (O10); – розвиток екскурсійного туризму (O11); – зростання кількості колективних засобів розміщення (O12); – зростання обсягу інвестицій в економіку даних регіонів (O13) 	<ul style="list-style-type: none"> – тривале розмінування областей, які входять до даної групи (Херсонська та Миколаївська обл.) (T1); – тривалий час для відбудови інфраструктури (T2); – розформування кластера, оскільки спостерігатиметься зниження показників економічної та туристичної і відповідно й інвестиційної привабливості Херсонської та Миколаївської областей (T3); – системний негативний вплив гострої респіраторної хвороби COVID-19 (T4); – зменшення інтересу до туризму, віддалення цієї галузі на «другий план» у Миколаївській, Чернігівській та Херсонських областях (T5); – зростання обсягу інвестицій в економіку даних регіонів (T6)

Довгостроковий період (до 2030 року)	
<ul style="list-style-type: none"> – відновлення туризму в областях (O1); – висока економічна активність населення (O2); – стабільний інтерес туристів до культури регіонів групи (O3); – розвиток сфери послуг регіонів, їх модернізація, інноваційне збагачення (O4); – зростання інвестиційної привабливості туризму регіонів (O5); – відбудовані міста в сучасному урбаністичному стилі, що зазнали руйнувань (O6); – розвиток зовнішньоекономічної діяльності (O7); – збільшення інвестування у зелену економіку і відповідно в зелений туризм та його підвиди (O8); – зростання рівня життя населення (O9) 	<ul style="list-style-type: none"> – подальше розбалансування структури економіки країни, а отже, вплив реструктуризації на галузь туризму (T1); – погіршення стану екосистем у результаті антропогенної діяльності та вплив її на природні туристичні ресурси, зменшення площі заповідних територій (T2); – подальше зниження економічних показників (трудова, ВВП) Чернігівської, Миколаївської, Херсонської областей (T3); – зменшення інтересу інвесторів до туристичної галузі регіонів (T4)

Джерело: сформовано автором

Таблиця 3.10

SWOT-аналіз кластера 3

О (Можливості)	Т (Загрози)
Середньостроковий період (до 2027 року)	
<ul style="list-style-type: none"> – перемога України у російсько-українській війні (O1); – розвиток туризму областей, що входять до даного кластера (O2); – нарощення економічної потужності (O3); – відновлення функціонування інфраструктури, логістики в областях, що зазнали значного впливу від війни (Житомирська та Сумська обл.) (O4); – інтеграція України в ЄС, запровадження правил ЄС на території країни (O5); – зростання рівня життя населення (O6); – відновлення подорожей та відпочинку (O7); – зростання економічних потужностей областей з відносно «спокійними» територіями (O8); – зростання обсягу інвестицій в економіку даних регіонів (O9); – зменшення рівня безробіття у даних регіонах (O10) 	<ul style="list-style-type: none"> – тривале розмінування областей, які входять до даної групи (Житомирська та Сумська обл.) (T1); – тривалий час для відбудови інфраструктури (T2); – зниження рівня життя населення регіонів (T3); – системний негативний вплив гострої респіраторної хвороби COVID-19 (T4); – зростання рівня безробіття (T5); – зменшення інтересу до туризму, віддалення цієї галузі на «другий план» (T6)

Довгостроковий період (до 2030 року)	
<ul style="list-style-type: none"> – відновлення туризму в областях (O1); – зростання зайнятості населення регіонів (O2); – зменшення рівня безробіття (O3); – збільшення кількості закладів розміщення (O4); – збільшення коштів на розвиток туризму областей (O5); – збільшення площ заповідних територій регіонів (O6); – збільшення кількості туристичних підприємств (турагентів та туроператорів) (O7); – модернізація існуючих музеїв та створення нових (O8); – інвестування у розвиток об'єктів туризму регіонів (O9) 	<ul style="list-style-type: none"> – зменшення уваги до туризму областей групи на тлі зростання туристичного інтересу до інших регіонів (T1); – формування низької конкурентної позиції регіонів щодо туристичної привабливості (T2); – низький рівень інвестиційної привабливості туризму регіонів (T3); – зменшення кількості закладів розміщення та харчування (T4); – відплив економічно активного населення (T5); – подальше розбалансування структури економіки країни, а отже, вплив реструктуризації на галузь туризму (T6); – погіршення стану екосистем у результаті антропогенної діяльності та вплив її на природні туристичні ресурси, зменшення площі заповідних територій (T7)

Джерело: сформовано автором

Здійснимо експертне оцінювання можливостей та загроз кластерів у середньостроковій та довгостроковій перспективах, застосовуючи метод Делфі. Для цього було запропоновано оцінювання факторів впливу на інвестиційну привабливість туризму України в середньостроковій (до 2027 року) та довгостроковій (до 2030 року) перспективах за допомогою гугл-форми для 20-ти спеціалістів у галузі туризму та фахівців-економістів (дод. Г, Д).

Оскільки у другому розділі було здійснено рейтингування областей за різними факторами і найменше значення даного рейтингування є 25, а найбільше – 95, то використаємо дані межі для оцінки експертів, де 25 – мінімальний вплив чинника, а 95 – максимальний, що є результатом ймовірності настання дії того чи іншого фактору впливу. Кожен фактор позначимо: можливості – O₁, O₂, O₃...; загрози – T₁, T₂, T₃... Отримані результати оцінки за методом Делфі відобразимо у табл. 3.11., табл. 3.12, та табл. 3.13.

Таблиця 3.11

Експертна оцінка можливостей та загроз кластера 1

Середньостроковий період (до 2027 року)			
О (Можливості)		Т (Загрози)	
Фактор	Експертне значення (від 25 до 95)	Фактор	Експертне значення (від 25 до 95)
O ₁	80	T ₁	65
O ₂	78	T ₂	45
O ₃	82	T ₃	65
O ₄	95	T ₄	45
O ₅	95	T ₅	72
O ₆	80	T ₆	78
O ₇	75	T ₇	75
O ₈	78	T ₈	65
		T ₉	35
Довгостроковий період (до 2030 року)			
О (Можливості)		Т (Загрози)	
Фактор	Експертне значення (від 25 до 95)	Фактор	Експертне значення (від 25 до 95)
O ₁	95	T ₁	90
O ₂	80	T ₂	82
O ₃	85	T ₃	82
O ₄	95	T ₄	88
O ₅	95		
O ₆	95		
O ₇	80		

Джерело: сформовано автором за результатами експертних оцінок (дод. Б, В)

Таблиця 3.12

Експертна оцінка можливостей та загроз кластера 2

Середньостроковий період (до 2027 року)			
О (Можливості)		Т (Загрози)	
Фактор	Експертне значення (від 25 до 95)	Фактор	Експертне значення (від 25 до 95)
O ₁	90	T ₁	65
O ₂	85	T ₂	45
O ₃	85	T ₃	65
O ₄	55	T ₄	45
O ₅	72	T ₅	65
O ₆	80	T ₆	85
O ₇	80		
O ₈	55		

Продовження табл. 3.12

O ₉	65		
O ₁₀	82		
O ₁₁	87		
O ₁₂	77		
O ₁₃	80		
Довгостроковий період (до 2030 року)			
О (Можливості)		Т (Загрози)	
Фактор	Експертне значення (від 25 до 95)	Фактор	Експертне значення (від 25 до 95)
O ₁	95	T ₁	80
O ₂	80	T ₂	92
O ₃	85	T ₃	67
O ₄	95	T ₄	72
O ₅	95		
O ₆	95		
O ₇	80		
O ₈	62		
O ₉	78		

Джерело: сформовано автором за результатами експертних оцінок (дод. Б., В.).

Таблиця 3.13

Експертна оцінка можливостей та загроз кластера 3

Середньостроковий період (до 2027 року)			
О (Можливості)		Т (Загрози)	
Фактор	Експертне значення (від 25 до 95)	Фактор	Експертне значення (від 25 до 95)
O ₁	77	T ₁	45
O ₂	72	T ₂	45
O ₃	72	T ₃	65
O ₄	55	T ₄	35
O ₅	75	T ₅	55
O ₆	67	T ₆	45
O ₇	78		
O ₈	80		
O ₉	75		
O ₁₀	78		
Довгостроковий період (до 2030 року)			
О (Можливості)		Т (Загрози)	
Фактор	Експертне значення (від 25 до 95)	Фактор	Експертне значення (від 25 до 95)
O ₁	95	T ₁	67
O ₂	67	T ₂	75
O ₃	80	T ₃	76

Продовження табл. 3.13

O ₄	95	T ₄	72
O ₅	95	T ₅	76
O ₆	43	T ₆	85
O ₇	55	T ₇	35
O ₈	62		
O ₉	52		

Джерело: сформовано автором за результатами експертних оцінок (дод. Б, В).

Для подальшого відображення позиції кластерів у площинах «Занепад–Зростання» за допомогою методу «Двох осей» необхідно визначити середнє арифметичне значення факторів можливостей та загроз. Таким чином у табл. 3.14 відображено дане значення у середньо- та довгостроковій перспективах.

Таблиця 3.14

Середнє арифметичне значення факторів можливостей та загроз

Сторона	Середнє арифметичне значення	Середнє арифметичне значення за шкалою «Можливості – Загрози»
Кластер 1		
Середньостроковий період (до 2027 року)		
Можливості	84	69,5
Загрози	55	
Довгостроковий період (до 2030 року)		
Можливості	88	83,5
Загрози	79	
Кластер 2		
Середньостроковий період (до 2027 року)		
Можливості	74	64,5
Загрози	55	
Довгостроковий період (до 2030 року)		
Можливості	84	80,0
Загрози	76	
Кластер 3		
Середньостроковий період (до 2027 року)		
Можливості	72	59,5
Загрози	47	
Довгостроковий період (до 2030 року)		
Можливості	72	73,5
Загрози	75	

Джерело: сформовано автором за результатами експертних оцінок (дод. Б, В).

Певні фактори, які впливатимуть позитивно або негативно, слід зазначити окремими важливими показниками, що допоможе сформувати формулу

кожного сценарію інвестиційної привабливості туризму. Так: $\{B\} = \{B1, \dots, B5\}$ – множина критичних чинників, що гальмують (to brake) розвиток економіки України; $\{D\} = \{D1, \dots, D10\}$ – множина головних позитивних чинників (драйверів) майбутньої економіки України [226]. Ці фактори не виділено в окремі групи, оскільки певні можливості або загрози залежно від інтенсивності впливу є критичними чинниками або драйверами. Побудуємо площину координат за допомогою методики «Двох осей», позначивши одну вісь «Т – О» («Загрози – Можливості»), а другу – «W – S» («Занепад–Зростання»). Варто наголосити, що при використанні методики «Двох осей» горизонтальна вісь поєднує два протилежні стани інвестиційної привабливості туризму: «Занепад–Зростання», а вертикальна – «Загрози–Можливості» [226]. Кожен із визначених кластерів матиме своє положення та діаметр кола залежно від показників, а також кількості регіонів, що входять до певного кластера. Точкою перетину визначено середнє арифметичне значення між 25 та 95, оскільки ці межі є граничними між критичними та зразковими показниками, тому точкою перетину є значення 60. Відобразимо в табл. 3.15 висхідні дані для побудови та розміщення кластерів у системі координат.

Таблиця 3.15

Висхідні дані для розміщення кластерів у системі координат (метод «Двох осей») у середньостроковій перспективі

Середньострокова перспектива (до 2027 року)				
Кластер	Положення на вісі «Т – О»	Положення на вісі «W – S»*	Кількість областей, які входять до кластера (% від 100%)	Діаметр кола кластера (см)
1	69,5	82,1	6 (27,3%)	2,7
2	64,5	49,7	10 (45,4%)	4,5
3	59,5	32,2	6 (27,3%)	2,7

* визначено як середнє арифметичне значення показників областей, що входять до кластера за табл. 2.22 та рис. 2.23, 2.24

Джерело: сформовано автором

У цій системі координат, з урахуванням множин характеристик $\{S\}$, $\{W\}$, $\{O\}$, $\{T\}$, $\{B\}$, $\{D\}$ та інтегрованих факторів впливу одних характеристик на

інші, запропоновано чотири сценарії інвестиційної привабливості туризму (середньостроковий період до 2027 року). Ці сценарії відображено на системі координат разом із їх формулами. Розмістимо кола кластерів у системі координат, застосовуючи метод «Двох осей», дані табл. 3.15, та визначимо майбутні сценарії зростання або зниження інвестиційної привабливості туризму України (рис.3.21, 3.22).

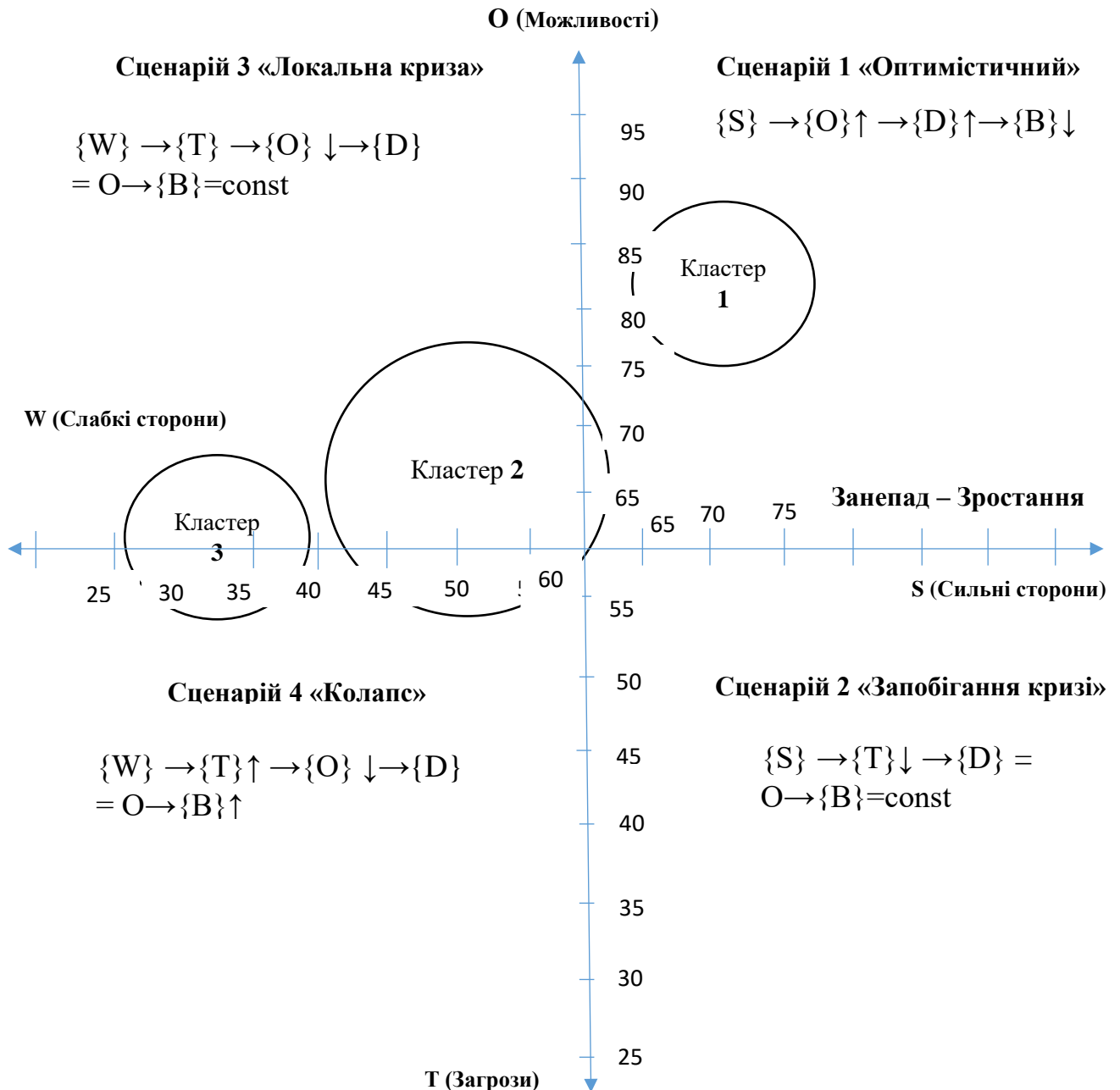

Рис. 3.21 Побудова та визначення сценаріїв розвитку інвестиційної привабливості туризму кластерів за допомогою методу «Двох осей» у середньостроковій перспективі (до 2027 року)

Джерело: сформовано автором.

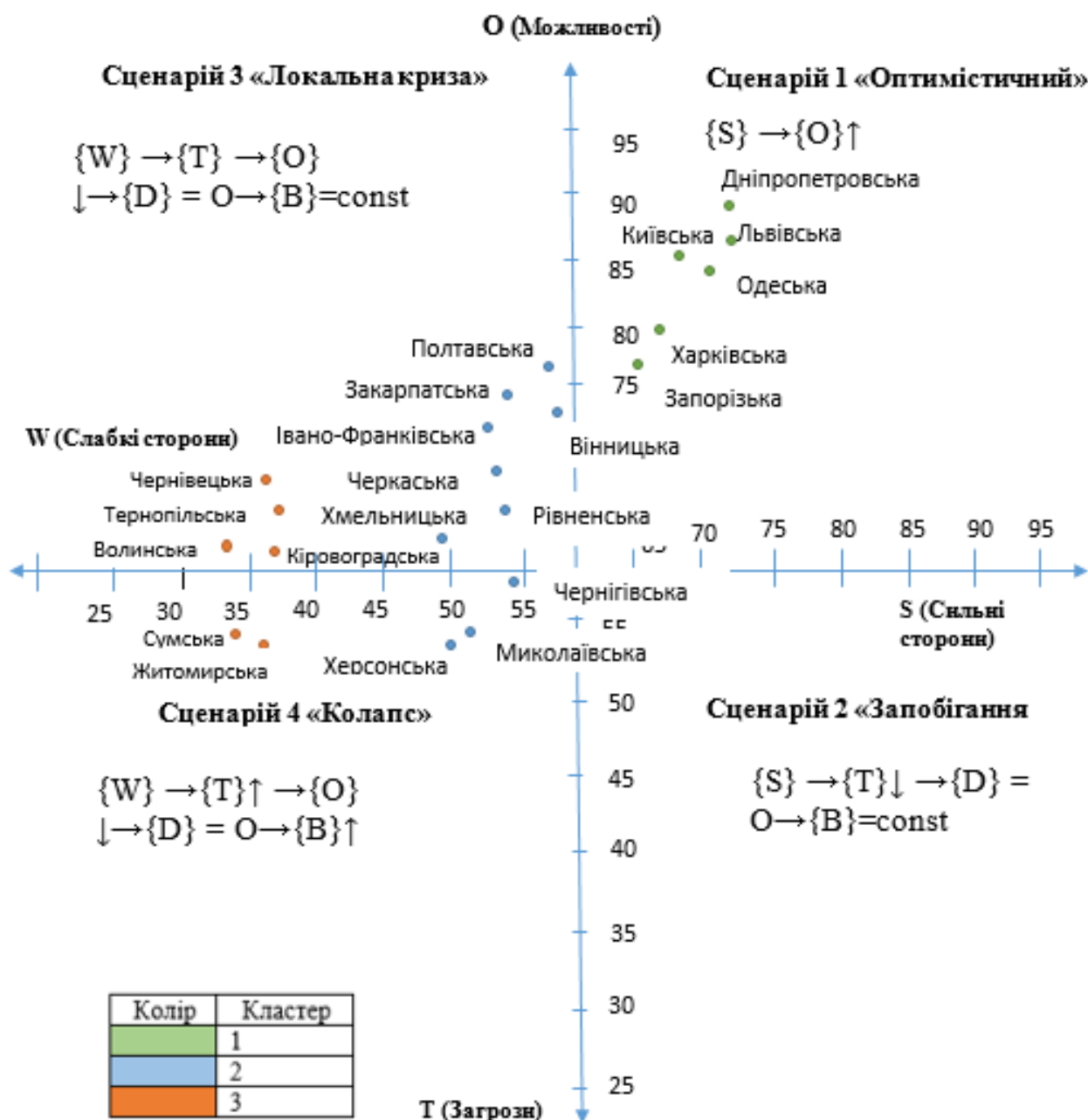

Рис. 3.22. Позиції регіонів у площині сценаріїв розвитку інвестиційної привабливості туризму кластерів за допомогою методу «Двох осей» у середньостроковій перспективі (до 2027 року)

Джерело: сформовано автором.

Із урахуванням побудованої площини та положення кластерів у ній здійснимо якісний опис сценаріїв розвитку інвестиційної привабливості туризму України до 2027 року.

Сценарій 1. «Оптимістичний».

Формула сценарію: $\{S\} \rightarrow \{O\} \uparrow \rightarrow \{D\} \uparrow \rightarrow \{B\} \downarrow$

Даний сценарій виконається за умов, що набір сильних факторів підсилить дію можливостей, які будуть втілені в життя, а множина драйверів туризму нівелює загрозу критичних чинників, що впливають на інвестиційну привабливість туризму. Даний сценарій передбачає поступове зростання інвестиційної привабливості туризму областей кластера 1, проте за умови, що показники сильних та слабких сторін не зміняться. Оскільки сильні та слабкі сторони проаналізовано за 2020 – 2021 роки, то ймовірність даного сценарію посилення інвестиційної привабливості туризму в середньостроковій перспективі до 2027 року є низькою. Вплив війни та її наслідків буде відчутним для всіх галузей, в тому числі й туризму, тому питання пріоритетності інвестування її буде проблематичним, оскільки за цих обставин виникатиме варіант щодо переміщення туризму на «другий план» стосовно інвестиційної привабливості. Проте, з іншого боку, посилення інвестиційної привабливості країни у процесі інтеграції до світової спільноти та країн ЄС даватиме поштовх для розвитку всіх галузей економіки, надходження інвестицій, зокрема в туризм.

Однак навіть під час затяжної війни втілення цього сценарію можливе за умови, коли під тиском народу України державна політика і вектор суспільної активності людей будуть спрямовані на здійснення швидких і цілеспрямованих перетворень у країні. Приклад втілення такого сценарію в дуже схожих умовах продемонструвала держава Ізраїль. Так, країна, скориставшись єдиним наявним ресурсом – якісним людським капіталом, з моменту отримання своєї незалежності (14 травня 1948 року) постійно перебувала у стані захисту свого суверенітету і при цьому спромоглася створити одну з найбільш високотехнологічних економік світу, а також сформувала потужний імідж інвестиційно привабливої країни в галузі туризму [226].

Посилення інвестиційної привабливості туризму за даним сценарієм має бути взірцем для інших двох кластерів.

Сценарій 2. «Запобігання кризи».

Формула сценарію: $\{S\} \rightarrow \{T\} \downarrow \rightarrow \{D\} = O \rightarrow \{B\} = \text{const}$

Хоч і жоден із кластерів не перебуває в даному сегменті сценарію, проте ймовірність його настання все ж існує, адже це залежить від зміни «сильних» та «слабких» сторін, що є цілком ймовірним в умовах ведення війни. Даний сценарій є ймовірним за умови затяжної війни, тоді як набір сильних факторів $\{S\} = \{S1, S2, S3...\}$ лише частково знижує ймовірність досягнення набору загроз $\{T\} = \{T1, T2, T3...\}$, а драйвери економіки не будуть реалізовані й гальмуючі фактори не вдасться подолати.

Для цього сценарію є характерним зниження економіки країни до стану технічного дефолту, що, у свою чергу, вплине на галузь туризму і її інвестування. Виходом із цього сценарію є погашення зовнішніх боргів, їх вчасна сплата, якщо ж не вдасться вийти із даного сценарію та «Оптимістичний», то логічним наслідком є розвиток сценаріїв 3 «Локальна криза» та 4 «Колапс». Такий розвиток подій може бути характерним за відсутності виважених рішень, несплати зовнішніх боргів, хаотичності рішень та дій уряду. Сценарій 2 є характерним для всієї економіки, а не тільки для туризму України, що має глобальний характер, тому при настанні даного виду сценарію інвестиційна привабливість туризму буде на далекому «другому плані».

Сценарій 3. «Локальна криза».

Формула сценарію: $\{W\} \rightarrow \{T\} \rightarrow \{O\} \downarrow \rightarrow \{D\} = O \rightarrow \{B\} = \text{const}$

Даний сценарій є можливим за умови затяжної війни. У полі сценарію перебувають відразу два кластери, проте кластер 2 має вищі показники туристичної діяльності та інвестиційної привабливості туризму ніж кластер 3, але нижчі ніж кластер 1. Деякі з областей, які входять до кластера 2, мають найвищі показники ніж решта регіонів, тому в перспективі, до 2027 року, можливий варіант включення цих областей до кластера 1, а саме Вінницьку та Полтавську області.

Для сценарію «Локальна криза» характерним є те, що сукупність слабких факторів туризму областей цього кластера $\{W\} = \{W1, W2, W3...\}$ значно зменшить можливості $\{O\} = \{O1, O2, O3...\}$, драйвери посилення інвестиційної привабливості туризму $\{D\} = \{D1, D2, D3...\}$ не активізуються, а гальмуючі фактори $\{B\} = \{B1, B2, B3...\}$ не будуть усунені. Сюди ж варто віднести політику уряду регіонів, які мають низький рівень інтересу до посилення привабливості туризму, залучення інвесторів до цієї галузі, а також особливості регіонів, які постраждали від війни та потребують більшого терміну для активізації драйверів інвестиційної привабливості туризму, приведення до відмінного стану інфраструктури, логістики, розмінування території, а також відновлення соціального життя, економічної діяльності та відповідно й туристичної привабливості. Особливо це стосується областей, що входять до кластера 3, які мають найнижчий рівень інвестиційної привабливості туризму. Більше того, деякі області кластера 2 та 3 мають специфічні риси, характерні для сценарію 4 «Колапс».

Сценарій 4. «Колапс».

Формула сценарію: $\{W\} \rightarrow \{T\} \uparrow \rightarrow \{O\} \downarrow \rightarrow \{D\} = O \rightarrow \{B\} \uparrow$

Ймовірність даного сценарію є цілком реальною за таких умов:

- продовження війни;
- неефективна державна політика;
- відсутність стратегічного плану виходу із колапсу.

Сценарій «Колапс» характеризується деструктивністю, тому потребує швидких ефективних рішень. Деякі області кластерів 2 та 3 входять до даного сценарію, проте мають великі можливості в довгостроковій перспективі поліпшити своє становище. Це ті області, які дуже постраждали від бойових дій.

Отже, на етапі даного сценарію необхідно терміново приймати досить виважені рішення та швидко реалізовувати їх для відновлення інфраструктури та життєдіяльності у регіонах, що зазнали руйнувань та негативного впливу кризових явищ під час війни, активно залучати інвесторів до відбудови цих

областей, посилювати їх економічний потенціал у національному значенні та відповідно їй відбудовувати інфраструктурні об'єкти за європейським зразком, що буде сприяти відновленню туризму у цих «критичних» регіонах.

Зокрема, слід розглянути й перспективу повернення окупованих територій Донецької, Луганської областей та Автономної Республіки Крим і згрупованість їх у кластері 4 (окуповані території після 24.02.2022 входять до кластерів 1, 2, 3, оскільки на момент групування областей повномасштабної війни ще не було), проте у нинішній період побудова сценарію щодо інвестиційної привабливості туризму у цих регіонах поки що є недоцільною, оскільки при деокупації даних територій передусім потрібно буде налагодити економічно стійкі зв'язки, логістику, інфраструктурне будівництво і лише потім розглядати їх як інвестиційно привабливі для розвитку туризму, тому що безпека туристів є першим і основним правилом при здійсненні подорожей.

Аналізуючи опитування експертів, для довгострокової перспективи посилення інвестиційної привабливості туризму регіонів України необхідні кардинальні зміни, цілеспрямована політика уряду щодо залучення світової спільноти до їх відбудови, інтеграції та розвитку.

Одним із таких шляхів є інтеграція України до Європейського Союзу, заохочення світових інвесторів до вкладання коштів у розвиток сфери послуг, розвиток мілітарі-туризму, «темного» туризму. Даний проміжок часу до 2030 року є важливим та визначальним щодо вектору розвитку держави, а отже, й інвестиційної привабливості туризму.

Застосувавши «Метод гілки», запропоновано 4 сценарії посилення інвестиційної привабливості туризму України в довгостроковій перспективі до 2030 року (рис. 3.23).

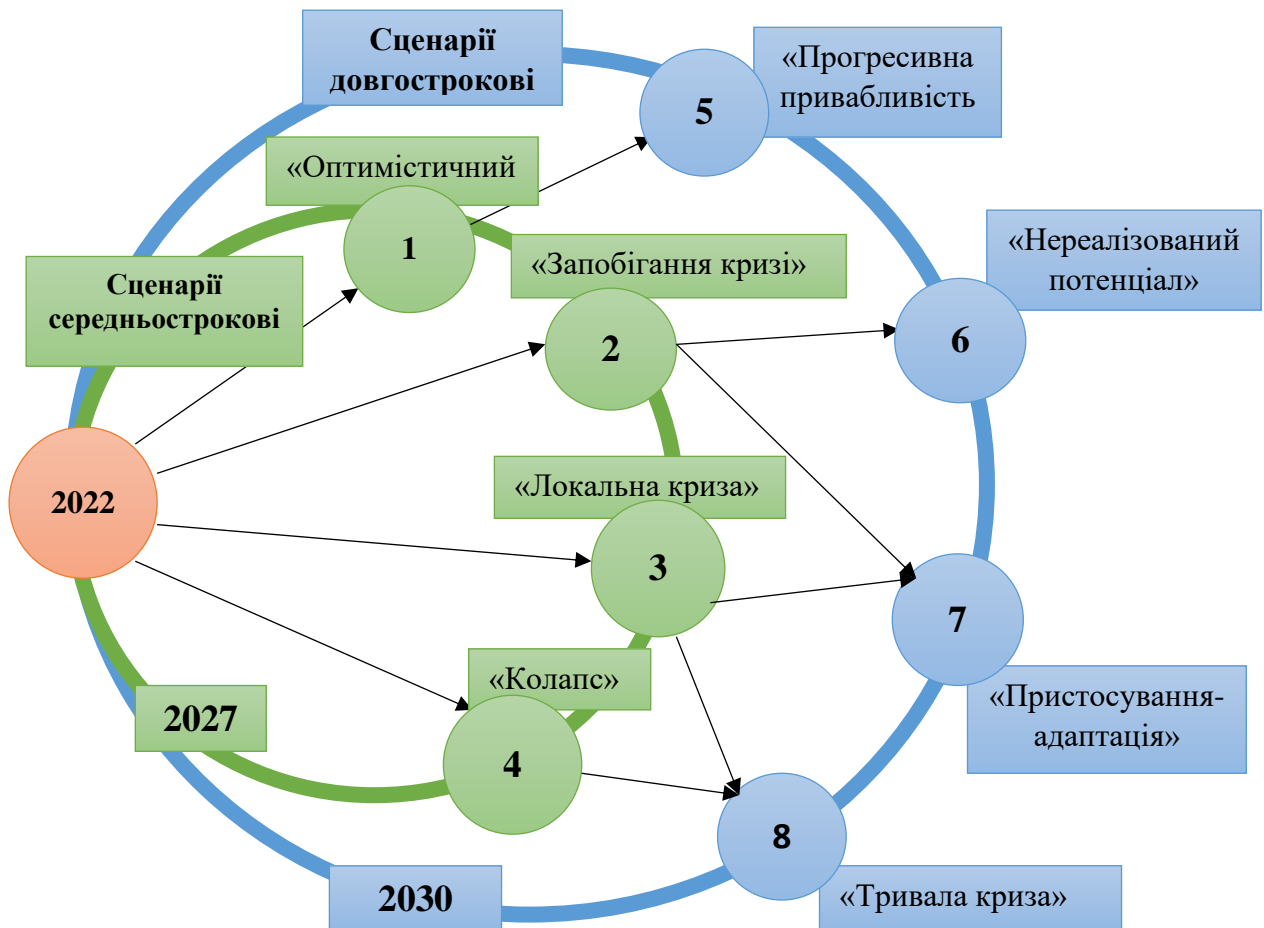

Рис. 3.23. Побудова середньострокового (до 2027 року) та довгострокового (до 2030 року) сценаріїв посилення інвестиційної привабливості туризму із застосуванням «Методу гілки»

Джерело: сформовано автором

За допомогою методу «Двох осей» розміщено кластери 1, 2 та 3 і запропоновано сценарії посилення інвестиційної привабливості туризму в довгостроковій перспективі до 2030 року. Для цього використано попередні дані експертного оцінювання та табл. 3.15. Визначимо висхідні дані для побудови та розміщення кластерів у системі координат (табл. 3.16).

**Вихідні дані для розміщення кластерів у системі координат
(метод «Двох осей») у довгостроковій перспективі**

Довгострокова перспектива (до 2030 року)				
Кластер	Положення на осі «Т – О»	Положення на осі «W – S»*	Кількість областей, які входять до кластера (% від 100%)	Діаметр кола кластера (см)
1	83,5	82,1	6 (27,3%)	2,7
2	80,0	49,7	10 (45,4%)	4,5
3	73,5	35,2	6 (27,3%)	2,7

* визначено як середнє арифметичне значення показників областей, що входять до кластера за табл. 2.22 та рис. 2.23, 2.24.

Джерело: сформовано автором

У цій системі координат, з урахуванням множин характеристик {S}, {W}, {O}, {T}, {B}, {D} та інтегрованих факторів впливу одних характеристик на інші, запропоновано чотири сценарії інвестиційної привабливості туризму (у довгостроковому періоді до 2030 року). Розмістимо кола кластерів у системі координат, застосовуючи метод «Двох осей», дані табл. 3.9, та визначимо майбутні сценарії зростання або зниження інвестиційної привабливості туризму України (рис. 3.24, 3.25).

Зважаючи на побудовану площину та положення кластерів у ній, здійснимо якісний опис сценаріїв посилення інвестиційної привабливості розвитку туризму України до 2030 року.

Сценарій 5. «Прогресивна привабливість».

Формула сценарію: $\{S\} \rightarrow \{O\} \uparrow \rightarrow \{D\} \uparrow \uparrow \rightarrow \{B\} \downarrow$

Найвдалішим є сценарій посилення інвестиційної привабливості туризму областей кластера 1, а також частково й кластера 2. Можлива інтеграція областей кластера 2 до кластера 1. Сценарій «Прогресивна привабливість» характеризується підвищенням показників сильних сторін, які, в свою чергу, зумовлюють реалізацію можливостей посилення інвестиційної привабливості туризму областей, активізації драйверів, які зменшать вплив дії кризових критичних факторів.

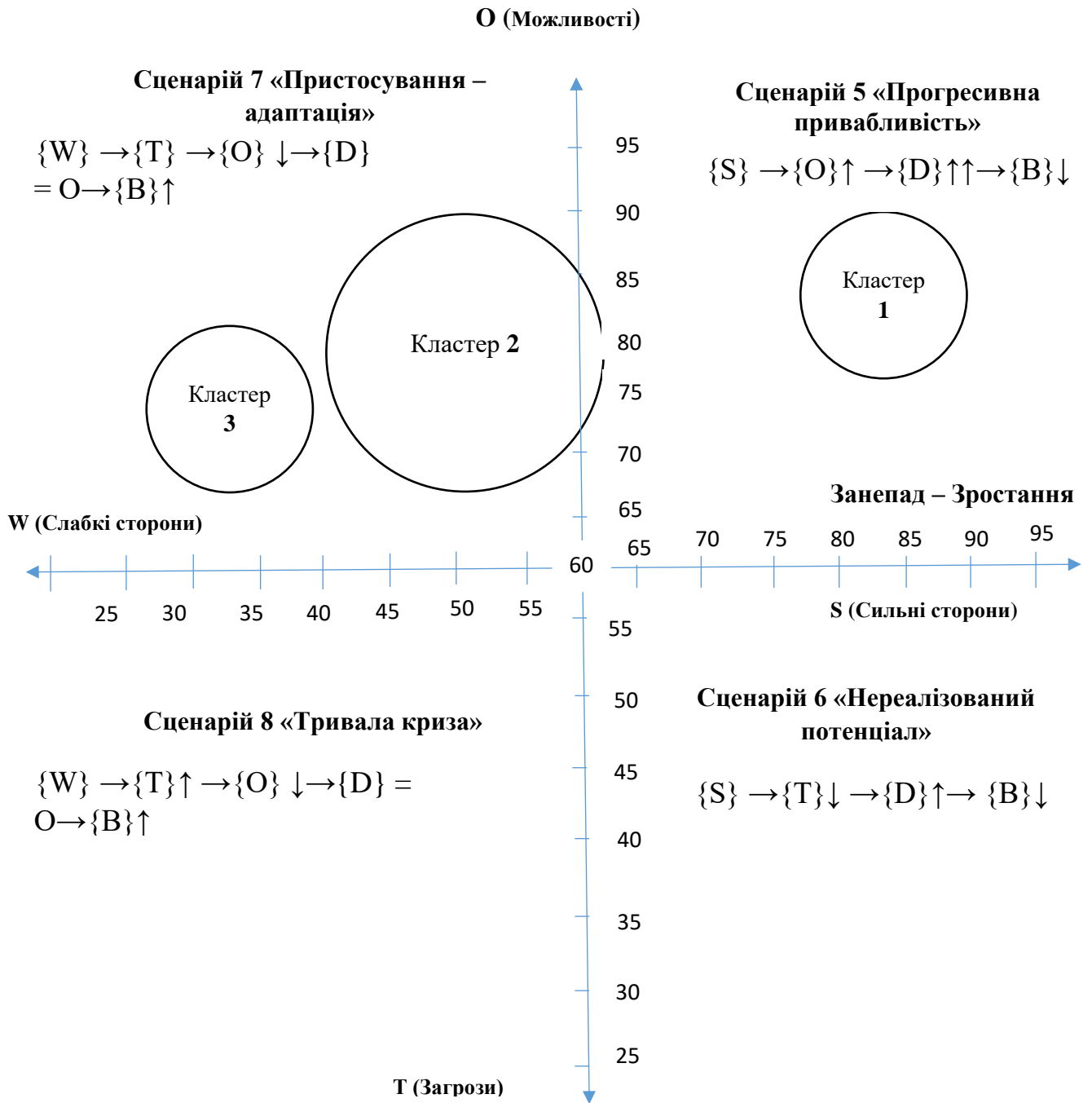

Рис. 3.24 Побудова та визначення сценаріїв розвитку інвестиційної привабливості туризму кластерів за допомогою методу «Двох осей» у довгостроковій перспективі (до 2030 року)

Джерело: сформовано автором.

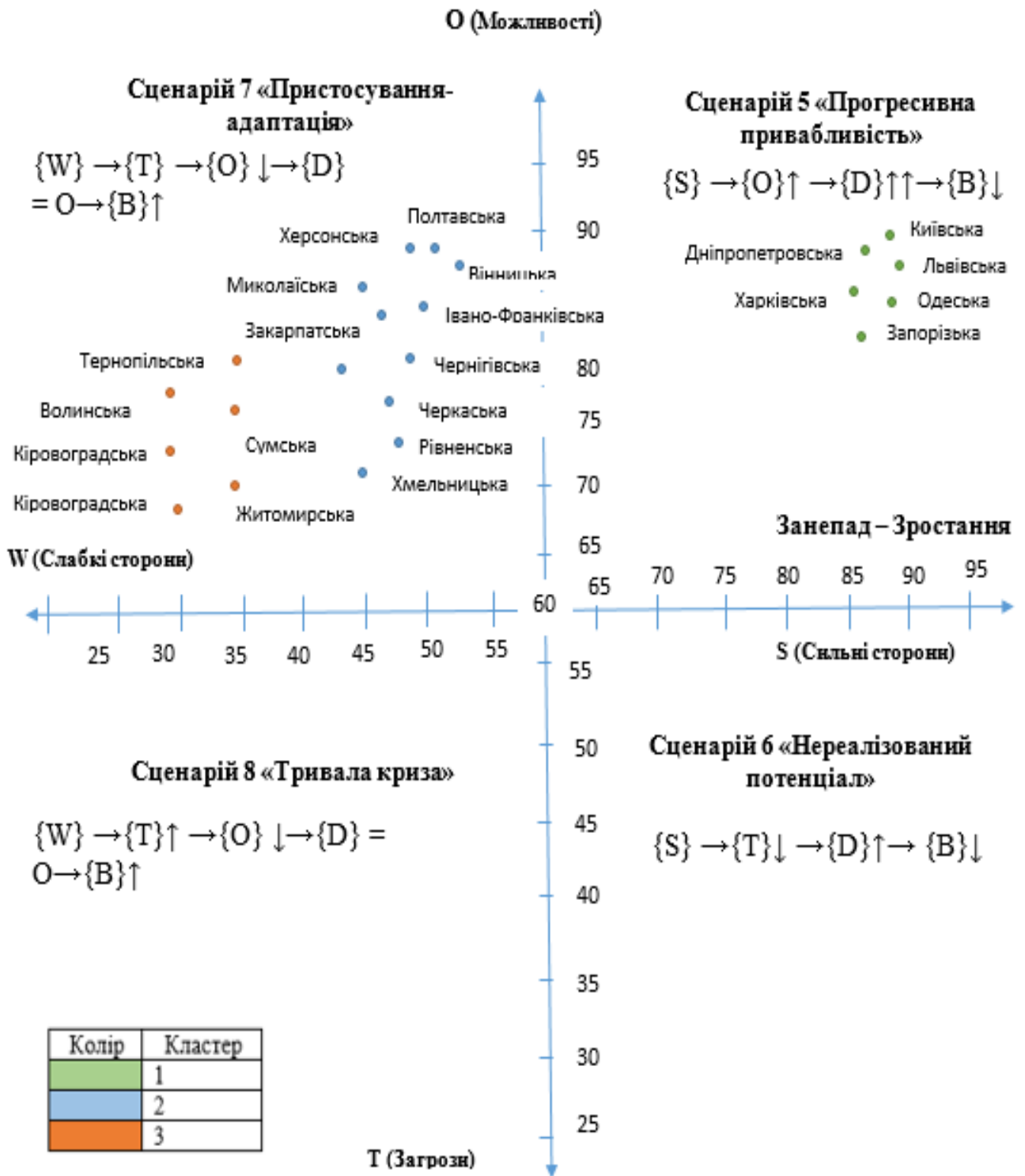

Рис. 3.25 Позиції регіонів у площині сценаріїв розвитку інвестиційної привабливості туризму кластерів за допомогою методу «Двох осей» у довгостроковій перспективі (до 2030 року)

Джерело: сформовано автором

У цьому періоді до 2030 року даний сценарій свідчить про те, що туризм областей набуде ознак стабільності, самоврядності, збалансованості. Можливий

варіант входження областей кластера 2 та навіть 3 до кластера 1, оскільки в цих кластерах є регіони, які постраждали від війни. У перспективі розглядається відбудова цих регіонів під егідою провідних країн світу, реконструкція інфраструктури в сучасному урбаністичному стилі відповідно до світових норм та стандартів, а отже, ймовірне зростання інтересу не тільки внутрішніх туристів до відбудованих областей та до міст-героїв, а й іноземних відвідувачів, тому гарантованим є зростання їх інвестиційної привабливості. Даний сценарій є маловірогідним, проте можливим. Вирішальним фактором цього сценарію є хід ведення війни та швидкість подолання її наслідків, а також настрої народу країни та реформація відповідно до вимог стандартів країн ЄС.

Сценарій 6. «Нереалізований потенціал».

Формула сценарію: $\{S\} \rightarrow \{T\} \downarrow \rightarrow \{D\} \uparrow \rightarrow \{B\} \downarrow$

Може також бути сценарій 2 «Запобігання кризи». Реальність настання цього сценарію є можливою, якщо сильні сторони областей $\{S\} = \{S_1, S_2, S_3 \dots\}$ зменшать ймовірність виникнення серйозних загроз $\{T\} = \{T_1, T_2, T_3 \dots\}$ щодо посилення інвестиційної привабливості розвитку туризму, при цьому активізуються драйвери $\{D\} = \{D_1, D_2, D_3 \dots\}$, які зможуть позитивно вплинути на зменшення дії критичних чинників $\{B\} = \{B_1, B_2, B_3 \dots\}$.

Цей сценарій передбачає, що потужні транснаціональні компанії світового рівня, ввійшовши на внутрішній ринок України, використовуватимуть наявні ресурси, дешеву робочу силу і передусім зосередять увагу на таких галузях економіки, як машинобудування, сільське господарство, будівництво, при цьому мало приділяючи уваги туризму та його інвестуванню. Велика конкуренція між підприємствами та країнами буде створювати малоприсадатні умови для розвитку внутрішнього національного підприємництва, тому більш вірогідним буде настання сценарію, наведеного нижче.

Сценарій 7. «Пристосування–адаптація».

Формула сценарію: $\{W\} \rightarrow \{T\} \rightarrow \{O\} \downarrow \rightarrow \{D\} = O \rightarrow \{B\} \uparrow$

Цей варіант посилення інвестиційної привабливості туризму може виникнути як результат втілення сценаріїв 2 «Запобігання кризі» або 3 «Локальна криза». Настання його буде за умов, якщо слабкі сторони та загрози заважатимуть реалізувати можливості, що призведе до підвищення дії гальмуючих факторів, а драйвери не будуть активізовані.

Даний сценарій за розрахунками є характерним для кластерів 2 та 3 у довгостроковій перспективі. Проте, якщо порівнювати положення інвестиційної привабливості туризму цих кластерів у довгостроковій перспективі до 2030 року із короткостроковою перспективою до 2027 року, то можна зробити такі висновки:

- положення кластерів 2 та 3 поліпшилося, зокрема зросли можливості для реалізації туристичного потенціалу областей;
- порівнюючи із 2027 роком, частка областей у секторі сценарію 5 «Прогресивна привабливість» зросла, що свідчить про зацікавленість інвесторів туризмом областей, що входять до кластера 2;
- відсутність загрози розвитку сценарію 8 «Тривала криза», що мав бути цілком ймовірним у 2027 році;
- кластер 3 поліпшив свої показники, став більш цікавим для інвесторів туристичної галузі та знизив високу ймовірність для входження в стан затяжної кризи (сценарій 8).

Інвестиційна привабливість туризму областей кластерів 2 та 3 за даним сценарієм буде в режимі «адаптації» під зовнішні та внутрішні умови, що є найліпшим варіантом на шляху до досягнення сценарію 5 «Прогресивна привабливість».

Сценарій 8. «Тривала криза».

Формула сценарію: {W} → {T} ↑ → {O} ↓ → {D} = O → {B} ↑

Даний сценарій є песимістичним результатом сценаріїв 3 або 4 та найгіршим варіантом розвитку подій для інвестиційної привабливості туризму України. Сценарій «Тривала криза» передбачає, що сукупність слабких сторін підвищить ймовірність реалізації загроз та знівелює сильні сторони, дого ж

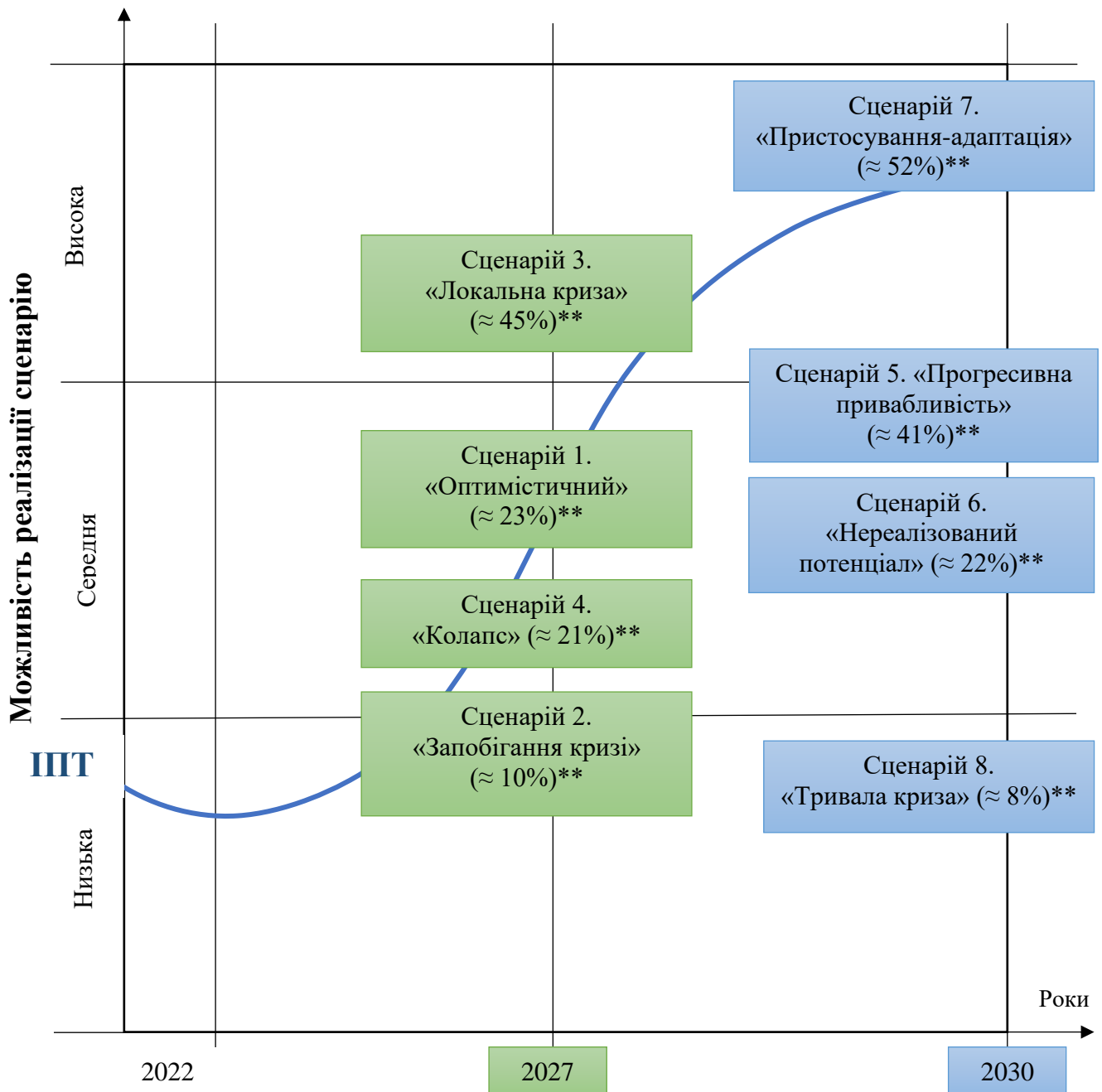
драйвери розвитку туризму не активізуються, а гальмівні фактори дуже зростають.

За умов даного сценарію спостерігатиметься тривала затяжна криза, що буде характерною не тільки для туризму, а й для інших суміжних галузей, а отже, загалом матиме критичний характер для всієї економіки України. Країна буде залежною від політики та вектору зовнішніх чинників, політики інших країн, не здатною самостійно визначитися на міжнародній арені, а економіка перебуватиме на межі дефолту та тотальної кризи.

Малоймовірним є настання даного сценарію, але все ж можливим, тому насамперед уряд країни має приймати важливі виважені рішення, проводити реформи, завчасно реагувати на негативні зміни в будь-якій галузі, збалансовувати кризу в одному секторі економіки, змінюючи ефективністю діяльності іншої, шукати швидкі та ефективні способи недопущення розвитку даного сценарію, а у випадку його настання негайно реагувати та свої дії спрямовувати на подолання та вирішення даної ситуації.

Усі запропоновані сценарії прораховано за умов сильних та слабких сторін за 2020–2021 роки, проте ці сторони в подальших часових проміжках можуть змінюватися, і відповідно змінюватимуться позиції кластерів у системі координат сценаріїв.

За проведеним експерним опитуванням щодо ймовірності реалізації того чи іншого сценарію сформуємо графічну карту реалізації сценаріїв інвестиційної привабливості туризму України на часовому горизонті 2022–2030 рр. (рис. 3.24).

*ІІТ – інвестиційна привабливість туризму;

** – за результатами експертного опитування, наведеного в дод. Е, Ж.

Рис. 3.24. Реалізація сценаріїв інвестиційної привабливості туризму України на часовому горизонті 2022–2030 рр. (метод Делфі)

Джерело: сформовано автором.

Усі фактори, на яких побудовано сценарії, є непередбачуваними та важкопрогнозованими, особливо в умовах ведення війни, проте найоптимальнішим варіантом, який буде мати прогресивні наслідки з

підвищенням інвестиційної привабливості туризму кластерів у середньостроковій перспективі (до 2027 року), вважаємо реалізацію сценаріїв «Локальна криза» (ймовірність $\approx 45\%$) та «Оптимістичний» (ймовірність $\approx 23\%$), а в довгостроковій перспективі (до 2030 року) – «Пристосування–адаптація» (ймовірність $\approx 52\%$) та «Прогресивна привабливість» (ймовірність $\approx 41\%$).

Висновки до розділу 3

1. Різномасштабність трактування та аналізу сутності дефініції «форсайт» зумовило формування авторських підходів до розуміння цього поняття, а саме виокремлено три підходи, що розглядають форсайт як:

- найбільш ефективну методологію довгострокового прогнозування розвитку науки і технологій, економіки, суспільства та досконалий інструмент визначення стратегічних пріоритетів у науково-інноваційній сфері;

- систему міркувань про майбутнє та прогнозування чинників впливу на нього;

- найефективніший метод довгострокового прогнозування науково-технічного, економічного та соціального розвитку та ідеальний інструмент для визначення стратегічних пріоритетів у сфері науки та інновацій.

Досліджено дискусійність у трактуванні поняття «форсайт», що характеризується тим, що в економічній теорії були розроблені різні концепції теоретичних визначень, проте сутність даного поняття має також ґрунтуватися на його практичному використанні, тобто при здійсненні форсайту економіки або інших галузей, що буде враховувати аспекти та особливості його проведення та відповідно й змісту самого поняття. При цьому кожен метод форсайту має базуватися на практичному досвіді країни або групи країн за певний період часу.

2. Обґрунтовано доцільність застосування форсайту інвестиційної привабливості туризму як один із визначальних етапів на шляху до сталого

розвитку галузі. Це зумовило необхідність визначення поняття «форсайт інвестиційної привабливості туризму» як процесу, спрямованого на формування та прогнозування перспектив розвитку та інвестування туризму, з метою формування інвестиційних стратегій туризму та сценаріїв інвестиційної привабливості розвитку даної галузі.

3. На основі запропонованої Пітером Бішопом методики форсайту інтерпретовано етапи визначення форсайту інвестиційної привабливості туризму, визначено мету, об'єкт, предмет та принципи дослідження, що покладено в основу розроблення сценаріїв планування інвестиційної привабливості туризму та вибору найбільш оптимального з них.

4. На основі запропонованого у підрозділі 2.2 портфеля факторів, що формує інвестиційну привабливість туризму кластерів 1, 2 та 3, здійснено математичний аналіз шляхом побудови математичної моделі, яка є доцільною для підтвердження сильних та слабких сторін регіону, що в подальшому були використані для SWOT-аналізу.

5. Для здійснення математичного моделювання було обґрунтовано вибір Вінницької області, оскільки вона входить до кластера 2 та характеризується значними коливаннями між високими та низькими показниками економічної ефективності, туристичними ресурсами, а також має перехідний характер з кластера 2 до кластера 1, що є можливим за умови підвищення результатів туристичної діяльності цього регіону.

6. Як результат побудови математичної моделі інвестиційної привабливості, доведено таке: всі фактори, обрані для аналізу в підрозділі 2.2, впливають на інвестиційну привабливість туризму Вінницької області, проте деякі з них мають більший вплив, а інші – менший, що підтвердило правильність обраних факторів як сильних та слабких сторін для SWOT-аналізу. Дану модель, механізм та алгоритм розрахунку можна застосовувати і до інших областей та загалом до сформованих кластерів, що дозволяє формувати подальші дії: розроблення програм розвитку туризму регіонів та

прогнозування прибутків, потоків туристів, стратегій розвитку регіонів, сценаріїв інвестиційної привабливості туризму кластерів.

7. Крім сильних та слабких сторін SWOT-аналізу, визначено можливості та загрози кожного з кластерів. Методом Делфі (експертних оцінок) визначено вагомість кожного показника, здійснено їх оцінку. За допомогою методу «Двох осей» відображено в координатній площині положення кожного кластера в середньо- та довгостроковій перспективі.

8. У системі координат з урахуванням множин характеристик $\{S\}$, $\{W\}$, $\{O\}$, $\{T\}$, $\{B\}$, $\{D\}$ та інтегрованих факторів впливу одних характеристик на інші запропоновано сценарії інвестиційної привабливості туризму (середньостроковий період до 2027 року та довгостроковий період до 2030 року). Ці сценарії відображено у системі координат разом із їх формулами. Відповідно кожний кластер, що має своє положення в системі координат, підпадає під дію певного сценарію форсайту інвестиційної привабливості туризму України.

9. За результатами розміщення туристичних кластерів сформовано вісім сценаріїв інвестиційної привабливості туризму (4 сценарії у середньостроковому періоді до 2027 року та 4 сценарії у довгостроковому періоді до 2030 року). Встановлено, що найоптимальнішим варіантом, який буде мати прогресивні наслідки з підвищенням інвестиційної привабливості туризму кластерів у середньостроковій перспективі (до 2027 року), буде реалізація сценаріїв «Оптимістичний» та «Локальна криза», а в довгостроковій перспективі (до 2030 року) – «Прогресивна привабливість» та «Пристосування–адаптація».

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У дисертації вирішено важливі наукові та практичні завдання завдяки поглибленню теоретичних положень та формулюванню практичних рекомендацій щодо інвестиційної привабливості туризму в Україні.

Результати дослідження дають змогу зробити такі висновки:

1. Інвестиційна стратегія в туризмі базується на інвестиційній привабливості, сутність якої визначається як сукупність економічних та туристичних характеристик, що є привабливими для інвесторів та формують інвестиційний імідж регіону, області тощо, забезпечуючи їх прибуткове функціонування з метою подальшого посилення економічного та соціального ефекту. Це пов'язано з розширенням спектру характеристик та понятійно-категорійного апарату шляхом доповнення сутності понять «інвестиційна політика в туризмі», «інвестиційне забезпечення», «інвестиційна привабливість», «інвестиційна стратегія», а також необхідності в конкретизації сутності поняття «інвестиційна привабливість туризму», що зумовлене відсутністю єдиного підходу до його трактування.

2. Визначення важелів впливу держави на інвестиційну привабливість туризму, уточнення параметрів функціонування туристичної сфери країн світу та України, шляхом конкретизації спільних та відмінних рис функціонування туристичної сфери є необхідністю при формуванні сценаріїв інвестиційної привабливості туризму України.

3. Результативні підходи до формування інвестиційної привабливості туристичної галузі в Україні базуються на визначенні ефективних методів її оцінки з використанням процесної моделі ранжування регіонів за рівнем інвестиційної привабливості. Алгоритм дій для розробки стратегій інвестиційної привабливості туризму, полягає в поетапності: визначення інтегрального показника інвестиційної привабливості туризму, ранжування регіонів, їх кластеризація, побудова площини ймовірних сценаріїв посилення інвестиційної привабливості.

4. Інвестування туризму в Україні пов'язане з визначенням індексу економічної свободи, індексу сприяння корупції, індексу легкості ведення бізнесу, обсягу прямих іноземних інвестицій, індексу глобальної конкурентоспроможності, індексу інвестиційної привабливості, на основі яких визначено перспективи щодо формування інвестиційної привабливості туризму в Україні з можливістю коригувати їх на краще.

5. Формування кластерів інвестиційно привабливих регіонів та визначення їх сильних та слабких сторін опирається на аналітичний аналіз рівня забезпеченості регіонів України туристичними та фінансовими ресурсами, враховувати значення інтегрального показника інвестиційної привабливості туризму, результатом чого є застосування запропонованої формули, за якою здійснюється ранжування регіонів.

6. Розробка форсайту сценаріїв посилення інвестиційної привабливості туризму ґрунтується на формуванні методологічних основ форсайту, результатом якого є сформований методологічний базис форсайту; проаналізовані наукові підходи до управління інвестиційною привабливістю туризму в контексті формування методологічного базису форсайту та визначення горизонтів форсайту інвестиційної привабливості туризму України дозволили здійснити прогнозування посилення інвестиційної привабливості туристичної галузі України, а структурно логічна послідовність форсайту дала змогу сформувати алгоритм визначення перспектив та прогнозування інвестиційної привабливості.

7. Використання розробленої багатофакторної моделі, що враховує індекс інвестиційної привабливості туризму дозволяє для рейтингувати регіони і сформувати три кластери за індексом інвестиційної привабливості. Дана модель дає змогу не тільки моніторити зміни інвестиційної привабливості туризму під дією спектра туристичних та економічних факторів, оцінюючи їх вплив на галузь, але й прогнозувати зміни інвестиційної привабливості туризму в досліджуваних кластерах.

8. Дослідження імплементації форсайту інвестиційної привабливості туризму в Україні, дозволяє визначити можливості та загрози, сильні та слабкі сторони сформованих кластерів. Це зумовлює використання методу експертних оцінок для визначення вагомості кожного показника, щоб відобразити в координатній площині положення кожного кластера в середньо- та довгостроковій перспективі. Кожен кластер, який має своє положення в системі координат, підпадає під дію певного сценарію форсайту інвестиційної привабливості туризму України.

9. Найвища ефективність інвестиційної привабливості туризму кластерів досягається при реалізації восьми сценаріїв інвестиційної привабливості туризму (чотири сценарії у середньостроковому періоді та чотири сценарії у довгостроковому періоді), при чому найоптимальнішим варіантом, який буде мати прогресивні наслідки з підвищенням інвестиційної привабливості туризму кластерів у середньостроковій перспективі, буде реалізація сценаріїв «Оптимістичний» та «Локальна криза», а в довгостроковій перспективі – «Прогресивна привабливість» та «Пристосування–адаптація».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз площ природно-заповідного фонду України в розрізі адміністративно-територіальних одиниць URL: <https://wownature.in.ua/wp-content/uploads/2021/05/Dovidka-PZF-2020-V3.0-.pdf>
2. Антоненко С.В., Григорчак І.М., Хуткий В.О. Сталий розвиток туристичної галузі Туреччини в умовах економічної рецесії: виклики та можливості. *Ефективна економіка*. 2019. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2019/6.pdf
3. Антоненко І. Я., Охріменко А. Г. Теорія інвестицій проблеми та перспективи залучення інвестицій в туристичну сферу в рамках європейської інтеграції України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 4. С. 10 – 12 .
4. Антонюк К. Аналіз дефініції «форсайт інвестиційної привабливості туризму»: сутність та характеристика. *Механізм регулювання економіки*. 2022. №1–2 (95–96). С.14–18. URL: <http://mer-journal.sumy.ua/index.php/journal/article/view/72>
5. Антонюк К. Г. Державне стимулювання інвестиційного забезпечення туризму в Україні. Міжнар. наук.-практ. конф. «Економіка, фінанси, облік та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку»: зб. тез доп. Ч.4, 5 березня 2020 р. м. Полтава, 2020. С. 41–43.
6. Антонюк К. Г. Дослідження основних показників економічного розвитку України на ринку інвестицій. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. №1 (91) С. 9–14.
7. Антонюк К. Г. Зміст та особливості публічно-приватного партнерства. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. «Сучасний стан та перспективи розвитку ринку послуг України». 2021. С. 52–54.
8. Антонюк К. Г. Характеристика суб'єктів інвестиційної діяльності сфери туризму. *Modern engineering and innovative technologies*. №11(3). Germany. 2020. С. 100–104.

9. Антонюк К.Г. Джерела інвестиційного забезпечення розвитку туризму в Україні. Міжнар. наук.-практ. конф. «Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності у конкурентному середовищі» 17 квітня 2020 р. ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, м. Харків. 2020. С.45–46.

10. Антонюк К.Г. Фактори інвестиційної привабливості туристичної сфери України. «*Modern Economics*». Вип. № 13. 2019. С. 168–173.

11. Антонюк К.Г. Характеристика джерел інвестиційного забезпечення туризму в Україні. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. С. 100–107.

12. Антонюк К.Г. Характеристика особливостей стимулювання інвестиційного забезпечення туризму в Україні. Міжнар. наук.-практ. конф. «Стан фінансово-економічної безпеки в умовах ринкових змін». 2021. С. 9–11. (тези).

13. Байда Б.Ф динаміка інвестицій у сферу туризму в Україні. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління Економіка та управління національним господарством. С.12–16.Т. 30 (69). № 5, 2019;

14. Бізнес-лідери дещо погіршили оцінку інвестклімату в Україні, – опитування ЕВА. URL: <https://eba.com.ua/biznes-lidery-deshho-pogirshyly-otsinku-investklimatu-v-ukrayini-opytuvannya-eva/>

15. Більше половини директорів все ще вважають інвестклімат в Україні несприятливим URL: <https://eba.com.ua/bilshe-polovyny-dyrektoriv-vse-shhe-vvazhayut-investklimat-v-ukrayini-nespryyatlyvym/>

16. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент: навч. курс. 2-е вид., перероб. і доповн. Київ: Ельга, Ніка-Центр, 2004. 656 с.

17. Богдан Н. Краснокутська Ю. Інвестиційне забезпечення розвитку туристської галузі в системі завдань регіонального маркетингу. *Економічний аналіз*. 2021 рік. Т. 31. № 3. С.7–15.

18. Боярко І. М. Оцінка інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 7. С. 90–99.

19. Валовий регіональний продукт 2010 URL:
http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/04/zb_vrp_2010.pdf
20. Валовий регіональний продукт 2011 URL:
http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/04/zb_vrp_2011.pdf
21. Валовий регіональний продукт 2012 URL:
http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/04/zb_vrp_2012.pdf
22. Валовий регіональний продукт 2013 URL:
http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/04/zb_vrp_2013.pdf
23. Валовий регіональний продукт 2014 URL:
http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/04/zb_vrp_2014.pdf
24. Валовий регіональний продукт 2015 URL:
http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/04/zb_vrp_2015.pdf
25. Валовий регіональний продукт 2016 URL:
http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/04/zb_vrp_2016.pdf
26. Валовий регіональний продукт 2017 URL:
http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/04/zb_vrp_2017.pdf
27. Валовий регіональний продукт 2018 URL:
http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/04/zb_vrp_2018.pdf
28. Валовий регіональний продукт 2019 URL:
http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/04/zb_vrp_2019.pdf
29. Валовий регіональний продукт 2020 URL:
http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/04/zb_vrp_2020.pdf
30. Васильєва О.О. Форсайт як інструмент забезпечення сталого розвитку. *Економіка та управління національним господарством*. Вип. 38. 2019. С. 74–80.
31. В'їзд іноземних громадян в Україну за країнами, з яких вони прибули URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ/tyr/tyr_u/vig_u.htm
32. Вінокуров Я. Агенцію з питань державно-приватного партнерства запуснуть у 2019-му. URL: <https://hromadske.ua/posts/nastupnogo-roku-v-ukrayinizapustyat-agenciyu-yakazajmatimetsya-pitanniamikoncesiyi minekonomiki>

33. Вітюк А. В. Розвиток процесів забезпечення інвестування підприємств сільськогосподарського машинобудування. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Вінницький національний технічний університет. Львів, 2017.

34. Гайдуцький А.П. Оцінка інвестиційної привабливості економіки *Економіка і прогнозування*. 2005. №4. С. 119–129.

35. Давидова О.Г., Методи оцінювання туристичної привабливості регіонів країни. *Український соціум*. 2015. № 4(55). С. 97–107 URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2015/10/97-107_no-4_vol_55_2015_UKR.pdf.

36. Денисенко М. П., Гречан, А. П. та Гаман, М. В. Провайдинг інновацій. Видав. дім «Професіонал». 2014. № 3. С. 112–118.

37. Денисенко М.П., Гречан А. С. Основи інвестиційної діяльності. Київ: Алерта, 2001. 338 с.

38. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/tyr/tyr_dil/arch_tyr_dil.htm

39. Державна служба статистики України. Статистичний щорічник України 2019 р. (дані з 2015 р. по 2019 р.) URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/11/zb_yearbook_2019.pdf

40. Державна служба статистики України. Статистичний щорічник України 2014 р. (дані з 2010 р. по 2014 р.) URL: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm

41. Державна служба статистики України. Туристична діяльність в Україні у 2017 році (дані з 2011р. по 2017 р. включно). Статистичний збірник. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/05/zb_td_2017.pdf

42. Державна служба статистики України. Туристична діяльність в Україні у 2019 році (дані з 2017 р. по 2019 р. включно). Статистичний збірник. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/05/zb_td_2019.pdf

43. Державна служба статистики України. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за 2021 рік URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/ibd/iki_ed/iki_ed_u/arh_kied_u.html

44. Довгаль Г. В. Інвестування у туристичний комплекс України: сучасний стан і проблеми. *Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2013. № 1086. С. 135-138.

45. Довгаль Г. В. Інвестиційна привабливість як чинник формування туристичного іміджу Харківського регіону. *Вісн. Харк. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна*. 2014. № 961. С.171–175.

46. Доходи населення по регіонах України URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/gdn/dvn_ric/dvn_ric_u/dn_reg2013_u.html

47. Доходи та витрати населення по регіонах URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2021/04/50.pdf>

48. Дубровіна Н. А. та Колесніченко, В. Ф. Методика розрахунку кількісного показника інвестиційної привабливості об'єктів капіталовкладень. *Коммунальное хозяйство городов*. 2015. № 5. С. 78–82.,

49. Дума О. І. Розроблення методу комплексного оцінювання інвестиційної привабливості підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. № 12. 2019. С.101–106.

50. Економічна статистика. Економічна діяльність. Діяльність підприємств. URL: http://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze.htm

51. Економічно активне населення за регіонами–. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/rp/rp_reg/reg_u/ean

52. Загальна сума прямих збитків інфраструктури України від війни зросла до \$114,5 млрд. URL: <https://smida.gov.ua/news/allnews/zagalnsumapramihzbitkivinfrastrukturiukrainividvijnizroslado1145mlrd>

53. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Партин Г.О. Інвестиційний словник: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Львів: Бескид, Біж, 2005. 511 с.

54. Зайдель М. І. Публічно-приватне партнерство: європейський досвід та українські реалії. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія: Питання політології. 2012. №. 20. С. 152–158.

55. Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» від 06.09.2012. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5205-17>

56. Закон України «Про адміністративно-територіальний устрій». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JG2LP00C?an=3>

57. Залознова Ю. С., Бутенко Н. В., Петрова І. П. Публічно-приватне партнерство в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. № 2(44), 2016, С. 21–28.

58. Зарічна О.В. Економічна сутність інвестицій та їх роль в туристичній діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 5. Ч. 2. С. 81–85.

59. Звіт Дослідження внутрішніх та виїзних туристів України ДАРТ. URL: <https://cutt.ly/UPavAZQ>

60. Івашова Л. М. Державно-приватне партнерство у сфері туризму як дієвий механізм забезпечення сталого розвитку економіки країни і регіонів. *Публічне управління та адміністрування*. 2018. № 1. С. 52–61.

61. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/zd_inv_new/arh_inv_zd.htm

62. Інвестиційна платформа Advantage Ukraine отримала понад 250 заявок від іноземних партнерів за місяць. URL: <https://mind.ua/news/20247858-investicijna-platforma-advantage-ukraine-otrimala-ponad-250-zayavok-vid-inozemnih-partneriv-za-misyac>.

63. Індекс сприйняття корупції – 2021. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org>

64. Індекс сприйняття корупції: Україна поліпшилась, але є ризики. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/indeks-spryjniattia-korupciji-2020/31070408.html>

65. Інформаційна панель туризму UNWTO – Дані про основні показники ефективності в'їзного та виїзного туризму на глобальному, регіональному та національному рівнях. URL: <https://www.unwto.org/unwtotourism-dashboard>

66. Інформаційно-аналітичні матеріали Міністерства енергетики та захисту довкілля України з питання «Аналіз площ природно-заповідного фонду України в розрізі адміністративно-територіальних одиниць» 2020 р. (дані з 2010 по 2020 р.). URL: <https://mepr.gov.ua/files/docs>

67. Кабінет Міністрів України. Розпорядження. Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки: від 14.08.2013. № 843-р. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/843-2013-%D1%80>

68. Капітанець Ю.О. Інвестиційне забезпечення фермерських господарств. *Інноваційна економіка*. 2010. № 5. С. 141–144.

69. Квітка С. А. Інноваційні механізми в публічному управлінні: форсайт. *Аспекти публічного управління*. 2019. Т. 7. № 4. С. 5–16.

70. Кизим М. О., Матюшенко І. Ю., Шостак І. В., Данова М. О. Перспективи форсайт-прогнозування пріоритетних напрямів розвитку нанотехнологій і наноматеріалів у країнах світу і Україні: монографія. Харків: Інжек, 2015. 272 с.

71. Кізюн А.Г., Антонюк К.Г. Характеристика методів розрахунку ефективності інвестиційних проєктів у туризмі. IX Міжнар. наук.-практ. конф. «Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України». 2021. С. 187–195.

72. Кількість активних підприємств за регіонами України та видами економічної діяльності. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/kap/kap_u/kap_u19.htm

73. Кількість сільськогосподарських підприємств і площа сільськогосподарських угідь у їхньому користуванні. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ/sg/ksgp/ksgp_u/ksgp_11_u.htm

74. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму. URL: http://pl.ukrstat.gov.ua/main/stat_info/tyr/tyr1.htm

75. Кірнос І. О. Форсайт як інструмент державного стратегічного планування. *Інноваційна економіка*. 2013. № 6. С. 31–36.

76. Козловський Є. В., Ткаченко Т. І. Особливості управління проектами в сфері туризму на основі застосування механізмів державно-приватного партнерства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 9. С. 78 – 82.

77. Колективні засоби розміщування. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/metaopus/2021/2_03_12_02_2021.htm

78. Комарницька Г. О. Вітчизняний досвід державно-приватного партнерства в умовах розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності. *Причорноморські економічні студії*. Вип. 44. 2019. С. 43–48.

79. Конституція Польської Республіки (з передмовою Володимира Шаповала). Київ: Москаленко О.М., 2018. 82 с.

80. Коренюк П., Копил О. Концептуальні підходи та методи визначення інвестиційної привабливості національної економіки. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2018_2_10.

81. Костюк Т. І. Інвестиційна привабливість економіки України: реалії та перспективи. *Вісник Донецького інституту соціальної освіти*. № 1. 2005. Т. І. С. 48–58.

82. Коюда О. П. Інвестиційна привабливість підприємства в умовах трансформації економіки. Автореферат дисертації. Харків, 2003. 20 с.

83. Крамаренко К.М. Інвестиційна привабливість підприємства та методичні підходи до її визначення. *Економіка та управління підприємствами*. Вип. 10. 2016. С.101–104.

84. Краснокутська Н. С. Методичні аспекти оцінки інвестиційної привабливості підприємств роздрібної торгівлі. Автореферат дисертації. Харків, 2001. 18 с.

85. Крейдич І. М., Наконечна О. С. Концепти реалізації механізму інноваційно-інвестиційного забезпечення стійкого розвитку промислових підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. № 7. 2014. С. 14–16.

86. Кривенкова Р. Ю. Зарубіжний досвід формування туристичного потенціалу. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/4_2019/43.pdf
87. Кривень О.В. Світовий досвід залучення інвестицій в рекреаційно-туристичну сферу: можливості використання в Україні. *Інфраструктура ринку*. Вип. 30. 2019. С. 56–61.
88. Крутова А. С., Тарасова Т. О., Кащена Н. Б., Проекти державно-приватного партнерства: реалізація та аналіз ефективності. *Економічний простір*. № 141, 2019. С. 158–171, с. 164.
89. Кудла Н. Є. Менеджмент туристичного підприємства. URL: http://Kudla_turizm/menedzhment_turistichnogo_pidpriyemstva.
90. Кулик А. М., Корецька О. В.. Економічна сутність поняття інвестиційної привабливості. *Вісник НТУ «ХПИ»*. № 15(1291). 2018. С.7–11.
91. Курило С.В. Інвестиційна політика, її сутність і роль у сучасних умовах. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. Науково-виробничий журнал*. 2009. № 2. С. 109–111.
92. Лайко Г.П. Формування інвестиційної привабливості підприємств АПК. Київ: ННЦ ІАЕ, 2015. 200 с.
93. Лановий В., Дубровський В. Інвестиції та розвиток. Київ: Центр Ринкових реформ, 2002. 86 с.
94. Мазаракі А. А., Антонюк К. Г. Характеристика публічно-приватного партнерства як ефективної форми інвестиційного забезпечення сфери туризму в Україні. *Бізнес Інформ*. № 10. 2021. С. 50–56.
95. Мазаракі А., Бойко М., Охріменко А. Форсайт розвитку національної туристичної системи. *Вісник КНТЕУ*. 2018. № 3. С. 5–22 URL: <http://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/680/611>
96. Мазаракі А.А., Антонюк К.Г. Особливості формування показників інвестиційної привабливості туризму як сфери економіки. *«Інтелект XXI»*. № 4. 2021. С.45–49.
97. Макарий, Н. Оцінка інвестиційної привабливості українських підприємств. *Економіст*. 2005. № 7. С. 52–59.

98. Мальська М. П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. Міжнародний туризм і сфера послуг: підручник. Київ: Знання, 2008. 661 с.

99. Малюта К. Г. Визначення сутності поняття «інвестування» та його класифікація. ADVANCES OF SCIENCE: Proceedings of articles the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary. 5 April 2019. С. 443–451.

100. Малюта К.Г. Особливості інвестування в туристичну галузь. Туризм XXI століття: глобальні виклики та цивілізаційні цінності: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Пряшів, 10–11 кв. 2019 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. С. 32–33.

101. Малюта К.Г. Сутність інвестиційного забезпечення. Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України. Зб. наук. пр. VII Міжнар. наук.-практ. конф. 05–07 червня 2019. Ч. II. Вінниця. 2019. С. 203–210.

102. Малюта К.Г. Фактори інвестиційної привабливості туристичної сфери України. «*Modern Economics*». 2019. Вип. № 13. С. 168–173.

103. Мамчур І. «Індустрія без труб» працює не тільки на імідж URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=2328916&cat_id=436

104. Манаєнко І.М. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємств електроенергетики: монографія. Київ: НТУУ «КПІ», 2016. 157 с.

105. Метод Феррара – Глобера. URL: https://lubbook.org/book_387_glava

106. Мирончук О. Б. Теоретична парадигма поняття «інвестиційне забезпечення аграрної сфери». *Інвестиції: практика та досвід*. № 23. 2012. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/23_2012/21.pdf

107. Миронов Ю. Б. Проблеми та перспективи розвитку світового туризму за умов глобальної нестабільності. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки*. 2017. С. 35-36.

108. Миронов Ю. Б. Сутність та чинники сталого розвитку туризму в регіоні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.11. С. 117-122.

109. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України / Стан здійснення ДПП в Україні/ Довідка щодо результатів здійснення ДПП (2020).

URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=62a9b6fb-27ff-462a-b351-eeeadfb26b6f&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini>

110. Музиченко А. С. Державне регулювання інвестиційної діяльності: монографія. Київ: Науковий світ, 2001. 345 с.

111. Муніципальні інвестиції та кредити. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-2488.html>

112. Національне туристичне управління Чеської Республіки. URL: <http://www.czechtourism.cz/informacnicentra/znaceni-turisticky-center/>

113. Національний банк України. Аналітична інформація [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial>

114. Нова статистика туризму Грузії: офіційний сайт. URL: <http://bizzone.info/articles/1339437168.php>.

115. Носова О. В. Інвестиційна привабливість підприємства. *Стратегічні пріоритети*. 2017. № 1 (2). С. 120–126.

116. Носова О.В. Оцінка інвестиційної привабливості України: основні підходи. *Економіка і прогнозування*. 2003. № 3. С. 119–137.

117. Обсяги кредитів, наданих в економіку регіону. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>

118. Овчаренко Т.С., Степанова А.А. Методичні підходи щодо визначення інвестиційної привабливості галузей України. *Молодий вчений*. 2017. № 5(45). С. 685–689.

119. Олександренко І.В. Оцінка інвестиційного потенціалу регіонів ISSN 1562-0905 *Регіональна економіка* 2009, №3 С. 80–91.

120. Олійник Н. П., Сутність та стадії інвестиційного процесу. *Інноваційна економіка*. 2015. № 4. С. 95–98.

121. Осипов В.М., Парасюк І.Л., Ворожейкін О.О. Роль форсайта в управлінні субрегіоном. *Економічні інновації*. Вип. 47, 2012. С. 197–205.

122. Офіційний сайт ВТО. URL: http://www.wto.org/english/res_e/res_e.htm.

123. Офіційний сайт Головного управління статистики в Івано-Франківській області. URL: <http://www.if.ukrstat.gov.ua>.
124. Офіційний сайт Головного управління статистики в Одеській області. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.
125. Офіційний сайт Головного управління статистики у Вінницькій області. URL: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua>.
126. Офіційний сайт Головного управління статистики у Волинській області. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>.
127. Офіційний сайт Головного управління статистики у Дніпропетровській області. URL: <http://www.dneprstet.gov.ua>.
128. Офіційний сайт Головного управління статистики у Житомирській області. URL: <http://www.stat.ic.zt.ua>.
129. Офіційний сайт Головного управління статистики у Закарпатській області. URL: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua>.
130. Офіційний сайт Головного управління статистики у Запорізькій області. URL: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua>.
131. Офіційний сайт Головного управління статистики у Київській області. URL: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua>.
132. Офіційний сайт Головного управління статистики у Кіровоградській області. URL: <http://www.kirstat.gov.ua>
133. Офіційний сайт Головного управління статистики у Львівській області. URL: <http://www.stat.lviv.ua>.
134. Офіційний сайт Головного управління статистики у Миколаївській області. URL: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua>.
135. Офіційний сайт Головного управління статистики у Полтавській області. URL: <http://www.poltavastat.pi.net.ua>.
136. Офіційний сайт Головного управління статистики у Рівненській області. URL: <http://www.rv.ukrstat.gov.ua>.
137. Офіційний сайт Головного управління статистики у Сумській області. URL: <http://www.sumy.ukrstat.gov.ua>.

138. Офіційний сайт Головного управління статистики у Тернопільській області. URL: <http://www.te.ukrstat.gov.ua>.
139. Офіційний сайт Головного управління статистики у Харківській області. URL: <http://www.uprstat.kharkov.ukrtel.net.ua>.
140. Офіційний сайт Головного управління статистики у Херсонській області. URL: <http://www.ksukrstat.gov.ua>.
141. Офіційний сайт Головного управління статистики у Хмельницькій області. URL: <http://www.km.ukrstat.gov.ua>.
142. Офіційний сайт Головного управління статистики у Черкаській області. URL: <http://www.ck.ukrstat.gov.ua>.
143. Офіційний сайт Головного управління статистики у Чернігівській області. URL: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua>.
144. Офіційний сайт Головного управління статистики у Чернігівській області. URL: <http://www.chernigivstat.gov.ua>.
145. Охріменко А.Г. Фінансові аспекти функціонування туристичної галузі. Зб. наук. пр. Нац. ун-ту держ. податк. служби України. 2011. № 1. С. 394 – 403.
146. Паук М.І. Використання світового досвіду залучення інвестицій в туристичний сектор. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2014. Вип.6. С. 61–64.
147. Пересада А.Л. Управління інвестиційним процесом. Київ: Лібра. 2002. 472 с.
148. Петренко І.І. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості підприємств АПК. С. 168–173. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.3/168.pdf>
149. Пирог О.В. Науково-методичні засади оцінки і регулювання інвестиційної діяльності в промисловому секторі регіону. Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук. Дніпропетровськ, 2005. 21 с.

150. Повномасштабне вторгнення росії в Україну: історичний контекст. URL: <https://uinp.gov.ua/aktualni-temy/povnomasshtabne-vtorgnennya-rosiyi-v-ukrayinu-istorychnyy-kontekst>

151. Погуда Н. В., Розметова О. Г. Особливості оцінки інвестиційного забезпечення в туризмі. *Інвестиції: практика та досвід* № 3. 2016. С. 9–12. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2016/4.pdf

152. Показники діяльності суб'єктів господарювання. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm

153. Премович Й., Болевич А., Вуйович С., Арсіч Л., Мілієвич З. Глобальні екологічні проблеми та стійкість туристичного розвитку. *Екологіка*. № 70. 2013. С. 305–310.

154. Програма розвитку туризму у Вінницькій області на 2021–2027 роки. URL: <http://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/ODA/ogoloshenia/programa-turizm2020.pdf>

155. Проданова Л. В. Технології форсайту в сучасних економічних дослідженнях. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. 2021. С. 93–107.

156. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Аудиту збитків, понесених внаслідок війни». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/audit-of-war-damage.pdf>

157. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>

158. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку: монографія / за заг. ред. В. Г. Герасименка ; авт. кол. : В. Г. Герасименко, С. С. Галасюк, С. Г. Нездоймінов [та ін.]. Одеса: Астропринт, 2013. 304 с.

159. Рівень безробіття населення за регіонами у 2010 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/rp/rp_reg/reg_u/rbn_2010_u.htm

160. Рівень безробіття населення за регіонами у 2011 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/rp/rp_reg/reg_u/rbn_2011_u.htm

161. Рівень безробіття населення за регіонами у 2012 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/rp/rp_reg/reg_u/rbn_2012_u.htm
162. Рівень безробіття населення за регіонами у 2013 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/rp/rp_reg/reg_u/rbn_2013_u.htm
163. Рівень безробіття населення за регіонами у 2014 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/rp/rp_reg/reg_u/rbn_2014_u.htm
164. Рівень безробіття населення за регіонами у 2015 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/rp/rp_reg/reg_u/rbn_2015_u.htm
165. Рівень безробіття населення за регіонами у 2016 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/rp/rp_reg/reg_u/rbn_2016_u.htm
166. Рівень безробіття населення за регіонами у 2017 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/rp/rp_reg/reg_u/rbn_2017_u.htm
167. Рівень безробіття населення за регіонами у 2018 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/rp/rp_reg/reg_u/rbn_2018_u.htm
168. Рівень безробіття населення за регіонами у 2019 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/rp/rp_reg/reg_u/rbn_2019_u.htm
169. Рівень безробіття населення за регіонами у 2020 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/rp/rp_reg/reg_u/rbn_2020_u.htm
170. Роганова Г. О. Інвестиційна привабливість підприємств: сутність, фактори впливу, методичні підходи. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 2019. 4(24). С. 28–34. URL: <https://rsglobal.pl/index.php/ijite/article/view/811/796>.
171. Садовник О. В. Розвиток форсайту та його вплив на прогнозування продуктово-ринкової стратегії агробізнесу в Україні. *Стратегія економічного розвитку України*. 2016. № 39. С. 126–136.
172. Свиридова Н. Д. Об'єкти інвестування в сфері туризму регіону URL: <http://ariu.berdyansk.net/>
173. Середньооблікова кількість штатних працівників по регіонах. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ/gdn/Sok_reg/Arch_sok_reg_u.

174. Середня заробітна плата за регіонами за місяць у 2010 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2010/gdn/reg_zp_m/reg_zpm10_u.htm
175. Середня заробітна плата за регіонами за місяць у 2011 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/gdn/reg_zp_m/reg_zpm11_u.htm
176. Середня заробітна плата за регіонами за місяць у 2012 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/gdn/reg_zp_m/reg_zpm12_u.htm
177. Середня заробітна плата за регіонами за місяць у 2013 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/gdn/reg_zp_m/reg_zpm13_u.htm
178. Середня заробітна плата за регіонами за місяць у 2014 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/gdn/reg_zp_m/reg_zpm14_u.htm
179. Середня заробітна плата за регіонами за місяць у 2015 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/gdn/reg_zp_m/reg_zpm15_u.htm
180. Середня заробітна плата за регіонами за місяць у 2016 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/gdn/reg_zp_m/reg_zpm16_u.htm
181. Середня заробітна плата за регіонами за місяць у 2017 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/reg_zp_m/reg_zpm17_u.htm
182. Середня заробітна плата за регіонами за місяць у 2018 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/gdn/reg_zp_m/reg_zpm18_u.htm
183. Середня заробітна плата за регіонами за місяць у 2019 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/gdn/reg_zp_m/reg_zpm19_u.htm
184. Середня заробітна плата за регіонами за місяць у 2020 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/gdn/reg_zp_m/reg_zpm20_u.htm
185. Сидор Г.В., Давидовська Г.І. Інвестиційна привабливість регіонів. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 2 (27). С. 184–189.
186. Ситуація на ринку праці та діяльність Державної служби зайнятості у 2020 році. URL: <https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/infodata/sytuaciya>
187. Сінгуцький О. В. Державна політика розвитку туризму: зарубіжний досвід. *Публічне управління та митне адміністрування*. № 4 (23), 2019. С. 79–89.

188. Скибінський, О. С. та Саталкіна Л. О., Система управління інвестиційним портфелем підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2013. № 4. С. 287–295.

189. Скляр Г. П., Дробиш Л. В., Вишневецька Л. І. Статистичні показники розвитку сфери туризму в Україні: Напрями удосконалення та гармонізація з міжнародними стандартами. *Економічний вісник Донбасу*. № 2(48), 2017. С. 157–162.

190. Смарт-спеціалізація в Україні – якою має бути цільова модель. URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/smart-speczializacziya-v-ukrayini-yakoju-maye-buty-czilova-model/>.

191. Сокурєнко П. І. Інвестиційна політика як ефективна форма управління ухваленням інвестиційних рішень. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2010. № 1 (8). С. 208–214.

192. Солдатєнков В. В. Аналіз інвестиційного клімату України. *Економіка та держава*. 2005. №5. С. 17–20.

193. Стан здійснення ДПП в Україні. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=ukUA&id=62a9b6fb-27ff-462a-b351-eeeafb26b6f&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini>

194. Статистичний збірник «Регіони України». URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/12/zb_ru1ch2019.pdf

195. Стойка В. С. Міжнародний досвід залучення інвестицій в туристичний сектор. *Sciences of Europe* № 81, (2021). С. 19–22.

196. Стрєкович Г. В. Вибір стратегії інвестування підприємств. Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук. Харків. URL: <http://library.nuft.edu.ua/ebook/file/08.06.01%20Strokovich>

197. Стужук Т. Оподаткування суб'єктів туристичного бізнесу в Україні. Туризм як пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку регіону: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернівці м. Сучава, 23–24 квітня 2015 р. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2015. С. 299–301.

198. Ступень Н. М. Інвестиційне забезпечення розвитку курортно-рекреаційних територій. *Інвестиції: практика та досвід*. № 24/2016. С. 84–87.
199. Тараш Л. І. Узагальнення практики використання форм державно-приватного партнерства. *Вісник економічної науки України*. 2015. № 2(29). С. 97–103.
200. Ткаченко Ю. В. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості національної економіки. *Ефективна економіка*. № 9, 2013. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2343>.
201. Третьяк В. П. Форсайт як технологія передбачення. *Економічні стратегії*. 2009. № 8. URL: http://www.inesnet.ru/wpcontent/mag_archive/2009_08/ES2009-08-tretyak.pdf
202. Турзбір в Україні за перше півріччя 2022 року зріс майже на 29%. ДАРТ. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/turzbir-v-ukrayini-za-pershe-pivrichchya-2022-roku-zris-mayzhe-na-29>
203. Туристична галузь після війни: чи можлива реанімація та антикризове управління? URL: <https://blog.liga.net/user/idvorskaya/article/44952>
204. Туристична діяльність в Україні. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/zb/05/zb_td
205. Туристичний барометр України 2021. URL: <https://www.ntoukraine.org>
206. У Зеленського розповіли, коли запрацює Фонд відновлення України. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2022/10/07/93496417/>
207. Україна опустилася на 85-те місце в щорічному рейтингу конкурентоспроможності WEF. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/617843.html>
208. Україна піднялася в рейтингу Doing business-2021. URL: <https://ua-news.liga.net/economics/news/ukraina-pidnyalasya-v-reytingu-doing-business-2020>
209. Україна піднялася у рейтингу економічних свобод. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3202198-ukraina-pidnalasa-u-rejtingu-ekonomichnih-svobod.html>.

210. Україна, Литва та Польща розпочали працювати над оцифруванням культурної спадщини України. URL: <https://www.unian.ua/society/ukrajina-litva-ta-pol-shcha-rozpochali-pracyuvati-nad-ocifruvannyam-kulturnoji-spadshchini-ukrajini-novini-ukrajini-11824371.htm>

211. Уманець Т.В. Оцінка інвестиційної привабливості регіону за допомогою інтегральних індексів. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/19832/09Umanec.pdf?sequence>

212. Уряд підтримав приєднання України до декларації ОЕСР про міжнародні інвестиції і багатонаціональні підприємства. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=24cdf8e-ec98-482e-91a7-141b480b98bd&title=UriadPidtrimavPridnanniaUkrainiDoDeklaratsiiOesrProMizhnarodniInvestitsiiIBagatonatsionalniPidprimstva>

213. Фесенко Г. О., Алещенко Л. О. Інвестиційна складова ефективного розвитку туристичного бізнесу. Ефективна економіка. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2020/202.pdf.

214. Фінансові результати до оподаткування підприємств за регіонами у 2011 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/fin/fin_rez/fr_reg/fr_reg_u/arh_fr_rez_09_u.htm

215. Фінансові результати до оподаткування підприємств за регіонами у 2012 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/fin/fin_rez/fr_reg/fr_reg_u/arh_fr_rez_011_u.htm

216. Фінансові результати до оподаткування підприємств за регіонами у 2013 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/fin_rez/fr_reg/fr_reg_u/arh_fr_rez_012_u.htm

217. Фінансові результати до оподаткування підприємств за регіонами у 2014 році. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/fin_rez/fr_reg/fr_reg_u/arh_fr_reg_o13_u.htm

218. Фінансові результати до оподаткування підприємств за регіонами у 2015 році. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/fin/fin_rez/fr_reg/fr_reg_u/arh_fr_reg_o14_u.htm

219. Фінансові результати до оподаткування підприємств за регіонами у 2016 році. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/fin/fin_rez/fr_reg/fr_reg_u/arh_fr_reg_o15_u.htm

220. Фінансові результати до оподаткування підприємств за регіонами у 2017 році. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/fin/fin_rez/fr_reg/fr_reg_u/arh_fr_reg_o16_u.htm

221. Фінансові результати до оподаткування підприємств за регіонами у 2018 році. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/fin/fin_rez/fr_reg/fr_reg_u/arh_fr_reg_o17_u.htm

222. Фінансові результати до оподаткування підприємств за регіонами у 2019 році. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/fin/fin_rez/fr_reg/fr_reg_u/arh_fr_reg_2018_u.htm

223. Фінансові результати до оподаткування підприємств за регіонами у 2020 році. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/fin/fin_rez/fr_reg/fr_reg_u/arh_fr_reg_2019_u.htm

224. Фінансові результати до оподаткування підприємств за регіонами у 2021 році. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/fin/fin_rez/fr_reg/fr_reg_u/arh_fr_reg_2020_u.htm

225. Фонди прямих інвестицій ідуть в сферу послуг. URL: <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2010/09/06/208650>

226. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти / наук. кер. проєкту акад. НАН України М. З. Згуровський. Міжнародна рада з науки (ICSU); Комітет із системного аналізу при Президії НАН України; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»; Інститут прикладного системного аналізу НАН України і МОН України; Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. Київ: НТУУ «КПІ», 2015. 136 с.

227. Хопчан В. М. Теоретичні засади оцінювання інвестиційної привабливості регіону, Ефективна економіка № 6, 2014. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3135>

228. Худо В.В. Опубліковано: «Міжнародний конгрес» Проблеми інформатизації рекреаційної та туристичної діяльності в Україні: перспективи культурного та економічного розвитку. Трускавець, 2000. 275 с.

229. Чорна Н.М., Малюта К.Г. Перспективи розвитку гастрономічного туризму Вінниччини. Розвиток гастрономічного туризму в Україні: стан, виклики та перспектива імплементації Європейського досвіду: Зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 2019. С. 94–98.

230. Школа І. М. Інвестиційна діяльність в туристичній індустрії. URL: <https://buklib.net/books/33250/>.

231. Шуплат О.М. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності підприємств сфери туризму. 2016. Київ. 302 с.

232. Ющенко Н. В., Дячек В. В., Ковтун М. В., Публічно-приватне партнерство в Україні та європейських країнах. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/9_2019/82.pdf

233. Anatolii Mazaraki, Marharyta Boiko, Myroslava Bosovska, Alla Okhrimenko and Kateryna Antoniuk (2022). The rating of Ukraine's regional tourist systems according to their investment potential. Problems and Perspectives in Management, 20(3), 43–61pp. doi:10.21511/ppm.20(3).2022.04

URL:https://www.businessperspectives.org/images/pdf/applications/publishing/templates/article/assets/16765/PPM_2022_03_Mazaraki.pdf

234. Antoniuk K., Chorna N. Theoretical aspects of travel industry investment support in Ukraine. Tourism of the XXI century: Global challenges and civilization values : II International scientific and practical conference (Kyiv, June 01, 2020). Kyiv : KNUTE. 2020. 68–71pp.

235. Asif Khan, Sughra Bibi, Ardito Lorenzo, Jiaying Lyu та Zaheer Udden Babar (2020). Tourism and Development in Developing Economies: A Policy Implication Perspective. Sustainability, 12 1618, 1–19.

236. Atout France. Офіційний сайт URL: <http://www.atout-france.fr>

237. Bishop P., Hines A. Thinking about the future: Guidelines for Strategic Foresight. Social Technologies, 2006. 243 p.

238. Conway M. Foresight: an introduction. A Thinking Futures Reference Guide. Melbourne, Australia. Thinking Futures, 2015. 45 p.

239. Doing Business. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=05376d6c-3772-4027-ac6f73e33e2905a8&title=DoingBusiness2019>

240. DZT. URL: <https://www.germany.travel>

241. Endo, K. (2006). Foreign direct Investment in Tourism – Flows and volumes. Tourism Management, 27(4). 600–614.

242. ENIT. URL: <http://www.enit.it>

243. European PPP Expertise Centre. URL: <http://www.eib.org/en/projects/loan/regions/index.htm?from=1992&to=2018>.

244. Ian Ivey. The T&T Foresight Project (Tourism Global Foresight Report). Trinidad : NIHERST, 2006. 35 p.

245. Irem Önder, 2017 Forecasting tourism demand with Google trends: Accuracy comparison of countries versus cities. International Journal of Tourism Research. P.648–660.

246. Letcher P. Croatia. P. Letcher. USA: The Globe Pequot Press In., 2015. 393 p.

247. Maliuta K. Theoretical bases of Value based management implementation in tourism enterprises Investment attractiveness of tourism in Ukraine. Ukraine and the World the Tourism System. Collective monograph, 2019. Prague. 29–41pp.

248. Martin, B. R., Foresight in Science and Technology in: Technology Analysis & Strategic Management. Vol. 7. No. 2. 1995. URL: <https://www.tandfonline.com/toc/ctas20/current>.

249. Melnyk, Alexander G. (2014) “Foresight Model of Innovation and Technological Development in Economic Systems.” Business Inform 8: 88–94.

250. Muhammad A. N., Hassan S. (2016). Investment and tourism: Insights from the literature. International Journal of Economic Perspectives, Volume 10, Issue 4, 581–590.

251. Private Participation in Infrastructure Database. URL: <http://ppi.worldbank.org/visualization/ppi.html#sector=&status=&ppi=&investment=®ion=&ida=&income=&ppp=&mdb=&year=&excel=false&map=UA&header=true>

252. Renda A. Public Private Partnerships: National Experiences in the European Union. Briefing note governed by the provisions of Framework Service Contract. URL: euro2005.inform/news/11/p7273

253. Robaina-Alves, M., Moutinho, V., & Costa, R. (2016). Change in energy-related CO₂ (carbon dioxide) emissions in Portuguese tourism: A decomposition analysis from 2000 to 2008. Journal of Cleaner Production, 111. 520–528.

254. Russo, A., Smith, I., Atkinson, R., Servillo, L., Madsen, B., & Van der Borg, J. (2013). ATTREG: the attractiveness of European region and cities for residents and visitors. Scientific report, ESPON. Tarragona: University Rovirai Virgili

255. Scientific Foresight and Cognitive Modeling of Socio-Economic Systems. 2018. P. 145–149. URL:

https://www.researchgate.net/publication/329148669_Scientific_Foresight_and_Cognitive_Modeling_of_Socio-Economic_Systems

256. Song, H., Dwyer, L., Li, G., & Cao, G. (2012). Tourism economics research: A review and assessment. *Annals of Tourism Research*, 39(3). 1653–1682.

257. Susana Cro, Antonio Miguel Martinsc (2020). Foreign Direct Investment in the tourism sector: The case of France. URL: http://dspace.uevora.pt/rdpc/bitstream/10174/29259/1/Foreign%20Direct%20Investment%20in%20the%20tourism%20sector_%20The%20case%20of%20France.pdf

258. Sushchenko, O. A., Trunina, I. M. (2016). Creation of innovation clusters asline of enterprise competitiveness improvement in the field of foreign economic activity, *Aktual'ni problem ekonomiki*, 177(3): 191–198.

259. t-критерій Стьюдента. URL: <http://vmdbi.net.ua/t-kriteriy-styudenta/>:

260. The Global Competitiveness Report 2018–2019. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR20172018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017–2018.pdf>

261. The Global Competitiveness Report 2020. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

262. Tourism Market Trends, 2018. World Tourism Organization. – Madrid: UNWTO, 2019. 60 p. URL: www.worldtourizm.org;

263. Tourist Potential of Slovakia: Realized Opportunities, Prospects Ofincreasing the Efficiency of USE. 2018. P. 82–90. URL: <http://tourism.knukim.edu.ua/article/view/154588/159933>

264. Trunina, I. M. (2015) Development of entrepreneurship entity competitive strategy using competence-based approach. *Aktual'ni problemi yekonomiki*, (11): 206–213.

265. World Travel & Tourism Council (WTTC). (2019). Travel & Tourism. Economic Impact 2019. World. Retrieved from <https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/raziskave/raziskave/world2019.pdf>

266. World Travel & Tourism Council WTTC (2017). Travel & Tourism: Economic Impact 2016 World. London, United Kingdom: WTTC.

267. World Travel & Tourism Council WTTC (2018). Travel & Tourism: Economic Impact 2017 World. London, United Kingdom: WTTC

268. World Travel & Tourism Council WTTC (2019). Travel and Tourism: Economic Impact 2018 Pakistan; World Travel and Tourism Council (WTTC):London, UK.

269. WTTC (2016). Travel & Tourism: Economic Impact 2016 World. London, United Kingdom: WTTC.

ДОДАТКИ

Фінансові результати до оподаткування підприємств за регіонами (млн. грн)

Регіони	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	989,8	2006,3	1486,9	638,1	-1231,9	5228,7	9441,7	10004,2	10155,5	11661,5	4345,2
Волинська	307,9	655,1	-222,8	-584,7	-6768,9	-3180,1	351,6	2123,8	5550,7	2589,9	2529,8
Дніпропетровська	21157,5	26148,3	11649,8	6792,0	-54878,6	-46590,6	-128388,4	51394,5	42581,9	68227,2	47023,5
Донецька	10362,0	12556,2	2669,9	-1579,3	-42873,6	-61704,2	-15406,7	-25612,6	974,2	-6448,0	-11259,8
Житомирська	38,9	549,1	346,8	-16,5	-2470,6	3,1	2552,1	2004,9	4195,7	4801,7	2552,7
Закарпатська	-90,4	370,6	181,5	117,0	-2100,6	... ³	... ³	... ³	... ³	... ³	... ³
Запорізька	4832,9	5344,9	3658,1	6048,3	-9079,9	-2724,3	13799,3	20951,6	... ³	... ³	... ³
Івано-Франківська	-639,2	-1341,9	-1544,0	-1016,8	-9126,5	-7186,2	-2868,6	-407,4	1009,4	1881,4	-2126,2
Київська	1332,1	5865,0	10188,2	7512,8	-28969,4	-18556,4	8199,7	13080,0	14782,7	40368,1	8510,1
Кіровоградська	1392,8	2616,7	2616,1	1088,2	-3263,1	-4187,2	6981,3	777,1	4378,0	6241,9	4588,4
Луганська	-1070,5	-2227,5	-5842,9	-8355,4	-46595,7	-51543,1	-25234,5	-25802,8	1282,1	9051,3	-8594,8
Львівська	4,0	2215,5	2283,5	2772,6	-8753,2	-7630,1	2152,7	5365,7	9138,2	10872,0	3429,5
Миколаївська	1765,3	2216,5	2055,7	1068,5	-8758,4	-2663,5	-232,9	3713,4	7432,2	10469,0	-1149,9
Одеська	-206,2	375,2	-83,7	-400,6	-30325,2	-15780,0	-1314,8	6844,9	14354,0	24045,0	... ³
Полтавська	4908,9	10369,5	8555,2	6332,8	-3198,9	... ³	... ³	... ³	... ³	... ³	... ³
Рівненська	-464,8	271,7	-951,3	-1617,4	-7610,9	-5308,1	118,2	803,2	2366,3	7289,5	-1284,0
Сумська	519,7	1546,3	2504,0	885,9	-678,8	4653,5	6015,6	5365,1	5450,1	7539,7	9960,2
Тернопільська	197,9	199,8	1096,5	297,2	-5796,2	-2088,0	-55,3	-4865,3	289,7	41851,2	3435,0
Харківська	-1664,1	1307,7	2207,1	1935,2	-6708,0	-2701,8	2881,5	... ³	... ³	... ³	... ³
Херсонська	82,3	419,2	232,8	228,0	-2500,6	2378,9	3748,5	4040,1	4530,8	6112,1	-575,7
Хмельницька	735,6	1463,8	1040,1	547,4	-3396,1	-479,9	3005,9	1846,2	6380,4	9717,6	5031,4
Черкаська	1176,9	2699,7	2371,4	430,2	-5833,6	3719,0	6417,0	6955,0	9930,0	12163,7	3277,9
Чернівецька	-222,3	-46,1	295,0	-129,5	-910,2	417,8	426,7	-227,8	148,1	294,5	1430,3
Чернігівська	1321,3	-136,1	1167,0	100,5	-3136,6	... ³	... ³	... ³	... ³	... ³	... ³

Ібез урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [214-224]

Обсяг прямих інвестицій (млн. грн)

Регіони	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 (на жовт.)
Вінницька	3545	5081	5824	6110	5675	7373	7781	11080	16525	15524	9991	5056
Волинська	1767	2577	3255	3327	3390	6167	5986	6521	7866	12555	10193	3196
Дніпропетровська	16017	22116	22509	21290	20357	25920	30806	40274	55761	65778	52355	25268
Донецька	14994	26802	31722	27912	13156	8304	10775	15644	25651	30248	25103	10100
Житомирська	2011	2520	2893	3005	2905	4044	5176	6926	7485	7901	7687	3668
Закарпатська	2205	3052	2736	2646	2639	3778	3721	5256	6943	9151	4175	1711
Запорізька	7964	6677	7204	6839	7034	7794	10193	15069	14362	14631	11652	7762
Івано-Франківська	4379	4256	5167	4797	6837	9609	6563	8972	8449	8869	5408	3497
Київська	11331	17673	20367	20697	19653	24359	31058	31020	37477	48693	23046	12361
Кіровоградська	2123	3993	4576	3224	3122	4057	6151	6689	6421	7453	5637	2089
Луганська	5646	6980	8223	11369	5223	2060	2910	3045	2872	3209	2685	1504
Львівська	8830	12114	11173	9817	9555	13387	16971	22330	24647	27965	16220	8318
Миколаївська	4422	4298	4696	5009	3771	5990	9143	10138	9226	12294	7821	2937
Одеська	9724	9347	14631	11872	9361	9984	14988	20023	21040	20649	16977	6409
Полтавська	6289	7859	10218	9536	8828	8338	10998	15125	17471	22606	21789	9356
Рівненська	1937	2566	2771	2837	2805	4334	4087	5714	6889	6472	4934	2071
Сумська	2188	3022	2871	2721	2798	3663	5188	6184	6970	7475	6252	3092
Тернопільська	2138	2524	3375	2976	2590	3828	4499	6538	7350	8842	5981	2936
Харківська	8063	13035	14759	9293	8032	11247	15700	17968	21560	22523	17231	6965
Херсонська	1891	2688	2436	2125	2208	3107	4336	6850	6686	12153	3934	2144
Хмельницька	2948	3547	3489	3638	4078	6809	8770	10139	10435	9581	9210	4275
Черкаська	2831	3225	3781	3413	3262	4486	6126	7462	10463	10798	7084	3356
Чернівецька	1715	1794	2229	2257	1687	2789	2445	2836	3437	3947	2433	1296
Чернігівська	1891	2397	2737	2842	2621	3550	4979	6829	8258	8484	6075	2439

1 Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [123-144; 157]

Обсяги кредитів, наданих в економіку регіону (млн. грн)

Регіони	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 (на кін. серпня)
Вінницька	5 395	5 945	7 634	9081	6 336	5 946	5 323	6 196	7 464	8 658	9 193	10 679
Волинська	3 974	4 308	5 107	6144	6 104	5 640	5 849	6 671	6 910	6 857	6 436	9 056
Дніпропетровська	36 933	51 923	52 865	60244	169 201	185 508	208 615	227 943	233 052	230 286	56 456	61 450
Донецька	40 316	46 345	54 344	62089	41 278	26 921	20 400	18 381	19 207	15 258	10 099	11 158
Житомирська	3 973	4 256	5 330	6549	4 803	4 488	4 412	5 513	6 331	6 238	5 681	7 006
Закарпатська	3 061	3 200	3 919	4633	5 497	5 494	5 726	6 241	6 482	5 981	5 396	5 715
Запорізька	12 278	13 860	15 941	19099	18 730	21 752	21 534	23 491	25 639	21 944	22 754	22 833
Івано-Франківська	4 974	5 372	6 194	7470	5 166	4 416	4 280	5 767	6 742	6 745	6 987	8 966
м.Київ та Київська обл.	171 300	206 229	237 381	278519	580 497	556 325	560 280	541 114	564 009	484 272	635 890	654 425
Кіровоградська	3 239	3 585	5 211	6144	9 301	4 153	5 096	5 861	7 058	6 688	6 445	7 625
Луганська	9 743	11 384	13 776	15910	8 811	6 763	3 221	5 132	5 553	5 056	1 690	2 108
Львівська	17 033	18 475	21 001	24991	18 132	20 001	20 389	20 966	25 870	26 330	30 048	33 178
Миколаївська	6 325	6 732	7 915	9542	14 087	16 749	17 707	16 613	16 417	15 303	17 148	19 141
Одеська	20 673	23 131	27 116	31461	53 322	42 287	37 499	36 440	37 939	32 009	33 908	37 440
Полтавська	10 171	11 200	13 812	15924	7 785	7 613	7 129	9 224	10 648	11 421	11 149	14 069
Рівненська	3 886	4 385	5 372	5970	3 691	3 658	3 585	4 304	5 177	4 943	4 766	5 772
Сумська	4 282	4 946	6 186	7099	5 402	4 469	5 029	6 518	7 389	7 580	8 132	8 376
Тернопільська	4 197	4 909	8 737	9996	4 961	4 035	4 599	4 361	5 207	5 174	5 186	8 041
Харківська	18 607	21 617	25 606	31142	29 365	31 045	34 485	37 298	41 821	38 418	38 509	46 176
Херсонська	4 441	4 458	5 411	6289	6 973	6 487	5 937	6 939	7 961	7 104	6 341	8 958
Хмельницька	4 979	5 462	6 777	8380	5 961	5 215	5 238	6 190	7 591	7 464	8 230	9 922
Черкаська	5 927	6 362	7 844	9384	6 902	7 011	6 625	8 485	10 265	10 249	9 621	10 851
Чернівецька	3 001	3 126	3 813	4573	3 793	2 813	2 675	2 919	3 380	3 193	2 996	3 557
Чернігівська	3 921	4 423	5 414	6520	4 451	2 726	3 044	4 089	5 016	4 701	4 968	6 183

І без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [117; 123-144]

Наявний дохід у розрахунку на одного жителя, грн

Регіони	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	16018	19091	21735	23001	23422	29637	34931	45436	55734	64729	70691
Волинська	14312	16658	18807	19805	20137	24980	30013	38514	46120	52879	56603
Дніпропетровська	20739	24302	28772	30301	32036	39142	44366	57333	74755	87130	92083
Донецька	21317	24890	29337	31049	26234	21346	20927	25278	33840	39141	41662
Житомирська	15776	18716	21288	21652	22102	27801	32979	42684	52715	61961	67187
Закарпатська	12700	15002	17191	17929	17358	22457	26856	33891	41418	47495	51073
Запорізька	20221	23685	27108	28388	30182	36277	43462	54261	65065	75407	81949
Івано-Франківська	15009	17733	20148	20988	20357	26540	31719	40580	48724	55537	60276
Київська	19514	22520	26542	27391	28443	33956	40127	50664	65623	75146	79263
Кіровоградська	15418	18039	20554	21671	21954	27383	32745	42227	50373	58290	63472
Луганська	17850	20880	24024	25590	19788	15634	13793	16416	21252	24477	26714
Львівська	16514	19204	21992	23138	23595	29542	35325	44981	56592	65691	71150
Миколаївська	16993	20041	22878	23869	23459	29342	34971	45356	55469	63685	68289
Одеська	16275	19135	22224	25572	24242	32385	39132	50111	63153	72805	80164
Полтавська	17991	20917	24027	25371	26196	31997	37938	48663	61649	71627	77547
Рівненська	14630	17326	19860	21165	21781	26708	31295	40325	48184	54183	58814
Сумська	16876	19593	22582	23559	23938	30572	36084	45852	55829	65310	71117
Тернопільська	13824	16351	18561	18994	18401	24040	28195	36204	43577	49843	55570
Харківська	18451	21788	24870	26098	26274	32198	38197	48370	56421	65534	73218
Херсонська	14882	17654	19940	21724	20728	27880	32968	41695	50195	57110	63073
Хмельницька	15781	18738	21591	22789	22686	29292	34395	43638	50640	58008	64824
Черкаська	15769	18246	20718	21633	21761	26970	32327	41854	50600	58808	64254
Чернівецька	13503	15993	18108	19438	18476	23929	28361	36215	42762	48255	53875
Чернігівська	16625	19465	22770	23600	23093	28440	33231	42501	51213	58904	64933

І без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [46]

Витрати у розрахунку на одну особу, грн

Регіони	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	16 411,1	19 967,0	22 707,0	25 307,8	30 262,0	37 025,6	44 831,8	54244,8	66758	81557	88968
Волинська	16 396,0	20 285,2	23 158,9	25 948,5	30 619,9	38 746,6	43 913,4	51728,4	63039	71651	75360
Дніпропетровська	20 911,2	25 971,9	30 239,3	33 067,8	38 814,4	47 285,2	55 417,6	69887,0	84397	104333	112647
Донецька	19 943,6	24 506,2	28 789,6	32 102,7	25 174,1	17 488,8	20 041,4	24332,9	27896	33867	39422
Житомирська	15 903,0	19 975,7	22 618,4	25 145,0	29 385,3	36 645,4	44 125,4	57743,3	70755	80236	83768
Закарпатська	14 827,9	17 835,1	19 990,4	21 616,0	25 478,5	31 646,8	37 379,7	49171,2	59935	68466	74403
Запорізька	20 724,6	25 966,0	29 220,0	31 482,7	36 499,5	44 198,2	52 777,4	66983,2	82992	96006	99900
Івано-Франківська	15 852,1	19 725,4	22 637,9	26 057,6	30 884,8	37 194,7	44 159,0	50501,9	60983	71584	76786
Київська	19 879,6	24 731,2	28 106,1	32 788,0	38 731,0	50 624,0	58 225,4	84585,5	102137	129478	139404
Кіровоградська	15 935,5	19 818,1	23 044,7	24 916,3	29 329,3	37 096,9	45 526,6	55392,3	68879	78445	83807
Луганська	16 198,0	20 327,8	23 522,9	27 224,6	16 338,7	10 367,9	12 656,0	16266,0	18186	23040	24518
Львівська	17 673,1	21 976,6	25 361,3	26 805,4	30 377,8	38 775,2	46 719,2	63954,5	79186	90406	95914
Миколаївська	18 179,4	22 190,9	25 208,4	27 852,1	32 170,8	39 151,0	46 956,3	56654,4	69191	80485	85442
Одеська	23 230,7	28 778,7	33 040,9	35 988,8	41 147,1	49 419,2	58 931,5	74797,9	92345	102923	108381
Полтавська	17 620,0	21 438,8	24 758,6	26 669,2	31 252,1	39 158,6	46 680,9	62417,1	77873	91751	97883
Рівненська	15 892,7	19 908,1	22 481,8	24 262,0	28 219,8	34 559,6	40 562,7	49221,0	60959	69213	77440
Сумська	15 580,6	19 420,9	22 369,8	24 211,4	28 913,3	35 306,3	43 196,9	55145,5	68280	78765	81658
Тернопільська	14 412,3	18 240,8	20 868,5	22 195,7	26 385,8	32 392,8	39 027,7	46656,6	58104	66015	72060
Харківська	23 428,2	28 931,1	33 016,1	35 706,0	41 790,2	51 250,3	59 494,8	75299,2	96626	107693	115022
Херсонська	16 437,5	20 153,8	22 975,6	25 389,6	30 946,6	39 022,6	46 423,0	59276,1	72499	80235	83247
Хмельницька	16 334,9	20 045,3	22 215,5	23 755,1	28 280,0	34 458,3	42 113,5	57055,0	70801	81865	88806
Черкаська	17 215,4	21 433,7	24 486,7	26 782,7	31 007,2	37 502,0	45 206,5	59404,5	73262	85695	88993
Чернівецька	15 627,6	19 226,3	21 292,2	22 655,9	27 100,7	33 179,5	39 315,7	54708,0	68163	74058	78940
Чернігівська	16 084,2	20 156,4	22 390,1	24 751,5	29 432,8	36 379,1	44 576,6	57155,0	70949	79518	84056

І без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [47]

Частка ВРП в загальному підсумку, %

Регіони	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	2,2	2,3	2,3	2,4	2,8	3,0	3,1	3,1	3,1	3,3
Волинська	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5	1,6	1,5	1,7	1,7	1,9
Дніпропетровська	10,4	10,3	10,1	10,0	11,1	10,8	10,2	10,5	10,3	9,8
Донецька	11,5	11,9	11,7	10,8	7,6	5,8	5,8	5,6	5,4	5,2
Житомирська	1,8	1,7	1,7	1,7	1,9	1,9	2,0	2,1	2,2	2,1
Закарпатська	1,4	1,4	1,5	1,4	1,5	1,5	1,4	1,4	1,5	1,5
Запорізька	3,8	3,6	3,8	3,6	4,2	4,5	4,4	4,4	4,1	3,9
Івано-Франківська	1,8	2,0	2,2	2,2	2,4	2,3	2,2	2,1	2,2	2,2
Київська	4,1	4,4	4,8	4,5	5,0	5,2	5,4	5,3	5,6	5,5
Кіровоградська	1,5	1,6	1,5	1,7	1,8	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8
Луганська	4,0	4,1	4,0	3,6	2,0	1,2	1,3	1,0	1,0	1,0
Львівська	3,9	4,0	4,3	4,2	4,6	4,8	4,8	4,9	5,0	5,4
Миколаївська	2,2	2,2	2,0	2,1	2,2	2,4	2,5	2,3	2,2	2,3
Одеська	5,1	4,9	4,4	4,6	4,7	5,0	5,0	5,0	4,9	5,0
Полтавська	3,8	3,7	3,9	3,8	4,4	4,8	4,9	5,1	4,9	4,7
Рівненська	1,5	1,5	1,5	1,4	1,8	1,8	1,7	1,6	1,6	1,7
Сумська	1,7	1,8	1,7	1,8	1,9	2,1	1,9	1,9	1,9	1,9
Тернопільська	1,2	1,3	1,2	1,2	1,4	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4
Харківська	6,1	6,0	5,6	5,6	6,1	6,3	6,5	6,3	6,6	6,2
Херсонська	1,5	1,5	1,3	1,4	1,5	1,6	1,6	1,6	1,5	1,6
Хмельницька	1,7	1,8	1,8	1,7	2,0	2,1	2,0	2,1	2,1	2,1
Черкаська	2,0	2,1	2,1	2,2	2,4	2,6	2,5	2,5	2,6	2,6
Чернівецька	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0
Чернігівська	1,6	1,7	1,6	1,6	1,8	1,9	1,8	1,9	2,0	2,0

1 Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [19-29]

Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників, грн

Регіони	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	1942	2396	2694	2956	2895	3716	4379	6433	8038	9243	10136	12426
Волинська	1792	2292	2591	2817	2818	3604	4150	6025	7573	8747	9129	11254
Дніпропетровська	2466	3064	3385	3544	3719	4642	5271	7337	9029	11002	11619	13957
Донецька	2744	3439	3811	4117	3553 ²	5287	6733	8133	9850	11937	12660	14848
Житомирська	1891	2399	2617	2848	2782	3566	4130	6061	7457	8608	9480	11624
Закарпатська	1993	2494	2695	2906	2837	3728	4465	6633	8406	9062	9905	12221
Запорізька	2302	2954	3155	3434	3471	4504	5335	7141	8866	10462	11427	13952
Івано-Франківська	2060	2461	2682	2876	2921	3663	4329	6289	7760	8890	9967	11778
Київська	2406	3245	3528	3624	3514	4534	5562	7459	9132	10999	11803	14228
Кіровоградська	1926	2414	2660	2918	2922	3559	4099	6102	7427	8415	9509	11088
Луганська	2397	3346	3335	3657	3208 ²	3885	4917	6019	7643	8938	9853	11811
Львівська	2084	2533	2791	3029	3055	3906	4591	6617	8416	9380	10225	12724
Миколаївська	2199	2848	3321	3641	3321	4178	4994	6842	8251	9908	11266	13751
Одеська	2117	2822	3100	3440	3224	4208	4791	6681	8031	9319	10203	12359
Полтавська	2217	2911	3215	3350	3305	4089	4860	6966	8905	9817	10507	13050
Рівненська	2031	2693	2903	3285	3051	3863	4488	6047	7434	8848	9887	12507
Сумська	1963	2474	2722	2954	2916	3727	4199	6159	7527	8749	9835	12107
Тернопільська	1685	2132	2466	2697	2527	3319	3764	5798	7061	8183	9402	11283
Харківська	2174	2798	3068	3250	3244	4018	4635	6593	8048	9066	9877	12072
Херсонська	1811	2274	2543	2811	2628	3496	4062	5969	7233	8329	9245	11418
Хмельницька	1860	2390	2728	3030	2895	3699	4156	6166	7431	8617	9643	12055
Черкаська	1931	2479	2726	2940	2875	3639	4337	6371	7578	8868	9546	11845
Чернівецька	1854	2320	2628	2862	2602	3357	3813	5772	7062	8017	8996	10811
Чернігівська	1799	2211	2498	2703	2703	3556	4079	5913	7130	8448	9484	11425

1 Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [174-184]

Середньооблікова чисельність штатних працівників, тис. осіб

Регіони	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	282	273	269	266	257	282	273	269	266	257	250,1	225,4
Волинська	171	171	172	170	161	171	171	172	170	161	166,9	151,0
Дніпропетровська	810	791	783	775	750	810	791	783	775	750	747,9	721,9
Донецька	472	457	412	382	360	472	457	412	382	360	358,6	346,3
Житомирська	220	215	208	207	205	220	215	208	207	205	207,2	200,0
Закарпатська	172	169	165	162	152	172	169	165	162	152	149,3	131,9
Запорізька	384	372	365	367	351	384	372	365	367	351	346,0	333,7
Івано-Франківська	200	196	192	191	186	200	196	192	191	186	187,9	182,8
Київська	344	347	344	354	344	344	347	344	354	344	351,2	332,4
Кіровоградська	180	177	175	176	168	180	177	175	176	168	167,2	154,5
Луганська	173	150	129	112	102	173	150	129	112	102	104,1	96,8
Львівська	483	474	467	474	472	483	474	467	474	472	484,0	438,6
Миколаївська	207	200	195	193	186	207	200	195	193	186	183,6	174,4
Одеська	438	429	425	422	412	438	429	425	422	412	407,9	380,5
Полтавська	328	310	305	301	293	328	310	305	301	293	290,4	260,8
Рівненська	188	182	177	175	170	188	182	177	175	170	172,6	150,4
Сумська	219	214	206	202	193	219	214	206	202	193	190,7	181,1
Тернопільська	158	152	149	147	141	158	152	149	147	141	144,4	126,6
Харківська	576	574	555	562	546	576	574	555	562	546	551,4	528,9
Херсонська	173	165	161	158	148	173	165	161	158	148	148,8	134,6
Хмельницька	220	214	204	204	200	220	214	204	204	200	198,3	184,9
Черкаська	225	220	222	217	208	225	220	222	217	208	208,1	185,8
Чернівецька	117	117	114	115	110	117	117	114	115	110	105,5	100,4
Чернігівська	194	190	185	184	176	194	190	185	184	176	176,3	167,6

Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [173]

Економічна активність, тис. осіб

Регіони	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	774,6	775,5	763,2	758,9	743,2	742,7	733,8	724,3	724,8	726,8	712,1	689,2
Волинська	475,0	478,3	483,3	481,4	461,0	437,6	429,0	416,9	418,6	422,8	417,0	407,6
Дніпропетровська	1675,5	1657,4	1649,4	1624,3	1588,9	1607,4	1553,1	1514,2	1525,8	1535,5	1502,4	1474,5
Донецька	2166,2	2160,4	2150,3	2118,2	2087,4	887,8 ³	872,9	861,9	862,4	868,4	842,7	831,2
Житомирська	628,5	626,0	614,1	606,3	591,0	573,4	544,1	540,7	542,6	555,4	551,8	541,3
Закарпатська	586,6	590,4	585,1	590,3	585,3	564,4	550,2	550,9	551,7	557,7	552,0	538,3
Запорізька	891,3	884,5	879,2	869,3	839,9	828,5	816,7	806,2	806,2	815,0	796,9	781,2
Івано-Франківська	578,8	581,3	595,3	595,8	593,7	600,0	591,2	599,1	602,4	617,3	607,0	598,9
Київська	808,5	807,7	804,3	809,9	791,9	795,5	795,7	794,9	808,8	815,0	813,2	796,1
Кіровоградська	481,7	477,5	472,6	469,4	442,0	435,7	430,0	430,6	430,8	432,0	415,3	401,9
Луганська	1096,9	1085,7	1077,7	1066,1	1040,3	366,4 ³	350,4	347,3	347,6	352,7	342,7	327,9
Львівська	1188,7	1198,9	1181,5	1186,7	1141,1	1119,7	1124,1	1127,4	1131,2	1147,0	1126,8	1110,5
Миколаївська	589,3	585,5	579,3	578,3	556,3	558,5	565,2	550,1	550,3	551,5	537,6	523,9
Одеська	1122,9	1119,0	1127,9	1120,6	1093,1	1064,2	1071,6	1060,5	1061,3	1081,1	1070,5	1052,8
Полтавська	716,4	709,8	711,0	706,2	680,4	649,0	651,9	652,1	652,9	659,7	644,0	624,5
Рівненська	527,3	533,3	545,2	543,0	531,9	540,5	537,3	521,3	521,7	529,8	518,6	503,6
Сумська	544,1	539,2	567,2	558,6	538,4	505,5	500,3	496,0	502	515,9	508,3	494,5
Тернопільська	487,3	490,2	489,0	484,3	471,3	456,3	450,6	443,1	448,8	460,3	451,6	443,9
Харківська	1349,1	1348,8	1364,7	1357,7	1323,9	1295,2	1305,9	1309,2	1319,8	1327,0	1289,6	1263,0
Херсонська	529,8	529,3	526,5	519,2	510,1	486,7	489,7	490,0	490,4	499,0	490,7	479,4
Хмельницька	639,7	640,5	629,1	622,4	596,4	563,6	569,0	558,3	560,3	576,8	566,5	553,4
Черкаська	626,1	625,3	617,2	614,7	598,8	571,9	562,6	564,4	565,1	573,2	557,8	543,6
Чернівецька	414,7	416,4	421,0	418,9	410,4	396,6	405,8	407,9	410,3	434,2	423,1	411,3
Чернігівська	534,1	530,0	526,3	520,4	509,3	477,3	465,7	466,3	467,5	474,1	468,3	451,0

1 Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [51]

Рівень зареєстрованого безробіття, %

Регіони	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	10,7	10,6	9,7	9,3	10,9	10,6	10,9	11,2	11,0	10,3	10,6	11,4
Волинська	9,5	9,3	9,2	9,0	9,8	11,1	12,9	13,7	13,0	12,3	12,4	13,1
Дніпропетровська	8,0	7,8	7,4	7,2	7,4	7,2	7,9	8,5	8,2	8,1	8,6	9,1
Донецька	9,6	9,3	9,0	8,6	9,1	14,4	14,8	15,2	14,5	14,0	14,8	15,7
Житомирська	11,1	10,9	10,1	9,9	11,1	11,8	12,5	11,8	11,1	10,5	10,9	11,5
Закарпатська	9,7	9,5	9,7	9,1	10,5	9,5	10,5	10,2	9,9	9,6	10,6	11,6
Запорізька	7,9	7,7	7,5	7,2	7,7	9,8	10,4	10,8	10,6	10,2	10,6	11,5
Івано-Франківська	9,0	8,8	9,1	8,3	8,9	8,7	9,6	9,3	8,5	7,9	8,3	9,0
Київська	8,3	8,0	7,8	7,3	7,9	7,7	7,2	6,8	6,5	6,3	6,9	7,3
Кіровоградська	10,2	10,1	9,4	9,0	10,0	11,8	12,9	12,7	12,6	12,1	12,7	13,7
Луганська	7,8	7,5	7,7	7,3	8,4	15,3	16,7	17,0	16,7	15,1	15,3	16,6
Львівська	8,2	8,0	8,3	8,1	9,2	9,3	8,6	8,4	7,8	7,4	7,5	7,8
Миколаївська	9,5	9,2	9,0	8,9	9,7	8,6	9,6	10,5	10,3	10,0	10,7	11,9
Одеська	6,8	6,6	6,5	6,4	7,0	6,6	6,4	7,8	7,4	6,9	7,1	7,4
Полтавська	10,5	10,2	9,4	8,9	10,6	13,9	12,7	12,5	12,2	11,8	12,0	12,8
Рівненська	12,8	12,5	10,5	10,1	10,8	10,5	10,8	11,3	10,8	9,7	9,3	10,5
Сумська	11,8	11,4	9,2	8,6	9,7	11,0	9,9	10,2	9,8	9,1	9,4	10,6
Тернопільська	11,7	11,3	10,6	10,1	11,1	12,4	12,9	13,5	12,7	11,8	11,5	12,3
Харківська	8,2	7,9	7,8	7,3	7,7	7,4	7,2	6,7	6,0	5,9	6,2	7,1
Херсонська	9,7	9,4	9,3	9,0	9,7	10,4	12,5	12,1	11,7	11,3	11,3	11,9
Хмельницька	9,6	9,4	9,5	9,2	10,5	11,3	10,7	11,0	10,4	9,7	9,8	11,1
Черкаська	11,2	10,9	10,1	9,4	10,1	9,9	10,7	10,6	10,2	9,7	9,5	10,7
Чернівецька	9,4	9,0	8,7	8,5	9,3	9,7	9,2	9,0	8,8	7,9	8,7	10,5
Чернігівська	11,4	11,2	10,6	10,1	11,0	11,8	12,3	12,0	11,3	10,7	11,8	13,0

І без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [159-169]

Кількість промислових підприємств, од.

Регіони	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	7982	8075	17896	18809	19135	19940	19719	20447	21248	22037	22261
Волинська	5202	4896	12283	13045	13238	13680	13659	14317	14753	15227	15442
Дніпропетровська	27383	26865	43083	44694	42823	45072	45345	47517	49625	52418	52340
Донецька	27385	28892	46211	48580	47389	31820	31437	30738	30720	31481	31358
Житомирська	6329	6218	14428	15125	15560	15865	15692	16194	16943	17381	17381
Закарпатська	5793	5574	12984	13831	14258	14640	14009	14936	15828	16223	16470
Запорізька	14588	14937	23993	24972	24898	25404	25420	26483	27168	27991	28150
Івано-Франківська	7658	7643	15985	16722	16886	17255	16634	18198	19091	19615	19436
Київська	15256	16502	29673	31716	31534	33087	33506	35154	36341	37878	37610
Кіровоградська	6782	6642	12853	13518	13936	14246	14060	14565	15054	15808	15861
Луганська	10926	11058	20242	21797	21618	13891	14204	13805	14010	14347	14152
Львівська	20343	16675	32738	34804	35264	35905	34583	37818	40531	42958	43995
Миколаївська	11227	8485	18024	18961	18848	19451	19455	20268	20926	21860	21278
Одеська	24972	23551	37464	39681	37915	38661	37380	40792	41572	42945	43165
Полтавська	9565	9630	18802	19707	19880	20600	19951	21124	22000	22498	22497
Рівненська	5098	4899	11922	12515	12710	13188	13214	13555	13998	14569	14967
Сумська	5380	5424	11860	12525	12684	13075	12830	13045	13469	13833	13869
Тернопільська	4729	4970	12056	13132	13349	13639	13192	13728	14354	14812	14919
Харківська	25792	25739	37041	39061	38228	39078	35259	37398	38785	40209	41008
Херсонська	7179	6728	14092	15144	15363	15511	15284	16116	16550	16944	16737
Хмельницька	6489	6408	15337	16183	16546	17188	16829	17426	18093	18604	18606
Черкаська	7298	7134	15376	16665	17101	17630	17872	18719	19197	19837	19723
Чернівецька	5313	3731	9545	9906	9982	10191	9890	10296	10763	11040	11173
Чернігівська	5183	5522	12640	13195	13039	13428	12879	13602	13718	14032	14000
м.Київ	86314	92464	93001	108791	109000	112324	103548	114304	122249	132735	133405

1 Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [72]

Кількість малих промислових підприємств, од.

Регіони	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	7350	7455	8147	8770	8815	8968	8154	8706	9163	9674	9272
Волинська	4827	4527	4816	5188	5212	5305	4734	5293	5591	5905	5674
Дніпропетровська	25736	25173	25691	26651	24821	25969	24325	26603	27772	29681	29327
Донецька	25642	27122	26170	27041	10538	10851	9893	9909	9201	9691	8874
Житомирська	5806	5717	5769	6210	6177	6231	5545	6108	6502	6860	6604
Закарпатська	5453	5246	5322	5741	5799	5853	4800	5543	6173	6096	6360
Запорізька	13789	14160	13553	14119	13859	13819	12877	13975	14375	14975	14692
Івано-Франківська	7314	7310	7352	7668	7652	7659	6587	7342	7975	8250	7754
Київська	14170	15409	16394	17625	16868	17167	16860	18403	19045	20000	19250
Кіровоградська	6370	6236	6617	7010	7286	7337	6859	7406	7720	8329	8146
Луганська	10154	10293	9978	10697	2972	3106	3303	3205	3240	3524	3180
Львівська	19311	15695	16368	17849	17718	17806	14749	17064	18239	19383	19823
Миколаївська	10774	8059	9802	10400	10105	10229	9706	10459	11077	11878	11078
Одеська	23828	22467	23641	25039	23048	23046	20191	23203	23803	24889	24519
Полтавська	8865	8943	9108	9519	9415	9591	8429	9609	10345	10753	10446
Рівненська	4729	4543	4604	4867	4898	4974	4409	4995	5213	5583	5652
Сумська	4944	5006	5025	5426	5445	5479	4916	5324	5564	5796	5677
Тернопільська	4410	4661	4497	4909	4871	4856	4017	4481	4778	4782	4822
Харківська	24503	24442	23693	24883	23724	23827	19328	21461	22567	23749	23867
Херсонська	6793	6344	7298	7802	7877	7735	6882	7824	7924	8202	7807
Хмельницька	6031	5969	6167	6519	6589	6627	5865	6575	7039	7418	7212
Черкаська	6735	6571	6646	7427	7686	7837	7605	8414	8691	9173	8763
Чернівецька	5086	3517	3793	3968	3897	3903	3345	3759	3913	4028	3984
Чернігівська	4712	5066	5455	5835	5644	5675	4886	5560	5712	5999	5812
м.Київ	82257	88292	71201	82973	83682	83964	72889	81699	87752	97710	97113

І Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [72]

Кількість туристів, обслужених суб'єктами туристичної діяльності (юридичними та фізичними особами)

Регіони	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька		26383	14127	5461,6	10223	22748	27485	38634	13028	20264	7936
Волинська		14657	9101	8287,6	5352	15620	26526	17047	9513	9247	2726
Дніпропетровська		64462	38417	7866,4	26332	46121	57770	75526	40845	57059	22611
Донецька		88461	67798	7928,6	12084	3297	10874	9231	16804	21626	10324
Житомирська		10694	5317	747,0	2515	6283	8615	9516	8940	11253	5052
Закарпатська		21773	15212	7016,6	7481	10656	11601	14652	11641	13522	7893
Запорізька		60055	25532	9610,8	22448	30922	40376	47675	31679	31521	17984
Івано-Франківська		59327	105268	240647,4	60039	65885	79973	73309	42971	43861	54864
Київська		12679	13451	4665,0	6601	11560	25008	36983	22865	29656	14086
Кіровоградська		27012	9352	7364,5	3414	7830	8854	8436	3033	4335	1937
Луганська		15558	13505	396,3	307	939	1896	2825	972	1129	404
Львівська		128709	108397	204746,9	78630	112472	181827	175150	114364	143222	52690
Миколаївська		27934	15490	29399,5	6059	7464	9023	11805	6280	8402	2890
Одеська		76066	51808	93637,0	32475	45809	59077	72302	51898	59632	14948
Полтавська		26887	9653	33,6	4902	9497	14608	19032	4215	3498	2660
Рівненська		9490	7381	838,9	3953	6640	9022	11168	5801	9494	5186
Сумська		13597	8439	1886,5	6471	7567	8819	11185	6378	9429	4199
Тернопільська		14164	8181	1702,0	5744	6668	7536	9558	5863	8450	2318
Харківська		74038	81145	16152,0	56131	31233	40429	51929	25070	33021	18164
Херсонська		29230	6561	4323,2	5485	11720	16584	20278	5330	4208	2426
Хмельницька		31212	13855	2624,5	10589	25426	19885	26829	5027	9401	5312
Черкаська		11375	4692	2583,7	3445	8520	11684	20953	5786	8692	1811
Чернівецька		36116	13107	5392,6	10553	15662	19415	20341	17946	15178	4555
Чернігівська		15687	9697	503,9	2652	7052	11698	15974	4195	5982	4383
м.Київ		944917	1748213	4473065,5	1833072	1501985	1841021	2006088	3497179	4757870	1690051

1 Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [74]

Кількість ночівель туристів, що включені до туристичних пакетів

Регіони	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	74881	70318	31767	21614	25131	23263	25401	25345	36357	40853
Волинська	34490	40687	51766	24564	35512	49234	29274	32067	33582	23407
Дніпропетровська	97321	84759	94400	49365	44875	35131	42980	63195	73042	179719
Донецька	243711	154188	177867	1192	15002	37009	–	8255	8838	41671
Житомирська	7603	21626	9783	1676	2178	3260	2707	3280	3558	29972
Закарпатська	57240	69022	73578	35850	22206	30978	21965	19132	19218	52780
Запорізька	71694	92130	41318	30797	13784	8931	5379	3395	4288	128423
Івано-Франківська	123386	176391	197437	193931	219495	395305	280783	116906	129368	125826
Київська	24252	3443	69260	13556	2743	5153	3425	11277	12017	99132
Кіровоградська	15782	19727	13371	7114	1093	1326	–	–	13714	11935
Луганська	11169	5985	21159	-	-	-	–	–	3578	3189
Львівська	429860	553688	773872	900932	365687	1203506	1059561	1313283	1353757	424240
Миколаївська	114443	130662	131936	16550	4534	4911	7101	9964	10036	21120
Одеська	257621	210710	182362	140009	117787	145483	118482	107417	115556	100480
Полтавська	1728	280	98	-	-	-	–	–	13964	16225
Рівненська	21810	17263	17064	11798	12145	9298	9958	5792	6935	43165
Сумська	23697	15694	19499	22895	-	13981	13721	50965	52784	19678
Тернопільська	16370	21416	29499	15920	8931	5747	9435	8664	285	15604
Харківська	80639	66564	32980	8338	7862	21127	19406	3552	4228	126745
Херсонська	113498	9314	21186	20993	9672	20500	21494	960	824	16181
Хмельницька	1530	23253	15851	14452	238	1070	–	890	943	23143
Черкаська	2893	19773	10698	7787	5726	5409	13552	18346	19758	8685
Чернівецька	85744	79363	75415	29934	15615	22381	5586	8662	7126	30815
Чернігівська	14949	14036	1196	1082	560	791	1324	1085	1842	35780
м.Київ	5727515	10479942	13423789	8218243	4966529	10106224	12149740	12543040	12918485	10379584

1 Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [204; 205]

Кількість туроператорів та турагентів - юридичних осіб

Регіони	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	34	41	32	29	28	30	27	25	24	19
Волинська	35	34	27	27	21	21	23	19	21	13
Дніпропетровська	163	163	161	118	113	117	118	119	111	109
Донецька	166	138	141	45	12	24	22	31	29	26
Житомирська	24	22	22	16	20	16	14	16	17	16
Закарпатська	61	59	41	40	37	35	31	28	30	22
Запорізька	81	86	88	74	61	66	63	62	61	57
Івано-Франківська	54	51	49	48	40	36	34	34	31	25
Київська	22	27	38	40	37	39	39	45	51	47
Кіровоградська	20	23	21	17	15	14	12	13	14	13
Луганська	33	36	47	8	8	7	7	8	7	6
Львівська	134	148	143	143	137	149	159	142	148	97
Миколаївська	42	40	37	32	29	29	23	18	21	20
Одеська	175	183	197	172	164	157	140	135	128	92
Полтавська	35	33	28	23	19	17	17	15	14	14
Рівненська	30	35	36	30	26	26	26	27	30	28
Сумська	21	22	23	23	23	20	19	18	19	17
Тернопільська	30	28	27	22	20	19	17	20	22	14
Харківська	125	131	114	104	88	90	84	83	86	84
Херсонська	22	26	23	22	16	15	14	16	14	8
Хмельницька	30	32	31	29	27	27	26	25	25	18
Черкаська	35	35	33	28	27	25	24	27	28	20
Чернівецька	71	77	70	44	44	36	38	39	35	28
Чернігівська	20	20	19	19	21	17	15	12	17	18
м.Київ	702	1125	1138	1045	752	806	751	856	884	750

1 Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [204; 205]

Кількість турагентів - фізичних осіб-підприємців

Регіони	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	44	46	44	40	35	38	40	60	65	60
Волинська	39	47	58	53	47	48	39	51	75	57
Дніпропетровська	230	236	326	206	181	205	207	297	318	322
Донецька	241	172	214	39	11	9	20	61	67	56
Житомирська	38	43	36	28	27	40	32	44	51	43
Закарпатська	78	61	41	34	30	30	31	61	57	50
Запорізька	80	70	162	157	79	95	89	116	92	90
Івано-Франківська	58	56	63	51	43	71	62	85	93	79
Київська	39	39	96	64	53	80	75	167	180	173
Кіровоградська	28	39	49	39	31	33	27	37	58	44
Луганська	61	51	178	7	3	12	10	20	39	31
Львівська	60	77	129	92	84	123	97	161	272	168
Миколаївська	41	30	38	33	31	40	38	66	64	69
Одеська	80	103	105	77	81	111	108	121	164	102
Полтавська	81	91	102	87	72	71	75	133	136	110
Рівненська	20	28	42	39	33	40	32	64	86	74
Сумська	51	31	36	28	30	37	39	61	87	68
Тернопільська	41	35	43	27	23	34	28	41	72	51
Харківська	166	230	244	205	176	165	174	175	175	150
Херсонська	52	46	46	48	37	57	51	60	68	46
Хмельницька	38	59	69	55	51	62	60	58	63	45
Черкаська	60	70	66	54	48	61	67	72	84	79
Чернівецька	47	64	51	24	21	30	24	37	44	27
Чернігівська	30	36	40	38	34	34	36	46	41	39
м.Київ	180	208	207	162	136	142	169	228	346	273

1Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [72; 204; 205]

Витрати, пов'язані з наданням туристичних послуг, тис.грн

Регіони	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	2541,1	3390,2	3311,0	2250,9	3678,1	10218,7	9363,4	11916,2	7652,1	3928,6
Волинська	79,6	817,8	1056,0	2355,6	6187,3	13934,6	9745,8	4326,6	4889,1	2309,9
Дніпропетровська	16861,2	7668,4	5050,3	3957,5	9512,7	8432,6	5942,3	21532,1	21397,1	5519,0
Донецька	93809,3	15018,1	67069,9	6943,2	1205,5	7957,7	3086,4	9959,9	10522,2	1482,8
Житомирська	243,9	17,4	148,7	114,5	116,6	459,8	492,0	865,7	2035,5	234,0
Закарпатська	5445,2	2434,3	3929,3	4496,2	3496,0	3915,5	6474,0	7164,6	9893,4	5763,1
Запорізька	2292,4	6827,1	3402,1	1311,8	914,2	1724,1	733,7	2176,0	2569,9	426,2
Івано-Франківська	228780,1	281363,9	204693,0	153741,4	171271,7	236413,1	197886,1	268392,8	322355,3	235824,7
Київська	10901,4	108,0	25964,8	5716,3	3881,0	1749,8	7750,2	35653,0	72495,3	39514,9
Кіровоградська	889,3	716,1	2197,6	2848,4	373,3	10,4	-	-	-	-
Луганська	4680,7	-	3973,0	-	-	-	-	-	-	-
Львівська	117611,4	97768,1	159710,4	65206,5	105000,3	149379,7	280035,2	394507,2	437289,3	149464,5
Миколаївська	5220,2	451,6	166,6	26,1	274,9	192,8	126,4	95,3	-	128,9
Одеська	214345,1	211804,0	130515,2	83681,1	94665,0	81527,4	77843,0	89691,5	91187,3	13624,9
Полтавська	140,0	-	803,3	596,2	251,1	256,3	304,3	4805,3	1589,3	-
Рівненська	2986,2	2579,4	139,5	2125,4	5047,4	4287,0	4088,5	5085,7	8396,1	6993,4
Сумська	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Тернопільська	465,9	598,7	1023,0	973,0	873,5	279,0	563,9	680,8	1048,7	83,9
Харківська	34751,8	9106,7	14173,5	5777,3	9503,3	12061,8	19099,9	19930,4	27278,6	14966,0
Херсонська	1681,3	2112,0	2935,9	4107,2	4704,7	5802,2	4836,4	8042,9	4767,6	4630,6
Хмельницька	1957,2	637,0	1851,0	1069,4	1618,5	2333,9	2990,3	3611,2	4075,4	362,4
Черкаська	314,2	1764,7	2532,7	1938,7	3459,6	3994,9	5195,3	6222,9	15564,0	803,7
Чернівецька	14206,2	61,9	1727,7	2494,5	12878,2	21124,7	12076,8	20776,8	20647,1	10863,3
Чернігівська	375,2	174,6	227,3	15,2	-	-	-	-	-	-
м.Київ	2746036, 7	4090587, 0	5466880, 9	4419297, 0	8226155, 5	10967065, 1	17714644, 2	21807407, 6	31269045, 0	17842013, 6

І без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [204; 205]

Дохід від надання туристичних послуг (без ПДВ, акцизів і аналогічних обов'язкових платежів), тис.грн

Регіони	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	5411,5	12188,9	5461,6	5933,6	8798,7	13938,4	12762,3	14899,4	24710,6	52536,8
Волинська	7300,7	6744,1	8287,6	5030,5	9427,5	12395,4	16470,1	12805,1	19476,6	34676,5
Дніпропетровська	28847,5	12267,5	7866,4	18565,9	19903,3	19509,8	3540,5	5162,9	38778,9	344970,6
Донецька	130048,4	46528,1	7928,6	7409,3	19729,5	90927,0	–	6951,0	14196,5	105291,1
Житомирська	1847,7	821,7	747,0	1744,2	1844,9	2440,8	654,8	1058,6	6544,6	67425,7
Закарпатська	8873,7	7269,5	7016,6	7017,4	5281,7	7643,0	7679,9	9517,8	20751,9	70859,9
Запорізька	18016,4	10209,7	9610,8	10588,4	9043,3	14519,3	1777,2	1964,4	25389,3	240077,1
Івано-Франківська	218042,1	231304,0	240647,4	205352,1	260757,2	338141,4	267619,3	432680,6	314013,3	262272,0
Київська	9927,4	183,5	4665,0	4091,7	6981,5	10903,7	4272,9	2155,3	67510,2	228751,0
Кіровоградська	15017,7	7016,5	7364,5	8206,5	2665,7	3022,1	–	–	5710,3	32987,7
Луганська	11585,2	127,0	396,3	184,7	338,7	489,1	–	–	1733,1	6057,2
Львівська	109650,3	139576,2	204746,9	166910,8	177567,8	251773,8	357634,2	415437,1	564885,5	486502,9
Миколаївська	33739,3	28751,3	29399,5	3045,9	2703,0	3454,7	1108,3	1372,3	4241,8	54945,4
Одеська	91896,4	93586,5	93637,0	108267,9	176891,8	219425,5	117819,2	128986,8	176352,7	196519,6
Полтавська	4790,6	53,3	33,6	2796,8	2030,8	2366,8	–	–	5953,6	31809,7
Рівненська	6009,9	2776,6	838,9	4165,5	7067,4	6537,2	5099,6	5266,5	13650,4	63927,0
Сумська	1575,9	389,3	1886,5	3163,6	2906,6	5656,9	1993,9	4888,4	6218,1	44850,3
Тернопільська	3854,9	1222,1	1702,0	2912,9	3747,2	3174,8	2150,4	2708,8	6251,2	23853,7
Харківська	47002,4	11561,6	16152,0	17093,5	19495,7	23800,6	21644,4	21123,3	56494,0	243994,3
Херсонська	27248,6	5288,0	4323,2	7341,1	25936,8	21751,3	7742,5	518,4	39200,7	12643,7
Хмельницька	6321,1	2678,3	2624,5	6579,6	4868,5	5439,4	–	19,4	6877,9	52111,1
Черкаська	1754,9	5714,9	2583,7	5240,6	6084,0	4522,9	3706,1	5965,1	15759,4	22551,5
Чернівецька	10582,0	2721,9	5392,6	6432,3	12035,1	22216,0	1545,2	9515,9	19255,9	52989,4
Чернігівська	1166,2	596,7	503,9	1199,4	1304,5	1538,7	119,2	388,5	3483,2	66871,6
м.Київ	3156525,6	4691684,1	4473065,5	4823399,2	4010320,4	10436931,8	17082031,6	19224158,5	30491261,5	24818401,5

Із урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [38-43; 204; 205]

Кількість одиниць природно-заповідного фонду, од.

Регіони	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Вінницька	400	403	406	140	140	140	140	140	146
Волинська	380	384	384	123	123	123	123	123	125
Дніпропетровська	149	156	172	387	387	387	387	388	391
Донецька	112	114	117	310	310	311	310	314	315
Житомирська	213	221	221	261	260	263	269	275	291
Закарпатська	456	482	459	608	619	634	639	639	643
Запорізька	313	316	331	242	242	242	243	246	246
Івано-Франківська	472	514	517	79	80	81	81	81	82
Київська	187	194	194	522	522	522	522	522	523
Кіровоградська	207	215	221	526	529	530	539	546	555
Луганська	181	183	196	331	331	331	331	331	331
Львівська	158	168	183	664	663	664	665	666	669
Миколаївська	347	347	347	178	178	181	182	185	192
Одеська	134	134	140	140	140	140	140	140	146
Полтавська	120	124	123	123	123	123	123	123	125
Рівненська	384	384	387	387	387	387	387	388	391
Сумська	309	310	310	310	310	311	310	314	315
Тернопільська	256	256	260	261	260	263	269	275	291
Харківська	585	597	599	608	619	634	639	639	643
Херсонська	240	241	242	242	242	242	243	246	246
Хмельницька	79	79	79	79	80	81	81	81	82
Черкаська	499	517	522	522	522	522	522	522	523
Чернівецька	520	521	522	526	529	530	539	546	555
Чернігівська	331	331	331	331	331	331	331	331	331
м.Київ	656	656	656	664	663	664	665	666	669

І без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [66]

Загальна кількість музеїв, од.

Регіони	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	13	15	19	22	25	28	28	30	28	28	30
Волинська	15	17	17	17	17	17	17	16	17	17	16
Дніпропетровська	19	22	23	25	26	26	26	26	26	26	26
Донецька	22	25	26	26	2	14	15	15	14	15	15
Житомирська	17	17	18	18	21	21	22	23	21	22	23
Закарпатська	14	14	14	16	15	15	14	14	15	14	14
Запорізька	21	22	22	23	23	23	23	23	23	23	23
Івано-Франківська	21	22	24	24	24	26	26	26	26	26	26
Київська	22	23	24	24	24	23	23	24	23	23	24
Кіровоградська	29	31	31	31	31	30	30	29	30	30	29
Луганська	19	20	19	18	6	8	13	13	8	13	13
Львівська	25	25	25	25	26	26	26	27	26	26	27
Миколаївська	9	10	10	11	12	12	12	12	12	12	12
Одеська	11	11	11	11	11	11	13	14	11	13	14
Полтавська	32	33	36	38	40	40	40	37	40	40	37
Рівненська	12	12	13	13	13	13	14	14	13	14	14
Сумська	15	16	17	17	17	17	17	17	17	17	17
Тернопільська	25	28	29	29	29	30	30	30	30	30	30
Харківська	33	33	33	33	33	33	33	33	33	33	33
Херсонська	6	7	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Хмельницька	25	24	24	25	27	27	27	28	27	27	28
Черкаська	27	25	26	27	27	27	29	29	27	29	29
Чернівецька	5	5	8	10	10	10	10	10	10	10	10
Чернігівська	32	31	31	33	35	36	35	35	36	35	35
м.Київ	42	43	44	43	40	42	44	40	42	44	40

1 Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [204; 205]

Кількість театрів, од.

Регіони	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Вінницька	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Волинська	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Дніпропетровська	13	13	13	13	13	13	13	14	13	13	13	14
Донецька	5	5	5	5	2	1	1	1	2	1	1	1
Житомирська	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Закарпатська	4	4	4	4	4	4	4	5	4	4	4	5
Запорізька	5	5	5	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Івано-Франківська	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Київська	1	2	2	2	2	3	3	3	2	3	3	3
Кіровоградська	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Луганська	5	5	5	5	2	3	2	2	2	3	2	2
Львівська	11	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Миколаївська	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Одеська	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
Полтавська	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Рівненська	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Сумська	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Тернопільська	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Харківська	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
Херсонська	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Хмельницька	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Черкаська	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Чернівецька	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	2
Чернігівська	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
м.Київ	33	27	27	27	24	23	23	23	24	23	23	23

І без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [204; 205]

Кількість колективних засобів розміщування

Регіони	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	68	77	90	100	98	99	80	85	22	21	10
Волинська	122	130	126	150	138	139	137	131	72	61	36
Дніпропетровська	264	275	260	262	265	253	254	228	93	106	87
Донецька	487	494	483	458	112	139	126	121	78	88	65
Житомирська	57	68	70	77	79	77	83	80	17	19	16
Закарпатська	204	216	208	284	287	268	256	250	54	59	48
Запорізька	303	312	315	358	355	311	376	374	123	133	119
Івано-Франківська	365	378	200	225	243	230	257	274	67	64	50
Київська	121	142	134	170	164	158	176	162	86	96	80
Кіровоградська	53	61	73	74	77	67	52	46	30	37	20
Луганська	107	112	109	105	21	27	29	29	9	11	7
Львівська	298	317	328	342	340	331	343	337	129	130	111
Миколаївська	277	283	300	316	315	287	261	271	102	103	83
Одеська	483	497	623	685	629	647	583	529	177	187	147
Полтавська	111	126	133	154	143	139	109	107	43	44	43
Рівненська	55	63	63	71	65	59	58	52	17	18	13
Сумська	61	72	69	68	60	55	57	52	21	21	17
Тернопільська	75	62	64	73	70	68	70	66	14	15	13
Харківська	191	197	221	221	200	192	172	175	67	73	66
Херсонська	247	256	315	363	319	259	240	225	107	88	70
Хмельницька	70	76	84	106	100	87	88	90	33	31	28
Черкаська	122	128	115	125	124	119	124	119	54	55	43
Чернівецька	81	89	100	97	100	94	86	81	11	13	11
Чернігівська	77	81	79	77	74	65	53	49	25	24	22
м.Київ	194	198	185	177	194	171	186	182	140	129	132

1 Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [204; 205]

Кількість місць (ліжок) у колективних засобах розміщування

Регіони	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	7 593	7 609	7 567	7 649	7 276	7 440	6 653	6 217	1895	1869	1017
Волинська	5877	5 954	5 731	6 480	6 177	6 205	6 293	6 135	3684	3309	1987
Дніпропетровська	26 013	26 191	25 743	25 828	26 148	25 484	24 156	22 794	11826	13070	8047
Донецька	51 021	51 033	51 066	48 859	25 804	33 946	22 518	17 357	9505	10884	7396
Житомирська	4 555	4 561	4 360	4 382	4 357	4 389	4 381	4 043	995	1615	1193
Закарпатська	12 345	13 471	12 821	16 947	17 929	16 930	15 865	15 310	3748	4672	3905
Запорізька	32 021	32 591	35 688	35 805	37 652	35 131	39 690	39 540	16102	17938	16169
Івано-Франківська	12 221	12 261	11 018	11 761	12 432	12 186	14 414	14 695	6229	5912	5002
Київська	15 231	15 353	14 945	16 572	16 578	16 559	15 744	13 017	9489	10184	9910
Кіровоградська	2 734	3 770	3 634	3 799	3 816	3 313	3 199	2 732	2114	2377	1223
Луганська	6 743	7 123	6 195	5 741	1 682	1 259	1 518	1 479	869	952	642
Львівська	28 123	30 295	31 579	32 003	32 746	33 626	30 869	32 927	13191	13188	12086
Миколаївська	31 738	32 742	32 359	32 649	32 442	31 644	28 851	29 229	12620	12081	11327
Одеська	49 475	51 394	61 090	62 444	60 199	61 390	56 716	53 188	23427	26151	21707
Полтавська	11 183	10 054	10 383	10 465	9 781	9 732	9 215	8 866	3363	3453	3393
Рівненська	4 978	5 018	4 047	4 483	4 220	3 873	4 060	3 798	1557	1588	619
Сумська	3 892	4 103	4 039	3 602	3 591	3 456	3 264	2 911	1532	1424	1300
Тернопільська	3 765	4 362	4 399	4 529	4 074	4 324	4 613	4 077	1267	1392	1269
Харківська	15 347	16 584	17 541	17 881	16 028	15 339	14 355	13 876	7511	7824	6698
Херсонська	26 134	26 373	33 698	35 022	32 202	28 472	25 405	24 681	19581	16594	12582
Хмельницька	5 072	5 099	5 287	5 255	5 233	5 513	5 562	5 566	2823	2606	2078
Черкаська	9 023	9 055	7 293	7 528	8 282	7 806	6 915	6 858	3978	4308	3076
Чернівецька	7 156	7 514	7 423	5 239	4 986	4 751	4 872	3 993	1325	2108	1135
Чернігівська	6 096	6 098	5 674	5 397	4 942	4 560	3 818	3 884	1949	1722	1391
м.Київ	24 673	25 373	23 760	24 448	27 454	25 322	22 647	21 861	20662	19619	19877

І без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: сформовано автором за даними [204; 205]

Гугл-форма для експертного оцінювання можливостей та загроз кластерів 1, 2 та 3 у середньостроковій перспективі (до 2027 року)

Експертне оцінювання

Здійсність бальну оцінку впливу того чи іншого фактору на інвестиційну привабливість туризму, використовуючи межі 25-95 балів,

де 25 – мінімальний вплив чинника, а 95 – максимальний, що є результатом ймовірності настання дії того чи іншого фактору впливу (на середньостроковий період до 2027 року). Кількість балів виставте, будь ласка, у графі "Інше". Дякую!

Перемога України у російсько-українській війні; *

межа 25-95 балів

Інше: _____

Повернення жителів областей по закінченні війни та їх працевлаштування;

межа 25-95 балів

Інше: _____

Нарощення економічної потужності

межа 25-95 балів

Інше: _____

Інтеграція України в ЄС, запровадження правил ЄС на території країни;

межа 25-95 балів

Інше: _____

Відновлення функціонування інфраструктури, логістики в областях, що зазнали значного впливу від війни, відбудова інфраструктури;

межа 25-95 балів

Інше: _____

Відновлення подорожей та відпочинку, швидке приведення у відповідний стан пляжів Одеської та Запорізької областей

межа 25-95 балів

Інше: _____

Зростання обсягу інвестицій у економіку регіонів, які зазнали руйнувань під час війни

межа 25-95 балів

Інше: _____

Системний негативний вплив гострої респіраторної хвороби COVID-19;

межа 25-95 балів

Інше: _____

Тривале розмінування областей, які цього потребують

межа 25-95 балів

Інше: _____

Зростання рівня безробіття;

межа 25-95 балів

Інше: _____

Зменшення рівня життя населення регіонів;

межа 25-95 балів

Інше: _____

Зменшення інтересу до туризму, віддалення цієї галузі на «другий план»;

межа 25-95 балів

Інше: _____

Продовження дод. В

<p>Руйнування історико-культурних пам'яток Запорізької, Дніпропетровської, Харківської, Одеської, Київської областей;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Нарощування виробничих потужностей областей Західної та Центральної України, оскільки під час війни спостерігається наплив біженців, перенесення підприємств з окупованих територій на безпечні;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Зменшення обсягу інвестицій у економіку регіонів, які постраждали від війни</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Розвиток екскурсійного туризму;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Відновлення подорожей та відпочинку, швидке приведення у відповідний стан пляжів Херсонської та Миколаївської областей;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Зростання кількості колективних засобів розміщення;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Відновлення подорожей та відпочинку;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Відновлення функціонування інфраструктури, логістики в областях, що зазнали значного впливу від війни, відбудова інфраструктури;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Зменшення рівня безробіття у областях Західної та Центральної України</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Повернення жителів областей по закінченні війни та їх працевлаштування;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Експертне оцінювання</p>	
<p>Нарощення економічної потужності</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Інтеграція України в ЄС, запровадження правил ЄС на території країни;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>

Закінчення дод. В

<p>Відновлення подорожей та відпочинку, швидке приведення у відповідний стан пляжів Одеської та Запорізької областей</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Системний негативний вплив гострої респіраторної хвороби COVID-19;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Зростання обсягу інвестицій у економіку регіонів, які зазнали руйнувань під час війни</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Зростання рівня безробіття;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Тривале розмінування областей, які цього потребують</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Зменшення інтересу до туризму, віддалення цієї галузі на «другий план»;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Зменшення рівня життя населення регіонів;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p>	<p>Руйнування історико-культурних пам'яток Запорізької, Дніпропетровської, Харківської Одеської, Київської областей;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p>
<p>Зменшення обсягу інвестицій у економіку регіонів, які постраждали від війни</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Зростання кількості колективних засобів розміщення;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Відновлення подорожей та відпочинку, швидке приведення у відповідний стан пляжів Херсонської та Миколаївської областей;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Відновлення подорожей та відпочинку;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Нарощування виробничих потужностей областей Західної та Центральної України, оскільки під час війни спостерігається наплив біженців, перенесення підприємств з окупованих територій на безпечні;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Зменшення рівня безробіття у областях Західної та Центральної України</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Розвиток екскурсійного туризму;</p>	<p>Експертне оцінювання</p>

Нарізані

Системні форми

Гугл-форма для експертного оцінювання можливостей та загроз кластерів 1, 2 та 3 у довгостроковій перспективі (до 2030 року)

Експертне оцінювання №2

Здійсність бальну оцінку впливу того чи іншого фактору на інвестиційну привабливість туризму, використовуючи межі 25-95 балів, де 25 – мінімальний вплив чинника, а 95 – максимальний, що є результатом ймовірності настання дії того чи іншого фактору впливу (на довгостроковий період до 2030 року). Кількість балів виставте, будь ласка, у графі "Інше". Дякую!

<p>Подальше падіння економічних показників (трудова, ВРП) Харківської, Запорізької, Дніпропетровської, Одеської, Київської областей;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Зростання рівня життя населення;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Зменшення інтересу інвесторів до туристичної галузі регіонів</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Подальше розбалансування структури економіки країни, а, отже, вплив реструктуризації на галузь туризму;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Висока економічна активність населення;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Погіршення стану екосистем у результаті антропогенної діяльності та вплив її на природні туристичні ресурси, зменшення площі заповідних територій;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Розвиток сфери послуг регіонів, їх модернізація, інноваційне збагачення;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p>	
<p>Розвиток мілітарі-туризму у Запорізькій, Дніпропетровській, Харківській, Одеській, Київській областях;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	
<p>Відбудовані міста у сучасному урбаністичному стилі, що зазнали руйнувань;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Відновлення туризму в областях України;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Розвиток зовнішньоекономічної діяльності;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Зростання рівня інвестиційної привабливості туризму областей;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Збільшення інвестування у зелену економіку, а, відповідно, зелений туризм та його підвиди;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p>	

Продовження дод. Г

<p>Подальше падіння економічних показників (трудова, ВВП) Чернігівської, Миколаївської, Херсонської областей;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Збільшення кількості туристичних підприємств (турагентів та туроператорів) у Сумській, Житомирській, Волинській, Кіровоградській, Тернопільській, Чернівецькій областях;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Збільшення кількості закладів розміщення;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Модернізація існуючих музеїв та створення нових;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Збільшення коштів на розвиток туризму областей;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>	<p>Інвестування у розвиток об'єктів туризму регіонів;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p> <p>☐ Інше: _____</p>
<p>Збільшення площ заповідних територій регіонів;</p> <p>☐ межа 25-95 балів</p>	

Зменшення уваги до туризму областей групи (у Сумській, Житомирській, Волинській, Кіровоградській, Тернопільській, Чернівецькій областях) на фоні зростання туристичного інтересу до інших регіонів;

межа 25-95 балів

Інше: _____

Відтік економічно активного населення

межа 25-95 балів

Інше: _____

[Надіслати](#)[Очистити форму](#)

Гугл-форма для експертного оцінювання ймовірності реалізації сценаріїв
форсайту інвестиційної привабливості туризму кластерів 1, 2 та 3 у
середньостроковій перспективі (до 2027 року)

Сценарії до 2027 року

Оцініть у % ймовірність реалізації поданих нижче сценаріїв у середньостроковій перспективі (до 2027 року) (% ймовірності реалізації виставте в полі "Інше").

У прикріпленому зображенні відображено побудову та визначення сценаріїв розвитку інвестиційної привабливості туризму кластерів за допомогою методу «Двох осей» у середньостроковій перспективі (до 2027 року)

Сценарій 1. «Оптимістичний». Даний сценарій виконається за умов, що набір сильних факторів підсилить дію можливостей, які будуть втілені у житті, а множина драйверів туризму нівелює загрозу критичних чинників, які впливають на інвестиційну привабливість туризму. Сценарій передбачає поступове зростання інвестиційної привабливості туризму областей кластеру 1, проте за умови, що показники сильних та слабких сторін не зміняться. оскільки сильні та слабкі сторони проаналізовано за 2020 - 2021 роки, то ймовірність даного сценарію посилення інвестиційної привабливості туризму у середньостроковій перспективі до 2027 року є низькою. Вплив війни та її наслідків буде відчутним для всіх галузей, в тому числі, й туризму, тому пріоритетність інвестування її буде під питанням, оскільки виникатиме варіант переміщення туризму на «другий план» у питанні інвестиційної привабливості. Проте, існує й інша сторона даного сценарію, а саме посилення інвестиційної привабливості країни в процесі інтеграції до світової спільноти та країн ЄС, що даватиме поштовх для розвитку всіх галузей економіки, притоку інвесторів, зокрема, й у туризмі. Тим не менше, навіть під час затяжної війни втілення цього сценарію можливе за умови, коли під тиском народу України державна політика і вектор суспільної активності людей будуть спрямовані на здійснення швидких і цілеспрямованих перетворень у країні. *

0-100%

Інше: _____

Продовження дод. Д

Сценарій 2. «Запобігання кризи». Даний сценарій є ймовірним за умови затяжної війни, тоді як набір сильних факторів $\{S\} = \{S1, S2, S3...\}$ лише частково знижує ймовірність досягнення набору загроз $\{T\} = \{T1, T2, T3...\}$, а драйвери економіки не будуть реалізовані, а гальмуючі фактори не вдасться подолати. Для цього сценарію є характерним падіння економіки країни до стану технічного дефолту, що у свою чергу вплине і на галузь туризму і її інвестування. Виходом із цього сценарію є погашення зовнішніх боргів, їх вчасна сплата, якщо ж не вдасться вийти із даного сценарію та «Оптимістичний», то логічним наслідком є розвиток сценаріїв 3 «Локальна криза» та 4 «Колапс». Такий розвиток подій може бути характерним за відсутності виважених рішень, несплати зовнішніх боргів, хаотичність рішень та дій уряду. Сценарій 2 є характерним для всієї економіки, а не тільки для туризму України, що носить в собі глобальний характер, тому при настанні даного виду сценарію інвестиційна привабливість туризму буде на далекому «другому плані».

0-100%

Інше: _____

Сценарій 3. «Локальна криза». Даний сценарій є можливим за умови затяжної війни. Для сценарію «Локальна криза» характерним є те, що сукупність слабких факторів туризму областей цього кластеру $\{W\} = \{W1, W2, W3...\}$ значно послабить можливості $\{O\} = \{O1, O2, O3...\}$, драйвери посилення інвестиційної привабливості туризму $\{D\} = \{D1, D2, D3...\}$ не будуть активізовані, а гальмуючі фактори $\{B\} = \{B1, B2, B3...\}$ не будуть усунені. Сюди варто віднести політику уряду регіонів, які мають низький інтерес до посилення привабливості туризму, залучення інвесторів до цієї галузі, а також особливості регіонів, які постраждали від війни та потребують більшого терміну для активізації драйверів інвестиційної привабливості туризму, приведення до відмінного стану інфраструктури, логістики, розмінування території, а також відновлення соціального життя регіонів, економічної діяльності, а, відповідно, й туристичної привабливості.

0-100%

Інше: _____

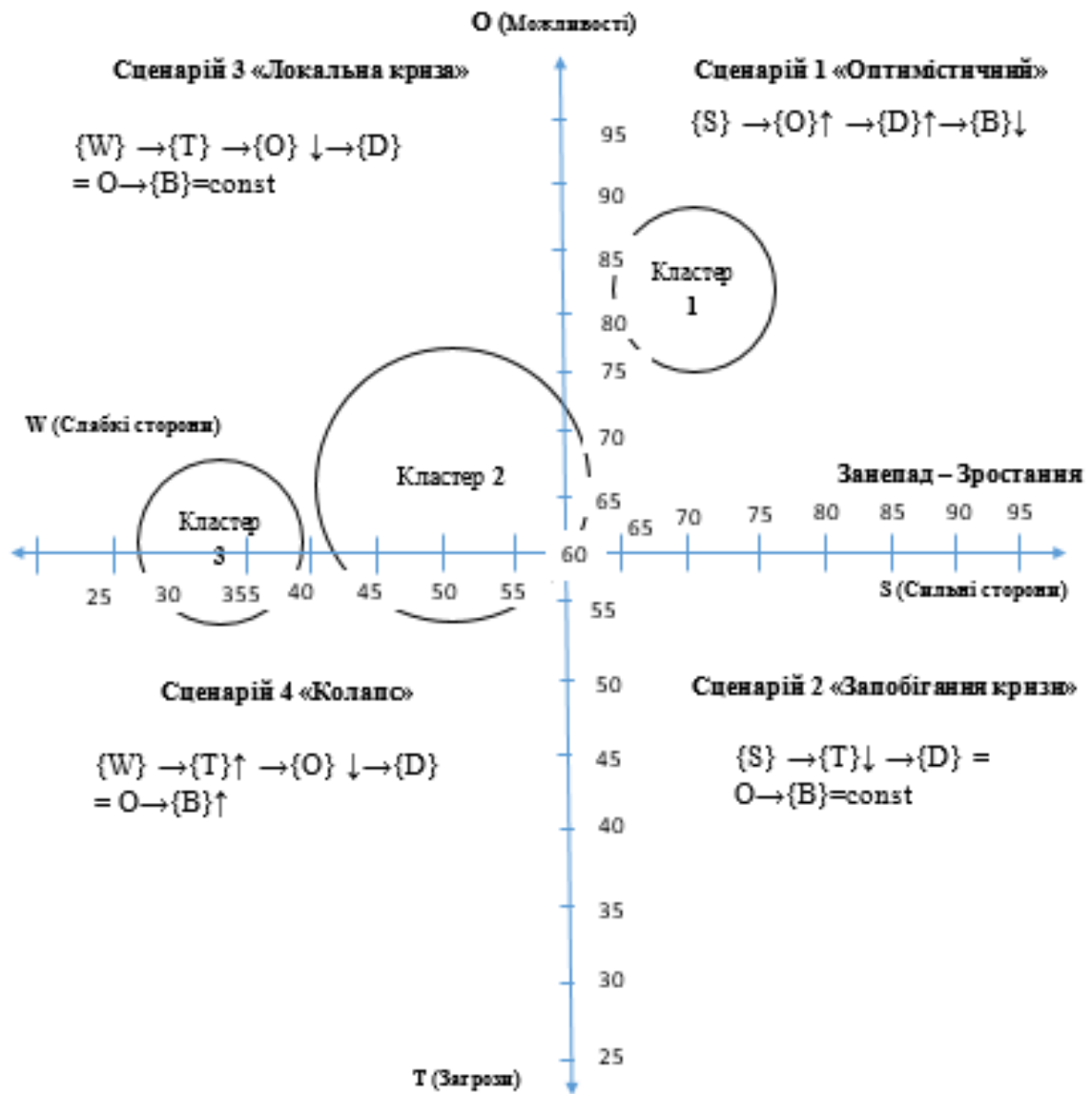
Сценарій 4. «Колапс». Ймовірність даного сценарію є цілком реальною при таких умовах:

- продовження війни;
- неефективна державна політика;
- відсутність стратегічного плану виходу із колапсу.

Сценарій «Колапс» має деструктивний характер, тому потребує швидких ефективних рішень. Деякі області кластерів 2 та 3 входять до даного сценарію, проте, мають всі шанси в довгостроковій перспективі покращити своє становище. Це ті області, які зазнали серйозних руйнувань внаслідок війни. Тому на етапі даного сценарію, необхідно приймати виважені рішення, працювати на швидке відновлення інфраструктури та повернення життя до регіонів, які зазнали руйнувань та кризових явищ під час війни, залучати інвесторів у відбудову цих областей, посилення економічного значення даних регіонів у національному значенні, а, відповідно, й відбудова нових інфраструктурних об'єктів за європейським зразком, що у свою чергу буде сприяти відновленню туризму до цих «критичних» регіонів. Окремим варіантом слід розглянути й перспективу повернення окупованих територій Донецької, Луганської областей та АР Крим і групування їх у 4 кластер (окуповані території після 24.02.2022 входять в кластери 1, 2, 3, оскільки на момент групування областей повномасштабної війни ще не було), проте в даний період ведення війни побудова сценарію для цих регіонів поки що є недоцільною в плані інвестиційної привабливості туризму, оскільки при деокупації даних територій першим питанням буде налагодження економічно стійких зав'язків, логістики, інфраструктурного будівництва, а аж в подальшому часі розгляд даних територій як інвестиційно привабливих для розвитку туризму, тому що безпека туристів є першим і основним правилом при здійсненні подорожей.

0-100%

Інше: _____

Гугл-форма для експертного оцінювання ймовірності реалізації сценаріїв
форсайту інвестиційної привабливості туризму кластерів 1, 2 та 3 у
довгостроковій перспективі (до 2030 року)

Сценарії до 2030 року

Оцініть у % ймовірність реалізації поданих нижче сценаріїв у довгостроковій перспективі (до 2030 року) (% ймовірності реалізації виставте в полі "Інше"). У прикріпленому зображенні відображено побудову та визначення сценаріїв розвитку інвестиційної привабливості туризму кластерів за допомогою методу «Двох осей» у довгостроковій перспективі (до 2030 року)

Сценарій 5. «Прогресивна привабливість». Сценарій «Прогресивна привабливість» характеризується підвищенням показників сильних сторін, які в свою чергу призводять до реалізації можливостей посилення інвестиційної привабливості туризму областей, активізації драйверів, які зменшать вплив дії кризових критичних факторів. В цьому періоді часу до 2030 року даний сценарій свідчить про те, що туризм областей набуде ознак стабільності, самоврядності, збалансованості. Можливий варіант входження областей кластеру 2 та навіть 3 до кластеру 1, оскільки в даних кластерах є регіони, які постраждали від війни. В перспективі розглядається відбудова цих регіонів під егідою світових країн, відбудова інфраструктури в сучасному урбаністичному стилі, відповідно до світових норм та стандартів, а, отже, значно ймовірне зростання інтересу не тільки внутрішніх туристів до відбудованих областей та до міст-героїв, а й іноземних відвідувачів, а тому, гарантованим є зростання інвестиційної привабливості даних областей. Ймовірність даного сценарію є досить низькою та важко досяжною, проте, можливою. Вирішальним фактором цього сценарію є хід ведення війни та швидкість подолання її наслідків, а також настрої народу країни та реформація відповідно до вимог стандартів країн ЄС.

0-100%

Інше: _____

1
2
3

Сценарій 6. «Нереалізований потенціал». Може бути наслідком сценарію 2 «Запобігання кризи». Реальність настання цього сценарію є можливою, якщо сильні сторони областей $\{S\} = \{S1, S2, S3 \dots\}$ зменшать ймовірність виникнення серйозних загроз $\{T\} = \{T1, T2, T3 \dots\}$ щодо посилення інвестиційної привабливості розвитку туризму, при цьому активізуються драйвери $\{D\} = \{D1, D2, D3 \dots\}$, які зможуть позитивно вплинути на зменшення дії критичних чинників $\{B\} = \{B1, B2, B3 \dots\}$. При цьому сценарії великі потужні транснаціональні компанії європейського та світового рівня будуть входити на внутрішній ринок України, використовуючи наявні ресурси, дешеву робочу силу, але в першу чергу зосереджуючи увагу на таких галузях економіки як машинобудування, сільське господарство, будівництво та інші, при цьому мало приділяючи уваги туризму та його інвестуванні. Велика конкуренція між підприємства та країнами буде створювати мало придатні умови для розвитку внутрішнього національного підприємництва. Тому більш ймовірно буде настання наступного сценарію.

0-100%

Інше: _____

Сценарій 7. «Пристосування-адаптація». Цей варіант посилення інвестиційної привабливості туризму може виникнути як результат втілення сценаріїв 2 «Запобігання кризи» або 3 «Локальна криза». Настання його буде за умов якщо слабкі сторони та загрози будуть заважати реалізувати можливості, що у свою чергу призведе до підвищення дії гальмуючих факторів, а драйвери не будуть активізовані. Даний сценарій за розрахунками є характерним для кластерів 2 та 3 на довгостроковій перспективі. Інвестиційна привабливість туризму областей кластерів 2 та 3 за даним сценарієм буде знаходитися у режимі «адаптації» під зовнішні та внутрішні умови, що є найкращим варіантом на шляху до досягнення сценарію 5 «Прогресивна привабливість».

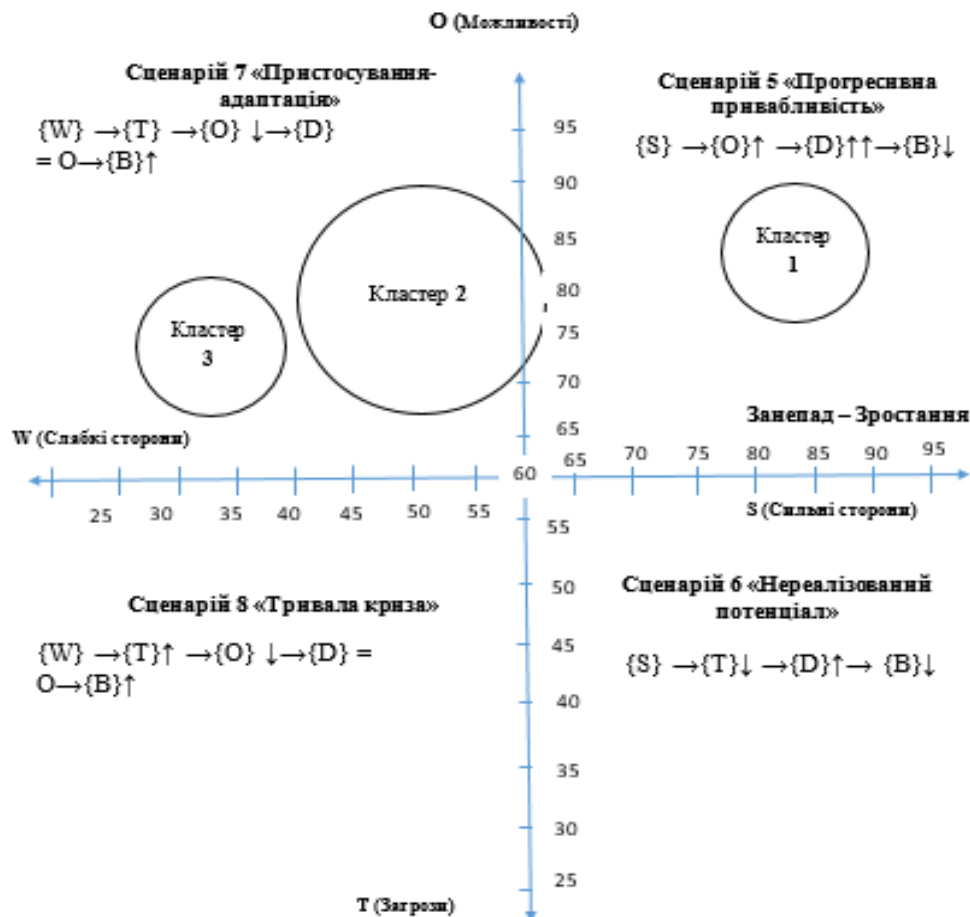
0-100

Інше: _____

Сценарій 8. «Тривала криза». Даний сценарій є песимістичним результатом сценаріїв 3 або 4 та є найгіршим варіантом розвитку подій для інвестиційної привабливості туризму України. При сценарії «Тривала криза» сукупність слабких сторін підвищить ймовірність реалізації загроз, тим самим знівелює сильні сторони, при чому драйвери розвитку туризму не активізуються, а гальмуючі фактори значно зростають. За умов даного сценарію буде спостерігатися тривала затяжна криза, яка буде характерною не тільки для туризму, а й для інших суміжних галузей, а, отже, в загальному нести критичний характер для всієї економіки України. Країна буде залежною від політики та вектору зовнішніх чинників, політики інших країн, не здатною самостійно визначитися на міжнародній арені, а економіка країни буде знаходитися на межі дефолту та тотальної кризи. Ймовірність настання даного сценарію є низькою, але можливою, тому перш за все уряд країни та народ мають приймати важливі виважені рішення, реформи, завчасно реагувати на негативні зміни в будь-якій галузі, збалансовувати кризу в одному секторі економіки змінюючи ефективністю діяльності іншої, шукати швидкі та ефективні способи недопущення розвитку даного сценарію, а у випадку його настання, негайної реакції та дій, спрямованих на подолання та вирішення даної ситуації.

0-100

Інше: _____

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КІЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, тел. (044) 531 47 41
e-mail knute@knute.edu.ua, код ЄДРПОУ 01566117

24.07.2022 № 185/24

На № _____

ДОВІДКА

Антонюк Катерина Геннадіївна, аспірант кафедри готельно-ресторанного бізнесу Київського національного торговельно-економічного університету дійсно з I кв. 2019 р. по IV кв. 2019 р. брала участь у виконанні науково-дослідної роботи «Форсайт курортно-рекреаційної сфери» (термін виконання теми: I кв. 2017 р. - IV кв. 2019 р.).

Номер державної реєстрації НДР 0118U000049.

Особистий внесок Антонюк Катерини Геннадіївни:

- обґрунтовано стратегії управління інвестиційною привабливістю регіонів України;
- здійснено оцінювання впливу факторів на інвестиційну привабливість суб'єктів туристичного бізнесу;
- визначено напрями підвищення рівня інвестування туристичної системи;
- розроблено сценарії впливу туристичної системи на розвиток національної економіки.

Проректор з наукової роботи

Світлана МЕЛЬНИЧЕНКО

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, тел. (044) 531 47 41
e-mail knute@knute.edu.ua, код ЄДРПОУ 01566117

19.01.2024 № 126/24

На № _____

ДОВІДКА

Антошок Катерина Геннадіївна, аспірант кафедри готельно-ресторанного бізнесу Київського національного торговельно-економічного університету дійсно з 1 кв. 2019 бере участь у виконанні науково-дослідної роботи «Управління інвестиційними ризиками в готельному бізнесі» (термін виконання теми: I кв. 2019 р. – IV кв. 2023 р.).

Номер державної реєстрації НДР 0120U104789.

Особистий внесок Антошок Катерини Геннадіївни:

- поглиблено сутність дефініцій «інвестиційна привабливість» та «інвестиційний ризик»;
- розвинуто методологію управління інвестиційними ризиками;
- запропоновано систему показників для оцінки інвестиційної привабливості та інвестиційного ризику.

Проректор з наукової роботи

Світлана МЕЛЬНИЧЕНКО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, тел. +38 (044) 531 47 41, e-mail knute@knute.edu.ua, код ЄДРПОУ 44470624

25.11.2022 № 2046/20

На № _____

ДОВІДКА

Видана Антонюк Катерині Геннадіївни, аспірантці кафедри готельно-ресторанного бізнесу Державного торговельно-економічного університету, про те, що вона дійсно з 01.02.2022 й донині бере участь у виконанні науково-дослідної роботи «Прогнозування впливу туристичної системи на економіку країни» (термін виконання теми: I кв. 2022 р. – IV кв. 2024 р.).

Номер державної реєстрації НДР – 0122U001559.

Особистий внесок Антонюк Катерині Геннадіївни:

- здійснено структурування та діагностику впливу факторів на інвестиційну привабливість регіонів України з використанням модифікованої методології SWOT-аналізу;
- визначено параметри туристичної привабливості регіонів України у структурі множини характеристик факторів впливу;
- обґрунтовано сценарії формування інвестиційної привабливості туризму за часовими горизонтами та напрями їх реалізації у контексті розвитку туристичної системи України та її регіонів.

**Проректор
з наукової роботи**

Світлана МЕЛЬНИЧЕНКО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
 ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
 вул. Соборна, 87, м. Вінниця 21050 тел./факс +38 (0432) 55-04-00
 www.vtei.edu.ua, e-mail: vtei@vtei.edu.ua, код ЄДРПОУ 01562987

Ліст Оп. 2022 № 01-59/97

ДОВІДКА

Антонюк Катерина Геннадіївна, аспірант кафедри готельно-ресторанного бізнесу Київського національного торговельно-економічного університету дійсно з I кв. 2019 р. по IV кв. 2021 р. брала участь у виконанні науково-дослідної роботи «Зелений туризм як фактор регіонального розвитку» (термін виконання теми: I кв. 2019 р. – IV кв. 2021 р.).

Номер державної реєстрації НДР 0119U100082

Особистий внесок Антонюк Катерини Геннадіївни:

- розширено систему показників оцінки туристичної привабливості регіонів України для їх ранжування;
- запропоновано заходи щодо посилення позицій регіонів з метою формування сприятливого інвестиційного клімату.

Директор

Наталія ЗАМКОВА

Виконавець:
 Бондар С.Д.
 (0432)55-04-43

Система управління якістю сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015
 (ISO 9001:2015, IDT)

УКРАЇНА
ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

21036, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 7, тел. (0432) 66-14-38, факс (0432) 53-09-59
<http://www.vin.gov.ua> E-mail: ums@vin.gov.ua

28.11.2022 № 363/2-2
 на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 аспіранта кафедри готельно-ресторанного бізнесу
 Державного торговельно-економічного університету
 Антонюк Катерини Геннадіївни
 на тему «Інвестиційна привабливість туризму в Україні»

Довідка надана здобувачу ступеня доктора філософії з економіки Державного торговельно-економічного університету Антонюк Катерині Геннадіївни про те, що окремі положення дисертаційного дослідження на тему «Інвестиційна привабливість туризму в Україні» мають актуальність і можуть бути використані при формуванні стратегії регіонального розвитку, в частині посилення ролі туристичної індустрії, як складової регіонального розвитку та забезпечення використання її потенціалу і конкурентних переваг за рахунок посилення інвестиційної привабливості туризму у Вінницькій області, зокрема:

- методика рейтингування областей за економічним та туристичним потенціалами з метою формування конкурентних позицій регіону;
- рекомендації щодо посилення та підвищення інвестиційної привабливості регіонів, зокрема Вінницької області, у галузі туризму.

Науково-практичні результати дисертаційного дослідження Антонюк К.Г. можуть бути використані при формуванні стратегії розвитку Вінницької області та сприятимуть підвищенню наукової обґрунтованості прийняття управлінських рішень щодо покращання інвестиційного середовища в регіоні та формування системи управління інвестиційними процесами в туристичній галузі.

Заступник директора

Надія НАСІКОВСЬКА

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
"САНАТОРНО-ТУРИСТИЧНЕ ПІДПРИЄМСТВО "СВІЖИЙ ВІТЕР"

Місцезнаходження: 21036, Вінницька обл., місто Вінниця, вул. Л. Ратушної,
будинок 20, квартира 13, код ЄДРПОУ 33131975

№ 24-1 від 28. 11. 2022

ДОВІДКА

*про впровадження результатів дисертаційного дослідження
аспіранта кафедри готельно-ресторанного бізнесу
Державного торговельно-економічного університету
Антонюк Катерини Геннадіївни
на тему «Інвестиційна привабливість туризму в Україні»*

Довідка видана здобувачу ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» Київського національного торговельно-економічного університету Антонюк Катерині Геннадіївни про те, що її науково-методичні розробки та рекомендації апробовані та прийняті до впровадження у практичну діяльність ТОВ "САНАТОРНО-ТУРИСТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА "СВІЖИЙ ВІТЕР", зокрема:

- запропонована автором методика картографічного відображення районування областей України з урахуванням туристичних ресурсів, що дозволила виокремити потенційні території при формуванні внутрішнього туристичного продукту;
- рекомендації щодо ефективного застосування переваг ресурсного потенціалу України при формуванні туристичного продукту з використанням запропонованих середньострокових та довгострокових стратегій.

Результати проведеної апробації підтвердили практичну значимість отриманих Антонюк К.Г. науково-практичних результатів та довели можливість та доцільність їх застосування на ТОВ "СТП "СВІЖИЙ ВІТЕР".

Директор

Олександр ЯРЕМЕНКО

**ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
ТУРИСТИЧНИЙ ОПЕРАТОР «БОМБА-ТУР»**

21050, Вінницька обл., місто Вінниця, вул. Театральна 22, офіс 1, код ЄДРПОУ 39168328

№ 51 від 16.12.2022

ДОВІДКА

*про впровадження результатів дисертаційного дослідження
аспіранта кафедри готельно-ресторанного бізнесу
Державного торговельно-економічного університету
Антонюк Катерини Геннадіївни
на тему «Інвестиційна привабливість туризму в Україні»*

Довідка видана здобувачу ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» Державного торговельно-економічного університету Антонюк Катерині Геннадіївни про те, що її науково-методичні розробки та рекомендації апробовані та прийняті до впровадження у практичну діяльність ТОВ «Туристичний оператор «БОМБА-ТУР».

Зокрема, запропонована автором система рейтингування дозволила здійснити районування області, провести його аналіз, використовуючи систему переваг для формування інвестиційно привабливого туристичного продукту з метою посилення рейтингових позицій Вінницької області.

Результати проведеної апробації підтвердили практичну значимість отриманих Антонюк К.Г. науково-практичних результатів та довели можливість та доцільність їх застосування на ТОВ «Туристичний оператор «БОМБА-ТУР».

Директор

ІГОР КОЛОС

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВІННИЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
вул. Соборна, 87, м. Вінниця 21050 тел. +38 (0432) 55-04-00
www.vtei.edu.ua, e-mail: vtei@vtei.edu.ua, код ЄДРПОУ 01562987

09.12.2022 № 09-59/868

ДОВІДКА

Видана Антонюк Катерині Геннадіївни, аспіранту кафедри готельно-ресторанного бізнесу Державного торговельно-економічного університету про те, що окремі положення, висновки та пропозиції, що містяться у дисертаційному дослідженні, виконаному на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії з економіки на тему «Інвестиційна привабливість туризму в Україні», використано для підготовки матеріалів з навчальних дисциплін «Економіка туризму» та «Організація туризму».

Особистий внесок аспіранта: підготовлено методичні рекомендації до самостійної роботи з навчальної дисципліни «Організація туризму», використовуючи результати дисертаційного дослідження.

Директор

Наталія ЗАМКОВА

Виконавець:
Шевчук Т.М.
(0432)55-04-13

Система управління якістю сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015
(ISO 9001:2015, IDT)

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу

1. Anatolii Mazaraki, Marharyta Boiko, Myroslava Bosovska, Alla Okhrimenko and Kateryna Antoniuk (2022). The rating of Ukraine's regional tourist systems according to their investment potential. *Problems and Perspectives in Management*, 20(3), 43–61. doi:10.21511/ppm.20(3).2022.04.
URL: https://www.businessperspectives.org/images/pdf/applications/publishing/templates/article/assets/16765/PPM_2022_03_Mazaraki.pdf (особ. внесок – 0,22 друк. арк.)

Монографії, розділи монографій за кордоном

2. Ukraine and the World: the Tourism System: Collective monograph / In edition A. Mazaraki. Prague, Czech Republic, 2019. (Maliuta K. Theoretical bases of Value based management implementation in tourism enterprises Investment attractiveness of tourism in Ukraine. Prague. P. 29–41). URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=25659.pdf> (0,67 друк. арк.)

Публікації у наукових фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

3. Мазаракі А. А., Антонюк К. Г. Характеристика публічно-приватного партнерства як ефективної форми інвестиційного забезпечення сфери туризму в Україні. *Бізнес Інформ*. № 10. 2021. С. 50–56. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-10_0-pages-50_56.pdf (особ. внесок – 0,3 друк. арк.)

4. Мазаракі А. А., Антонюк К. Г. Особливості формування показників інвестиційної привабливості туризму як сфери економіки. *«Інтелект XXI»*.

№ 4. 2021. С.45–49. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27576.pdf> (особ. внесок – 0,2 друк. арк.)

5. Малюта К. Г. Фактори інвестиційної привабливості туристичної сфери України. *Modern Economics*. 2019. № 13. С. 168–173. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/factors-of-investment-attractiveness-of/> (0,65 друк. арк.)

6. Антонюк К. Г. Дослідження основних показників економічного розвитку України на ринку інвестицій. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 1 (91). С. 9–14 URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/200755> (0,67 друк. арк.)

7. Антонюк К. Г. Характеристика джерел інвестиційного забезпечення туризму в Україні. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. С. 100–107. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27291.pdf> (0,47 друк. арк.)

8. Антонюк К. Аналіз дефініції «форсайт інвестиційної привабливості туризму»: сутність та характеристика. *Механізм регулювання економіки*. 2022. № 1–2 (95–96). С.14–18. URL: <http://mer-journal.sumy.ua/index.php/journal/article/view/72> (0,54 друк. арк.)

Статті у збірниках наукових праць

9. Малюта К. Г. Сутність інвестиційного забезпечення. Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: зб. наук. пр. VII Міжнар. наук.-практ. конф. 05–07 черв. 2019 р. Ч. II. Вінниця. 2019. С. 203–210. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=26061.pdf> (0,36 друк. арк.)

10. Малюта К. Г. Визначення сутності поняття «інвестування» та його класифікація. *Advances of Science: Proceedings of articles the international scientific conference*. Czech Republic, Karlovy Vary. 5 April 2019. С. 443–451. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=25658.pdf> (0,4 друк. арк.)

11. Антонюк К. Г. Характеристика суб'єктів інвестиційної діяльності сфери туризму. *Modern engineering and innovative technologies*. № 11(3).

Germany. 2020. С. 100–104. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=25657.pdf> (0,26 друк. арк.)

12. Antoniuk K., Chorna N. Theoretical aspects of travel industry investment support in Ukraine. *Tourism of the XXI century: Global challenges and civilization values: II International scientific and practical conference* (Kyiv, June 01, 2020). Kyiv: KNUTE. 2020. P. 68–71. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=25660.pdf> (особ. внесок – 0,12 друк. арк.)

13. Кізюн А. Г., Антонюк К. Г. Характеристика методів розрахунку ефективності інвестиційних проєктів у туризмі. IX Міжнар. наук.-практ. конф. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України*. 2021. С. 187–195. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27277.pdf> (особ. внесок – 0,18 друк. арк.)

14. Антонюк К. Г. Перспективи використання смарт-спеціалізації у формуванні програми розвитку туризму Вінницької області. *Modern engineering and innovative technologies*. № 20 (2). Germany. 2022. С. 96–100. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27590.pdf> (0,27 друк. арк.)

Тези доповідей у матеріалах конференцій

15. Малюта К. Г. Особливості інвестування в туристичну галузь. Туризм XXI століття: глобальні виклики та цивілізаційні цінності: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Пряшів, 10–11 квіт. 2019 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. С. 32–33. URL: <https://sel.vtei.edu.ua/repository/g.php?fname=51063.pdf&x=1> (0,1 друк. арк.)

16. Антонюк К. Г. Державне стимулювання інвестиційного забезпечення туризму в Україні. Міжнар. наук.-практ. конф. «Економіка, фінанси, облік та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку»: зб. тез доп. Ч. 4. м. Полтава, 5 берез. 2020 р. С. 41–43. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=26040.pdf> (0,12 друк. арк.)

17. Антонюк К. Г. Джерела інвестиційного забезпечення розвитку туризму в Україні. Міжнар. наук.-практ. конф. «Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності у конкурентному середовищі». 17 квіт. 2020 р. ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, м. Харків. 2020. С. 45–46. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=26047.pdf> (0,1 друк. арк.)

18. Антонюк К. Г. Характеристика особливостей стимулювання інвестиційного забезпечення туризму в Україні. Міжнар. наук.-практ. конф. «Стан фінансово-економічної безпеки в умовах ринкових змін». м. Одеса. 19 берез. 2021 р. С. 9–11. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27289.pdf> (0,12 друк. арк.)

19. Антонюк К. Г. Зміст та особливості публічно-приватного партнерства. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. «Сучасний стан та перспективи розвитку ринку послуг України». м. Черкаси. 22 квіт. 2021 р. 2021. С. 52–54. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27290.pdf> (0,12 друк. арк.)

20. Антонюк К. Г. Генезис поняття «інвестиційне забезпечення розвитку туризму» Interaction of society and science: problems and prospects. III International Science Conference, October 05–08, 2021, London, England. P. 74–78. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27294.pdf> (0,27 друк. арк.)

21. Антонюк К. Г. Теоретичні основи формування інвестиційної привабливості туризму в Україні. Міжвуз. наук.-практ. конф. «Розвиток внутрішнього туризму в Україні: проблеми та перспективи». 2021. С. 6–8. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27575.pdf> (0,12 друк. арк.)

22. Антонюк К. Г. Характеристика способів впливу країн на інвестиційну привабливість туризму. III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ., асп. та наук. «Економіко-правові дискусії». м. Кропивницький. 30 квіт. 2022 р. С. 21–23. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27591.pdf> (0,12 друк. арк.)

23. Антонюк К. Г. Зміст та характеристика підходів до визначення інвестиційної привабливості туризму. IX Міжнар. наук.-практ. конф. «Гостинність, сервіс, туризм: досвід, проблеми, інновації». м. Київ. 14–15 квіт.

2022 р. С.78–80. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27715.pdf> (0,1 друк. арк.)

24. Антонюк К. Г. Особливості формування механізму інвестиційної привабливості туризму регіонів України. IV Міжнар. наук.-практ. конф. «Економіко-соціальні відносини в галузі фізичної культури та сфері обслуговування», м. Львів, 21 верес. 2022 р. С.119–121. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=28103.pdf> (0,12 друк. арк.)

25. Антонюк К. Г. Інвестиційна привабливість туризму України як інструмент відновлення сфери послуг у повоєнний період. II Міжнар. конф. «Розвиток туристичної галузі та індустрії гостинності: проблеми, перспективи, конкурентоздатність». Дніпро: УАН, 2022. С. 173–175. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=28104.pdf> (0,12 друк. арк.)